

SERVICESTYRELSEN

HÅNDBOG OM BARNETS REFORM

**BARNETS
REFORM**

HÅNDBOG OM BARNETS REFORM

**BARNETS
REFORM**

Publikationen er udgivet af

Servicestyrelsen
Edisonsvej 18. 1.
5000 Odense C
Tlf. 72 42 37 00
info@servicestyrelsen.dk
www.servicestyrelsen.dk

Produktionstilrettelægning: Arkitekt
Layout: KreativGrafisk
Tryk: Oberthur
Fotos: Colourbox, Shutterstock, Johnér, NordicPhoto

1. oplag, maj 2011, 12.000 stk.

Indhold udarbejdet af
Professionshøjskolen Metropol,
University College Lillebælt og VIA University College
i samarbejde med Servicestyrelsen,
Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (SFI) og
Ankestyrelsen.

Bogen kan downloades på
www.servicestyrelsen.dk/born-og-unge/barnets-reform

Der kan frit citeres fra bogen med angivelse af kilde.

ISBN: 978-87-92743-24-4

INDHOLD

	Forord	4
	Introduktion	6
	Kapitel 1: Den nye formålsparagraf	10
	Kapitel 2: Børn og unges rettigheder	18
	Kapitel 3: Forældre støtte og -samarbejde	42
	Kapitel 4: Tidlig indsats og tværfagligt samarbejde	68
	Kapitel 5: Børnefaglig undersøgelse	102
	Kapitel 6: Handleplaner	132
	Kapitel 7: Plejefamilieområdet	152
	Kapitel 8: Kontinuitet og sammenhæng	180
	Kapitel 9: Efterværn og overgang til voksen	208
	Kapitel 10: Tilsyn, opfølgning og evaluering	228
	Kapitel 11: Ankestyrelsens rolle og opgave	242
	Kapitel 12: Udsatte børn og unge	252
	Kapitel 13: Udvikling i myndighedsrollen	262
	Kapitel 14: Dokumentation i socialt arbejde	274
	Kapitel 15: Ledelse og styring	288
	Kapitel 16: Faglig udvikling og forskning	296
	Bilag: Bilag 1: Lov om ændring af lov om social service, lov om retssikkerhed og administration på det sociale område og forældreansvarsloven	312
	Bilag 2: Bemærkninger til lovforslaget	325
	Stikordsregister	376

FORORD

Håndbogen om Barnets Reform

“ *Et samfund skal måles på, hvordan det behandler sine svageste borgere.* ”

Langt de fleste børn i Danmark vokser op under gode vilkår. De har forældre, der kan give den nødvendige omsorg og beskyttelse. De har mulighed for at uddanne sig og senere at få et arbejde. De kan deltage i fritidsaktiviteter og har familie, netværk og venner, som kan støtte dem, og lægge øre til, når forældrene er umulige, eller når de har det svært. Og som unge kan de få gode råd fra deres forældre om alt fra lektier, madlavning og økonomi til kærester.

Men ikke alle børn i Danmark er så heldige. De er vokset op med dårligere forudsætninger end andre børn. Enten fordi de er født med særlige behov, eller fordi de har forældre, som ikke er i stand til at varetage deres behov. Disse børn er blandt de mest udsatte i vores samfund, og som samfund har vi et særligt ansvar over for dem. Vi skal yde den støtte, der er nødvendig for, at de kan opnå de samme muligheder for personlig udvikling, sundhed og et selvstændigt voksenliv som deres jævnaldrende.

Den eksisterende forskning peger desværre på, at vi endnu ikke er kommet langt nok. Når disse børn bliver

unge og voksne, får de ikke en ungdomsuddannelse i samme omfang som andre børn. De har ringere tilknytning til arbejdsmarkedet. De er oftere syge. Og de begår oftere kriminalitet. Det er ikke godt nok, når der er tale om børn, vi som samfund har taget (med)ansvar for. Derfor skal vi fortsat styrke indsatsen for de udsatte børn og unge.

Med Anbringelsesreformen blev der taget nogle vigtige skridt i den rigtige retning. Ikke mindst i forhold til at højne kvaliteten af sagsbehandlingen. Vi er siden da blevet bedre til at oplyse de enkelte sager og til at fastsætte mål for indsatsen, ligesom vi er blevet bedre til at følge op på, om de indsatser, som iværksættes, har en effekt. Vi er også blevet bedre til at indtænke familien og netværket i indsatsen.

Med Barnets Reform går vi videre end det. Vi er nu kommet så langt, at vi tør være mere ambitiøse. Reformen fastslår, at det altid er barnets tarv, som skal være i centrum for vores arbejde. Dette afspejler sig i den nye formålsbestemmelse. Og det går igen i alle bestemmelserne om særlig støtte til børn og unge. Her kan for

eksempel fremhæves reglerne om anbragte børns samvær, om valg af anbringelsessted og de nye klageregler.

Men ny lovgivning kan ikke gøre forskellen alene. I sidste ende er vores stræben efter at tilbyde udsatte børn og unge et bedre liv helt afhængig af indsatsen fra de mange dygtige fagpersoner “ude i marken”. Fra socialrådgivere og socialpædagoger til plejefamilier og psykologer. Det er i sidste ende alle jer fagpersoner, der har nøglen til at sikre, at vi kan være stolte af, hvordan vi behandler vores mest udsatte borgere. Det er en yderst svær opgave, som både kræver stærk faglighed, systematisk sans, evnen til at skabe tillidsforhold og juridiske kompetencer.

Jeg er sikker på, at denne håndbog om Barnets Reform vil være et godt værktøj til dette vigtige arbejde.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Benedikte Kiær', set against a light blue background.

Benedikte Kiær

INTRODUKTION TIL HÅNDBOGEN

Hensigten med denne håndbog er først og fremmest, at den skal fungere som opslagsbog for kommunernes sagsbehandlere på børn og unge-området og for medarbejdere på de sociale tilbud, der arbejder med udsatte børn og unge.

Erstatter Håndbog om Anbringelsesreformen

Udgangspunktet har været, at Håndbog om Anbringelsesreformen, udgivet af Servicestyrelsen i 2006, hidtil har været et meget populært og nyttigt arbejdsværktøj for sagsbehandlere og andre. På den baggrund er det besluttet at lade Håndbog om Barnets Reform være en opdatering af Håndbog om Anbringelsesreformen, idet der bygges videre på de gode erfaringer med den første håndbog.

Håndbog om Barnets Reform erstatter således Håndbog om Anbringelsesreformen.

I forhold til Håndbog om Anbringelsesreformen er der dog sket en række ændringer i Håndbogen om Barnets Reform. I Håndbogen om Barnets Reform er der således lagt mere vægt på beskrivelsen af lovgivningen, ligesom der er lagt mere vægt på beskrivelsen af forskning og undersøgelser. Derved understøtter håndbogen den generelle udvikling i retning af fokus på lovgrundlag og viden.

Det skal understreges, at håndbogen er tænkt som et opslagsværk til hjælp og inspiration og som et supplement til den relevante lovgivning og tilhørende vejledning. Håndbogen kan ikke indgå i egentlig lovfortolkning.

Baggrund i Barnets Reform

Barnets Reform trådte i kraft den 1. januar 2011. Den overordnede målsætning med lovændringerne er at støtte udsatte børn og unges muligheder for at trives og at udvikle deres personlige og faglige kompetencer. Derudover sætter Barnets Reform fokus på, at børnene og de unge skal styrkes i den nødvendige forberedelse til et liv som voksen.

Konkret er der tale om en række ændringer i forhold til at fremme

- tryghed i opvæksten,
- børn og unges rettigheder,
- tidlig indsats,
- kvalitet i indsatsen.

Håndbog i to dele

Håndbogen består af to dele: En opslagsdel med de første 10 kapitler og en mere diskuterende del med kapitlerne 11 - 16. Opdelingen af bogen på denne måde

er understreget rent grafisk, ved at opslagsdelen har grundfarven orange, og refleksionsdelen har grundfarven grøn.

Udkommer sammen med dvd

I tilknytning til håndbogen er der udgivet en dvd med eksempler på sagsforløb, hvor aspekter, der er i fokus i Barnets Reform, har været aktuelle. I tre korte film sætter tre borgere fokus på deres oplevelse af tidlig indsats, børns rettigheder og klagemuligheder, en styrket indsats over for sårbare, unge mødre, efterværn og overgangen til voksenlivet.

De første 10 kapitler

Håndbogens første 10 kapitler udfolder centrale emner inden for de fire overordnede temaer i Barnets Reform og informerer generelt om lovgivningen vedrørende udsatte børn og unge. Der er fokus på lovændringerne i forbindelse med Barnets Reform og på deres betydning for beslutninger og handlemuligheder inden for de forskellige emner.

Kapitel 1 er en beskrivelse af formålsbestemmelsen – § 46 – og de efterfølgende 9 kapitler behandler hvert sit emne i relation til både § 46 samt i relation til, hvordan det skal sikre tryk i opvæksten, børns rettigheder, tidlig indsats samt kvalitet i indsatsen. De 10 kapitler er opbygget i en fast struktur med følgende elementer:

- Introduktion til temaet.
- Det siger loven. En redegørelse for lovgivningen i relation til kapitlets tema.
- Nyt i Barnets Reform. En kort opsummering af lovændringerne i Barnets Reform.
- Det ved vi. Hovedpointer i forskningen, nye undersøgelser og udviklingsprojekter.
- Værktøjskasse. Eksakt information om arbejdsredskaber og -metoder.
- Eksempler fra praksis i kommunerne og i de sociale tilbud.
- Mere at vide. Henvisning til informationer på internettet og litteratur om emnet.

Med hensyn til værktøjskassen og eksempler fra praksis skal det nævnes, at der er tale om inspirationsmateriale og ikke manualer til, hvordan alle bør gøre. De arbejdsmetoder og modeller, der er beskrevet, er i de fleste tilfælde vokset ud af den virkelighed, hvor de er skabt. Den baggrund kan begrunde såvel muligheder som begrænsninger. Intentionen er, at værktøjskassen og eksemplerne kan give inspiration til kommuner og sociale tilbud om tiltag, som kan tilpasses lokale forhold.

De sidste fem kapitler

Håndbogen kan anvendes til undervisning, til refleksion for den enkelte fagperson og som debat- og diskussionsoplæg til fælles drøftelser og udvikling internt i forvaltningen eller på det sociale tilbud.

I disse sammenhænge er det intentionen, at kapitlerne 11 - 16 kan give inspiration. Kapitlerne følger ikke en fast struktur, men de giver en introduktion til temaet, de fremlægger væsentlige problemstillinger og de nyeste forskningsresultater, og de anviser veje til ny viden og flere informationer.

Kapitel 11 beskæftiger sig med Ankestyrelsens rolle i forhold til arbejdet med udsatte børn og unge. Herunder en beskrivelse af styrelsens egendriftskompetence, sagsbehandling og styrelsens rolle i forhold til at styrke kommunernes indsats via f.eks. praksisundersøgelser og vejledningsarbejde.

Kapitel 12 beskæftiger sig overordnet med indsatsen i forhold til udsatte børn og unge. Hvem er de, og hvilken indsats kan sikre, at de "trives og får et godt liv", som det hedder i bemærkningerne til lovforslaget om Barnets Reform. Kapitel 13 har fokus på myndighedsrollen og relationerne mellem myndigheden/bestilleren og leverandørerne af den konkrete indsats. Kapitel 14 drejer sig om dokumentation og den betydning, det kan have for den konkrete indsats. Kapitel 15 har fokus på ledelsesopgaven og den økonomiske styring. Kapitel 16 drejer sig om faglig udvikling, evaluering og forskning.

Rent praktisk

Henvisninger til serviceloven er kun angivet med paragraftegn og lovnummer. Når der henvises til anden lovgivning, præciseres det, hvilken lov der er tale om.

Håndbogen beskæftiger sig med lovgivningen og indsatsen i forhold til børn og unge, det vil sige aldersgruppen fra 0 - 23 år. Af praktiske hensyn og af hensyn til læseren er det som oftest alene betegnelserne 'børn' eller 'barn', der bruges om denne aldersgruppe i håndbogen.

Håndbogens tilblivelse

Grundlaget for de enkelte kapitler er udarbejdet af undervisere og forskere fra Professionshøjskolen Metropol, VIA University College og University College Lillebælt. Derudover har Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, SFI samt Ankestyrelsen bidraget med beskrivelser af henholdsvis nyeste viden og lovgivningen generelt. Samlingen og bearbejdningen af teksterne er derefter sket i et samarbejde mellem de tre uddannelsesinstitutioner og Servicestyrelsen.

Det har været et vigtigt mål, at håndbogen skulle have en høj faglig kvalitet og være målrettet de medarbejdere, der i praksis arbejder med at realisere intentionerne i lovgivningen. Ved udarbejdelsen har der derfor medvirket dels en ekspertgruppe med forskere og eksperter inden for området, dels en inspirationsgruppe med ansatte fra sociale forvaltninger og sociale tilbud i hele landet. Begge grupper har løbende givet gode råd og forslag til forbedringer.

Langt de fleste børn i Danmark vokser op i gode og trygge omgivelser med forældre, som støtter dem gennem opvæksten. Desværre er dette ikke tilfældet for alle børn. Nogle savner trygge rammer og støtte. De har forældre, der ikke magter at give dem tilstrækkelig omsorg, og i de værste tilfælde udsætter forældrene deres børn for overgreb. Ofte fordi de selv kæmper med problemer, der overskygger hensynet til barnet.

Det er en vigtig samfundsopgave at støtte disse børn og deres familier. Børnene skal på trods af vanskeligheder og svære vilkår have de samme muligheder for personlig udfoldelse, udvikling og sundhed som deres jævnaldrende. Erfaringerne viser imidlertid, at der er behov for at styrke kvaliteten i indsatsen for de udsatte børn.

Formålet med Barnets Reform er at skabe de bedst mulige rammer for en bedre og mere målrettet indsats over for udsatte børn og deres familier.

Barnets Reform skal ses i tæt sammenhæng med Anbringelsesreformen fra 2006. I kraft af den blev grundlaget for at træffe afgørelser om indsatser over for udsatte børn styrket og kvalificeret. Formålet var og er at sikre, at indsatsen matcher børnenes behov så godt som overhovedet muligt. Anbringelsesreformen var dermed et vigtigt skridt i retning af en styrket indsats.

Barnets Reform har fokus på den tidlige indsats, på

rettigheder og på kvaliteten af indsatsen. Reformens tiltag udmøntes inden for fire temaer: *Tryghed i opvæksten (nærhed og omsorg)*, *Børn og unges rettigheder*, *Tidlig indsats* samt *Kvalitet i indsatsen*. Reformen skærper også fokus på forældrenes og netværkets betydning samt på indsatsen for at hjælpe børnene bedst muligt via færre brudte anbringelsesforløb og en bedre udnyttelse af de samlede ressourcer.

Dette kapitel præsenterer formålsbestemmelsen, der giver udtryk for intentionerne bag de konkrete lovændringer, som Barnets Reform indeholder, samt lovgivers hensigt med den samlede indsats over for udsatte børn.

Det siger loven §

Formålet med at yde støtte til børn og unge med et særligt behov er præciseret som et led i Barnets Reform i servicelovens § 46:

Formålet med at yde støtte til børn og unge, der har et særligt behov herfor, er at sikre, at disse børn og unge kan opnå de samme muligheder for personlig udvikling, sundhed og et selvstændigt voksenliv som deres jævnaldrende. Støtten skal ydes med henblik på at sikre barnets eller den unges bedste og skal have til formål at:

1) sikre kontinuitet i opvæksten og et trygt omsorgsmil-

Nyt i Barnets Reform

I stk. 1 i formålsbestemmelsen (servicelovens § 46) bliver der som noget nyt formuleret fem konkrete formål eller opmærksomhedspunkter, som støtten skal relatere sig til. Det drejer sig om:

- Kontinuitet
- Personlig udfoldelse
- Skolegang
- Sundhed
- Forberedelse til voksenlivet

Formålene er ligestillede. Samlet skal de udgøre en fælles ramme for indsatsen og være i fokus, når kommunerne tilrettelægger arbejdet.

Ønsket med reformen er at signalere, at indsatsen over for udsatte børn og unge skal have et klart mål for øje, og at kommunen skal fokusere på centrale forhold i et barns liv. Det er opvækstvilkår og nære, kontinuerlige omsorgsrelationer, personlig udfoldelse, skolegang, sundhed og forberedelse til voksenlivet. Målet er, at barnet skal kunne udvikle sig inden for hvert af disse centrale områder.

Formålsbestemmelsen understreger, at der skal være sammenhæng i indsatsen over for det enkelte barn og dets familie. Den kommunale myndighed skal sørge for, at hver enkelt del af indsatsen hænger sammen med de øvrige dele, og at de samlet sigter mod at opfylde formålet.

- 1) støtte barnets eller den unges mulighed for at indgå i et miljø, der tilbyder nære og stabile relationer til voksne, bl.a. ved at understøtte barnets eller den unges familiemæssige relationer og øvrige netværk,
- 2) sikre barnets eller den unges muligheder for personlig udvikling og opbygning af kompetencer til at indgå i sociale relationer og netværk,
- 3) understøtte barnets eller den unges skolegang og mulighed for at gennemføre en uddannelse,
- 4) fremme barnets eller den unges sundhed og trivsel og
- 5) forberede barnet eller den unge til et selvstændigt voksenliv.

Stk. 2. Støtten skal være tidlig og helhedsorienteret, så problemer så vidt muligt kan forebygges og afhjælpes i hjemmet eller i det nære miljø. Støtten skal i hvert enkelt tilfælde tilrettelægges på baggrund af en konkret vurdering af det enkelte barns eller den enkelte unges og familiens forhold.

Stk. 3. Støtten skal bygge på barnets eller den unges egne ressourcer, og barnets eller den unges synspunkter skal altid inddrages med passende vægt i overensstemmelse med alder og modenhed. Barnets eller den unges vanskeligheder skal så vidt muligt løses i sam-

arbejde med familien og med dennes medvirken. Hvis dette ikke er muligt, skal foranstaltningens baggrund, formål og indhold tydeliggøres for forældremyndighedsindehaveren og for barnet eller den unge.

Barnets Reform og vejledning nr. 3 til serviceloven fremhæver, at støtten til børn og unge skal ydes med henblik på at sikre barnets bedste. Begrebet 'barnets bedste' er et af de vigtige principper i FN's konvention om barnets rettigheder. Der skal med andre ord lægges afgørende vægt på, at særlig støtte gives med udgangspunkt i barnet. Hvis der er konflikt mellem forældrenes interesser og barnets behov, er der således ingen tvivl. Hensynet til barnets behov vejer tungest.

I den sammenhæng skal der lægges vægt på, at barnet får en stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i opvæksten. Det er vigtigt at se barnet som en del af en familie og et nærmiljø. Alle faktorer er væsentlige – også i et langsigtet perspektiv – når barnets forhold skal vurderes.

Formålsbestemmelsen lægger en overordnet ramme om de øvrige bestemmelser, som skal fortolkes i lyset af lovens formål.

Formålsparagraffen konkretiserer, hvilke målsætninger der skal være i fokus på kort og langt sigt. Overordnet præciseres det, at der skal være et klart formål med indsatsen, og at der i det hele taget skal være stor opmærksomhed på kvaliteten i den indsats, der ydes.

De fem ligestillede formål og kvalitetsmål

De fem konkrete formål i § 46, stk. 1, kan betegnes som opmærksomhedspunkter, der medvirker til at styre indsatsens retning og samtidig skaber grundlaget for konkrete kvalitetsmål. Formålene er, som tidligere nævnt, ligestillede. De tager udgangspunkt i barnet og skal sikre dets bedste.

Formålene tager udgangspunkt i eksisterende viden og forskning om, hvilke forhold der har en positiv betydning for børns trivsel og udvikling, og hvilke forhold der fremmer børnenes muligheder for at klare sig som voksne.

1) Kontinuitet

Støtten skal sikre kontinuitet og et trygt omsorgsmiljø med nære og stabile relationer til voksne. Den skal understøtte barnets eller den unges familiemæssige relationer og øvrige netværk (§ 46, stk. 1, nr. 1).

Som eksempel kan nævnes TABUKA's undersøgelser, der peger på, at mange anbragte børn oplever ensomhed. Samtidig giver børnene udtryk for, at nære relationer og et trygt omsorgsmiljø er vigtige elementer for at kunne bygge de nødvendige ressourcer op. De tidligere anbragte unge, der senere har klaret sig godt, giver udtryk for, at det i høj grad var en nær relation til en bestemt voksen, der gjorde den positive forskel (TABUKA, 2005).

Barnets Reform og vejledning nr. 3 til serviceloven fremhæver betydningen af stabil voksenkontakt og kontinuitet. Det inkluderer blandt andet, at det så vidt muligt skal sikres, at barnet oplever så få brudte anbringelsesforløb som muligt. Det er ligeledes betydningsfuldt, under hensyntagen til barnets bedste, ikke at se barnet som en adskilt del af familien, da hele barnets situation skal vurderes. Det gælder dermed også forholdene i familien og det nære miljø (netværket). Det er ligeledes vigtigt at se på kontinuitet i et langsigtet perspektiv.

2) Personlig udfoldelse

Støtten skal have til formål at sikre barnets muligheder for personlig udvikling og opbygning af kompetencer til at indgå i sociale relationer og netværk (§ 46, stk. 1, nr. 2).

Undersøgelser viser, at socialt udsatte børn, herunder særligt de anbragte børn, ofte er ensomme og vokser op uden stabile voksenrelationer. Resultatet kan være alvorlig mistrivsel med risiko for udviklingsproblemer. Udsatte børn og unge har problemer på en række områder, herunder i forhold til generel trivsel, sociale og familiemæssige relationer samt relationer til det øvrige netværk (SFI, 2008).

Barnets Reform og vejledning nr. 3 til serviceloven fremhæver, at støtten til det enkelte barn skal tage højde for barnets mulighed for personlig udvikling og opbygning af sociale relationer. Det understreges dermed, at barnet kan have behov for hjælp til at udvikle

personlige og sociale kompetencer ved at få støtte til at opretholde venskaber og indgå i forskellige sociale netværk, fritidsaktiviteter mv.

3) Skolegang

Støtten skal understøtte barnets eller den unges skolegang og mulighed for at gennemføre en uddannelse (§ 46, stk. 1, nr. 3).

Undersøgelser viser, at anbragte børn har en markant sværere skolestart end andre børn. De begynder i skole senere end andre børn. De klarer sig dårligere i de første klassetrin, de har flere indlæringsmæssige og psykosociale problemer allerede i begyndelsen af skoleforløbet, og de skilles hyppigere ud til specialundervisning (SFI, 2004). Desuden ved vi fra forskningen om negativ social arv, at hvis unge har gennemført en ungdomsuddannelse, så reduceres betydningen af en mindre privilegeret social baggrund.

Barnets Reform og vejledning nr. 3 til serviceloven fremhæver, at støtten skal tilrettelægges, så den understøtter barnets skolegang og integration i uddannelsessystemet. Det gælder også i forhold til udvikling af faglige kompetencer, så barnet så vidt muligt kan få en uddannelse og senere hen et arbejde. Det er vigtigt, at indsatsen fokuserer på, hvordan barnet bedst får en god skolegang socialt og fagligt. Væsentligt er forhold som stabilt fremmøde, lektiehjælp og anden form for støtte. Også af de grunde har det betydning, at barnet ikke oplever lange perioder uden skolegang – f.eks. ved skift af anbringelsessted.

4) Sundhed

Støtten skal fremme barnets eller den unges sundhed og trivsel (§ 46, stk. 1, nr. 4).

Undersøgelser fra SFI viser, at anbragte børn har en markant oversygelighed i forhold til deres jævnaldrende (SFI, 2004). Derfor er det vigtigt, at der er fokus på udsatte børns sundhed generelt og på anbragte børns sundhed i særdeleshed.

Barnets Reform og vejledning nr. 3 til serviceloven fremhæver, at støtten skal være med til at sikre barnets sundhed og trivsel. Der kan således være et særligt behov for at fremme barnets psykiske og fysiske sundhed og trivsel, f.eks. i form af helbredstjek, vejledning om kost og motion samt forebyggelse af overdreven brug af rusmidler.

5) Forberedelse til voksenlivet

Støtten skal forberede barnet eller den unge til et selvstændigt voksenliv (§ 46, stk. 1, nr. 5).

Undersøgelser viser, at mindre end 25 % af samtlige børn, der har modtaget foranstaltninger i løbet af deres barndom, har gennemført en ungdomsuddannelse som 22-årig. Det tilsvarende tal for alle unge er ca. 80 % (SFI, 2009).

Barnets Reform og vejledning nr. 3 til serviceloven fremhæver, at der i indsatsen skal anlægges et helhedsperspektiv i forhold til tilværelse og udvikling. Særligt nævnes efterværn og kravet om konkrete mål i hand-

leplaner for unge over 16 år i relation til overgangen til voksenlivet.

Baggrunden er, at netop den periode ofte er vanskelig at håndtere. Ikke mindst for de børn, som i en eller anden udstrækning har modtaget offentlig støtte gennem opvæksten, og som ikke kan få aktiv hjælp fra deres forældre i overgangsperioden.

De fem opmærksomhedspunkter skal være omdrejningspunktet i alt arbejde med børn med behov for særlig støtte. Det gælder fra den børnefaglige undersøgelse til handleplan, behandlingsplan, tilsynet med barnet samt i det generelle tilsyn med anbringelsesstederne.

Desuden skal punkterne være i fokus i dialogen mellem såvel de professionelle som i dialogen med barnet selv og med dennes familie og netværk. Derfor indgår der i Barnets Reform en lang række lovændringer, der skal understøtte formålet som beskrevet i formålsparagraffen.

Formålsparagraffen som styrende værdi

Det er almindeligt i dag, at nyere love på det sociale område indledes med en form for formålsparagraf, som sender et vigtigt værdibaseret signal om, hvad der er lovgivernes intention med loven.

Formålsbestemmelserne angiver typisk nogle værdier

og principper, som lægges til grund, når loven skal fortolkes. Bestemmelserne kan siges at være lovgivers – dvs. Folketingets – udtryk for, hvilke værdier der skal være retningsgivende og styrende i administrationen af loven på det konkrete område, som loven regulerer.

Borgernes rettigheder og pligter er således ikke direkte reguleret af formålsparagraffen, og der knyttes ikke bevillinger til formålsbestemmelser. Sagsbehandleren kan altså ikke henvise til en sådan som hjemmelsgrundlag for en bestemt ydelse. På samme måde kan borgere ikke henvise til formålsbestemmelser som grundlag for at få bevilget bestemte ydelser. Man siger, at borgeren ikke kan *støtte ret* på en formålsbestemmelse.

Formålsbestemmelser er først og fremmest et fortolkningsredskab, når indholdet i lovtekstens øvrige bestemmelser skal fastlægges (Andersen, 2010).

Når det for eksempel handler om valg af foranstaltning efter § 52, stk. 3, er det vigtigt, at sagsbehandleren er opmærksom på formålet med støtten. En afgørelse om støtte skal kunne bidrage til at nå de overordnede formål, som er angivet i § 46. Det samme gør sig gældende, når der f.eks. træffes afgørelse om samvær med forældre og netværk, jf. § 71, eller om hjemgivelse, jf. § 68.

Når valget træffes, er det meningen, at formålsbestemmelsen kvalificerer valg og matchning. Man kan sige, at formålsbestemmelsens vægtning kvalificerer skønsudøvelsen i den konkrete sag.

Mere at vide +

Litteratur

Andersen, J. (2010): *Socialforvaltningsret, 3. udgave*, Nyt Juridisk Forlag.

Egelund, T., P.S. Christensen, T.B. Jakobsen, T.G. Jensen og R.F. Olsen (2009): *Anbragte børn og unge, en forskningsoversigt*, SFI 09:24.

Egelund, T. og K. Vitus (2007): *Sammenbrud i anbringelser af unge. Risikofaktorer hos de unge, forældre, anbringelsessteder og i sagsbehandlingen*, SFI 07:24.

Egelund, T., A-D. Hestbæk og D. Andersen (2004): *Små børn anbragt uden for hjemmet. En forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995*, SFI 04:17.

Mattsson, C., A-D. Hestbæk og A.R. Andersen (2008): *11-årige børns hverdagsliv og trivsel. Resultater fra SFI's forløbsundersøgelser af årgang 1995*, SFI.

Nielsen, H.E. m.fl. (red.) (2005): *TABUKA - tidligere anbragtes bud på kvalitet i anbringelsen af børn og unge*, Børn & Unge.

Praksisundersøgelser fra Ankestyrelsen
(<http://www.ast.dk/publikationer/praksisundersogelser/>).

Børn og unges rettigheder – en introduktion

Udsatte børn er en meget sårbar gruppe. De har ofte komplekse problemer og mangler voksne omkring sig, der kan varetage deres interesser. I mange tilfælde er forældrene ude af stand til at varetage barnets tarv, eller forældre og barn har modsatrettede interesser og opfattelser af, hvad der er bedst for barnet. Samtidig peger undersøgelser på, at der er stor forskel på, hvordan sagsbehandlerne administrerer lovgivningen i praksis, og at der sker fejl i mange sager.

Et grundelement i Barnets Reform er at styrke udsatte børns rettigheder. I servicelovens § 46 i servicelovens kapitel 11 om særlig støtte til børn og unge hedder det således, at støtten skal bygge på barnets egne ressourcer, og at barnets synspunkter altid skal indtages med passende vægt i overensstemmelse med alder og modenhed. Formålsparagraffen opstiller mål for indsatsen, der handler om at sikre, at udsatte børn opnår nære og stabile relationer, en alderssvarende udvikling, en god skolegang og en sund levevis. Et vigtigt element i indsatsen er at forberede barnet på et selvstændigt voksenliv.

Børnenes rettigheder drejer sig om, at de i deres sårbare situation får den støtte, de har behov for og krav på i henhold til loven. Det drejer sig om:

- Retten til at blive inddraget i sagsbehandlingen.
- Retten til at blive hørt i forbindelse med afgørelser.
- Retten til samvær med familie og netværk.
- Retten til at have en bisidder med til møder med forvaltningen.
- Muligheden for at klage over afgørelser truffet af kommunen.

Dette afsnit beskriver lovgivningen vedrørende børns rettigheder. Herunder om børns ret til at blive inddraget og hørt, retten til samvær med familie og netværk samt klagerettigheder. Herudover beskrives Ankestyrelsens overvågning af retspraksis i kommunerne samt den viden, der findes om udøvelsen af børns rettigheder i praksis.

Det siger loven §

Der gælder et generelt princip om, at den enkelte borger har ret til at blive inddraget i sagsbehandlingen af egne forhold, jf. lov om retssikkerhed og administration på det sociale område. Det er vigtigt, at der etableres et godt og hensynsfuldt samspil mellem borgeren og forvaltningen, og det er kommunens ansvar at tilrettelægge arbejdet på en sådan måde, at det er muligt for borgeren at medvirke.

I behandlingen af en børnesag er det som udgangspunkt indehaverne af forældremyndigheden, der skal

Nyt i Barnets Reform

Det har med barnets reform været hensigten at styrke børns rettigheder. Dette er sket ved en tydeliggørelse af, at hensynet til barnet altid skal være i centrum. Desuden er det sket ved at styrke en række formelle rettigheder.

Børn har således fået en bedre mulighed for at klage over deres sag og i det hele taget bedre mulighed for at have indflydelse på de afgørelser, der bliver truffet. I den forbindelse er børns mulighed for at få bistand af andre personer end forældrene under en sags behandling styrket.

Barnets Reform indfører følgende ændringer, der særligt understøtter barnets rettigheder:

- Krav om samtale med barnet på anbringelsesstedet mindst 2 gange årligt, jf. § 70, stk. 2.
- Pligt til høring af anbringelsessted før visse afgørelser, jf. § 69, stk. 5.
- Barnets ret til samvær med forældre og netværk, jf. § 71.
- Barnets ret til en støtteperson.
- Nedsættelse af alderen for, hvornår børn kan klage i deres sag, fra 15 til 12 år, jf. § 167 og § 168.
- Opsættende virkning ved afgørelse om hjemgivelse og hjemgivelsesperiode, jf. retssikkerhedslovens § 72, stk. 2.
- Udvidelse af Ankestyrelsens adgang til at tage sager op af egen drift, § 65.

inddrages. Det er dem, der efter værgemålsloven og forældreansvarsloven kan handle på vegne af barnet, og som dermed har partsstatus. Det vil bl.a. sige, at de har ret til at give samtykke, at blive hørt med hensyn til oplysninger i sagen og at få en begrundelse samt klageadgang.

Der er dog en række situationer, hvor børn også har selvstændige rettigheder efter lovgivningen. Det er rettigheder, der skal være med til at understøtte barnets bedste og styrke inddragelsen af barnets egne op-

levelser i sags- og behandlingsforløbet. Dette fremgår bl.a. af § 46, hvor der står, at barnet skal hjælpes til at udforme sine egne synspunkter i alle faser. Målet er at inddrage barnets synspunkter, der skal tillægges passende vægt i overensstemmelse med dets alder og modenhed, jf. § 46, stk. 3.

I det følgende redegøres for de relevante lovbestemmelser om barnets formelle rettigheder i forhold til et sags- og behandlingsforløb. Lovbestemmelserne er tematiseret i forhold til barnets rettigheder.

Barnet har ret til at

- blive hørt,
- give samtykke,
- få rådgivning,
- have samvær med familie og netværk,
- få en støtteperson,
- få en bisidder,
- have adgang til at klage.

At blive hørt

Børnesamtale

Børnesamtalen er et vigtigt redskab til at sikre barnets ret til at blive hørt. Servicelovens § 48 fastlægger, hvornår der skal finde en samtale sted med barnet, og hvornår en samtale kan undlades.

§ 48. Forinden myndigheden træffer afgørelse efter §§ 51, 52, 52a, 56, 57 a, 57 b, 58, 62 og 63, § 65, stk. 2 og 3, og §§ 68-71 og 75, skal der finde en samtale sted med barnet eller den unge herom.

Stk. 2. Samtalen kan undlades i det omfang barnets modenhed eller sagens karakter i afgørende grad taler imod samtale gennemførelse. Kan samtalen ikke gennemføres, skal barnets holdning til den påtænkte afgørelse søges tilvejebragt.

Krav om samtale

Høring af barnet kan og bør ske på forskellige måder og i forskellige grader afhængig af sagens karakter og barnets modenhed.

Kravet om samtale gælder alle afgørelser i forbindelse med foranstaltninger over for børn og unge. Det gælder også afgørelser om ophør af forebyggende foranstaltninger, valg af anbringelsessted og samvær under en anbringelse. Efter § 48 skal der således finde en samtale sted med barnet, inden der træffes afgørelse om:

- Tvangsmæssig undersøgelse, jf. § 51.
- Særlig støtte, det vil sige foranstaltninger med samtykke, jf. § 52.
- Økonomisk støtte, jf. § 52 a.
- Visse foranstaltninger efter § 52, stk. 3, uden samtykke fra forældremyndighedsindehaveren, jf. § 56.
- Forældre pålæg, jf. § 57 a.
- Unge pålæg, jf. § 57 b.
- Anbringelse uden samtykke, jf. § 58.
- Afgørelse om fortsat anbringelse i forbindelse med genbehandling, jf. § 62.
- Lægelig undersøgelse og behandling uden forældremyndighedsindehaverens samtykke, § 63.
- Ankestyrelsens afgørelser uden klage, jf. § 65, stk. 2 og 3.
- Ophør af foranstaltninger og anbringelse, hjemgivelse og hjemgivelsesperiode efter § 68.
- Videreført anbringelse, jf. § 68 a.
- Valg af anbringelsessted, jf. § 68 b.
- Ændret anbringelsessted, behandling, uddannelse, samvær med personer fra netværket mv. under anbringelse, jf. § 69.
- Revision af handleplan, jf. § 70.
- Samvær, jf. § 71.
- Foreløbige afgørelser, jf. § 75.

Formålet med samtalen

Formålet med samtalen med barnet er for det første, at den myndighed (ofte kommunen), som skal træffe afgørelse i sagen, får et førstehåndskendskab til det barn, som sagen drejer sig om. Der kan således gå væsentlige oplysninger tabt, hvis sagsbehandleren ikke selv taler med barnet. For det andet er formålet med samtalen, at der bliver taget hensyn til barnets egen opfattelse af situationen. Samtalen skal derfor klarlægge barnets egen holdning til den påtænkte afgørelse.

Selvom der er afholdt en samtale med barnet i forbindelse med udarbejdelse af en børnefaglig undersøgelse efter § 50, skal der også afholdes en samtale, inden der træffes afgørelse om iværksættelse af en eventuel foranstaltning. Dette skal gøres for at sikre, at barnet får mulighed for at give sin mening til kende omkring det konkrete indhold af den påtænkte afgørelse.

Børnesamtalen skal derved bidrage til dels at kvalificere kommunens forståelse af forholdene omkring barnet og dels at kvalificere kommunens afgørelse.

Samtale kan undlades

Der kan forekomme situationer, hvor det af hensyn til barnet ikke er hensigtsmæssigt at gennemføre samtalen. Det kan være tilfældet, hvis en samtale vil stille barnet i en urimelig presset situation, eller hvis barnets modenhed og forudsætninger eller sagens karakter taler afgørende imod en samtale. I disse sager skal der foretages en konkret vurdering af, om hensynet til barnet (f.eks. i forhold til barnets alder, funktionsniveau el-

ler andet) i afgørende grad taler imod, at barnet høres eller inddrages.

Såfremt en samtale med barnet ikke gennemføres, skal det fremgå af sagen med en konkret begrundelse for, hvorfor samtalen ikke har fundet sted.

Myndigheden bør i de tilfælde forsøge at afdække barnets synspunkter på anden vis. Eksempelvis gennem samtaler med personer, som barnet er fortrolig med. Tidligere oplysninger i sagen kan også inddrages.

Forældres modstand og krav om tilstedeværelse

Forældremyndighedens indehavere kan ikke modsætte sig samtalen, og de har heller ikke ret til at være til stede. I nogle tilfælde kan det dog – for eksempel af hensyn til barnets tryghed – være hensigtsmæssigt, at forældre eller andre, som barnet er tryk ved, er til stede.

Bisidder

Børn har ret til at have en bisidder med til en samtale. Se afsnit nedenfor om bisidder.

Barnet har ikke ansvaret for afgørelsen

Barnet skal i forbindelse med børnesamtalen informeres om, at der ikke er tale om, at barnet selv kan vælge, hvad der skal ske. Det er væsentligt, at barnet ikke oplever at bære ansvaret for afgørelsen. Barnet har ret til at afslå at udtale sig. Hvis det er tilfældet, vil oplysningen herom opfylde lovens krav om, at der skal finde en samtale sted.

Man spurgte, hvad *jeg* ville, hvad *jeg* havde ønske om, og hvordan *jeg* havde det – det var en markant ændring fra, hvad *jeg* kom fra. De spurgte *mig!* De spurgte min mor. Jeg havde en fornemmelse af, at de ville hjælpe mig. Og de gjorde det her, fordi de havde lyst – og ikke for at tjene penge.

Nina, 20 år. I aflastning som 8-årig. Om at blive taget med på råd.

Fra dvd om fokuspunkter i Barnets Reform, udgivet af Servicestyrelsen i forbindelse med implementeringen af reformen.

Notatpligt

Reglerne indebærer, at barnets opfattelse af situationen skal tillægges betydning, når afgørelsen om foranstaltning skal træffes. Børnesamtalen og dens indhold skal derfor noteres i sagen, da det er oplysninger, der har betydning for afgørelsen. Hvis barnets holdning ikke tillægges vægt, spiller det faktum og årsagen her til også en væsentlig rolle i sagen. Det er sagsbehandlernes opgave at redegøre for dette.

Undtagelse fra aktindsigt

Det kan være tilfældet, at barnets oplysninger, f.eks. om dets seksualliv eller brug af stoffer, ikke bør komme til andres kendskab af hensyn til barnet. I de tilfælde kan aktindsigten begrænses, jf. forvaltningslovens § 15 og offentlighedslovens § 13.

Normalt har forældrene aktindsigt af hensyn til, at de skal kunne varetage deres egne interesser i forbindelse med sagsbehandlingen. I særlige tilfælde bør dette hensyn vige. Det skal i givet fald ske på baggrund af

en vurdering af, at forældrenes aktindsigt vil være til skade for barnets interesser eller for forholdet mellem barnet og forældrene.

Særlige regler om samtaler med børn

Ud over disse regler, som gælder generelt i børnesager, findes i enkelte situationer særlige regler om samtaler med børn.

Samtale i forbindelse med tilsyn

§ 70. Stk. 2. Tilsynet efter § 148, stk. 1, skal omfatte mindst to årlige tilsynsbesøg på anbringelsesstedet, hvor kommunen taler med barnet eller den unge. Samtalen skal for så vidt muligt finde sted uden tilstedeværelse af ansatte fra anbringelsesstedet. (...)

I forbindelse med tilsynsbesøg på anbringelsesstedet skal forvaltningen tale med barnet.

Barnet skal have en god mulighed for at tale frit om, hvordan det har det, og om der er problemer. Samtalen skal derfor så vidt muligt finde sted uden tilstedeværelse af ansatte fra anbringelsesstedet. Barnet kan dog altid have en bisidder med efter eget valg, hvis barnet ønsker det. Se afsnit om bisidder.

Børnefaglig undersøgelse

§ 50. *Stk. 5.* Der skal være oplysninger om, hvordan forældremyndighedsindehaveren og barnet eller den unge stiller sig til foranstaltningerne.

I den børnefaglige undersøgelse skal indgå oplysninger om, hvordan barnet stiller sig til foranstaltningerne. Det på trods af, at der ikke findes et egentligt krav om en børnesamtale før eller under en børnefaglig undersøgelse. Det forudsættes imidlertid, at barnets holdning på en eller andet måde er taget i betragtning.

Barnets holdning kan komme til udtryk gennem en samtale. Den kan også fremkomme via referater eller fra fag- eller netværkspersoner, der har med barnet at gøre.

Indstilling

Tilsvarende gælder det, at barnets holdning til en påtænkt anbringelse skal medtages i indstillingen om anbringelse uden for hjemmet.

§ 59.

(...)

3) barnets eller den unges holdning til den påtænkte foranstaltning.

Høring af anbringelsessted

§ 69. *Stk. 5.* Kommunalbestyrelsen skal, inden der træffes afgørelse om ændret samvær samt afgørelse om hjemgivelse eller ændret anbringelsessted, indhente udtalelse fra det aktuelle anbringelsessted til belysning af sagen.

Forvaltningen skal indhente udtalelse fra barnets anbringelsessted, før der træffes afgørelse om:

- Ændret samvær.
- Hjemgivelse.
- Ændret anbringelsessted.

Formålet med denne høring er at sikre, at anbringelsesstedets viden om og kendskab til barnet bliver en del af kommunalbestyrelsens afgørelsesgrundlag.

Forvaltningen er ikke forpligtet på at følge anbringelsesstedets udtalelse, men udtalelsen skal tillægges vægt ved afgørelsen.

Der er ingen formkrav til anbringelsesstedets udtalelse. Det vil sige, at der kan være tale om en skriftlig

udtalelse, et møde eller en telefonisk udtalelse. Forvaltningen har notatpligt.

Anbringelsesstedet har ikke pligt til at udtale sig, og anbringelsesstedet får ikke partsstatus i sagen.

Ved akutte sager kan forvaltningen undlade at høre anbringelsesstedet, inden der træffes afgørelse. Anbringelsesstedet skal dog efterfølgende høres, og udtalelsen skal lægges i sagen.

Møder i børn og unge-udvalget og Ankestyrelsen

§ 74. Stk. 2. Inden der træffes afgørelse skal indehaveren af forældremyndigheden, barnet eller den unge, advokaten og eventuel anden bisidder for forældremyndigheden eller barnet have lejlighed til at udtale sig over for børn og unge-udvalget. Tilbud efter 1. pkt. til barnet eller den unge kan undlades, hvis barnet er under 12 år, eller hvis det må antages at være til skade for barnet eller den unge.

§ 168. Stk. 4. Ved behandlingen i Ankestyrelsen finder (...) § 74, stk. 2 og 3, tilsvarende anvendelse.

Barnet skal have lejlighed til at udtale sig for børn og unge-udvalget og Ankestyrelsen, inden disse myndigheder træffer afgørelse om barnet.

At give samtykke

Afgørelser, som kræver samtykke fra forældremyndighedsindehaveren, vil som udgangspunkt også kræve samtykke fra den unge, der er fyldt 15 år. Samtykke fra den 15-årige skal bl.a. foreligge, når der er tale om:

- Frivillig anbringelse, jf. § 52, stk. 3, nr. 8.
- Ændring af anbringelsessted, jf. § 69, stk. 3. Giver den unge ikke samtykke, skal børn og unge-udvalget træffe afgørelse om anbringelsesgrundlag efter § 58.
- Revision af handleplan senest efter tre måneders anbringelse og derefter mindst to gange årligt. Ændringer skal her så vidt muligt træffes med samtykke, jf. § 70, stk. 1.
- Støttet samvær mellem forældre og den unge, ved at en tredje person er til stede, jf. § 71, stk. 2.

Særligt om samtykke til anbringelse

Der skal være tale om et 'informeret samtykke' jf. § 53. Det betyder bl.a., at samtykke skal omfatte formålet med anbringelsen, jf. § 53, og den unge skal have forstået, hvad formålet med anbringelsen er, og på den baggrund have givet sit samtykke.

I de tilfælde, hvor den unge giver sit samtykke til anbringelse, men forældrene ikke giver samtykke, kan børn og unge-udvalget under særlige lempelige betingelser træffe afgørelse om anbringelse, jf. § 58, stk. 2. Forudsætningen er, at foranstaltningen anses for at være af væsentlig betydning af hensyn til den unges særlige behov, og at problemerne vurderes ikke at kunne løses, mens den unge bor hjemme.

Giver den unge ikke sit samtykke, skal afgørelsen om anbringelse træffes efter kriterierne i § 58, stk. 1, også selvom forældremyndighedsindehaveren samtykker.

Rådgivning

§ 11. Kommunalbestyrelsen skal sørge for at forældre med børn og unge eller andre, der faktisk sørger for et barn eller en ung, kan få en gratis familieorienteret rådgivning til løsning af vanskeligheder i familien (...)

Stk. 2. Såvel forældre som børn og unge, der alene søger rådgivning efter stk. 1, skal kunne modtage denne anonymt og som et åbent tilbud.

Børn har ret til tilbud om anonym og åben rådgivning. Det indebærer, at de frit kan henvende sig alene med det formål at få rådgivning. Det betyder samtidig, at der ikke kan stilles krav om at få oplyst navn eller andre data. Tilsvarende skal barnet ikke have tilladelse fra forældrene. En del børn har behov for at tale om deres problemer med en voksen, der har tid til at lytte, og som kan give et godt råd. Behovet afhænger mere af barnets udvikling og modenhed end af den biologiske alder. Der er derfor ingen aldersgrænse for retten til rådgivning.

Tilbuddet er et supplement til den tidlige og forebyggende indsats, idet rådgivningen alene har til formål at hjælpe barnet til selv at løse de problemer, som har givet anledning til henvendelsen.

Samvær

§ 71. Barnet eller den unge har ret til samvær og kontakt med forældre og netværk, herunder søskende, bedsteforældre, øvrige familiemedlemmer, venner mv. under anbringelsen uden for hjemmet. Kommunalbestyrelsen skal under hensyntagen til barnets eller den unges bedste sørge for at forbindelsen mellem barnet eller den unge og forældrene og netværket holdes ved lige. Ved tilrettelæggelse af samværet, skal der lægges vægt på, at barnet eller den unge også på længere sigt har mulighed for at skabe og bevare nære relationer til forældre og netværket. (...)

Barnet har ret til samvær og kontakt med forældre og netværk, herunder søskende, bedsteforældre, øvrige familiemedlemmer, venner mv. under en anbringelse uden for hjemmet. Retten indebærer, at barnets behov for og ønsker om samvær står over forældrenes ønsker om kontakt og samvær.

Barnet skal høres og inddrages i afgørelser om samvær, og afgørelserne skal træffes ud fra, hvad der er til barnets bedste. Det er afgørende, at forvaltningen i sine afgørelser om samvær tager hensyn til, at barnet ikke skal opleve samvær og kontakt i de situationer, hvor det er skadeligt for barnet. Og det er således væsentligt, at hensynet til barnets ønsker og behov tillægges mere vægt end forældrenes ønske om samvær og kontakt.

Det er forvaltningens opgave at sørge for samvær. Forvaltningen skal om fornødent træffe afgørelse om omfang og udøvelsen af samværet og kontakten og kan fastsætte nærmere vilkår for samværet. Ved afgørelsen lægges særlig vægt på barnets bedste og formålet med anbringelsen. Udgangspunktet for afgørelsen om samvær skal være, at barnet som hovedregel har brug for at bibeholde en hyppig kontakt til sine biologiske forældre.

Støtteperson

§ 68 b. Stk. 4. Forud for anbringelsen skal kommunalbestyrelsen hjælpe barnet eller den unge med at finde en person i barnets eller den unges familie eller netværk, som kan udpeges til at være dennes støtteperson under anbringelsen. Kommunen kan efter behov dække støttepersonens udgifter til telefon, transport og lign.

Forvaltningen skal hjælpe anbragte børn med at finde en person, der kan støtte barnet under anbringelsen. Formålet med denne støtteperson er dels at forebygge ensomhed hos barnet, dels at understøtte barnets mulighed for et bredere netværk under og efter anbringelsen.

Der er tale om en ret for barnet til, at kommunalbestyrelsen aktivt undersøger mulighederne for en støtteperson i barnets familie eller netværk. Det betyder, at der ikke er en pligt for barnet til at modtage en støtteperson, hvis barnet ikke ønsker det. Endvidere betyder det, at der ikke er pligt til at give barnet en støtteperson, hvis det

ikke er muligt for kommunen at finde en person, som vurderes at være egnet til at være støtteperson til barnet, eller hvis den eller de personer, som vurderes egnede, ikke ønsker at være støttepersoner for barnet.

Hvis barnet identificerer en støtteperson, skal det overvejes, om støttepersonen vil kunne udgøre en stabil voksenkontakt i barnets liv med positiv betydning for barnets fremtidige udvikling.

Hvis kommunalbestyrelsen vurderer, at den identificerede person vil være hensigtsmæssig for barnet at have som støtteperson, skal der tages kontakt til vedkommende for at afklare, om denne ønsker at være støtteperson for barnet. Hvis dette er tilfældet, kan der i samarbejde med barnet og støttepersonen laves en aftale om, hvordan kontakten vedligeholdes under anbringelsen. Der er ikke krav om formaliserede møder mellem barnet og støttepersonen, en bestemt mødefrekvens eller andet. Det vil være barnet, støttepersonen og kommunalbestyrelsen, der skal aftale omfanget. Hvis kommunalbestyrelsen vurderer det nødvendigt, kan omfanget af samværet fastsættes efter lovens § 71.

Støttepersonen skal ikke ansættes eller aflønnes af kommunalbestyrelsen, da der netop lægges op til at styrke barnets forbindelse til en person, der har et personligt engagement og en følelsesmæssig forpligtelse over for barnet. Kommunalbestyrelsen skal dog vurdere, om der er behov for at dække støttepersonens udgifter til eksempelvis telefon eller transport. Det er intentionen, at manglende mulighed for at betale ud-

gifter til telefon, transport eller lignende ikke skal være en barriere for, at kontakten kan vedligeholdes.

Støttepersonen kan få de relevante kontaktoplysninger om barnets sag, som er nødvendige for, at støttepersonen kan opretholde kontakten med barnet. Det kan f.eks. dreje sig om oplysninger vedr. adresse og kontaktperson på anbringelsesstedet.

Bisidder til barnet

§ 48 a. Et barn eller en ung, hvis sag behandles efter dette kapitel, har på ethvert tidspunkt af sagens behandling ret til at lade sig bistå af andre.

Stk. 2. *Stk. 1* finder ikke anvendelse, hvis myndigheden træffer afgørelse om, at barnets eller den unges interesse i at kunne lade sig bistå bør vige for væsentlige hensyn til offentlige eller private interesser, eller hvor andet er fastsat ved lov. Myndigheden kan endvidere træffe afgørelse om at tilsidesætte barnets eller den unges valg af bisidder, hvis der er bestemte grunde til at antage, at bisidderen vil varetage andre interesser end barnets eller den unges.

Stk. 3. Myndigheden kan træffe afgørelse om at udelukke en bisidder helt eller delvis fra et møde, hvis det skønnes af betydning for at få barnets eller den unges uforbeholdne mening belyst.

Stk. 4. En bisidder for et barn eller en ung skal være fyldt 15 år og er omfattet af straffelovens § 152 om tavshedspligt.

Børn har ret til en bisidder på ethvert tidspunkt af sagsbehandlingen i forbindelse med særlig støtte. Det gælder f.eks. ved børnesamtalen, jf. § 48, og i forbindelse med møder i forvaltningen, i børn og unge-udvalg samt Ankestyrelsen.

Ved en bisidder forstås en personlig støtte for barnet, der under sagen kan hjælpe barnet med at forstå, hvad der sker, give barnet råd og vejledning eller blot ved sin tilstedeværelse give barnet tryk.

Der er ikke nogen aldersgrænse for, hvor gammelt barnet skal være for at have en bisidder.

Retten til bisidder er ikke en foranstaltning, men alene en ret som barnet kan gøre brug af efter eget behov.

Oplysning om retten til bisidder

Kommunen har pligt til at oplyse barnet om barnets ret til en bisidder. Kommunens forpligtelse følger af de almindelige regler om rådgivning og vejledning. Informationen til bisidderen foregår gennem barnet, da det er vigtigt, at det er barnets selvstændige ret til at blive hørt, der er i fokus. Det er op til barnet at beslutte, hvor meget og hvor lidt bisidderen skal informeres, og om vedkommende skal modtage mødeindkaldelser og andet materiale via sagsbehandlere.

Hvem kan være bisidder

Bisidderen kan være en person i barnets egen familie eller netværk, som barnet er trygt ved, og som kan støtte barnet. Bisidderen kan også være en udefrakommende

person, som ikke kender barnet og familien. En sådan kan findes gennem Børns Vilkårs Bisidderordning.

Afvisning af bisidder

I særlige tilfælde kan barnets ret til bisidder fraviges. Det er tilfældet, hvis der er bestemte grunde til at tro, at bisidderen vil varetage andre interesser end barnets. Det kan f.eks. forekomme, hvis bisidderen reelt er valgt af forældrene i strid med barnets interesser. Forældre eller f.eks. personale fra et anbringelsessted vil også kunne udelukkes som bisiddere. Det kan ske, hvis det ud fra en konkret vurdering tyder på, at bisidderen vil lægge pres på barnet.

Forvaltningen skal foretage en konkret afvejning af på den ene side barnets ønske om at lade sig bistå af den pågældende bisidder og på den anden side de hensyn, der taler imod at lade pågældende bistå barnet. Udgangspunktet for at nægte barnet at medtage en bestemt bisidder skal altid være barnets tarv og skal være baseret på en saglig vurdering af de konkrete omstændigheder, der gør, at den pågældende ikke kan fungere som bisidder for barnet.

Barnets ret til en bisidder kræver ikke samtykke fra forældremyndighedsindehaver. Forældremyndighedsindehaveren kan dog gøre indsigelse mod barnets valg af bisidder, hvorefter myndigheden tager stilling til spørgsmålet.

Endelig kan myndigheden træffe afgørelse om, at en bisidder skal udelukkes helt eller delvist fra et møde. Det

vil sige, at samtaler med barnet helt eller delvist skal ske i enrum. En udelukkelse af en bisidder kan finde sted, hvis det skønnes, at dennes tilstedeværelse vil hindre barnet i at fremkomme med sine synspunkter.

Klageadgang

Det fremgår af servicelovens § 167, hvilke afgørelser børn kan klage over til de sociale nævn. Af § 168 fremgår de afgørelser, som kan indbringes for Ankestyrelsen. Aldersgrænsen for retten til at klage er med Barnets Reform sat ned fra 15 år til 12 år.

Kommunen har pligt til at yde klagevejledning og skal derfor oplyse barnet om dets ret til at klage samt om, hvordan det kan ske i praksis. Desuden har kommunen pligt til at hjælpe børn, der ønsker at klage.

Klage til det sociale nævn

§ 167. Følgende afgørelser kan af barnet eller den unge, der er fyldt 12 år, indbringes for det sociale nævn efter reglerne i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område.

- 1) Forebyggende foranstaltninger samt anbringelse uden for hjemmet efter § 52, stk. 3,
- 2) ungepålæg efter § 57 b,
- 3) hjemgivelse og hjemgivelsesperiode efter § 68, stk. 2,
- 4) valg af anbringelsessted efter § 68 b, stk. 1,
- 5) ændret anbringelsessted, behandling, uddan-

nelse, samvær med personer fra netværket m.v. efter § 69, stk. 1. og

6) samvær og kontakt efter § 71, stk. 2.

(...)

Stk. 2. Afgørelser i sager om bisidder til børn og unge efter § 48 a kan af barnet eller den unge indbringes for det sociale nævn efter reglerne i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område.

Klageadgangen følger retssikkerhedslovens regler om klager i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område. Klagen indgives til kommunen, og fristen er som udgangspunkt fire uger fra den dag, hvor barnet er blevet informeret om en beslutning vedrørende et af de ovennævnte forhold.

Opsættende virkning

Lov om retssikkerhed og administration på det sociale område

§ 72. Klage over en afgørelse har ikke opsættende virkning, jf. dog stk. 2-6.

Stk. 2. Klage efter §§ 166 og 167 i lov om social service over afgørelser om hjemgivelse og hjemgivelsesperiode efter § 68, stk. 2, i lov om social service, afgørelser om valg af anbringelsessted efter § 68 b, stk. 1, i lov om social service samt afgørelser om ændret anbringelsessted efter § 69 i lov

om social service har opsættende virkning. Hvis særlige forhold gør det påkrævet, træffer kommunalbestyrelsen samtidig med afgørelse om valg af anbringelsessted eller ændret anbringelsessted afgørelse om at iværksætte afgørelsen straks. Afgørelsen om at en afgørelse iværksættes straks, kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed.

Som udgangspunkt har afgørelser om særlig støtte til børn ikke opsættende virkning. Det betyder, at en afgørelse gennemføres, selvom der bliver klaget over den.

I forbindelse med tre typer af afgørelser har en klage dog opsættende virkning, jf. retssikkerhedslovens § 72, stk. 2-3. Det drejer sig om:

- Valg af anbringelsessted.
- Ændret anbringelsessted.
- Hjemgivelse og hjemgivelsesperiode.

I disse situationer vil barnet derfor som udgangspunkt blive på anbringelsesstedet, indtil klagesagen er behandlet. Hensigten er at undgå, at barnet først flyttes eller hjemtages for senere at skulle flyttes eller anbringes på ny, og det bidrager derved til at styrke kontinuiteten for barnet.

Undtagelse fra opsættende virkning

Forvaltningen kan dog, samtidig med at der træffes afgørelse om valg af anbringelsessted eller ændret

anbringelsessted, træffe afgørelse om, at afgørelsen skal gennemføres straks, jf. retssikkerhedslovens § 72, stk. 2. Denne afgørelse kan træffes, hvis det er nødvendigt af hensyn til barnets sundhed eller udvikling. F.eks. ved akutte førstegangsanbringelser hvor der er risiko for overgreb eller alvorligt omsorgssvigt, eller i andre situationer, hvor det er påkrævet, at afgørelsen straks gennemføres.

Der bør lægges vægt på, om det vil være i modstrid med formålet med anbringelsen, hvis en eventuel klage får opsættende virkning. Afgørelsen om, at en klage ikke har opsættende virkning, kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed.

Klage til Ankestyrelsen

§ 168. Afgørelser truffet af børn og unge-udvalget jf. § 74, kan indbringes for Ankestyrelsen inden 4 uger efter, at klageren har fået meddelelse om afgørelsen. (...)

Stk. 2. Berettiget til at indbringe en sag for Ankestyrelsen er forældremyndighedsindehaver og den unge, der er fyldt 12 år. (...)

Stk. 3. Indbringelse af sagen for Ankestyrelsen hindrer ikke iværksættelse af de besluttede foranstaltninger mv. Dog kan styrelseschefen under ganske særlige omstændigheder bestemme, at en afgørelse må iværksettes, før Ankestyrelsen har truffet afgørelse i sagen.

Stk. 4. Ved behandlingen i Ankestyrelsen finder

§ 72, § 73 og § 74, stk. 2 og 3, tilsvarende anvendelse. Dette gælder også, når Ankestyrelsen behandler en sag efter § 65, stk. 3.

Stk. 5. I forbindelse med behandlingen af sagen i Ankestyrelsen har forældremyndighedsindehaver og den unge, der er fyldt 12 år, ret til at få dækket udgifter til transport til møder i Ankestyrelsen.

Børn, der er fyldt 12 år, kan klage til Ankestyrelsen over de afgørelser, der er truffet i børn og unge-udvalget.

Det drejer sig om følgende afgørelser:

- Gennemførelse af undersøgelse efter § 51.
- Anbringelse uden for hjemmet efter § 58.
- Opretholdelse af en anbringelse efter § 62.
- Gennemførelse af en lægelig undersøgelse eller behandling efter § 63.
- Videreførelse af en anbringelse efter § 68 a.
- Godkendelse af en foreløbig beslutning efter § 75, stk. 3.
- Ændring af anbringelsessted efter § 69, stk. 3 eller stk. 4, jf. § 58.
- Afbrydelse af forbindelsen mv. efter § 71, stk. 3 og 4.
- Flytning eller hjemtagelse efter § 78, stk. 4.
- Brev- og telefonkontrol efter § 123, stk. 2.
- Anbringelse i delvis lukkede døgninstitutioner efter § 123 b, stk. 1.
- Tilbageholdelse efter § 123 c.
- Anbefaling til Ankestyrelsen af adoption uden samtykke, jf. adoptionsloven.

Opsættende virkning

At en sag indbringes for Ankestyrelsen betyder ikke, at den har opsættende virkning. Der kan dog under ganske særlige omstændigheder gives opsættende virkning i forbindelse med en klage til Ankestyrelsen over en afgørelse truffet af børn og unge-udvalget.

Barnets rettigheder i forbindelse med en sags behandling i børn og unge-udvalget og i Ankestyrelsen

Børn, der er fyldt 12 år, har ret til

- gratis advokatbistand efter § 72, jf. § 168, stk. 4,
- at kende sagens akter og at udtale sig, inden afgørelsen træffes efter § 73, jf. § 168, stk. 4,
- at udtale sig over for børn og unge-udvalget og Ankestyrelsen efter § 74, stk. 2, jf. § 168, stk. 4.

Ankestyrelsens egendriftskompetence

Efter servicelovens § 65 har Ankestyrelsen en vidtgående adgang til at tage sager op af egen drift. Se mere i kapitel 11 om Ankestyrelsen.

Det ved vi

Den forskningsbaserede viden om børns retssikkerhed er begrænset. Forskning og undersøgelser har i stedet sat fokus på, om og hvordan børn bliver hørt og inddraget i egne sagsforløb, samt på hvordan lovgivningen i praksis omsættes i kommunerne.

I det følgende nævnes den eksisterende viden om barnets ret til at blive hørt, om sagsbehandlerens syn på, hvordan barnet høres samt generel viden om børns inddragelse i sociale sager.

Vedrørende inddragelse og det samarbejde, som børnene indgår i *sammen med* forældrene, henvises også til kapitel 3: Forældre støtte og –samarbejde.

Om barnets ret til at blive hørt

Socialministeriet udgav i 2004 en rapport om, hvordan kommunale myndigheder forvalter myndighedsrollen i forhold til retssikkerhedslovens § 4. Undersøgelsen er baseret på et omfattende kvantitativt og kvalitativt datamateriale i form af en række interview med sagsbehandlere og borgere.

Undersøgelsen konkluderer, at lovgivningen om borgernes medvirken kan efterleves i langt højere grad, end tilfældet er. Borgerne oplever ikke, at de i tilstrækkelig grad inddrages, og sagsbehandlerne inddrager ikke altid borgerne og tilgodeser ikke andre sagsbehandlingsregler, som foreskrives i lovgivningen. Ledelsen i forvaltningerne prioriterer heller ikke inddragelse af borgerne højt (Ejler m.fl., 2004).

Evalueringen i 2005 af KABU's 56 delprojekter fokuserer på børns, unges og familiers deltagelse i sagsgangen og beslutningsprocessen. Erfaringerne viser, at der skabes større forståelse for anbringelsen og samtidig bedre kvalitet, når de berørte inddrages, bliver hørt og

har medbestemmelse. Der etableres på denne måde et samspil, der kan føre til, at barn og forældre i højere grad går ind for de beslutninger, der træffes. Rapporten understreger også, at både forvaltningssystemer og anbringelsesinstitutioner kan få del i brugbar viden, som kun børn og forældre besidder, gennem inddragelse.

Ankestyrelsens praksisundersøgelse med fokus på fejl i sagsbehandlingen konstaterer, at der i 66 % af 143 udvalgte sager er gennemført en samtale med barnet, før en afgørelse træffes. Samtidig konstateres det, at de fleste samtaler gennemføres med børn over 12 år. Ankestyrelsen anbefaler i forlængelse af undersøgelsen, at kommunerne øger deres fokus på børnesamtalen. Styrelsen finder, at det kan gøres ved at benytte et fortrykt skema, der rummer de processuelle og indholdsmæssige krav til samtale afholdelse, herunder eventuelle alternative former til afsøgning af barnets holdninger til anbringelsen. I denne praksisundersøgelse anser Ankestyrelsen således den legale forpligtelse til at høre barnet for at være opfyldt ved en enkelt samtale (Ankestyrelsen, 2008).

Senere praksisundersøgelser fra Ankestyrelsen om børnesamtalen understøtter dokumentationen af, at deltagelse fra barnets side i eget sagsforløb stadig lader noget tilbage at ønske i forhold til de legale krav, som må betragtes som absolutte minimumskrav til inddragelse, idet der nu i 86 ud af 125 sager er gennemført en samtale med barnet i forbindelse med en anbringelse (69 %). I 24 sager (19 %) har der ikke fundet en

samtale sted. I 15 sager (12 %) vurderer kommunerne, at en samtale ikke er relevant, typisk på grund af barnets alder. I de øvrige sager har børnesamtalen ikke været mulig som følge af, at barnet var udviklingshæmmet eller alvorligt udviklingsforstyrret (Ankestyrelsen, 2009).

Om sagsbehandlerens syn på, at barnet høres

Sagsbehandlerne mener, det er vigtigt at inddrage forældre og børn. Det viser undersøgelsen om retssikkerhedslovens § 4 (Ejler m.fl., 2004). Undersøgelsen dokumenterer dog ved brugerinterview og analyser af sagsakter, at sagsbehandlerne i praksis lægger mindre vægt på borgerens medvirken. Undersøgelsen konstaterer således en forskel på sagsbehandlerens officielle serviceidealer og den daglige praksis.

En anden undersøgelse fokuserer på divergensen mellem ideal og handling og prøver at finde forklaringer på forskellene. Den bygger på sagsbehandlerens egne udsagn. De forklarer forskellen mellem det, de siger, at de gør, og det, de faktisk gør i en presset hverdag, hvor de er nødsaget til at foretage en række prioriteringer for at nå deres daglige opgaver (Uggerhøj og Nielsen, 2005). At prioriteringen skal gennemføres, forklarer imidlertid ikke så meget: Hvorfor det lige er børnenes inddragelse i deres sagsforløb, som er det felt, der nedprioriteres, gives der ikke forklaringer på.

SFI's undersøgelse *Nye regler – ny praksis* (Hestbæk m.fl., 2006) beskriver, hvordan en lang række forskellige

forhold indvirker på sagsbehandlerens praksis i forhold til at behandle og herunder høre børn og deres forældre i børnesager. Forhold såsom ledelsesstilen i kommunen, tidsforbrug på henholdsvis eksterne, økonomiske og organisatoriske forhold, graden af supervision til sagsbehandleren, lederes og politikeres opfattelser og holdninger, sagsbehandlerens egne holdninger til den pågældende familie samt sagsbehandlerens alder indvirker alt sammen på, hvorvidt barnet og dets forældre i praksis inddrages i processen. Ud fra denne undersøgelse ser det ud, som om individuelle sagsbehandlerattituder og -erfaringer, organisatoriske og ledelsesmæssige præferencer, uddannelsesniveau mv. alt sammen spiller sammen om enten at styrke eller svække børnenes og familiernes inddragelse.

Generelt om børns inddragelse, herunder børns ret til at blive hørt

Som det også vil blive gennemgået i kapitel 3: Forældre-støtte og -samarbejde, peger både en række danske studier (Christensen og Egelund, 2002; Egelund, 1997; Egelund og Thomsen, 2002; Guldborg m.fl., 1991; Hestbæk, 1997; Kildedal, 1995; Nielsen, 2001) samt en række engelske studier (Berridge m.fl., 1995; Buchanan, 1993; Butler og Williamson, 1994; Sinclair m.fl., 2001) på, at anbragte børn oplever utilstrækkelig inddragelse og manglende mulighed for at tale om og bearbejde deres oplevelser med at være anbragt.

Omfanget af undersøgelser omkring børns inddragelse

er steget markant gennem de seneste år, og i takt hermed er fokus på i praksis at inddrage børn steget. Trods dette er der ikke tvivl om, at meget tilbagestår, inden man kan sige, at børn inddrages tilstrækkeligt til, at de får et solidt og realistisk grundlag for at tage stilling til anbringelsen som sådan, til anbringelsessted, til samvær med familie mv. I en ny SFI-undersøgelse om sammenbrud i teenageanbringelser (Egelund m.fl., 2010) er det typiske, at de unge har fået ét anbringelsessted præsenteret uden valgmuligheder. Den forskningsbaserede viden om 'børns inddragelse og ret til at blive hørt' er imidlertid fortsat relativt sparsom, og konklusionerne således ikke ganske entydige, da der samtidig er enkelte studier, der peger på, at især større børn er blevet lyttet til og bl.a. har haft indflydelse på, hvilket anbringelsessted de er anbragt på.

Af SFI's Forløbsundersøgelse af anbragte børn (Egelund og Hestbæk, 2004) fremgår det, at kun 44 % af sagsbehandlerne til de dengang 7-8-årige børn har talt med barnet om, hvorfor det skulle anbringes. 39 % har talt med barnet om målet med anbringelsen, 32 % har talt med barnet om længden af anbringelsen, 52 % om kontakten med forældrene under anbringelsen, 41 % om kontakten med søskende under anbringelsen, og endelig har kun 35 % talt med barnet om, hvad barnet synes om anbringelsen. I Hestbæks (1997) undersøgelse af anbragte børn i forskellige aldre har 54 % af de 7-11-årige anbragte børn fået tilbudt en samtale forud for anbringelsen, og tilbøjeligheden til at tale med børnene i Hestbæks (1997) undersøgelse var således en anelse større end i Egelund & Hestbæks (2004) un-

dersøgelse, hvilket imidlertid kan skyldes, at Hestbæks undersøgelse omfatter jævnaldrende og ældre børn. Forvaltningerne har pligt til at tale med alle børn, der skal anbringes uden for hjemmet, men barnets alder og modenhed *kan* være en begrundelse for, at pligten kan tilsidesættes.

Hestbæk m.fl. (2006) viser i *Nye regler – ny praksis*, at der med lovændringerne i 2001 skete en mærkbar ændring, hvad angår børns inddragelse i den påtænkte foranstaltning for barnet. Således gælder det for de sager, der blev påbegyndt i 1998 og evalueret i 2001, at kun 29 % af de unge i undersøgelsen var blevet hørt i forbindelse med deres sag, mens det samme gjaldt for 80 % af de unge, hvis sag var påbegyndt i 2001 og evalueret i 2004. Der er altså sket en væsentlig udvikling i at lade børnene komme til orde i deres sager. Det er et resultat, man må forvente, fordi det sandsynligvis altid tager tid at implementere nye regler i større omfang. Samtidig viser SFI-rapporten, at jo mere alvorlig sagen er for barnet, det kunne f.eks. være ved en særlig problematisk situation for forældrene (alvorligt misbrug, fysisk eller psykisk mishandling af barnet el.lign.), des oftere inddrages barnet i sagsbehandlingen.

Ud over inddragelsen af børnene selv er det en socialpolitisk hensigt, at børnenes slægts- og andet netværk i videst muligt omfang skal inddrages i problemformuleringen og løsningsovervejelserne. SFI's evaluering (Hestbæk m.fl., 2006) viser, at det støttende slægtsnetværk (eksempelvis bedsteforældre eller forældres søskende) i 2004 blev inddraget i samme omfang som

tidligere, og det gælder således for sager påbegyndt i både 1998 og 2001, at voksne slægtninge blev inddraget i ca. hver tredje sag. Det vil sige, at der endnu ikke er tradition for at trække på slægtsnetværkets ressourcer i særligt stort omfang i børnesager.

Resultaterne i Ankestyrelsens praksisundersøgelse bygger på dokumenterede oplysninger i 101 sager, hvor der er særlig fokus på den børnefaglige undersøgelse (efter § 50) og handleplaner (efter § 140). En børnefaglig undersøgelse skal, jf. § 50, stk. 6, indeholde oplysninger om, hvordan forældremyndighedsindehaver og barnet stiller sig til foranstaltningen. I en tredjedel af undersøgelserne er hverken indehaveren af forældremyndigheden eller barnet inddraget, eller også er det uoplyst.

Det har vist sig, at det kan være svært for et barn at gå alene til et møde med en sagsbehandler og fortælle om f.eks. omsorgssvigt, vold eller misbrug. Derfor blev det pr. 1. juli 2007 en ret for udsatte børn at medbringe en bisidder bl.a. til møder med sagsbehandlere. En undersøgelse gennemført af Ankestyrelsen i 2009 viser, at børn ofte medbringer en bisidder – i form af en person, de er trygge ved – når de skal tale med en sagsbehandler (Ankestyrelsen, 2009).

Undersøgelsen samler op på de første års erfaringer med børns bisiddere, og den viser, at kommunernes vejledning om bisidder afhænger af sagernes karakter. Flere kommuner nævner, at vejledningen afhænger af konfliktens omfang, barnets alder, modenhed samt grad af udsathed. En del kommuner opfatter ikke bør-

Værktøjskassen

nenes 'tryghedspersoner' som egentlige bisiddere og inddrager dem derfor ikke altid i processen i det omfang, som loven tillader. Alt i alt betyder det, at kommunerne fungerer som 'gatekeepers' for, hvornår børnene har brug for en bisidder, og dermed ikke altid lader det bero på de behov, børnene selv formulerer.

Ankestyrelsen peger på, at der er behov for at præcisere bisidderens rolle og kompetencer. Der mangler i mange kommuner en entydig forståelse af, hvornår en person deltager som egentlig bisidder, og hvilken rolle bisidderen må have i et sagsforløb.

Det følgende afsnit indeholder en beskrivelse af arbejdsmetoder og hjælpemidler, der kan være til inspiration i kommunens arbejde med at understøtte børns rettigheder i forbindelse med gennemførelsen af en social foranstaltning.

Barnets inddragelse i sagsbehandlingen er central i forbindelse med at sikre barnets retssikkerhed, og derfor præsenteres Børnesamtalen som en arbejdsmetode.

Ud over Børnesamtalen findes andre metoder, der understøtter barnets ret til at blive hørt, men hvor fokus er rettet mod familien og netværket. Det vil sige, at barnets stemme som udgangspunkt høres sammen med familiens og netværkets. Eksempler herpå beskrives i kapitel 3.

Som led i bestræbelserne på at understøtte børns rettigheder har Servicestyrelsen i marts 2011 udgivet en serie pjecer om rettigheder med børnene som målgruppe. Afsnittet præsenterer disse pjecer kort.

Børnesamtalen

Udgangspunktet er, at kommunalbestyrelsen har pligt til at tilbyde alle børn en samtale, inden der træffes afgørelser, som berører barnet. Formålet med samtalen er for det første, at sagsbehandleren får et førstehåndskendskab til det barn, som sagen

drejer sig om. Der kan gå væsentlige oplysninger tabt, hvis sagsbehandleren ikke selv har talt med barnet. For det andet er det vigtigt at tage hensyn til barnets egen opfattelse af situationen.

Samtalen skal foregå på en kvalificeret og respektfuld måde. Lovgivningsmæssigt er der en forventning om, at selv helt små børn skal tilbydes en samtale, før der træffes en afgørelse. Særligt for mindre børns vedkommende skal samtalen foregå på en måde, der er afpasset alder, modenhed og sagens art. Børn med fysiske og psykiske funktionsnedsættelser skal også høres, og her er det nødvendigt at tage særlige hensyn (vejledning nr. 3, 2011).

Socialrådgiver Karen-Asta Bo og psykolog Ingrid Gehl mener, at der skal være fokus på spørgsmålet om, *hvorvidt barnets ret til at blive hørt vil kunne kollidere med at sikre barnet den nødvendige beskyttelse og omsorg* (Bo, 2005).

Det er en udfordring at undgå, at barnet kommer i loyalitetskonflikt med familien og andre nære. Det er ligeledes en udfordring at tilrettelægge og gennemføre samtalen, så den foregår på en respektfuld måde. Det er væsentligt, at barnet føler sig hørt uden at opleve et ansvar, som det ikke kan overskue konsekvenserne af. Generelt gælder det, at grundig forberedelse er en forudsætning for en god samtale. Allerede i forberedelsen skal det primære formål stå klart.

I den sammenhæng skal sagsbehandleren være særlig opmærksom på:

- Inden samtalen at vurdere, om den skal gennemføres alene med barnet, eller om andre bør deltage. Og i givet fald hvem der kan støtte barnet før, under og efter samtalen.
- At klargøre hvilken type samtale der skal gennemføres. Er der tale om en undersøgende og udredende samtale, en informerende, en støttende eller en bearbejdende samtale?
- Når samtalen er gennemført, resumeres forløbet sammen med barnet under hensyn til dets modenhed. Det vil gøre det tydeligt, hvad der er talt om, hvilke konsekvenser det har, hvilke aftaler der er indgået og endelig, hvem der skal informeres om hvad og hvornår.

Selvom samtalen kan indeholde elementer af såvel støttende som undersøgende karakter, er det vigtigt at gøre sig klart, hvor hovedvægten ligger. Generelt gælder, at alle typer af samtaler skal være støttende.

Mere om børnesamtalen som metode findes i artiklen *Børnesamtalen* af Karen-Asta Bo og Ingrid Gehl i tidsskriftet *Uden for nummer* nr. 6/2003, og i bogen *At tale med børn. Samtalen som redskab i børnesager* af Halvor Øvreeide, 2004.

Bisidderordningen

Børns Vilkår oprettede i 2008 en bisidderordning. Børns Vilkårs Børnebisidderkorps er et gratis, landsdækkende korps, der vejleder og hjælper børn, som ikke har en ressourcestærk voksen i deres nære omgangskreds til at hjælpe dem igennem et sagsforløb i kommunen. Børns Vilkår tilbyder disse børn en professionel børnebisidder.

En børnebisidder fra Børns Vilkår er en voksen med en børnefaglig uddannelse, som kender til lovgivningen inden for børn og unge-området, og som har kendskab til det kommunale system. Børnebisidderens opgave er at støtte og vejlede barnet i en svær livssituation. Børnebisidderen støtter barnet gennem et ofte vanskeligt og belastende sagsforløb og sikrer, at barnets rettigheder bliver varetaget. Børnebisidderen er en voksen, der sørger for, at barnet bliver hørt i sin egen sag, og som har fokus på barnets perspektiv i sagen.

En børnebisidder

- oplyser barnet om dets rettigheder og muligheder,
- hjælper med at kontakte kommunen, socialforvaltningen, politiet eller andre myndigheder,
- støtter barnet under møder i kommunen, socialforvaltningen eller hos andre myndigheder,
- følger op på møder sammen med barnet og sikrer, at barnet forstår, hvad der er sagt, aftalt og skal ske,

- sikrer, at barnet er hovedperson i sin egen sag, og at barnets rettigheder varetages.

Se mere på: <http://www.bornsvilkar.dk/Raadgivning/Bornebisidderkorpset.aspx>.

Pjecer om rettigheder

Servicestyrelsen har udgivet en serie pjecer, der har til formål at informere børnene om de rettigheder, de har i forbindelse med behandling af deres sag. Pjecerne beskriver, hvordan børnene skal inddrages i sagsbehandlingen, deres ret til at blive hørt samt klage-regler og samtykkeregler for de større børn.

Tre pjecer henvender sig til børn i forskellige aldre: 0 - 11 år, 12 - 18 år og 16 - 23 år. Den fjerde pjece har forældrene som målgruppe.

Pjecerne kan rekvireres på Servicestyrelsens hjemmeside.

Mere at vide +

Litteratur

Andersen, J. (2010): *Socialforvaltningsret*, 3. udgave, Nyt Juridisk Forlag.

Ankestyrelsens undersøgelse af bisidderordningen for børn og unge, Ankestyrelsen, 2009.

Berridge, D., D. Barrett, I. Brodie, B. Henderson og H. Wenman (1995): *Cautious Optimism?: Changing Residential Child Care in Local Authority*, SCA (Education).

Bo, K.-A. og I. Gehl (2005): "Børnesamtalen. Samtalens betydning for barnet" i A. Munch (red.): *Forskning og socialt arbejde med udsatte børn og unge – En antologi*, UFC Børn og Unge.

Buchanan, A. m.fl. (1993): *Answering back: Report by Young People being looked after on The Children Act 1989*, University of Southampton: CEDR.

Butler, I. og H. Williamson (1994): *Children speak: Children, Trauma and Social Work*, Longman. Harvard.

Christensen, E. og T. Egelund (2002): *Børnesager – evaluering af den forebyggende indsats*, SFI 02:10.

Egelund, T. (1997): *Beskyttelse af barndommen. Socialforvaltningers risikovurdering og indgreb*, Hans Reitzels Forlag.

Egelund, T. og A.-D. Hestbæk (2004): *Små børn anbragt uden for hjemmet har store problemer*, Social Forskning 04:3.

Egelund, T., T.B. Jakobsen, I. Hammen, M. Olsson og A. Høst (2010): *Sammenbrud i anbringelser af unge. Erfaringer, forklaringer og årsagerne bag*, SFI 10:06.

Egelund, T. og S.A. Thomsen (2002): *Tærskler for anbringelse. En vignetundersøgelse om socialforvaltningernes vurderinger i børnesager*, SFI 02:13.

Ejler, N., S.B. Nielsen og C.E. Petersen (2004): *Undersøgelse af retssikkerhedslovens § 4*, Socialministeriet.

Få borgermedvirken i sagsbehandlingen til at lykkes, Socialministeriet, 2005.

Guldborg, P., S. Hansen, E. Jensen, J. Kjærgård og J. Larsen (1991): *Anbring mig ordentligt – om unges tanker, følelser og fantasier*, Munksgaard.

Hestbæk, A.-D. (1997): *Når børn og unge anbringes. En undersøgelse af kommunernes praksis i anbringelsesager*, SFI 97:06.

Hestbæk, A.-D., A. Lindemann, V.L. Nielsen og M.N. Christoffersen (2006): *Nye regler – ny praksis. Ændringerne i servicelovens børneregler 2001. Afslutningsrapport*, Styrelsen for Social Service, Socialministeriet.

Hielmcrone, N.E. von (2003): *Notat om tolkning af retsikkerhedslovens § 4*. VBN Publikation, Aalborg Universitet.

Jørgensen, S. (2010): "Børn som borgere i velfærdssamfundet. Retten til egne penge" i O. Hammerslev: *Retfærd*, 130 nr. 3, årgang 33.

Kildedal, K. (1995): *En menneskelig opvækst? – om voksnes oplevelse af at være anbragt i familiepleje og/eller institution i barndommen. En kvalitativ undersøgelse*, Speciale, Den sociale kandidatuddannelse, Nordjyllands Amt og Aalborg Universitet.

Nielsen, H.E. (2001): "*Så kommer du til et bedre sted...*", Forlaget Børn og Unge.

Praksisundersøgelser fra Ankestyrelsen, Ankestyrelsen, 2008 (<http://www.ast.dk/publikationer/praksisundersogelser/>).

Rask, L. (2011): *Børnesamtalen i praksis*, Professionshøjskolen Metropol.

Rasmussen, N. og J. Røhl (2010): *Børn i familie- og socialretten*, Nyt Juridisk Forlag.

Sinclair, I., K. Wilson og I. Gibbs (2001): " 'A Life more Ordinary': what Children want from Foster Placements" i *Adoption & Fostering* vol. 25, nr. 4.

Vejledning nr. 3 til serviceloven, Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier. VEJ nr. 11 af 15-02-2011, Socialministeriet, 2011.

Uggerhøj, L og S.B. Nielsen (2005): "Mellem nærhed og magt: Om retlig regulering af borgernes medvirken i børn- og ungesager" i A. Munch (red.): *Forskning og socialt arbejde med udsatte børn og unge – En antologi*, UFC Børn og Unge.

Øvreeide, H. (2004): *At tale med børn – samtalen som redskab i børnesager*, Hans Reitzels Forlag.

Forældre støtte og -samarbejde – en introduktion

Forældrene er de vigtigste personer i et barns liv. De drager omsorg for barnet og træffer afgørelser om dets personlige forhold ud fra barnets interesse og behov. Når forældrenes ressourcer og muligheder for at løfte dette ansvar er begrænsede, kan både barnet og forældre have behov for støtte.

ServiceLOVEN rummer en række muligheder for at give denne støtte og lægger samtidig vægt på, at barnets såvel som familiens vanskeligheder så vidt muligt løses i tæt samarbejde med forældrene og i kraft af de ressourcer, som de og det øvrige netværk kan bidrage med.

Barnets Reform sætter fokus på forældrenes betydning og lægger vægt på, at forældrene får støtte til at håndtere deres ofte komplekse problemer, så de kan bidrage mest muligt til deres børns trivsel og udvikling. Sigtet er at styrke forældrenes muligheder for at løfte ansvaret som forældre samt at have et positivt samvær med barnet, selvom barnet er anbragt. Det er desuden sigtet at fremme mulighederne for hjemgivelse af barnet.

Barnets bedste skal altid være udgangspunktet for støtten til og samarbejdet med forældrene.

I det følgende beskrives de lovgivningsmæssige rammer for forældre støtte og -samarbejde samt den viden,

der findes herom. Det drejer sig om forældre støtte, om økonomisk støtte, om forældres mulighed for at få rådgivning og om deres inddragelse i tilrettelæggelse og gennemførelse af støtten til barnet.

Det siger loven §

Støtte til forældre og familie skal ses som en hjælp til børn med særlige behov. Den skal sikre, at de fastlagte mål nås, samt medvirke til at skabe kontinuitet i barnets opvækst. Problemer skal forebygges og afhjælpes i hjemmet, hvis det er muligt. Indsatsen skal være tidlig og helhedsorienteret. Hvilke foranstaltninger, der skal sættes i værk, beslutes på baggrund af en vurdering af familiens forhold.

Lovgivningen fastlægger de formelle krav om støtte til og samarbejde med indehavere af forældremyndigheden over for børn med særlige behov. Derudover fastsætter loven krav om, at indehaverne af forældremyndigheden skal inddrages i forbindelse med støtte til barnet.

Afgørelser om foranstaltninger efter serviceLOVEN træffes kun i forhold til barnet og indehaveren af forældremyndigheden. Som udgangspunkt er det alene barnet over 15 og forældremyndighedsindehaveren, der er parter i sagen.

Nyt i Barnets Reform

Hensigten med Barnets Reform er at fremme mulighederne for en bedre anbringelse samt eventuelt hurtigere hjemgivelse ved at støtte og inddrage forældrene.

På denne baggrund er der med Barnets Reform indføjet følgende ændringer af serviceloven i forhold til forældre støtte:

- Der skal træffes afgørelse om økonomisk støtte, jf. § 52.
- Præcisering af forpligtelsen til støtte til forældrene under en anbringelse, jf. § 54.
- Krav om afgørelse om støtte til forældrene, jf. § 54, stk. 2, første punktum.
- Krav om særskilt handleplan for støtten til forældrene, jf. § 54, stk. 2, sidste punktum.

Den forælder, der ikke har del i forældremyndigheden, er dog part i afgørelser, der har at gøre med retten til at bevare kontakten til barnet. Forældre uden forældremyndighed har også ret til at klage over afgørelser, der begrænser kontakten, og de kan klage, hvis der bliver givet afslag på støtte til samvær, som forældremyndighedsindehaveren har givet sit samtykke til.

Det er vigtigt at være opmærksom på den positive rolle, som forældre uden del i forældremyndigheden vil kunne spille for barnet. Når familieforholdene skal afdækkes som led i den børnefaglige undersøgelse efter § 50, skal forholdet til eventuelle forældre uden del i forældremyndigheden da også afdækkes (se evt. punkt 270 i vejledning nr. 3 til serviceloven).

Følgende lovregler vil i den forbindelse kort blive gennemgået i dette afsnit:

- Rådgivning, jf. § 11.
- Økonomisk støtte, jf. § 52 a.
- Støtte til et anbragt barns forældre, jf. § 54 og § 52.
- Samarbejde og inddragelse, jf. § 46 og § 47.

Om rådgivning

Uddrag

§ 11. Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at forældre med børn og unge eller andre, der faktisk sørger for et barn eller en ung, kan få en gratis familieorienteret rådgivning til løsning af vanskeligheder i familien. Kommunalbestyrelsen er forpligtet til ved opsøgende arbejde at tilbyde denne rådgivning til enhver, som på grund af særlige forhold må antages at have behov for det. Tilbuddet om rådgivning skal også omfatte vordende forældre.

Stk. 2. Såvel forældre som børn og unge, der alene søger rådgivning efter stk. 1, skal kunne modtage denne anonymt og som et åbent tilbud.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen skal, når det anses for at være af væsentlig betydning for et barns eller en ungs særlige behov for støtte, tilbyde:

1. Konsulentbistand til børn, unge og familier med hensyn til børns eller unges forhold og
2. Rådgivning om familieplanlægning
- (...)

Kommunen er forpligtet til at være opsøgende i forhold til forældre og børn, der kunne have behov for familieorienteret rådgivning. Konstaterer kommunen et sådant behov, skal forældrene tilbydes gratis rådgivning. Det gælder også vordende forældre.

Forældre, der kun søger familieorienteret rådgivning til løsning af vanskeligheder i familien, skal kunne få rådgivning anonymt og som et åbent tilbud. Der skal ikke oprettes en sag, og der er ikke notatpligt, når det kun er rådgivning, der ønskes og gives.

Forældre kan desuden få tilbudt et afgrænset forebyggende forældreprogram som f.eks. De Utrolige År. Endvidere kan der ydes rådgivning om familieplanlægning, herunder rådgivning om prævention.

Økonomisk støtte

§ 52 a. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om at yde økonomisk støtte til forældremyndighedsindehaveren, når det må anses for at være af væsentlig betydning af hensyn til et barns eller en ungs særlige behov for støtte, jf. dog stk. 2.

Der kan ydes økonomisk støtte til:

- 1) Udgifter i forbindelse med konsulentbistand efter § 11, stk. 3.
- 2) Udgifter i forbindelse med foranstaltninger efter § 52, stk. 3, hvis støtten erstatter en ellers mere indgribende og omfattende foranstaltning efter § 52, stk. 3.
- 3) Udgifter, der bevirker, at en anbringelse uden for hjemmet kan undgås, eller at en hjemgivelse kan fremskyndes.

4) Udgifter, der kan bidrage til en stabil kontakt mellem forældre og barn under barnets anbringelse uden for hjemmet.

5) Udgifter i forbindelse med prævention.

Stk. 2. Støtte efter stk. 1, nr. 1 og 2, kan kun ydes, når forældremyndighedsindehaveren ikke selv har tilstrækkelige midler til det.

Der kan ydes økonomisk støtte til indehaveren af forældremyndigheden, når det er af væsentlig betydning for et barns særlige behov. Støtten kan gives til udgifter, der er en direkte følge af en foranstaltning, udgifter, der er en del af foranstaltningen, samt udgifter, der er en mere indirekte følge af en foranstaltning. Der kan træffes afgørelse om at yde økonomisk støtte efter § 52 a uden en forudgående børnefaglig undersøgelse og udarbejdelse af handleplan efter § 140.

Støtte til forældre til anbragte børn

§ 54. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde forældremyndighedens indehaver en støtteperson i forbindelse med barnets eller den unges anbringelse uden for hjemmet, jf. § 52, stk. 3, nr. 7.

Stk. 2. Under barnets eller den unges anbringelse uden for hjemmet efter § 52, stk. 3, nr. 7, skal kommunalbestyrelsen træffe afgørelse om støtte til forældrene efter stk. 1, efter § 52, stk. 3, eller efter

anden lovgivning. Støtten skal så vidt muligt medvirke til at løse de problemer, som har været årsag til anbringelsen med henblik på at støtte forældrene i at varetage omsorgen for barnet eller den unge ved en eventuel hjemgivelse eller i samvær med barnet eller den unge under anbringelsen. Kommunalbestyrelsen skal fastsætte en særskilt plan for støtten til forældrene.

Støtten til indehaveren af forældremyndigheden over et anbragt barn er samlet i § 54. I bestemmelsen præciseres formålet med støtten til indehaver af forældremyndigheden nærmere. Desuden præciseres forvaltningens forpligtelse til at tilbyde støtteperson og særskilt handleplan samt træffe afgørelse om støtten.

Bestemmelsen om støtte til indehaver af forældremyndigheden gælder under barnets anbringelse, hvad enten afgørelsen om anbringelse er truffet med eller uden samtykke. Det er forældrenes opholdskommune, der skal tilbyde og træffe afgørelse om støtten, herunder udarbejde særskilt handleplan.

Formålet med støtten til forældrene

Støtte til forældre under en anbringelse skal så vidt muligt medvirke til at løse de problemer, som var årsag til anbringelsen. Men selvom der ikke er mulighed for, at forældrene på sigt kan varetage omsorgen for barnet, spiller forældrene ofte en vigtig rolle for barnet. Derfor skal støtte til forældrene også hjælpe dem til at have samvær med barnet eller på anden måde bidrage til at

sikre barnet en positiv udvikling under anbringelsen.

Støtteperson

Når et barn anbringes, skal forvaltningen tilbyde forældrene en støtteperson. Tilbuddet gælder, uanset om barnet er anbragt med eller uden samtykke. Det er opholdskommunen, der skal bevillige støttepersonen og dække de udgifter, der er forbundet hermed. Støttepersonen skal medvirke til, at forældrene støttes til at blive afklaret i forhold til anbringelsen, og at forældrene under anbringelsen hjælpes til at forbedre forældreskabet, herunder fastholde kontakten til barnet. Endelig kan støttepersonen bidrage på en række andre punkter, f.eks. med at løse de problemer, der har været medvirkende til, at barnet er blevet anbragt.

Særskilt handleplan

Når forældrene gives støtte, skal der laves en særskilt handleplan herfor. Handleplanen skal beskrive, om forældrene har behov for støtte, og om forældrene har behov for mere støtte end den, støttepersonen kan give. Handleplanen skal være med til skabe en sammenhæng mellem den hjælp, der tilbydes efter serviceloven og eventuelt anden lovgivning. Det er forældrenes opholdskommune, der skal lave denne handleplan.

Handleplanen for det anbragte barn skal indeholde oplysninger om, hvilke former for støtte, der bliver iværksat over for familien. Det gælder både i forbindelse med barnets ophold uden for hjemmet og i tiden efter hjemgivelse, jf. § 140, stk. 4. Se kapitel 6 om handleplaner.

Afgørelse om støtte

Afgørelsen om støtte skal træffes på baggrund af den børnefaglige undersøgelse, hvor behovet for anden støtte er afdækket.

Anden støtte til forældrene kan være familiebehandling, forældrekurser eller forældreprogrammer efter servicelovens § 52, stk. 3, eller støtte efter anden lovgivning, f.eks. alkoholbehandling eller arbejdsmarkedsindsats.

Afgørelsen om støtte til forældrene skal begrundes, og forældrene skal have vejledning om mulighederne for at klage.

Forældresamarbejde og inddragelse

§ 46. Formålet med at yde støtte til børn og unge, der har et særligt behov herfor (...)

Stk. 3. (...) Barnets eller den unges vanskeligheder skal så vidt muligt løses i samarbejde med familien og med dennes medvirken. Hvis dette ikke er muligt, skal foranstaltningens baggrund, formål og indhold tydeliggøres for forældremyndighedsindehaveren og for barnet eller den unge.

§ 47. Kommunalbestyrelsen skal overveje, hvordan der kan ske en systematisk inddragelse af familie og netværk.

Kommunen har pligt til at samarbejde med familien og til at arbejde for, at familiemedlemmerne sideløbende deltager aktivt i at løse problemerne, jf. § 46, stk. 3. Hvis et samarbejde ikke er muligt, skal baggrunden for en foranstaltning, dens formål og indhold tydeliggøres. Formålet er som minimum, at indehaver af forældremyndigheden opnår en forståelse, som vil gøre det lettere at acceptere beslutningen.

Forvaltningen har pligt til at overveje, hvordan familie og netværk kan inddrages systematisk. Serviceloven forpligter dog ikke kommunen til at benytte en bestemt metode. Afhængig af behovet i den enkelte familie og den lokale prioritering vurderer sagsbehandleren, hvilken arbejdsmetode der er anvendelig i det konkrete tilfælde. Det kan for eksempel være familierådslagning, netværksmøder eller familiekontrakter. Se mere om inddragelsesmetoder i Værktøjskassen senere i dette kapitel.

Inddragelse skal blandt andet medvirke til, at det er de rigtige oplysninger, der ligger til grund for de beslutninger, der træffes. Inddragelse kan også bidrage til, at de involverede parter bliver taget alvorligt, at de støtter op om indsatsen, og at man i videst muligt omfang undgår, at barnet bliver midtpunkt i konflikter mellem kommunen og familien.

Notatpligt

Overvejelserne om og beskrivelse af, hvordan arbejdet med inddragelse af familie og netværk har fundet sted, skal fremgå af journalen. Det skal ske af hensyn til de

øvrige myndigheder eller sagsbehandlere, der skal behandle sagen, og af hensyn til borgerens retssikkerhed.

Det ved vi ✓

I det følgende refereres til undersøgelser om forældres betydning for barnet under en anbringelse, om barnets kontakt til forældre og netværk under anbringelsen samt undersøgelser, der fokuserer på kommunernes støtte til forældre til anbragte børn.

Desuden præsenteres undersøgelser, der omhandler børn og forældres syn på deres involvering i anbringelsesprocessen, samt hvad familierne lægger vægt på i kontakten til sagsbehandlerne.

Undersøgelserne giver samlet set anledning til forskellige overvejelser: Blandt andet om nødvendigheden af støttetilbud til, samarbejde med og inddragelse af forældre samt muligheder og udfordringer i forhold til arbejdet med forældre støtte, forældresamarbejde og inddragelse.

Forældrenes betydning for anbragte børn

Viden om tilknytning er særdeles relevant i forhold til anbragte børn, som, i kraft af anbringelsen uden for hjemmet, er adskilt fra deres biologiske forældre. Børn, som er anbragt i en plejefamilie, skal ofte balancere mellem to eller flere forskellige verdener – to sæt

Jeg føler ikke, at jeg savner hende (mor). Jeg stiller mig ligeglad. For min skyld kunne det godt stoppe. Og så alligevel. Af og til kan jeg jo godt se, at det er godt, at jeg er nede og besøge hende, og at jeg kender til hende.

Kechia, 15 år. Har boet i plejefamilie siden hun var 1 ½ år. Om samvær med moderen.

Fra dvd om fokuspunkter i Barnets Reform udgivet af Servicestyrelsen i forbindelse med implementeringen af reformen.

forældre og to hjem. Det har i den forbindelse været en central diskussion, om det er muligt for barnet at knytte sig til sine plejeforældre under anbringelsen, og hvilken betydning barnets samvær med dets biologiske forældre har i denne forbindelse. Spørgsmålet er blevet besvaret på forskellig vis, alt efter hvilken teoretisk forståelse der anlægges på begreberne identitet, tilknytning og udvikling (Klyvø, 2011).

Enkelt sagt har der i forskningen på anbringelsesområdet igennem mange år overvejende eksisteret to faglige positioner: Objektrelationsskolen og behovsskolen (Klyvø, 2011). Disse to skoler er i udgangspunktet meget forskellige og har forskellige opfattelser af børns tilknytning og identitetsudvikling.

I et objektrelationsteoretisk perspektiv (f.eks. Bowlby, 1988; Mahler, 1975) opfattes den biologiske forælder som primær og dermed uerstattelig. Afbrydelse af kontakten mellem det anbragte barn og dets biologiske forældre vil forstyrre barnets identitetsudvikling og

mulighed for at blive et helt menneske. Tilknytning opfattes som noget, der primært finder sted mellem mor og barn, og de første år i barnets liv anses som særligt vigtige, idet barnet har en særlig åbenhed i forhold til at skabe tilknytning i denne periode. Den primære relation i form af moderen vil være psykologisk forælder for barnet, uanset adskillelse. Ved eventuel adskillelse vil den primære omsorgsperson fortsat være en del af barnets identitet og må ikke negligeres. Barnets samvær med forældre er derfor vigtig for barnets trivsel og identitetsudvikling ud fra antagelsen om, at hvis barnet mister (kontakten til) forældrene, mister det noget af sig selv. Eventuelle konflikter bør barnet hjælpes til at bearbejde. Det er bedre for barnet, at det lærer at forholde sig til problemerne omkring en eventuel problematisk samværsforælder, end at det skal leve med og forholde sig til en forælder, som er forsvundet, og de fantasier, det medfører.

Modsat fokuseres der i et behovsteoretisk perspektiv (f.eks. Goldstein, 1973; Andersson, 1998) på tilknytning

som noget, der kan finde sted mellem barnet og de personer, der yder omsorg og kærlighed over for det. Det vil sige, at de biologiske forældre – helt eller delvist – kan erstattes af andre, f.eks. plejeforældre, hvis disse i modsætning til den biologiske forælder engagerer sig følelsesmæssigt i barnet. I dette perspektiv finder tilknytning til plejeforældrene bedst sted, hvis kontakten til de biologiske forældre ikke opretholdes. Barnet bør tilbydes mest mulig kontinuitet og ro i anbringelsen og dermed de bedst mulige forudsætninger for at knytte sig til plejeforældrene.

I nyere barndomsforskning (Sommer, 2003; Stern, 2000; Warming, 2001; Schwartz m.fl., 2008; Egelund, 1997) kritiseres ovennævnte teoretiske udgangspunkter for et mekanisk menneskesyn, der overser, at barnets udvikling også må ses i lyset af den sociale og kulturelle virkelighed, der omgiver barnet. Nyere barndomsforskning lægger vægt på også at inddrage og analysere konteksten omkring barnet. Barnet opfattes i højere grad som aktør og handlende subjekt, og børn ses som medskabere og aktive aktører i deres egne dannelsesprocesser (f.eks. Warming, 2001; Schwartz, 2007).

Denne nyere forskning afviser ikke betydningen af den tidlige tilknytning for et menneskes liv. Men den sætter spørgsmålstejn ved antagelsen om, at barnet kun kan knytte sig til sin primærperson, og hvorvidt den første tilknytning skulle være vigtigere end andre og senere tilknytninger og relationer. Udgangspunktet er, at mennesker danner relationer gennem hele livet, og tilknytninger senere i livet kan således spille en lige

så stor rolle som den helt tidlige. Der peges på, at det er kvaliteten af tilknytningen og af relationerne, der er af afgørende betydning for barnets trivsel og udvikling. Det er således ikke tilstrækkeligt at undersøge barnets udvikling og relationer ved kun at betragte én sammenhæng – eksempelvis mor-barn forholdet. Derimod peger den nyere forskning på, at alle de kontekster, som barnet indgår i, skal undersøges og afdækkes. Barnets udvikling kan ikke forudsiges lineært, men skal undersøges som et resultat af barnets samspil med de kontekster, det indgår i. Det er således relationerne og processerne, der skal fokuseres på i vores forståelse af barnets dannelse af relationer. I dette perspektiv giver det ikke mening at have et enten-eller synspunkt på samvær. Spørgsmålet om barnets kontakt til og samvær med dets biologiske forældre må altid relateres til det enkelte barn og dets situation.

Kontakten til forældre og netværk

SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn er det danske studie, som mest detaljeret behandler anbragte børns relationer til både forældre, søskende, slægt og netværk (Egelund m.fl., 2008). Sammenfattende er resultaterne:

- At der findes en relativt stor gruppe af børn, der sjældent eller aldrig ser deres forældre (se også Nielsen, 2002, der når frem til samme konklusion).
- At det hovedsageligt er faderen, som børnene mister kontakten til (jf. Nielsen, 2002).
- At kontaktens hyppighed afhænger af anbringel-

sesstedet. For eksempel har børn i slægtspleje oftere kontakt med deres mor sammenlignet med børn i almindelig familiepleje (jf. Knudsen, 2009, som går i dybden med børn anbragt i slægtspleje).

- At tilknytning til søskende og bedsteforældre er størst ud over tilknytning og kontakt med forældrene.
- At børn ønsker mere samvær med de søskende, de ikke er anbragt sammen med. For mange børn er netop den relation vigtig og måske den eneste livslange relation, som det anbragte barn får.
- At mange børn kun har kontakt med bedsteforældrene på moderens side.

Det er således et stort problem for mange børn, at deres netværk bliver spinkelt i forbindelse med en anbringelse. Samme problematikker gør sig gældende for engelske anbragte børn (Cleaver, 2000; Rowe m.fl., 1984).

Om støtteperson til forældrene

En undersøgelse viser, at en del kommuner har en tendens til at trække hjælp og støtte til familien tilbage, når barnet er anbragt. Hermed understøttes kontakten mellem forældre og barn ikke. Det samme gælder arbejdet med henblik på en eventuel hjemgivelse (Nielsen & Uggerhøj, 2005).

SFI's evaluering i 2005 af ændringerne i serviceloven 2001 dokumenterer, at støttepersonsordningen ikke anvendes i særlig høj grad. 45 % af kommunerne har ikke tildelt forældrene en støtteperson, mens det er sket i en eller flere familier i de resterende 55 %. 38 % af

disse kommuner har tildelt støtteperson til én familie, mens der i 26 % af kommunerne er to familier, som har fået tildelt støtteperson. 17 % af kommunerne har tildelt støttepersoner til fem eller flere familier (Christoffersen m.fl., 2005). Undersøgelsen peger på, at en mulig forklaring på fraværet af anvendelse af støtteperson kan være en opfattelse blandt sagsbehandlerne af, at ordningen ikke har tilstrækkelig effekt set i forhold til omkostningerne. Omkring halvdelen af sagsbehandlerne i undersøgelsen vurderer, at støttepersonordningen til forældre under barnets anbringelse kan betale sig set i forhold til omkostningerne.

Ankestyrelsens praksisundersøgelse fra december 2009, *Anbringelser af børn og unge*, viser, at mere end halvdelen af handleplanerne beskriver, hvilken støtte der skal iværksættes over for familierne. Det er en stor stigning i forhold til 2008. Andelen af handleplaner, hvor støtten i høj grad er beskrevet, steg fra 2008 til 2009 fra 21 % til 41 %. Dog er der stadig mange handleplaner, hvor det ikke (34 %) eller kun i ringe grad (3 %) er angivet, hvilke former for støtte der selvstændigt iværksættes over for familien.

Tallene tyder på, at mange forældre ikke får tilbudt en støtteperson eller siger nej tak. En støtteperson kan imidlertid være til stor gavn. En mindre kvalitativ undersøgelse om betydningen af ordningen viser, at forældre, som har fået tildelt en støtteperson, oplever et stort udbytte. De føler sig styrket både som mennesker og som forældre, ligesom de i højere grad ønsker at samarbejde med systemet (Jørgensen og Kabel, 2006).

Undersøgelsen tyder på, at en støtteperson kan bidrage til at styrke forældrenes samarbejde og involvering i arbejdet med barnet. Støttepersonen kan således, ud over den direkte støtte til forældrene, også have gavnlig effekt på kontinuiteten i anbringelsen (Jørgensen og Kabel, 2006).

Hvad lægger familierne vægt på i kontakten til myndighederne?

Lars Uggerhøj undersøger i sin ph.d.-afhandling fra 1995, hvad truede familier lægger vægt på i kontakten med sagsbehandleren. Essensen er, at det er sagsbehandlerens evne til at involvere forældrene, der bliver afgørende i løsningen af de sociale problemer. Afhandlingen viser desuden, at familierne på den ene side oplever at have behov for hjælp og på den anden side er bekymrede for vidtgående foranstaltninger. De interviewede giver udtryk for, at god sagsbehandling i høj grad er at blive informeret om rettigheder og om sagsbehandlerens muligheder for at iværksætte foranstaltninger og sanktioner (Nielsen og Uggerhøj, 2005).

Værktøjskassen

Afsnittet beskriver eksempler på værktøjer og metoder, som sagsbehandlere og medarbejdere på sociale tilbud kan anvende til inspiration i samarbejdet med, støtten til og inddragelsen af forældrene både i det forebyggende arbejde samt i det støttende arbejde under og efter en anbringelse.

Netværksmøde og familierådslagning er eksempler på metoder, der har til formål at sikre barnet en tidlig og helhedsorienteret indsats ved at inddrage forældrenes og netværkets ressourcer i indsatsen for at løse barnets problemer. Forældreprogrammer har til formål at støtte forældrene i deres rolle i forhold til barnet.

Netværksmøde

Et netværksmøde er et møde, hvor familien, sagsbehandleren, de relevante professionelle og private netværk deltager. Formålet er en målrettet, helhedsorienteret indsats over for og sammen med familien. Med en helhedsorienteret indsats forstås her, at den enkeltes situation ansues fra flere sider, og at de faglige kompetencer supplerer hinanden (*Metodevejen – et læringshæfte*, 2001).

De professionelle er typisk i overtal, og forventningen er, at de kommer med løsningsforslag med udgangspunkt i deres faglige kompetencer. Formålet er at samle erfaringer og forslag fra mødedeltager-

ne for at tilrettelægge arbejdet på den bedst mulige måde, så alle føler sig anerkendt og lyttet til.

Der er ingen faste retningslinjer for, hvor et netværksmøde skal holdes. Ofte foregår det på institutioner, f.eks. en skole eller klub, men det kan også finde sted i hjemmet eller på kommunen. Det er vigtigt at overveje, hvor forældrene vil befinde sig bedst.

Til forskel fra familierådslagning (omtales i næste afsnit) er det primært forvaltningen, der afgør, hvem der skal deltage i et netværksmøde. Det er også forvaltningen, der er ansvarlig for at definere formålet og for at tage referat.

Møderne kan gennemføres i alle faser af sagsbehandlingen. Mindre møder med få personer kan være tilstrækkelige, f.eks. i første fase af et længere forløb eller til at løse et afgrænset problem. Få inspiration til netværksmøder på hjemmesiden www.inddrag.nu.

Familierådslagning

Familierådslagning bygger typisk på resultaterne af en børnefaglig undersøgelse, men kan også bruges forebyggende. Hensigten er at sætte barnet i fokus, at medvirke til, at familien bliver ansvarlig i forhold til barnet og endelig at aktivere det nære netværks ressourcer.

En familierådslagning forudsætter, at familien er positiv. Derefter vil en initiativtager formulere spørgsmål og rammer, og der knyttes en særlig uddannet, neutral samordner til familien. Han eller hun skal stå for den praktiske planlægning. Familien underskriver en kontrakt, der fastsætter vilkårene.

Familierådslagningen afvikles i tre trin:

1. Først mødes familien med samordneren, initiativtageren og andre professionelle på et neutralt sted. Sagen skitseres.
2. De professionelle forlader lokalet. Familien holder deres eget møde, hvor de drøfter inputtet fra de professionelle og foreslår en videre plan for barnet.
3. Umiddelbart derefter mødes familien med kommunen, der skal godkende familiens plan. Samordneren opsummerer planen, så alle tydeligt forstår det, der er aftalt. Parterne aftaler herefter et tidspunkt for næste rådslagning.

Metoden gør det muligt at aktivere familien og det nære netværks skjulte ressourcer, herunder at motivere familien til at tage medansvar. Dernæst ligger der en etisk og værdimæssig pointe i, at familien selv forsøger at finde løsninger og muligheder: En demokratisering af den sociale indsats og et skridt væk fra klientgørelse af de involverede.

Forældreprogrammer

Forældreprogrammer kan hjælpe de forældre, der har svært ved at lære børnene de nødvendige sociale spilleregler, som de skal bruge blandt andet i dagpleje, børnehave og skole.

I *Inspirationskatalog om forældreprogrammer – 18 evidensbaserede indsatser til familiebehandling* præsenteres et bredt spektrum af forældreprogrammer, som har det til fælles, at deres effekt er veldokumenteret (Servicestyrelsen, 2011).

Et afgørende træk er, at forældrene spiller en central rolle for, hvordan deres børns problemer kan løses. Derfor er programmernes fokus rettet mod at styrke forældrenes kompetencer og at give dem selvtillid, således at de kan tage ansvar for familiens velfærd. Læs mere herom på Servicestyrelsens hjemmeside på www.servicestyrelsen.dk/born-og-unge/evidensbaserede-programmer, hvor der er materiale om forældreprogrammer.

I det følgende er der eksempler på forældreprogrammer.

De Utrolige År

De Utrolige År (DUÅ) er en evidensbaseret programserie, som indeholder programindsatser målrettet henholdsvis forældre, børn og fagpersonale i daginstitutioner og skoler.

Der er i programserien stor fokus på at påvirke adfærden hos de voksne, der møder barnet i dets hverdag. Det sker overordnet set gennem to DUÅ-programindsatser:

- DUÅ-forældreprogrammer. Fælles mål for forældreprogrammerne er at styrke forældrenes kompetencer til at varetage en positiv opdragelse af deres barn for derigennem at reducere og forebygge barnets vanskelige adfærd og styrke barnets samspilsmønstre.
- DUÅ-program til fagpersonaler i daginstitutioner/skoler. Målet for dagtilbuds-/skoleprogrammet er at grundlægge en fælles pædagogisk tilgang hos personalet i den samlede skole-/daginstitution. En pædagogisk tilgang, som gavner og inkluderer udsatte børn, der udviser problematisk adfærd, men også understøtter almindeligt fungerende børns trivsel og udvikling.

Derudover kan disse indsatser suppleres med:

- DUÅ-programmer, som arbejder direkte med børnene. Målet med børneprogrammerne (kaldet Dinosaurusskolen) er at styrke barnet følelsesmæssigt og socialt samt at give barnet et bedre selvværd.

Mere at vide om *De Utrolige År* på www.servicestyrelsen.dk/deutroligeaar.

Parent Management Training Oregon – PMTO

PMTO er et evidensbaseret og forældreorienteret behandlings- og oplæringsprogram til brug i familier med børn i alderen 3 til 12 år med begyndende eller udtalt problemadfærd. Metoden er baseret på at ændre adfærdsmønstre i familien, så det negative samspil mellem forældre og børn bliver brudt. PMTO-metoden kan benyttes i forhold til den enkelte familie og i grupper.

Børnene vil ofte have diagnoser som ADHD, hyperaktivitet, depression, angst og indlæringsproblemer, og de har svage relationer til voksne og jævnaldrende. Børnene vil endvidere ofte være svære at inkludere i almen systemet og vil således ofte være henvist til eller på vej til f.eks. specialklasser.

Læs mere om PMTO på: www.servicestyrelsen.dk/pmto

Positiv Adfærd i Læring og Samspil – PALS

PALS er en udviklingsmodel, hvis mål er at styrke børns sociale og skolefaglige kompetencer og dermed forebygge adfærdsproblemer.

PALS fokuserer på:

- Gode og effektive beskeder.
- Ros og opmuntring – Positive beskeder.
- Grænsesætning – Negative konsekvenser.
- Problemløsning.

- Vejledning – Tilsyn – Opfølgning.
- Positiv involvering.
- Regulering af følelser.
- Kortlægning og vurdering af adfærd.

Dokumenterede erfaringer fra Norge, Island og USA viser, at PALS forebygger og reducerer problemadfærd hos skolebørn. Modellen omfatter hele skolen, og for at opnå den ønskede effekt kræver det, at alle, der er tæt på børnene i hverdagen, deltager aktivt: Lærere, pædagoger, forældre, rengøringspersonale, skolesekretær, pedel samt behandlersystem.

Læs mere om PALS på: <http://www.servicestyrelsen.dk/born-og-unge/evidensbaserede-programmer/pals>

Multifunc

Multifunc er et intensivt program for unge i svære adfærdsvanskeligheder. Programmet består af et kortvarigt ophold (6-9 mdr.) på institution og en efterfølgende udslusning og opfølgning, hvor den unges familie fortsat støttes i at hjælpe den unge til at leve et liv uden kriminalitet og misbrug og til at støtte den unge i at være tilknyttet uddannelse eller job.

Programmet tager udgangspunkt i, hvad forskningen siger om effektiv institutionsbehandling af unge med adfærdsvanskeligheder. Behandlingsprogrammet indtager bl.a. metoderne: Motiverende Interview, Aggression Replacement Training, Multisystemisk Terapi og

Parent Management Training (Oregon). Der inddrages også andre adfærdsterapeutiske og kognitive metoder.

Servicestyrelsen afprøver som de første i Danmark MultifunC i samarbejde med København, Århus og Herning Kommune. Den første danske MultifunC-institution er startet i København, hvor der indskrives unge fra juni 2011.

Få mere at vide om *MultifunC* på www.servicestyrelsen.dk/multifunc

Multisystemisk Terapi (MST)

MST er et behandlingstilbud til unge mellem 12 og 17 år i alvorlige adfærdsproblemer. Der kan være tale om pjækkeri fra skole, kriminalitet, misbrug, aggressivitet, trusler eller lignende. En forudsætning for behandlingen er, at den unge bor hjemme.

MST er en evidensbaseret metode, som er blevet brugt i Danmark siden 2003. Et MST-forløb varer mellem 3 og 5 måneder og retter sig mod de netværk, den unge indgår i. MST kræver en aktiv indsats hver dag af den unges forældre og andre i den unges netværk.

Et MST-forløb foregår i tæt samarbejde med den nærmeste familie, i den unges eget hjem og nære omgivelser. Målet er, at den unges forældre udvikler og fastholder nye måder at være sammen med deres barn på. Derved kan MST f.eks. forebygge, at den unge bliver an-

bragt, og metoden er derfor mindre indgribende i den unges liv end en anbringelse uden for hjemmet.

Fra 2011 indfører Servicestyrelsen i samarbejde med to kommuner en særlig variant af MST rettet imod unge med misbrug: Multisystemisk Terapi Contingency Management (MST-CM).

Pjece om forældrenes rettigheder

Servicestyrelsen har udgivet en serie pjecer, der har til formål at informere forældre og børn om deres rettigheder i forbindelse med en anbringelse. En af pjecerne er målrettet forældrene, og den beskriver de rettigheder, de har med hensyn til at blive involveret og informeret, reglerne for samtykke, klageregler m.m.

Tre pjecer i serien henvender sig specielt til børn og unge i forskellige aldersgrupper.

Pjecerne kan rekvireres hos Servicestyrelsen.

Eksempler **Xx**

Forældrelandsforeningen, FBU

Forældrelandsforeningen FBU er en forening for forældre, hvis børn og unge modtager eller har modtaget særlig støtte, herunder anbringelse uden for hjemmet.

FBU's formål er

- at samle, støtte og rådgive forældre gennem kurser, aktiviteter og samtalegrupper,
- at støtte og rådgive den enkelte forælder,
- at være bisidder for den enkelte forælder,
- at drive FBU – LINIEN som en åben og anonym telefonrådgivning,
- at have en organisering af støtten til FBU's frivillige støttepersoner, der 'støtter op' samt giver mulighed for udvikling og kvalificering af den støtte, de lokale foreninger og landsforeningen tilbyder,
- at arbejde for, at støtte til forældre ydes til gavn for hele familien.

For yderligere information henvises til FBU's hjemmeside: www.fbu.dk

Forældresamarbejde på døgninstitution

På Korsløkke Børnehjem har samarbejdet med forældrene høj prioritet. Her betragtes forældre-samarbejdet som en del af det samlede arbejde i forhold til børnene. Forstander Leif Steensen fortæller:

– Forældrenes forhold og deres kontakt og tillid til os er afgørende for, hvordan børnene har det. Derfor gør vi virkelig meget ud af hurtigt at etablere en god kontakt til forældrene.

– Forældrekontakten er ganske enkelt en del af vores tilbud, og børnene skal opleve, at vi og forældrene kommer godt ud af det med hinanden. Et dårligt samarbejde sætter uvægerligt børnene i et dilemma.

Samarbejde på ryggraden

– Samarbejdet følger ikke en fast procedure. Institutionen har et værdigrundlag, som danner rammen og sikrer inddragelsen af forældrene. Man kan sige, at det ligger på ryggraden hos os alle, at forældrene er en uadskillelig del af den helhed, som har med vores omsorg for børnene at gøre. Forældrene er for eksempel altid velkomne her, ikke sådan at de kommer om morgenen og sidder her hele dagen, men de

Eksempler **XX**

kan komme, når de har lyst, drikke en kop kaffe, spise med eller deltage i aftenhyggen. I særlige situationer kan forældrene også bo her i en kort periode. Det skete for eksempel for nylig, da et af børnene var igennem en operation. Forældrene er selvfølgelig også inviteret med på den årlige koloni.

Korsløkke har andre faste traditioner, hvor institutionen inviterer alle forældre og søskende med. Det er for eksempel en skovtur i efteråret og juletræsfest.

Kontaktpædagogen har ansvaret

– Det er barnets kontaktpædagog, der har det primære ansvar for kontakten til forældrene. Kontaktpædagogen og vores socialrådgiver holder faste kaffemøder med forældrene, så vidt muligt en gang om måneden. Det kan være her eller i hjemmet. Når socialrådgiveren er med, er det ikke fordi, vi går ind i sagsbehandling af forældrenes forhold, men vi kan rådgive og hjælpe, hvis der er brug for det.

– Forældrene deltager naturligvis ved indskrivningsmøder og ved behandlingsmøder. Det sker, at vi har behov for samarbejds-møder, hvor det kun er fagpersoner, der deltager. I de tilfælde informerer vi forældrene om, at møderne finder sted, og hvad de handler om. En anden ufravigelig regel er, at der aldrig går noget skriftligt om børnene ud fra vores institution, uden at forældrene har set det først.

Forældreråd

– Vi har også et forældreråd, der giver os vigtig respons om, hvordan forældrene opfatter os og samarbejdet, forklarer Leif Steensen. – Det kan for eksempel handle om, hvordan de oplever det første møde med institutionen. På den måde bliver vi opmærksomme på ting, som vi kan forbedre.

Korsløkkens anbefalinger

Korsløkkens opskrift på et godt samarbejde med forældrene:

- Samarbejdet med forældrene er en integreret del af institutionens tænkning og værdigrundlag.
- Barnets kontaktpædagog har det primære ansvar for samarbejdet med barnets forældre.
- Kontakten etableres altid så tidligt i forløbet som muligt.
- Forældrene deltager ved indskrivningsmøde, statusmøder etc.
- Ved møder om barnet, hvor forældrene ikke deltager, bliver de informeret om mødet og om mødets indhold.
- Kontaktpædagog og socialrådgiver holder kaffemøde med forældrene cirka en gang om måneden.
- Intet skriftligt om barnet kommer ud fra institutionen, uden at forældrene har set det.

- Forældrene kan komme på institutionen, når de har lyst.
- Forældrene bliver inviteret med på koloni en gang om året.
- Institutionens forældreråd forholder sig løbende til, hvordan samarbejdet mellem institution og forældre fungerer.

Case om familierådslagning

Jan er 16 år og bor med sin mor, tre yngre brødre og moderens kæreste. Han bruger meget tid med sine venner. Det går ok i skolen, men situationen hjemme har været svær i lang tid.

Det begyndte at gå skidt mellem Jan og hans mor, da han var omkring 13 år. Han syntes, at reglerne hjemme var meget strenge, og at moderen brokkede sig og skældte ud hele tiden. De havde nogle voldsomme skænderier, og indimellem angreb han sin mor fysisk. Han havde også store konflikter med en et år yngre bror.

Jan havde ikke haft meget kontakt med sin far indtil for et års tid siden. De har siden været sammen nogle gange, og Jan har ikke haft konflikter med sin far. Derfor vil han gerne bruge mere tid sammen med ham.

Familien har haft en del kontakt med socialforvaltningen, som har foreslået en række foranstaltninger. Lige

nu deltager Jan f.eks. i et projekt for unge. Nu har sagsbehandleren foreslået, at de gennemfører en familierådslagning.

Spørgsmålene til mødet

Til familierådslagningen skal de tale om spørgsmålene:

- Hvad kan vi gøre for, at Jan og hans mor får det bedre sammen?
- Hvor skal Jan bo?

Jan havde i begyndelsen ikke lyst til at skulle tale om det hele igen, men samordneren udtrykte sig særdeles positivt over for mødet. Jan syntes blandt andet derfor, at det var ok at gå med, også selvom han ikke helt vidste, hvad der skulle foregå.

Inden mødet var de meget i tvivl om, hvem der skulle med til mødet. Faderen ville have deltagere med, som moren ikke ønskede. Den omvendte situation gjorde sig også gældende.

Resultatet blev, at der på mødet foruden forældrene og Jan også deltog forældrenes søskende og nogle af forældrenes venner. Jan har spurgt en af moderens venner, om hun ville med til mødet og være hans støtte.

Familierådslagningen

Jan og moderen skændtes på vej til mødet, men alligevel syntes Jan, at mødet gik godt. I begyndelsen var

Eksempler **XX**

der skænderier mellem forældrene. Under mødet blev spændingerne mindre, og forældrene aftalte, at de ville begynde at kommunikere bedre med hinanden. Især faderens bror og søster var under mødet med til at løsne op for tingene.

Jan sagde meget på mødet, når de andre spurgte om hans mening om forskellige ting. Han syntes også, at de fik truffet nogle gode beslutninger. Især var han glad for beslutningen om, at han fremover selv måtte bestemme, hvad han ville bruge sine egne penge til. De bestemte, at Jan stadig skulle bo hos sin mor, selvom Jan håbede, at faderen ville få en lejlighed, så han kunne bo hos ham.

Hvad skete der?

I første omgang kom der ikke meget ud af familierådslagningen. Forældrene havde fortsat svært ved at samarbejde – mere end tidligere – der var stadig mange konflikter mellem Jan og moderen, og faderen søgte ikke en lejlighed, så Jan kunne overnatte der i weekenden.

Jans karakterer begyndte også at falde. Til gengæld havde han flere gange holdt weekend hos sin faster og havde haft det godt.

Ny familierådslagning

Efter fire måneder mødtes netværket igen for at evaluere. Man besluttede, at Jan skulle flytte hjemmefra og bo på hybel med opsyn af en pædagog, og at der i det

hele taget var brug for mere faste aftaler.

Samtidig tilbød Jans farbror, at Jan kunne få fritidsjob på hans arbejde to eftermiddage om ugen.

Moderens veninde tilbød at passe Jans mindre brødre én aften om ugen, så moderen kunne komme hen til Jan, og de kunne lave mad sammen.

To andre aftener om ugen skulle Jan spise aftensmad hos sin mor. De sidste dage skulle han spise sammen med de andre unge i værelserne.

Fasteren tilbød, at Jan kunne være hos dem en weekend om måneden sammen med sine fætre og kusiner.

Nyt opfølgingsmøde

Til det næste opfølgingsmøde blev forløbet evalueret positivt, og der var kun behov for at justere få ting. Det var begyndt at gå bedre igen med skolen, og Jan følte det som en stor befrielse ikke at have de mange konflikter med sin mor. Faderen havde stadig ikke fået lejlighed, men af og til kom han også hos fasteren, når Jan var der, så de kunne tilbringe tid sammen.

Casen er fra www.inddrag.nu.

Læs mere om familierådslagning på www.indrag.nu.

Mere at vide +

På nettet

www.baglandet.net

Et mødested for nuværende og tidligere anbragte.

www.boernetinget.dk

Hjemmesiden giver nuværende og tidligere plejebørn mulighed for at komme til orde. Børnetinget er drevet af Familieplejen Danmark og medfinansieret af Socialministeriet.

www.fbu.dk

Hjemmesiden har link til artikler og bøger, og på siden findes artikler om eksempelvis *Det svære samvær* og *Samarbejde mellem forældre og barnets anbringelsessted*.

www.foraeldrestoetten.dk

Under 'Om forældre støtten': Link til ForældreStøtten brochure, som fortæller om Københavns Kommunes tilbud om kontaktperson til forældre, der har et anbragt barn eller ung.

www.inddrag.nu

Hjemmesiden giver konkrete anvisninger og råd til, hvordan familierådslagning, inddragende netværksmøder og forudsigelsesdialoger kan tilrettelægges og gennemføres.

www.servicestyrelsen.dk

Klik 'Børn og unge' og dernæst 'Evidensbaserede programmer': Her findes link til inspirationsmateriale for

forældrekontrakter og til baggrundsrapporten *Research* samt beskrivelse af erfaringer med forældreprogrammer i Danmark og i udlandet.

www.servicestyrelsen.dk

Klik 'Børn og unge' og dernæst 'Anbringelser': Her findes link til pjecer til børn og forældre om rettigheder i forbindelse med en anbringelse.

www.tabuka.dk

Hjemmesiden tilhører den landsdækkende organisation for tidligere anbragte.

www.ucn.dk

Klik 'Videnscentre og udvikling', klik under 'Videnscentre' på 'Professionsudvikling – VIP', klik 'Udgivelser fra VIP': Under overskriften Socialpædagogik findes link til artikel af Meyer, H. og M. Nielsen (2008): *Forældresamarbejde på døgninstitutioner for børn og unge*, Aalborg. Artiklen diskuterer, hvordan forældre, der har et barn anbragt uden for hjemmet, kan inddrages i et samarbejde med pædagoger på en døgninstitution. Artiklen har afsæt i et udviklingsprojekt, som blev gennemført i perioden 2004 til 2005 i et samarbejde mellem UCN og tre anbringelsessteder for børn og unge.

Litteratur

Andersson, G. (1998): "Föräldrakontakt och familjetillhörighet ur fosterbarns perspektiv" i *Socialvetenskaplig Tidskrift*, 1, 3-23.

Andersson, G. (1999): "Children in Permanent Foster Care in Sweden" i *Child and Family Social Work*, 4, 3, 175-186.

Berridge, D., D. Barrett, I. Brodie, B. Henderson og H. Wenman (1995): *Cautious Optimism?: Changing Residential Child Care in Local Authority*, SCA (Education).

Bowlby, J. (1988): *A secure base*, Routledge.

Buchanan, A. m.fl. (1993): *Answering back: Report by Young People being looked after on The Children Act 1989*. University of Southampton: CEDR.

Hessle M., S. Hessle, H. Nordin og A. Cederström (1990): Fosterbarns anpassning – en relationsproblematik, Stockholms Universitet, Pedagogiska institutionen.

Christensen, Else (1991): *Trængte familier*, SFI 91:8.

Christoffersen, M.N., A.-D. Hestbæk, A. Lindemann og V.L. Nielsen (2006): *Nye regler for udsatte børn og unge. Ændringerne i servicelovens børneregler 2001. Delrapport I*, SFI 05:15.

Cleaver, H. (2000): *Fostering Family Contact*, The Stationary Office.

Egelund, T. (1997): *Beskyttelse af barndommen. Socialforvaltningers risikovurdering og indgreb*, Hans Reitzel.

Egelund, T. og A.-D. Hestbæk (2003): *Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet. En forskningsoversigt*, SFI 03:04.

Egelund, T. og A.-D. Hestbæk (2004): "Små børn anbragt uden for hjemmet har store problemer" i *Social Forskning*, 2004:3.

Egelund, T. og T.B. Jakobsen (2011): *Døgninstitutionen. Modsætninger og strategier, når børn og unge anbringes*, Hans Reitzel.

Egelund, T. og S.A. Thomsen (2002): *Tærskler for anbringelse. En vignetundersøgelse om socialforvaltningernes vurderinger i børnesager*, SFI 02:13.

Egelund, T., P.S. Christensen, T.B. Jacobsen, T.G. Jensen og R.F. Olsen (2009): *Anbragte børn og unge. En forskningsoversigt*, SFI 09:24.

Egelund, T., T.B. Jacobsen, I. Hammen, M. Olsson og A. Høst (2010): *Sammenbrud i anbringelser af unge – erfaringer, forklaringer og årsagerne bag*, SFI 10:06.

Egelund, T., D. Andersen, A.-D. Hestbæk, M. Lausten, L. Knudsen, R.F. Olsen og F. Gerstoft (2008): *Anbragte børns udvikling og vilkår. Resultater fra SFI's Forløbsundersøgelser af årgang 1995*, SFI 08:23.

Ekelund, T.-J. (2005): "Kvalitetssikring eller instrumentalistisk fejlgreb" i *Social Kritik*, nr. 102, 34-47.

Esping, U. (1988): *Familjehemsvård: ett känsligt samspel. En rapport från en undersökning av familjehemsvården i en mellanstor kommun*, Almänna Förlag.

Gardner, R. (1987): *Who says? Choice and Control in Care*, National Foster Care Association.

Goldstein, J. A. Freud og A.J. Solnit (1973): *Barnets tarv*, Centrum.

Guldborg, P., S. Hansen, E. Jensen, J. Kjærgård og J. Larsen (1991): *Anbring mig ordentligt – om unges tanker, følelser og fantasier*, Munksgaard, Socialpædagogisk bibliotek.

Harder, M. (2006): *Anerkendelsesstrategier – som de udøves af foreninger til støtte for forældre og børn*, Institut for Sociologi, Socialt arbejde og Organisation, Aalborg Universitet.

Henriksen, B.S.: (2009): "Mange takker nej til støtteperson" i *Socialrådgiveren*, nr. 3, 5. februar 2009.

Henriksen, L.S. og A. Prieur (2004): "Et nyt perspektiv på magt i det sociale arbejde" i *Dansk Sociologi*, 2004, 15, nr. 3.

Hjordt, T. og H. Wilson (2010): *Familjeklasser i skolen – Flerfamiliearbejde i teori og praksis*, Dafolo.

Høilund, P. og S. Juul (2005): *Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde*, Hans Reitzel.

Järvinen, M., J.E. Larsen og N. Mortensen (red.) (2005): *Det magtfulde møde mellem system og klient*, Aarhus Universitetsforlag.

Jørgensen, L. og S. Kabel (red.) (2006): *Forældreinddragelse – til barnets bedste, Rør ikke ved min datters hestehale uden at spørge mig først*, Børnesagens Fællesråd, KABU-projektet.

Kildedal, K. (1995): *En menneskelig opvækst? – om voksnes oplevelse af at være anbragt i familiepleje og/eller institution i barndommen. En kvalitativ undersøgelse*, Speciale, Den sociale kandidatuddannelse, Nordjyllands Amt og Aalborg Universitet.

Klyvø, L. (2011): *Når samværet er svært. Perspektiver på plejebørns samvær i Københavns kommune*, Københavns kommune.

Knudsen, L. (2009): *Børn og unge anbragt i slægten. En sammenligning af slægtsanbringelser og anbringelser i traditionel plejefamilie*, SFI 09:26

Lagerberg, D. (1984): *Fosterbarn: forskning, teori och debatt*, Skeab Förlag.

Lagerberg, D. og C. Sundelin (2000): *Risk och prognos i socialt arbete med barn. Forskningsmetoder och resultat*, CUS/Förlagshuset Gothia.

Mahler, M., F. Pine og A. Bergman (1975): *The Psychological Birth of the Human Infant. Symbiosis and Individuation*, Basic Books.

Mahler m.fl. (1975): Barnets psykiske fødsel, Hans Reitzel.

Marsh P. (1987): "Parental access to children in care – the research message" i *Children and Society*, 1, s.71-80.

McAuley, C. (1996): "Children's Perspectives on Long-Term Foster Care" i M. Hill og J. Aldgate (red.): *Child Welfare Services*, s.179-180, Jessica Kingley Publishers Ltd.

McAuley, C. (2006): "Outcomes of Long-Term Foster Care: Young Peoples' Views", i D. Iwaniec (red.): *The Child's Journey Through Care: Placement Stability, Care Planning, and Achieving Permanency*, s. 81-98, J. Wiley & Sons.

Metodevejen – et læringshæfte. Refleksioner og forslag fra Projekt Socialforvaltning 2000, Socialministeriet, 2001.

Mortensen, B., H. Stærmosé og S. Vestergaard (2008): *Implementering af familierådslagning. Overvindelse af forvaltningsmæssige barrierer for familierådslagning i børne- og ungesager*, Servicestyrelsen.

Munch, A. (2005): *Forskning og socialt arbejde med udsatte børn og unge, En antologi*, UFC Børn og Unge.

Nielsen, F. (2002): "Som plejeforældrene ser det" – kortlægning og analyse af foranstaltningen "familiepleje" i Københavns Kommune, Københavns Universitet, Institut for Statskundskab.

Nielsen, H. E. (2001) "Så kommer du til et bedre sted..." *Samtaler med unge, der har været anbragt på institution eller i familiepleje, om deres liv og om, hvordan truede børn og unge kan hjælpes*, Forlaget Børn og Unge.

Nielsen, H.E., D. Andersen, A. Ankerbo, N. Ericson, S.J. Gunnensen, C. Jensen, L.F. Madsen, B. Nielsen og P.R. Rosberg (2005): *TABUKA – tidligere anbragtes bud på kvalitet i anbringelsen af børn og unge*, Forlaget Børn og Unge.

Nielsen, S.B. og L. Uggerhøj (2005): "Mellem nærhed og magt. Om retlig regulering af borgernes medvirken i børn- og ungesager" i Annette Munch (red.): *Forskning og socialt arbejde med udsatte børn og unge – En antologi*, UFC Børn og Unge.

Nissen, M.A., K. Pringle og L. Uggerhøj (2007): *Magt og forandring i socialt arbejde*, Akademisk Forlag.

Owen, L. (1989): *Professional Foster Care. A Client Perspective Study*, Social Work Monographs.

Persson, B. (1990): *Det förstärkta familjehemmet – ett samarbetsprojekt mellan fyra Östgötakommuner – Ett sammandrag av en utvärderingsrapport*, Almäna barnhuset.

Praksisundersøgelse om anbringelse af børn og unge, Ankestyrelsen, 2008.

Praksisundersøgelse om anbringelse af børn og unge, Ankestyrelsen, 2009.

Rothe, W. (1983): *Forældreevne, forældreret og børns tarv. Del 1: Børnene*, Social- og sundhedspolitiske studier nr. 8, Komiteen for Sundhedsplysning.

Rowe, J., H. Cain, M. Hundleby og A. Keane (1984): *Long-Term Foster Care*, Batsford Academics and Educational in association with British Agencies for Adoption and Fostering.

Rushton, A. og D. Mayes (1997): "Research Review: Forming Fresh Attachments in Childhood: A Research Update" i *Child & Family Social Work*, 2, s.121-127.

Schwartz, I. (2007): *Børneliv på døgninstitution. Socialpædagogik på tværs af børns livssammenhænge*, Ph.d.-afhandling ved Institut for Filosofi, Pædagogik og Religionsstudier, Syddansk Universitet.

Schwartz, I., J. Gleerup, E. Soelmark, E. Andersen og B. Kruse (2008): *Børneperspektiver på døgninstitutioner. Inddragelse af og samarbejde med børn og forældre*, Syddansk Universitetsforlag.

Sinclair, I., K. Wilson og I. Gibbs (2001): "A Life More Ordinary: What Children Want from Foster Placements" i *Adoption and Fostering*, 25 (4), s. 17 - 26, Winter.

Sommer, D. (2003): *Barndomspsykologi*, 2. reviderede udgave, Hans Reitzel.

Stokholm, A. (2006a): *Anbragte børn mellem kammerater og pædagoger. En antropologisk analyse af socialitet og identitetsdannelse på døgninstitution*, Ph.d.-afhandling ved Institut for antropologi, arkæologi og lingvistik, Aarhus Universitet.

Stokholm, A. (2006b): " 'Vi er altid en stor flok': Fællesskab i børnegruppen på døgninstitution" i *Mellem omsorg og metode. Tværfaglige studier i institutionsliv*, s. 217-239, Forlaget PUC.

Strøm, I. (2000): *Livshistoriebøger – en hjælp til identitets- og selvværdsudvikling*, Dafolo.

Thormann, I. og C. Guldborg (1995): *Hånden på hjertet. Omsorg for det lille barn i krise*, Hans Reitzel.

Thormann, I. og C. Guldborg (1998): *Den nænsomme anbringelse. Hvordan børn kan hjælpes til at ændre opholdssted*, Hans Reitzel.

Thormann, I. og C. Guldborg (2003): *Med hjerte og forstand. De tidlige anbringelser*, Hans Reitzel.

Uggerhøj, L. (1996): "Professionelle personligheder" i M. Sandbæk og G. Tveiten (red.): *Sammen med familien*, Kommuneforlaget.

Uggerhøi, L. (2005): *Hjælp eller afhængighed*, ph.d.-afhandling, Aalborg Universitetsforlag.

Ulvik, O.S. (2002): "Barnevernsbarns kontakt med sine foreldre – en diskusjon af kunnskapssituasjonen" i *Nordisk Sosialt Arbeid*, 2, s. 66-75.

Ulvik, O.S. (2005): *Fosterfamilie som seinmoderne omsorgsarrangement*, s. 238-242, Universitetet i Oslo.

Warming, H. (2001): *Børn i medvind og modvind: En relationel analyse af børns livtag med livet i det refleksivt moderne*, Roskilde Universitet.

Warming, H. (2005): 'Har andre plejebørn det som mig?', Frydenlund.

Wegler, B. og H. Warming (1998): *Barnet mellem to familier – en undersøgelse af samarbejdet mellem forældre og plejeforældre*, Dafolo.

Willig, R. (2009): *Umyndiggørelse*, Hans Reitzel.

TIDLIG INDSATS OG TVÆRFAGLIGT SAMARBEJDE

Tidlig indsats og tværfagligt samarbejde – en introduktion

Fagpersoner møder børn i forskellige situationer og miljøer, hvor de kan støde på en bekymrende adfærd hos eller møde bekymrende forhold omkring et barn. I de situationer er det afgørende, at barnet får hjælp og støtte så tidligt som muligt. Det tværfaglige samarbejde mellem relevante faggrupper spiller en stor rolle i den sammenhæng. Formålet er at optimere den samlede indsats ved at dele viden og ved at koordinere indsatsen, så den er sammenhængende og helhedsorienteret og kan iværksættes tidligt.

Med Barnets Reform skabes nye muligheder for at styrke den tidlige indsats og det tværfaglige samarbejde. Dette sker ved, at relevante fagpersoner gives mulighed for at udveksle private oplysninger om et bestemt barn, hvis det vurderes at være af væsentlig betydning for den forebyggende og tidlige indsats: Det såkaldte SSD-samarbejde. Desuden er underretningspligten præciseret, så det er tydeligt, hvornår der skal underrettes. Endelig gives mulighed for, at fagpersoner, der har underrettet kommunen, kan få en tilbagemelding om, hvorvidt kommunen har handlet på baggrund af underretningen.

Tidlig indsats – begrebsafklaring

Begrebet tidlig indsats dækker dels *opsporing* og *fore-*

byggelse af problemer, dels den *indsats*, der skal afhjælpe problemerne så tidligt som muligt.

Tidlig opsporing indebærer en skærpet opmærksomhed på bekymrende adfærd hos eller bekymrende forhold omkring et barn fra fagpersoner i dagtilbud, skole og sundhedsplejen.

Tidlig forebyggelse indebærer, at fagpersoner er opmærksomme på at hindre et problem i at opstå.

Tidlig indsats indebærer, at fagpersoner så vidt muligt afhjælper problemer via en rettidig, koordineret og kvalificeret indsats.

Tværfagligt samarbejde – begrebsafklaring

Tværfagligt samarbejde er et samlebegreb, der modsvarer monofagligt arbejde, hvor en opgave løses af en bestemt faggruppe. Tværfagligt samarbejde kan forekomme internt i en institution eller forvaltning, men lige så ofte på tværs. Omfanget og indholdet af samarbejdet kan være meget forskelligt. Der kan skelnes mellem *tværfagligt*, *flerfagligt*, *tværorganisatorisk* og *tværsektorielt samarbejde*:

På det konkrete niveau er *tværfagligt samarbejde* betegnelsen for et samarbejde, hvor forskellige faggrup-

Nyt i Barnets Reform

Det er hensigten med Barnets Reform at sikre en tidlig og tværfaglig indsats for at hindre, at udsatte børns problemer vokser og bliver vanskelige at afhjælpe. Det har således blandt andet været formålet at understøtte og kvalificere myndighedernes fælles faglige afklaring af et barns problemer.

Som led i reformen har der blandt andet været behov for at præcisere, hvornår en fagpersoners underretningspligt indtræder og fastsætte klare regler om, hvornår fagpersonernes tavshedspligt kan tilsidesættes. Det drejer sig om følgende:

- Mulighed for udveksling af oplysninger om private forhold (SSD-samarbejdet), jf. § 49 a.
- Præcisering af reglerne om underretningspligt for fagpersoner, jf. § 153.
- Mulighed for at den, der har underrettet, orien-

teres om, hvorvidt underretningen har givet anledning til en undersøgelse eller en foranstaltning, jf. § 153.

- Ændring i Ankestyrelsens mulighed for at tage sager op af egen drift, jf. § 65.
- Lettere adgang til at lave en børnefaglig undersøgelse, jf. § 50 (se kap. 5: Børnefaglig undersøgelse).
- Ophævelse af krav til kommunen om etablering af en tværfaglig gruppe (tidligere § 49).

Det er med reformen forsøgt at afhjælpe tidligere usikkerhed om reglerne, så det sikres, at der bliver reageret hurtigt og relevant, når der opstår bekymring for et barn. Desuden giver reformen mulighed for, at den person, der underretter, får mulighed for at få oplyst, om der er reageret på underretningen.

per udvikler en fælles målsætning for arbejdet, og hvor faglig ligeværdighed defineres som et ideal.

Et *flerfagligt samarbejde* kan karakteriseres ved, at forskellige fagpersoner udveksler erfaringer for derefter at gå hver til sit. Derefter arbejder de enkelte fagperso-

ner parallelt baseret på egen faglighed og med inspiration fra de andre fagpersoner.

Det *tværgangsbaserede samarbejde* foregår mellem de respektive fagpersoners organisationer. Her sker en fælles tilrettelæggelse af retningslinjerne for det

bidrag, de enkelte organisationer kan give i det tværor-organisatoriske samarbejde. Det er også på dette niveau, at det generelle samarbejde i en kommune fastlægges.

Det *tværsektorielle samarbejde* involverer organisationer i forskellige sektorer. Det kan f.eks. dreje sig om samarbejdet mellem socialforvaltning, skole og politi i SSP eller om samarbejdet mellem familieafdeling og den frivillige sektor. Det tværsektorielle samarbejde kan tilrettelægges af relevante fagpersoner og organiseres i forhold til det enkelte barn og dets familie eller i forhold til mere generelle initiativer. Nogle muligheder for tværsektorielt samarbejde er fastsat ved lov, f.eks. SSP og med Barnets Reform også SSD (samarbejde mellem socialforvaltning, skole, sundhedspleje og dagtilbud).

Det siger loven §

Afsnittet præsenterer en række bestemmelser i serviceloven om tidlig indsats og tværfagligt arbejde. Det handler om bestemmelser om kommunernes tilsyn med børns generelle levevilkår, herunder muligheden for tidligt at opnå kendskab til udsatte børn og unge, bestemmelser om underretningspligt og dennes betydning for en tidlig indsats, bestemmelser om tidlig indsats over for familiens eventuelle andre børn samt bestemmelser om kommunernes tværfaglige samarbejde og om det tværfaglige SSD-samarbejde.

Formålsparagraffer

§ 19.

(...)

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal udarbejde en sammenhængende børnepolitik, der har til formål at sikre sammenhængen mellem det generelle og forebyggende arbejde og den målrettede indsats over for børn og unge med behov for særlig støtte. Den sammenhængende børnepolitik skal udformes skriftligt, vedtages af kommunalbestyrelsen og offentliggøres.

(...)

§ 46.

(...)

Stk. 2. Støtten skal være tidlig og helhedsorienteret, så problemer så vidt muligt kan forebygges og afhjælpes i hjemmet eller i det nære miljø. Støtten skal i hvert enkelt tilfælde tilrettelægges på baggrund af en konkret vurdering af det enkelte barns eller den enkelte unges og familiens forhold.

(...)

Kommunen er forpligtet til at udarbejde en sammenhængende børnepolitik. Formålet hermed er blandt andet at sikre, at der hurtigst muligt bliver taget de nødvendige skridt for at hjælpe børn med behov for særlig støtte. Det er håbet, at det ved en tidlig, tværfaglig og helhedsorienteret indsats kan undgås, at problemerne

vokser sig så store, at de ikke kan afhjælpes i hjemmet eller i det nære miljø.

I formålsbestemmelsen er det angivet, hvilke principper der skal lægges til grund for tilrettelæggelsen af kommunens arbejde med børn, der har behov for støtte. Se kap. 1 om formålsbestemmelsen.

Det er op til den enkelte kommune at vurdere, hvordan det tværfaglige samarbejde bedst organiseres.

Tilsyn

§ 146. Kommunalbestyrelsen skal føre tilsyn med de forhold, hvorunder børn og unge under 18 år samt vordende forældre i kommunen lever.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen fører sit tilsyn efter stk. 1 på en sådan måde, at kommunen så tidligt som muligt kan få kendskab til tilfælde, hvor der må antages at være behov for særlig støtte til et barn eller en ung under 18 år, eller hvor det må antages, at der kan opstå et behov for særlig støtte til et barn umiddelbart efter fødslen.

Generel tilsynsforpligtigelse

Kommunen er forpligtet til at føre tilsyn med de forhold, som børn og vordende forældre, der bor i den pågældende kommune, lever under. Dette er en generel forpligtigelse, der gælder alle forhold, der har betyd-

ning for børn og vordende forældres livsbetingelser i området. Tilsynsforpligtigelsen løses bedst ved samarbejde mellem alle offentlige myndigheder. Dette samarbejde skal sikre muligheden for at iværksætte en tidlig og forebyggende indsats.

Konkret tilsynsforpligtigelse

Kommunen har endvidere en forpligtigelse til at være opmærksom på, om der i kommunen er konkrete børn, som må formodes at have behov for særlig støtte. Det kan eksempelvis være relevant at være opmærksom på vordende forældre eller børn fra familier, hvor forældrene har særlige problemer eller nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. Se kap. 10 om tilsyn, opfølgning og evaluering.

Almindelig underretningspligt

§ 154. Den, der får kendskab til, at et barn eller en ung under 18 år fra forældres eller andre opdragers side udsættes for vanrøgt eller nedværdigende behandling eller lever under forhold, der bringer dets sundhed eller udvikling i fare, har pligt til at underrette kommunen.

Hvem skal underrette

Den generelle underretningspligt omfatter alle privatpersoner. Det er ikke et krav, at man kender noget til det pågældende barn eller familien. Pligten omfatter eksempelvis både en nabo, et andet familiemedlem,

forældrene til et andet barn fra institutionen og en træner fra fodboldklubben.

Hvornår skal man underrette

Man skal underrette kommunen, hvis man får kendskab til at et barn:

- udsættes for vanrøgt,
- udsættes for nedværdigende behandling,
- lever under forhold, der kan bringe dets sundhed eller udvikling i fare.

Formkrav

Der er ingen formkrav til en underretning. Den kan både være skriftlig i form af en håndskreven seddel eller en e-mail, eller den kan være mundtlig. En underretning kan også være anonym. Det er ikke muligt på forhånd at love en navngiven underretter at hemmeligholde pågældendes identitet over for indehaveren af forældremyndigheden eller den unge, der er fyldt 15 år. Forvaltningen vil dog ud fra en konkret vurdering kunne hemmeligholde navnet på den person, der har underrettet, jf. forvaltningsloven, § 15.

Hvad har underretter krav på?

Den, der har lavet en underretning efter § 154, har ret til at få en bekræftelse på, at underretningen er modtaget, jf. § 155. Der er alene tale om en bekræftelse på, at kommunen har modtaget underretningen. Underretter skal således ikke orienteres om, hvorvidt kommunen finder anledning til at foretage sig videre. Den, der har underrettet, bliver ikke part i sagen og har heller

ikke ret til på et senere tidspunkt at blive orienteret om det eventuelle videre forløb.

Hvad skal kommunen gøre

Forvaltningen skal inden for seks dage efter at have modtaget underretningen bekræfte modtagelsen over for den person, der har underrettet. Forvaltningen bør ud fra forvaltningsretlige principper orientere indehaver af forældremyndigheden, unge, der er fyldt 15 år, og vordende forældre om den modtagne underretning.

Forvaltningen skal på baggrund af underretningen vurdere, om og hvad der skal gøres, eksempelvis om der er grundlag for at gennemføre en børnefaglig undersøgelse efter § 50. Det kan i forbindelse med den indledningsvise afklaring være relevant at indhente oplysninger fra eksempelvis institution eller skole. Det forudsætter som udgangspunkt forældrenes samtykke at indhente oplysninger på dette tidspunkt – anderledes forholder det sig, hvis det er besluttet at iværksætte en børnefaglig undersøgelse. Da skal forvaltningen forsøge at etablere et samarbejde og inddrage indehaver af forældremyndigheden og unge, der er fyldt 15 år, men der er ikke et formelt krav om samtykke. Se kap. 5 om børnefaglige undersøgelser.

Fagpersoners skærpede underretningspligt

§ 153. Personer, der udøver offentlig tjeneste eller offentligt hverv, skal underrette kommunen, hvis

de under udøvelsen af tjenesten eller hvervet får kendskab til eller grund til at antage,

- 1) at et barn eller en ung under 18 år kan have behov for særlig støtte efter kapitel 11,
- 2) at et barn umiddelbart efter fødslen kan få behov for særlig støtte efter kapitel 11 på grund af de vordende forældres forhold, eller
- 3) at et barn eller en ung under 18 år har været udsat for vold eller andre overgreb.

Stk. 2. Socialministeren kan fastsætte regler om underretningspligt for andre grupper af personer, der under udøvelsen af deres erhverv får kendskab til forhold eller grund til at antage, at der foreligger forhold, som bevirker, at der kan være anledning til foranstaltninger efter denne lov. Socialministeren kan endvidere fastsætte regler om, at andre grupper af personer har underretningspligt efter stk. 1, nr. 2, i forbindelse med aktiviteter uafhængigt af deres erhverv.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen skal, medmindre særlige forhold gør sig gældende, efter anmodning videregive oplysninger til den person, der har foretaget underretningen efter stk. 1 eller efter regler udstedt i medfør af stk. 2, 1. pkt., om, hvorvidt underretningen har givet kommunen anledning til undersøgelser eller foranstaltninger efter denne lov vedrørende det barn eller den unge under 18 år, underretningen vedrører.

Hvem er omfattet af pligten?

Den skærpede underretningspligt omfatter personer, der udøver offentlig tjeneste eller offentligt hverv. Der er tale om en personlig pligt. Den enkelte fagperson er ansvarlig for at reagere og handle på sin egen bekymring.

Med personer, der udøver offentlig tjeneste, menes personer, som er ansat til at udfylde offentlige opgaver på vegne af offentlige myndigheder. Det omfatter ansatte i statslige myndigheder – ministerier, direktorater, politi og domstole – og kommunale forvaltninger i bred forstand. Det drejer sig eksempelvis om skolelærere, pædagoger, ansatte i dagtilbud, sundhedsplejersker, den kommunale tandpleje og ansatte på sygehuse og hospitaler.

Med personer, der udøver offentligt hverv, menes personer, som ikke er ansat til at udfylde offentligt tjeneste, men som i kraft af deres erhverv udøver tjeneste for en offentlig myndighed. Det drejer sig eksempelvis om ansatte ved frie grundskoler og frie kostskoler, dagpasningstilbud, der er drevet som selvejende institutioner, samt opholdssteder, krisecentre, familiepleje, præster i folkekirken, behandlingstilbud og andre private tilbud, som for det offentlige udfører opgaver, der er rettet mod personer med sociale eller andre særlige problemer.

Flere af de nævnte faggrupper er enten ved lov eller gennem etiske retningslinjer underlagt tavshedspligt. Pligten til at underrette efter § 153 går imidlertid forud for eventuelle regler om tavshedspligt.

Jeg har kæmpet for at bryde den sociale arv. Det har jeg gjort ved at hente al den hjælp, jeg kunne, fra andre mennesker.

Camilla, mor til Lucas. Om at bryde den sociale arv. Camilla var lige som sin mor anbragt på døgninstitution, da hun var barn.

Fra dvd om fokuspunkter i Barnets Reform, udgivet af Servicestyrelsen i forbindelse med implementering af reformen.

Hvilke situationer?

Bestemmelsen oplister tre situationer, hvor en fagperson er forpligtet til at underrette.

Den første situation drejer sig om børn, der kan have behov for særlig støtte efter servicelovens kap. 11. Der skal være tale om forhold, som giver anledning til bekymring for barnets udvikling eller sundhed.

Den anden situation drejer sig om vordende forældre, hvor der er bekymring for, om barnet umiddelbart efter fødslen kan få behov for særlig støtte på grund af de vordende forældres forhold.

Den tredje situation drejer sig om børn, der udsættes for vold eller andre overgreb. Dette er i princippet en delmængde af den første type situationer, men bestemmelsen har til hensigt at understrege vigtigheden af, at der i disse tilfælde gribes ind hurtigst muligt.

Med formuleringen 'vold eller andre overgreb' menes

handling, der er omfattet af straffelovens kap. 24-26 om forbrydelser mod kønssædeligheden, forbrydelser mod liv og legeme samt forbrydelser mod den personlige frihed samt straffelovens § 210 om samleje eller anden kønslig omgang med en slægtning i nedstigende linje og § 213 om vanrøgt, nedværdigende behandling og udsættelse for nød.

Det drejer sig om vold eller andre overgreb, som har fundet sted på barnets sædvanlige opholdssted begået af personer, som barnet sædvanligvis omgiver sig med. Det drejer sig også om vold eller andre overgreb, som har fundet sted i omgivelser, hvor barnet ikke sædvanligvis har sin gang og af en gerningsmand, som barnet ikke sædvanligvis omgiver sig med.

Hvornår indtræder pligten?

Underretningspligten indtræder, når fagpersonen får kendskab til eller grund til at antage, at der er behov for støtte.

Pligten indtræder, uanset hvad der er årsag til støttebehovet, ligesom det ikke er en forudsætning, at barnet rent faktisk vil kunne opnå særlig støtte. Det er dog en betingelse for at underretningspligten indtræder, at fagpersonen har fået kendskabet eller grunden til at antage, at der er et støttebehov, under udøvelsen af tjenesten eller erhvervet.

Fagpersonen skal forud for underretningen orientere indehaver af forældremyndigheden eller de vordende forældre om, at den pågældende har til hensigt at lave en underretning, og bør forsøge at opnå samtykke her til. Hvis der ikke kan opnås samtykke, og fagpersonen fortsat er bekymret, er den pågældende forpligtet efter bestemmelsen til at underrette alligevel. Den pågældendes eventuelle tavshedspligt viger således for underretningspligten.

Oplysninger til den fagperson, der har underrettet

Den fagperson, der har lavet en underretning, har mulighed for at rette henvendelse til forvaltningen og bede om at få oplyst, hvorvidt underretningen har givet anledning til en undersøgelse eller foranstaltninger efter serviceloven. Det er således alene efter anmodning fra den, der har underrettet efter § 153, at kommunen skal oplyse herom.

Fagpersonen har ikke krav på at få oplysninger om karakteren eller indholdet af de pågældende undersøgelser eller foranstaltninger.

Hvis særlige forhold gør sig gældende kan forvaltningen afvise at videregive oplysninger om, hvorvidt underretningen har givet anledning til iværksættelse af en undersøgelse eller foranstaltninger. Det kan eksempelvis dreje sig om situationer, hvor forvaltningen har en særlig grund til at antage, at underretter ikke kan håndtere de pågældende oplysninger på en hensigtsmæssig måde.

Bestemmelsen giver ikke mulighed for udveksling af oplysninger i forbindelse med et efterfølgende tværfagligt samarbejde i anledning af eksempelvis en iværksat undersøgelse eller foranstaltning. Det skal understreges, at det alene er den fagperson, der har underrettet, som kan få en tilbagemelding på, om der er igangsat en undersøgelse eller foranstaltning. Underretter er omfattet af de almindelige tavshedspligtsregler i forhold til videregivelse af oplysninger om, hvorvidt der er igangsat en undersøgelse eller foranstaltning.

Underretning til Ankestyrelsen

§ 65. Ankestyrelsen kan af egen drift tage sager om særlig støtte til børn og unge op, når det må antages, at en kommunalbestyrelse i en konkret sag ikke har foretaget de fornødne sagsbehandlingskridt eller ikke har truffet de fornødne afgørelser i overensstemmelse med barnets eller den unges bedste. Ankestyrelsen kan da pålægge kommunalbestyrelsen at foretage de

fornødne sagsbehandlingsskridt eller at træffe de fornødne afgørelser.

(...)

Stk. 5. Hvis borgere, fagpersoner eller andre har grund til at antage, at kommunalbestyrelsen ikke har foretaget eller truffet de i loven foreskrevne fornødne sagsbehandlingsskridt eller afgørelser i overensstemmelse med barnets eller den unges bedste, kan disse underrette Ankestyrelsen. Ankestyrelsen vurderer herefter, om der er grundlag for at tage sagen op efter stk. 1.

Ankestyrelsen har mulighed for af egen drift at tage en sag op om et konkret barn, hvis Ankestyrelsen bliver bekendt med, at forvaltningen ikke har foretaget de fornødne sagskridt, eller hvis de truffede afgørelser ikke er i overensstemmelse med barnets bedste. Det kan eksempelvis være i forbindelse med behandlingen af en konkret klagesag, hvor man bliver opmærksom på søskende i familien, som må antages at have behov for støtte, men hvor der ikke fra forvaltningens side er iværksat noget. Ankestyrelsens egendriftsbeføjelse skal understøtte den tidlige indsats.

Enhver, det vil sige både privatpersoner og fagfolk, har mulighed for lave en underretning til Ankestyrelsen, hvis den pågældende mener, at forvaltningen ikke foretager tilstrækkeligt for at sikre barnets bedste i en konkret sag.

Ankestyrelsen har mulighed for at gå ind i alle sager om støtte efter kap. 11 og 12 samt § 123 og § 140. Ankestyrelsen vurderer konkret, om der er grundlag for at tage en sag op. Se kap. 11 om Ankestyrelsen.

Tværkommunal underretning

§ 152. Hvis en familie med et eller flere børn under 18 år eller vordende forældre flytter fra én kommune til en anden kommune, og fraflytningskommunen finder, at et eller flere børn eller de vordende forældre har behov for særlig støtte af hensyn til barnets eventuelle særlige behov for støtte efter fødslen, skal fraflytningskommunen underrette tilflytningskommunen herom.

Hvis en familie med børn under 18 år eller vordende forældre, der har behov for særlig støtte, flytter til en anden kommune, er fraflytningskommunen forpligtet til at underrette tilflytningskommunen herom.

Pligten omfatter alle oplysninger om forhold, der giver en formodning om, at familien har behov for særlig støtte. Det kan være hensigtsmæssigt samtidig med underretningen også at oversende relevant sagsmateriale til tilflytningskommunen. Det er dog alene oplysninger, som vedrører barnets eller de vordende forældres behov for særlig støtte, der må videregives til tilflytningskommunen. Andre oplysninger kan alene

videregives med samtykke fra indehaveren af forældremyndigheden eller de vordende forældre.

Formålet med bestemmelsen er at sikre, at tilflytningskommunen får mulighed for at iværksætte hjælp til familien så tidligt som muligt.

Udveksling af oplysninger – SSD-samarbejdet

§ 49 a. Skole, skolefritidsordning, det kommunale sundhedsvæsen, dagtilbud, fritidshjem og myndigheder, der løser opgaver inden for området for udsatte børn og unge, kan indbyrdes udveksle oplysninger om rent private forhold vedrørende et barns eller en ungs personlige og familiemæssige omstændigheder, hvis udvekslingen må anses for nødvendig som led i det tidlige eller forebyggende samarbejde om udsatte børn og unge.

Stk. 2. Udveksling af oplysninger efter stk. 1 til brug for en eventuel sag, jf. kapitel 11 og 12, om et konkret barn eller en ung kan ske én gang ved et møde. I særlige tilfælde kan der ske en udveksling af oplysninger mellem de myndigheder og institutioner, der er nævnt i stk. 1, ved et opfølgende møde.

Stk. 3. Selvejende eller private institutioner eller friskoler, som løser opgaver for de myndigheder,

der er nævnt i stk. 1, kan indbyrdes og med de myndigheder og institutioner, der er nævnt i stk. 1, udveksle oplysninger i samme omfang som nævnt i stk. 1.

Stk. 4. De myndigheder og institutioner, der efter stk. 1-3 kan videregive oplysninger, er ikke forpligtede hertil.

Formålet med bestemmelsen

Formålet med den nye bestemmelse om SSD-samarbejdet er at sikre, at den tidlige og forebyggende indsats ikke svækkes af, om det er muligt at indhente samtykke i den indledende, afklarende fase over for et bestemt barn.

Som udgangspunkt kan der ikke udveksles fortrolige oplysninger om et barn uden samtykke fra indehaver af forældremyndigheden. Der kan dog være særlige tilfælde, hvor det kan være hensigtsmæssigt at udveksle oplysninger om et barn uden samtykke. Det kan være tilfældet, hvis indehaveren af forældremyndigheden ikke ønsker at samtykke, eller det ikke er muligt at komme i kontakt med indehaver af forældremyndigheden. Det kan også være tilfældet, hvis sagens karakter gør, at det er hensigtsmæssigt at foretage en afklaring, inden indehaveren af forældremyndigheden inddrages.

Muligheden for at udveksle oplysninger uden samtykke har til formål at give udsatte børn en så tidlig og

kvalificeret støtte som muligt, så deres problemer ikke vokser sig store og vanskeligt håndterbare.

Det er hensigten, at fagpersoner og myndigheder, der i deres daglige arbejde med børn bliver bekymrede for et konkret barns trivsel, udvikling eller sundhed, får mulighed for at afklare problemets omfang med en anden relevant fagperson eller myndighed, herunder om der er grundlag for bekymringen.

Hvornår kan der udveksles oplysninger?

Der kan kun udveksles oplysninger, hvis det er nødvendigt af hensyn til den tidlige eller forebyggende indsats over for barnet. Det betyder blandt andet, at der kun kan udveksles oplysninger, hvis fagpersonen eller myndigheden på baggrund af en konkret bekymring for et konkret barns trivsel, udvikling eller sundhed vurderer, at det er nødvendigt.

Bestemmelsen bør kun bruges i tilfælde, hvor der er tale om et barn, som vurderes at være i risiko for senere at komme i en udsat position. Hensynet til barnets tarv skal tale for, at myndighederne udveksler oplysninger for at afklare, om der på baggrund af bekymringen skal iværksættes en tidlig indsats.

Det er en forudsætning, at den pågældende fagperson først har forsøgt selv at vurdere 'problemstillingens' karakter.

Det er endelig en forudsætning, at den pågældende fagperson som udgangspunkt har forsøgt eller overve-

jet muligheden for at indhente samtykke fra den unge, der er fyldt 15 år, og indehavere af forældremyndigheden, før der udveksles oplysninger.

Hvilke oplysninger kan udveksles?

Kun oplysninger, der er nødvendige for, at de involverede fagpersoner kan tage stilling til, om der er behov for at iværksætte en tidlig indsats, kan udveksles.

Det er kun oplysninger om det konkrete barns private forhold, der kan udveksles. Hermed menes blandt andet oplysninger om barnets private, familie- og helbreds-mæssige forhold samt om væsentlige sociale problemer. Der kan således blandt andet udveksles oplysninger om de i § 50, stk. 2, nævnte oplysninger.

Bestemmelsen giver således ikke mulighed for frit at videregive enhver oplysning om et konkret barns forhold.

Hvem kan udveksle oplysninger?

Det er kun en begrænset kreds af fagpersoner, der kan udveksle oplysninger i medfør af bestemmelsen. Udvekslingen af oplysningerne kan kun ske mellem de myndigheder, der er nævnt i bestemmelsen. Det vil sige myndigheder, institutioner og fagpersoner, der agerer på den kommunale myndigheds vegne.

Det drejer sig om

- skole,
- skolefritidsordning,
- kommunalt ansatte læger og sundhedsplejersker,

- dagtilbud,
- fritidshjem,
- myndigheder, der løser opgaver inden for området socialt udsatte børn og unge.

Endvidere drejer det sig om selvejende eller private institutioner eller friskoler, som løser opgaver for de myndigheder, der er nævnt ovenfor.

Ansatte inden for disse myndigheder er uddannede til at håndtere fortrolige oplysninger og er underlagt strafbelagt tavshedspligt.

Kredsen af fagpersoner er begrænset til ovenstående for at beskytte barnets og forældrenes retssikkerhed. Bestemmelsen om SSD skal evalueres, hvorefter bestemmelsens anvendelse i praksis og bidrag til at fremme formålet om en tidlig indsats skal vurderes.

Muligheden for at udveksle oplysninger efter § 49 a omfatter ikke eksempelvis privat praktiserende læger, tandlæger, familieplejere, klubtilbud og anbringelsessteder.

Hvor mange gange?

Der kan som udgangspunkt kun udveksles oplysninger om et konkret barn én gang. I særlige tilfælde kan der dog være behov for et opfølgende møde. Der kan således som absolut maksimum udveksles oplysninger om et konkret barn ad to omgange vedrørende en konkret problemstilling.

Hvis udveksling af oplysninger i medfør af § 49 a med-

fører konkrete sagsskridt, træder de almindelige regler om behandling og videregivelse af oplysninger om rent private forhold i kraft.

Ret – ingen pligt

Der er alene tale om en ret til at udveksle oplysninger – og ikke en pligt. De implicerede personer skal hver især vurdere, om det konkret er nødvendigt at videregive oplysninger om barnets rent private forhold, og om det vil skabe unødvendige komplikationer i samarbejdet med den unge, der er fyldt 15 år, og indehavere af forældremyndigheden. Der er således lagt stor vægt på, at det forebyggende samarbejde ikke må skade barnet eller skade samarbejdet mellem den pågældende og barnet samt indehaveren af forældremyndigheden.

Hvad kan udveksling af oplysninger munde ud i?

Når to eller flere personer har udvekslet oplysninger om et konkret barn, kan det i nogle tilfælde vise sig, at der ikke var grundlag for bekymringen, eller at problemerne kan løses i deres eget regi og dermed ikke kræver en særlig indsats.

I andre tilfælde kan udvekslingen af oplysninger vise, at der er tale om problemer af et omfang eller en alvor, som kan give anledning til iværksættelse af en særlig indsats. I de tilfælde skal en eller flere af dem, der har udvekslet oplysninger, underrette forvaltningen om deres bekymring for det konkrete barn. Det er herefter forvaltningens ansvar at vurdere, om der er behov for at iværksætte særlige tiltag.

Inddragelse

Hvis det på baggrund af udveksling af oplysninger i medfør af § 49 a viser sig at være nødvendigt at iværksætte en tidlig indsats over for et barn eller vordende forældre, bør unge, der er fyldt 15 år, og indehavere af forældremyndigheden som udgangspunkt inddrages. De gældende regler om inddragelse vil finde anvendelse, herunder i forhold til børnefaglig undersøgelse.

Tidlig indsats over for andre børn i familien

I forbindelse med udarbejdelse af en børnefaglig undersøgelse skal forvaltningen overveje, om der skal foretages en undersøgelse af eventuelle andre børn i familien, jf. § 50, stk. 7.

Formålet med bestemmelsen er at sikre, at der tidligst muligt bliver iværksat den nødvendige støtte til de børn, der har behov herfor, og derved er bestemmelsen et led i generelt at styrke den tidlige indsats.

Oversendelse af handleplan ved den unges 18. år

§ 68

(...)

Stk. 13. Hvis en ung i alderen 18 til 22 år, der har været anbragt indtil sit fyldte 18. år, eller som har

haft en fast kontaktperson indtil sit fyldte 18. år, skifter opholdskommune, skal den hidtidige opholdskommune forud for skiftet oversende den unges reviderede handleplan, jf. stk. 12, til den nye opholdskommune. Oversendelse af handleplanen skal ske med samtykke fra den unge og forældremyndighedsindehaveren.

(...)

I forbindelse med at en anbragt ung fylder 18 år, kan der ske skift af opholds-/handlekommune. I de tilfælde er den tidligere opholdskommune forpligtet til at oversende den unges handleplan til den nye opholds-/handlekommune. Se kap. 9: Efterværn og unges overgang til voksertilværelsen.

Formålet med bestemmelsen er at sikre, at den nye handlekommune får de nødvendige oplysninger fra fraflytningskommunen på så tidligt et tidspunkt som muligt, så der er grundlag for en kontinuerlig indsats uden unødvendige brud.

Det ved vi ✓

Afsnittet præsenterer viden og undersøgelser om opsporing og tidlig indsats, om anbringelse og tidlig indsats samt om tværfagligt samarbejde.

Om opsporing og tidlig indsats

Den tidlige indsats er vigtig, da adfærd og personlighed grundlægges allerede ved livets start. Det tidlige samspil mellem børn og deres forældre spiller således en afgørende rolle for barnets udvikling. Omsorgssvigt, forsømmelse og mishandling kan i løbet af relativt kort tid forårsage livsvarige skader for det lille barn. En tryk og god barndom er derfor en vigtig forudsætning for, at barnet senere i livet kan udvikle sig positivt, samt at barnet kan bære den modgang og de kriser, som det uundgåeligt vil møde i livet (Christoffersen, 2002; Mortensen, 2006; Utting, 1995).

Et litteraturstudie (Axelsen, 2001) af effektfulde indsatser viser, at fem forhold er vigtige:

- At der sættes ind så tidligt som muligt.
- At indsatsens varighed modsvarer problemets karakter og omfang.
- Flerstrengt intervention, hvor der sættes ind samtidig på flere områder og niveauer: Over for barnet, i familien, i barnets institutioner og kammeratgrupper samt i relation til familiens socioøkonomiske forhold.
- At indsatsen integreres i barnets nærmiljø.

- At der foretages en grundig undersøgelse af barn og familie, før en foranstaltning iværksættes.

SFI gennemfører i samarbejde med COWI et udviklings- og forskningsprojekt, kaldet Dialoggruppe, der frem til 2013 sætter fokus på forebyggelse som alternativ til anbringelse. Undersøgelserne (Lausten m.fl., 2010b; Lausten m.fl., 2010c) fremhæver, at et vigtigt formål for foranstaltninger, der henvender sig til småbørnsfamilier, er at hjælpe og vejlede forældrene til fra start at indtage en tydelig forælderrolle og give barnet de bedste udviklingsmuligheder. Familieprogrammerne, der præsenteres i rapporten, har fokus på at støtte og udvikle forældrene i deres forældreskab. Vigtige elementer er

- at styrke forældre/barn-relationen,
- at styrke forældrene i deres rolle som ansvarlige, autoritative rollemodeller, der kan løse konflikter uden at være overgribende,
- at forældrene lærer at knytte positive forventninger til barnet og deres egen rolle som forældre,
- at forældrene modtager undervisning i barnets udvikling og læring.

Ud over forhold i familien fremhæver forskningen også fordele ved det tværgående samarbejde, f.eks. i form af at samarbejde mere aktivt med daginstitutioner i forbindelse med tidlig opsporing af de udsatte børn. Inddragelsen af fagpersoner, der ser børnene i anden sammenhæng, kan styrke opsporingen, så foranstaltningerne kan få kontakt til familierne tidligere (Lausten m.fl., 2010c).

Undersøgelsen 'Udsatte børnefamilier i Danmark' (Lausten m.fl., 2010a) undersøgte, om der er visse faktorer, som kan øge sandsynligheden for, at et barn kommer i foranstaltning. Analysen inddrager baggrundsfaktorerne samt foranstaltningstypen og børnenes alder. Er familien svag på ressourcer, kan det være sværere for den at overkomme eventuelle forhindringer i modsætning til en ressourcestærk familie. Dermed kan faktorer, som ikke direkte påvirker barnet, f.eks. forældrenes manglende tilknytning til arbejdsmarkedet, have en indirekte effekt gennem forældrene. Ud af mængden af baggrundsvariabler, som blev undersøgt, kunne der identificeres fem risikofaktorer, som i særlig grad forøgede risikoen for, at et barn kom i foranstaltning.

Disse var:

1. Moderen bor ikke i kernefamilie (dvs. moderen bor enten alene eller sammen med en anden person end barnets biologiske far).
2. Moderen er dømt for kriminalitet (dvs. moderen har modtaget mindst én betinget eller ubetinget strafferetlig afgørelse om overtrædelse af straffeloven og en række særlove, bl.a. våbenloven og lov om euforiserende stoffer).
3. Moderen er på pension (som oftest førtidspension) eller er kontanthjælpsmodtager.
4. Moderen har ingen uddannelse eller har kun grundskolen som højeste fuldførte uddannelse.
5. Moderen bor under dårlige boligforhold, enten i 'privat udlejet etagebyggeri med mangler' eller i 'andet', der består af boliger, der er ejet af en kom-

mune, en amtskommune (før Kommunalreformen) eller staten.

De tre mest markante risikofaktorer gennem hele analyseperioden var: Moderen bor ikke i kernefamilie, moderen er på pension eller kontanthjælp, og moderen har ingen uddannelse eller kun grundskolen (Lausten m.fl., 2010a).

SFI's Børneforløbsundersøgelse af børnekoorten født i 1995 har fokus på børns livsvilkår og udvikling samt på, hvordan udsatte børn identificeres. Analysen viser, at følgende karakteristika ofte forekommer: Svage eller manglende sociale relationer med jævnaldrende samt svage faglige kundskaber og lavt selvværd. Forældrene er ofte ressourcetsvage, de har i flere tilfælde selv sociale problemer, og barnet eller den unge oplever en hverdag uden struktur som følge af manglende integration i uddannelsesinstitutioner, arbejdsmarkedet og fritidsorganisationer. Desuden fremhæves børn i familier, hvor moderen oplyser, at hun føler sig depressiv og/eller som værende udsat for en risiko. Sådanne forhold kan ikke betragtes som uafhængige, men derimod som forskellige forhold, der gensidigt påvirker hinanden og samtidig kan påvirke barnets udvikling. I arbejdet med udsatte børn og unge kan disse forhold anvendes til at opdage eller genkende problemstillinger, hvor der er brug for en forebyggende indsats.

SFI's Forløbsundersøgelse af børnekoorten født i 1995 finder, at langt de fleste børnefamilier har det godt, mens 20 % har problemer. Hos 7 % af børnene

har forældrene problemer på tre af følgende områder: Økonomi, tilknytning til arbejdsmarkedet, uddannelse, netværk og omsorg for barnet. Sammenlignet med børn i andre familier har børnene i de udsatte familier flere udviklingsproblemer, ingen fritidsinteresser samt problemer ved skolestart. Børnene kommer typisk fra familier, hvor forældrene har så mange problemer selv, at de ikke har kræfter til at hjælpe børnene med deres konflikter (Christensen, 2004).

Endvidere fremgår det, at forældrenes henvendelse til kommunen eller en indberetning til sagsbehandleren som oftest er begrundet i én eller flere af følgende fem problemstillinger (Christensen & Egelund, 2002; Christensen, 2006):

1. Opdragelsesproblemer.
2. Børnenes mistrivsel.
3. Skoleproblemer.
4. Økonomiske problemer.
5. Forældrenes psykiske problemer.

Børneforløbsundersøgelsen viser desuden, at familier, hvor samlivsbrud er årsagen til barnets problemer, ofte er i kontakt med socialforvaltningen i forvejen (Christensen, 2006).

SFI har gennemført et 2-årigt landsdækkende evalueringsforløb af lovændringerne i servicelovens børneregler, som trådte i kraft den 1. januar 2001. Det er evalueret, i hvilken udstrækning lovændringerne er implementeret i kommunerne, og i hvilken udstrækning

implementeringen er styrket fra 2004 til 2005. Evalueringen viser, at 69 % af kommunerne har retningslinjer for, hvorledes de kan opspore tidlige tegn på mistrivsel. De fleste sagsbehandlere mener, at retningslinjerne i høj grad påvirker deres arbejde, og de anser dem som gode redskaber. Ca. 75 % af sagsbehandlerne kontakter tilflytningskommunen i over halvdelen af de sager, hvor en familie er flyttet fra en kommune til en anden. Endvidere har 60 % af kommunerne retningslinjer for underretning af tilflytningskommuner, når gravide stofmisbrugere flytter (Hestbæk m.fl., 2006).

AKF, Anvendt Kommunal Forskning, gennemfører frem til 2013 et udviklings- og dokumentationsprojekt i et samarbejde med seks kommuner med det mål at udvikle, afprøve, opsamle viden om og implementere en opsporingsmetode for at udvikle den tidlige indsats for de 0-10-årige. Der er tale om praksisrelateret forskning, hvor praktikere og forskere indgår i tæt samarbejde om at udvikle nye opsporingsredskaber og metoder til den tidlige indsats (www.akf.dk/opsporing).

Effektforskning af tidlig indsats

SFI gennemfører i 2010-2011 en systematisk forskningsoversigt over indsatser for småbørn (0-3 år og i foster-tilstand) og deres forældre. Forskningsoversigten er baseret på internationale evidensbaserede studier, der effekt-evaluerer sådanne indsatser. De indsatser, der er omfattet af oversigten, er: Forældres misbrug, meget tidligt forældreskab, vold i familien, vanrøgt af børnene, dårlig begavelse hos forældre, sindslidelse

hos forældrene samt ophobning af flere risikofaktorer.

Undersøgelsen peger på nogle tendenser om disse indsatser samlet set. I forhold til målgruppe tyder det på, at indsatser især retter sig mod forældre og mødre. Dette er ikke overraskende, da det er de små børn, som indsatserne skal søge at beskytte. Meget få indsatser retter sig mod gravide. Halvdelen af indsatserne har netop børn fra 0-3 år som målgruppe, mens de øvrige indsatser har en bredere aldersgruppe eller har gravide som målgruppe.

I forhold til indsatsernes organisering er det vanskeligt at sige noget samlet om hovedaktører i indsatserne, da det ofte ikke er veldefineret i studierne. Om indsatserne kan man se, at de ofte er multifacetterede, dvs. de udgøres af flere komponenter, som f.eks. en ugentlig samtale, praktisk hjælp eller øvelser, frem for kun en enkelt komponent. Indsatser kan være individuelle eller gruppebaserede. Indsatserne er forholdsvis langstrakte, således er der ingen indsatser på under en måned, mens over halvdelen varer over seks måneder. Tiltagene ser ud til at være relativt intensive, idet omkring halvdelen har ugentlige møder eller aktiviteter.

Endelig kan man se, at langt størstedelen af studierne er udført i USA eller andre angelsaksiske lande. Dette er ikke overraskende, da det især er i disse lande, at den evidensbaserede forskning har sine rødder.

I det følgende giver vi fire eksempler på nyere studier, der effekt-evaluerer indsatser over for misbrugende

gravide, deprimerede mødre, vanrøgtede børn og ungt forældreskab.

Grant m.fl. (2005) effekt-evaluerer en amerikansk indsats, der har til formål at forebygge alkohol- og stofmisbrug hos gravide kvinder. Kvinderne er rekrutteret primært gennem kommunal henvendelse til hjælpeprogrammet Parent-Child Assistance Program (PCAP). PCAP retter sig mod forebyggelse af fremtidige graviditeter, hvor misbrug er involveret. I indsatsen hjælpes kvinderne i behandling for deres misbrug, og derved med at forblive clean og/eller ædru, på hospital eller andet behandlingssted. I samme indsats bliver de sat i forbindelse med lokale ressourcer, der kan hjælpe med at skabe et sundt og selvstændigt liv. De ansatte i PCAP er ikke uddannede i socialt hjælpearbejde, men fungerer som rollemodeller, f.eks. via egne erfaringer med at komme ud af misbrug, og de hjælper kvinderne i deres hverdag og familieliv, f.eks. ved at muliggøre transport til og fra vigtige aftaler.

Fællestrækkene for de kvinder, der deltager i indsatsen, er, at de fleste i deres barndom har haft oplevelser af f.eks. følgende karakter: Fysiske eller seksuelle overgreb, forældre, der var misbrugere, forældre i fængsel eller forældre på overførselsindkomst.

Evalueringen af PCAP måler effekten af indsatsen gennem 3-årige effektmål:

1. Familieplanlægning og efterfølgende fødsler: Studierne viser, at 67 % af kvinderne ved udgangen af

programmerne ikke længere havde risiko for en alkoholpåvirket graviditet. Enten fordi de begyndte at anvende pålidelig prævention eller havde været afholdende med hensyn til alkohol og stoffer.

2. Kvindernes primære indkomstkilde: Færre kvinder, ca. 50 %, er efter programmerne afhængige af offentlige ydelser. Dette skyldes primært, at de finder arbejde.
3. Det udsatte barn (index child): Cirka 73 % af de udsatte børn boede hos moderen eller andre familie-medlemmer ved udgangen af programmet.

Van Doesum m.fl. (2008) evaluerer hjemmebesøg som forebyggende indsats over for deprimerede småbørns-mødre i Holland. Studier har vist, at børn, der fødes af deprimerede mødre, befinder sig i farezonen for at udvikle alvorlige mentale og adfærdsmæssige forstyrrelser. Dette skyldes bl.a., at deprimerede kvinders moderlige følsomhed, dvs. moderens evne til at respondere på barnets signaler, følelser og behov, er lavere end hos ikke-deprimerede. Denne indsats rettes i særlig grad mod den moderlige følsomhed, moderen udviser over for barnet, idet denne anses for at være særlig vigtig for konstitutionen af et sundt mor/barn-forhold.

I dette lodtrækningsforsøg blev 35 kvinder (diagnosticeret som deprimerede) tilfældigt udtrukket som eksperimentel gruppe. En anden gruppe på 36, ligeledes diagnosticerede, blev udtrukket som kontrolgruppe (KnG). Over en periode på ca. tre måneder blev kvinderne opsøgt 8-10 gange af personer, der var uddannede inden for psykologi og psykiatri. Hver gang blev mor og

barn videooptaget, ofte i forbindelse med en særlig aktivitet som f.eks. badning af barnet. Efter første besøg blev videoen analyseret af to besøgende fagpersoner og andre eksperter på området for at vurdere den enkelte mors moderlige følsomhed over for barnets signaler og behov. For at indfri målene om at øge sensitiviteten hos mødre fik hver kvinde nøje tilrettelagt en metode, der passede til hendes behov. Ved hvert efterfølgende besøg blev optagelserne afspillet for moderen, og fagpersonen vejledte og rådgav undervejs moderen om hendes adfærd overfor barnet.

Studiet viste en effekt af den tidlige indsats og en forbedret kvalitet af mor/barn-forholdet hos alle kvinderne i den eksperimentelle gruppe. Ved en gentagen test seks måneder efter viste indsatsen sin forebyggende og langsigtede effekt, idet der sås endnu en forbedring i kvaliteten af mor/barn-forholdet.

Indsatsen viste også effekt på mødrenes evne til at opsætte de rette rammer og strukturer for deres børn i hverdagen. En effekt, der ellers ikke havde været forventet i forhold til studiets fokus.

DuMont m.fl. (2008) evaluerer effekten af et amerikansk hjælpeprogramms indsats over for familier, hvor børn vanrøgtes. Hjælpeprogrammet Healthy Families New York (HFNY) har som målsætning at forebygge børnemisbrug/-mishandling og omsorgssvigt, der finder sted i familier, som befinder sig i risikogruppen herfor. Hjælpeprogrammet varer til barnet er ca. fem år. I forsøget deltog i alt 971 kvinder, som test havde påvist

var i risikogruppen for at ville udsætte deres børn for vanrøgt og misbrug. Ved lodtrækning blev 478 kvinder udtrukket til en eksperimentel gruppe og 493 til en kontrolgruppe. Kvinderne, der deltog i den eksperimentelle gruppe, modtog gennem 18 måneder ca. et besøg om ugen i gennemsnit. Hjemmebesøgene blev udført af uudannede personer, såkaldte paraprofessionelle, og bestod for de af kvinderne, der ikke havde født endnu, i at forberede dem til barnets ankomst, at videregive viden om børneudvikling og forståelse for barnets verden og læring. Efterfødsels-hjemmebesøg koncentrerede sig om at forbedre forælder-barn-forholdet, bl.a. gennem instruktion og aktiviteter. Moderen fik hjælp til at finde på passende lege til barnets udviklingstrin, og hun fik indsigt i, hvordan børn opnår optimale vilkår for udvikling. Samtidig fik moderen viden om alle de forskellige tiltag, det lokale miljø og kommunen tilbyder udsatte familier.

HFNY har tilsyneladende ingen effekt på, hvor mange kvinder der begår forskellige typer vold mod deres børn, men det har tydelig effekt på, hvor ofte de gør det. Effekten af HFNY viser, at kvinderne i forsøget rapporterer om markant færre voldshandlinger mod deres børn end kontrolgruppen. Når man ser på effekten af lignende programmer, konkluderer forskerne, at det er væsentligt at undersøge, hvilke typer kvinder man har udsat for programmerne. I denne undersøgelse viste effekten sig at være særlig markant på unge førstegangsgravide og på psykisk sårbare mødre.

McDonald m.fl. (2009) evaluerer en indsats i Canada ret-

tet mod teenagemødre. Børn af teenagemødre er i større risiko for at blive født under normal fødselsvægt og mere disponerede for fattigdom, vold og misbrug. De viser større sandsynlighed for at udvikle emotionelle forstyrrelser og adfærdsforstyrrelser, ligesom niveauet af opnået uddannelse er lavere end hos børn af ældre mødre. Målet med denne indsats er at forbedre vilkårene for børn af teenagemødre ved

1. at få mødre til at opleve, at de bliver socialt indlemmet og accepteret på trods af deres situation,
2. at forbedre kvaliteten af mor-barn-forholdet,
3. at forbedre moderens sociale omgivelser ved at reducere stress, social isolation og familiekonflikter.

Hjælpeprogrammet FAST-babies (Families and Schools Together – babies) er lokalt forankret og baseret på grupper af flere familier. Indsatsen sker gennem gruppearbejde, hvor de 128 unge mødre med deres familie over otte uger deltager på et ugentligt møde af 2½ times varighed. Møderne er opbygget sådan, at mødre, bedsteforældre og fædre fordeles ud i små grupper, hvor de snakker og diskuterer med deres familier, med andre i samme situation, med voksne fra lokalmiljøet, med socialarbejdere og med sundhedsfagfolk. Hver uge repeteres håndtering af konflikter, ligesom positiv forældreadfærd indøves. Hver session indeholder syv faste aktiviteter, hvori der indgår sang, færdighedsøvelser, måltid, som en familie står for, babymassage, diskussionsgrupper, støttegrupper for bedsteforældre og fædre, bingospil med præmier samt et fast afslutningsritual.

Indsatsen har vist sig succesfuld på flere felter. Teenagemødrene føler sig i mindre grad ekskluderet fra det sociale fællesskab. De unge rapporterede på en før- og eftertest, at de følte sig styrket i rollen som mor efter de otte møder. Derudover rapporterede pigerne om et signifikant forbedret mor-barn-forhold efter interventionen. Sluttelig fandt man, at pigerne rapporterede om mindre stress, mindre social isolation og færre intrafamiliære konflikter.

Om anbringelser og tidlig indsats

Ankestyrelsens anbringelsesstatistik for 2009 viser en lille stigning i andelen af nyanbringelser af små børn mellem 0 og 3 år. Samt en stigning generelt fra 9 % i 2007 til 12 % i 2009. Der er derimod sket et fald blandt nyanbragte 12-14-årige fra 29 % til 26 %. Den største gruppe er stadig de 12-17-årige, der udgør 68 % af de anbragte (Ankestyrelsen, 2010).

I forbindelse med SFI's Forløbsundersøgelse af anbragte børn (Egelund m.fl., 2004) var der i 2003 knap 600 børn på 7-8 år, der havde været eller var anbragt af børnekoheren født i 1995. I forhold til barnets udvikling er forældrenes dagligdag med barnet utrolig vigtig. Derfor indhentes der også oplysninger om bl.a. fællesaktiviteter, forældrenes syn på barnets opdragelse og deres sanktionering af normbrud. Herudover indhentes oplysninger om forældrenes netværk, da muligheden for at få hjælp fra centrale aktører i omgivelserne kan styrke barnets positive udvikling til trods for de problemer, som forældrene har. Andre forhold, der kan

medvirke til at skabe en positiv udvikling, kan være tilknytning til søskende og ældre slægtninge, kammeratskab og tilknytning til voksne på anbringelsesstedet, fritidsaktiviteter og interessen for fritidslivet, da disse forhold kan være medvirkende til, at barnet får et godt og brugbart netværk (Egelund m.fl., 2004).

Forældrene til disse børn blev interviewet, og de kommunale forvaltninger og anbringelsessteder besvarede et spørgeskema. Resultaterne tyder på, at de kommunale myndigheder generelt tidligt retter opmærksomhed mod børnene, der senere bliver anbragt. Således var over halvdelen af sagerne indledt under moderens graviditet eller i barnets første år, mens godt en femtedel blev anbragt omkring 2-3-års-alderen.

Både forløbsundersøgelsen og rapporten om udsatte børnefamilier i Danmark finder, at forældre til børn, der tidligt anbringes uden for hjemmet, er dårligt stillede og adskiller sig markant fra familier generelt. Mange af forældrene er marginaliserede fra arbejdsmarkedet og er enten arbejdsløse eller på førtidspension. Desuden kæmper mange med langvarig sygdom eller psykiske lidelser. Misbrug, vold og kriminalitet har direkte medvirket til mange af anbringelserne (Egelund m.fl., 2004; Lausten m.fl., 2010a).

Forløbsundersøgelsen peger på et behov for indsatser og metoder, der kan være medvirkende til at forbedre forældrenes situation samt forsøge at kompensere i forhold til børnene for de udviklingsmæssige barrierer, som følger af de betydelige helbredsmæssige, psyki-

ske, sociale og skolemæssige problemer, som disse børn oplever (Egelund m.fl., 2004).

Tværfagligt samarbejde

I forhold til henvisningen og visiteringen til de forebyggende foranstaltninger peger forskningen på fordele ved at styrke indsatsen i f.eks. daginstitutioner i forbindelse med tidlig opsporing af de udsatte børn. Inddragelsen af fagpersoner, der ser børnene i anden sammenhæng, kan styrke opsporingen, så foranstaltningerne kan få kontakt til familierne tidligere. Endvidere peger forskningen på, at familiens egen motivation er en vigtig drivkraft under foranstaltningsforløbet og er en forudsætning for, at det forebyggende arbejde lykkes. Der bør fokuseres på motivationen af forældrene, særligt fædrenes motivation, da det især er blandt dem, der er et frafald, hvis de overhovedet indgår i det forebyggende arbejde til at starte med (Lausten m.fl., 2010c).

Dialoggruppeprojektet, der bygger på 23 forebyggende foranstaltningers erfaringer, fremhæver, at samarbejdet med relevante aktører er en vigtig forudsætning for, at den tidlige opsporing og indsats sikres. I forhold til den tidlige opsporing er det især sundhedsplejersker og jordemødre, og herudover nævnes de praktiserende læger, kommunale sagsbehandlere, daginstitutioner, PPR og lokalpsykiatrien. Forskningen peger desuden på muligheden for i højere grad at inddrage pædagoger i det forebyggende arbejde. Dette gøres ved at tilbyde dem den efteruddannelse, som kræves for at

opbygge større viden omkring det særlige arbejde med socialt udsatte børn, hvorved pædagogerne lettere kan tage en mere aktiv rolle (Lausten m.fl., 2010c).

Ejrnæs (2006) dokumenterer, at samme faglighed ikke automatisk fører til samme afgørelser eller praksis i det sociale arbejde. Undersøgelsen viser, at der ikke er de store forskelle mellem de forskellige faggruppers holdninger, men variationen findes inden for den enkelte faggruppe. Der hersker dog en antagelse blandt fagfolk om, at andre i faggruppen ser ens på samme faglige spørgsmål, hvilket ikke er tilfældet i undersøgelsen. For det tværfaglige samarbejde betyder det, at medarbejderne har urealistiske forventninger til, at alle arbejder efter samme faglige ideal, og det betyder også, at forskelle i ageren tolkes som faggruppeforskelle.

Det kan betyde, at faggrupperne får et generaliseret syn på hinanden. Og det kan igen medføre, at der på tværfaglige møder opstår en følelse af 'os' versus 'dem', hvor man fremhæver sin egen faggruppes kvaliteter ved at referere til negative egenskaber hos 'de andre'.

Værktøjskassen

Afsnittet præsenterer forslag til metoder og arbejdsgange baseret på afprøvede og dokumenterede praksiserfaringer, som er målrettet den tidlige indsats (SØM-metoden, *Situation-Ønske-Midler*; Handlingsvejledningen målrettet børn i familier med alkoholproblemer) og tværfagligt arbejde (24/7 modellen; Samarbejdsmodellen fra *Bedre tværfaglig indsats*).

Tidlig indsats

SØM-metoden

SØM-skemaet, som er udviklet af psykolog Bodil Andersen, har vist sig relevant i forhold til en tidlig

indsats over for udsatte. Metoden tjener både som redskab for fagpersoner, der arbejder direkte med barnet, og for myndighedspersoner med henblik på at afdække et eventuelt behov for hjælp.

SØM står for Situation, Ønske og Midler, og grundtanken er, at hjælpen rent faktisk skal nå ud til barnet. Indsatsen kan som regel sættes i gang, så snart de professionelle oplever behovet. Samtidig med at skemaet udfyldes, dokumenteres og konkretiseres barnets behov. Skemaet gør det nemmere at understrege behovene i en samtale med forældrene.

Skemaet ser således ud:

Situation Ønske Midler

Situation	Ønsket løsning	Midler	Aktør	Eksterne midler
Beskriv kort situationen	Beskriv kort, hvad man vil opnå	Hvad skal der til for at ændre situationen?	Hvem skal udføre handlingen?	Hvad er der brug for udefra?
Lasse kommer i skole uden madpakke – han er sulten til frokost!	At han bliver mæt	Madpakker	Klasselærer Hanne smører en ekstra madpakke	Penge til indkøb af brød og pålæg

Psykolog Bodil Andersen

Situation Ønske Midler

Situation	Ønsket løsning	Midler	Aktør	Eksterne midler
Katrine har ikke gymnastiktøj				
Adam har ikke læst lektier				
Joakim har ikke gummistøvler med i børnehaven				
Lotte er ikke ren, og andre vil ikke lege med hende				

Psykolog Bodil Andersen

Handlingsvejledning

I projekt *Børn i Familier med Alkoholproblemer på Fyn* arbejdede man i en årrække med en tværfaglig og tidlig indsats over for børn i familier, hvor enten moderen eller faderen havde alkoholproblemer. I forbindelse hermed opstod behovet for et systemiseringsværktøj til de professionelle. Dels for at sikre, at der blev handlet, dels som en vis systematik i behandlingen af problemerne. På den baggrund blev Handlingsvejledningen udviklet:

Sådan handler man ved bekymring for et barn

1. Hvad kan jeg/vi selv gøre?

2. Hvad skal jeg/vi have hjælp til?

3. Hvor skal andre tage over?

>

Værktøjskassen

Tanken er, at man som fagperson i hver enkelt sag lader analysen danne grundlag for graden af bekymring.

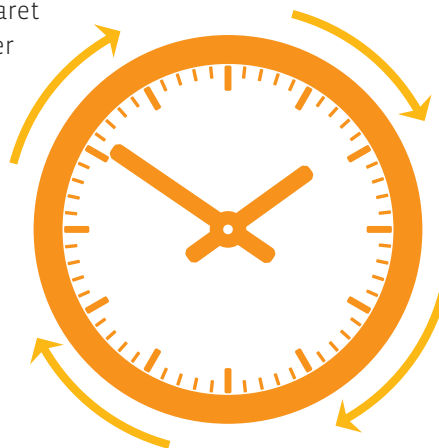
Hvis man løser barnets problemer ud fra første spørgsmål og altså kan afhjælpe alle barnets problematikker i eget regi, vil det ikke være nødvendigt at sende underretning til relevante sociale myndigheder.

24/7-modellen

24/7-modellen er udarbejdet i Sundhedsstyrelsens projekt *Børn i Familier med Alkoholproblemer*. Modellen skal synliggøre de konkrete og praktiske behov, børnene har i deres hverdag. Metoden er enkel og sætter fokus på det enkelte barns problematikker, samt hvem der kan løse dem.

24/7 om barnet

Fra 7.50 til 14 er det skolen, der har ansvaret for Lasse, og hvad der vedrører Lasse.

Fra 14 til 17 er det SFO'en, der har ansvaret. Peter er primær kontakt, Birthe er nr. 2.

Mor har ansvaret fra 20 til 7. Hjemmehjælperen Vita kommer forbi. Bliver hun bekymret, banker hun på.

17 til 20: Tirsdag og torsdag går Lasse til fodbold: Sagsbehandler skaffer midler og en "storebror-ordning", der følger ham til og fra.

De enkelte faggrupper byder kun ind med det, de selv kan tilbyde. Det vil sige, at det er synligt for alle i et tværfagligt samarbejde, hvordan hver især i kraft af egen faglighed kan hjælpe det enkelte barn.

Bedre Tværfaglig Indsats – en samarbejdsmodel

Servicestyrelsen har i projektet *Bedre Tværfaglig Indsats* udviklet en model for at sikre en tidlig og sammenhængende indsats over for børn af psykisk syge og misbrugende forældre.

Samarbejdsmodellen har til formål

- at sikre tidlig opsporing af børnene,
- at sikre, at der udvikles tilbud om støtte og hjælp, der imødekommer de særlige behov, som børnene har,
- at det er synligt for børn af psykisk syge og/eller misbrugende forældre, hvor de kan gå hen, hvis de har behov for hjælp, og hvilken støtte de kan få.

Den udviklede samarbejdsmodel indeholder fire elementer:

- En forståelsesramme, der beskriver, hvordan samarbejdet kan tilrettelægges på tre forskellige niveauer afhængigt af problemernes omfang og antallet af involverede aktører.
- En samarbejdsstruktur baseret på, at én aktør – *stafetholderen* – er ansvarlig for at koordinere det

tværgående og tværfaglige samarbejde og for at dokumentere samarbejdet i *stafetloggen*.

- Handlevejledninger til forskellige ansatte med forskellige funktioner.
- En række konkrete redskaber, der understøtter opsporingen, vurderingen, beslutningen og indsatsen over for det enkelte barn og dets familie.

Til modellen er endvidere knyttet en implementeringsvejledning og en vejledning til selvevaluering.

Indsats på tre niveauer

Udgangspunktet for samarbejdsmodellen er, at den skal kunne bruges på alle niveauer i indsatsen – fra den tidlige og forebyggende indsats til den omfattende og indgribende indsats, hvor en lang række aktører er involveret.

Modellen opererer med tre niveauer:

Niveau 1: Indsatsen involverer kun et enkelt tilbud eller en afdeling, f.eks. en børnehave. Tilbuddet klarer selv opgaven, evt. med råd og vejledning udefra.

Niveau 2: Hvor der er behov for, at to eller flere tilbud koordinerer deres indsats. Der arbejdes efter fælles målsætninger, og man er opmærksom på de andre aktørers indsats.

Niveau 3: Børnefamiliesagsbehandleren fra forvaltning-

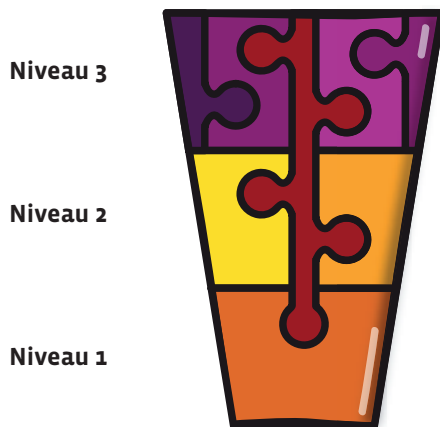
Værktøjskassen

gen involveres og overtager normalt koordineringsansvaret.

Samarbejdsmodellen

Samarbejdsmodellen er illustreret i figuren her.

Kegleformen viser, at det tværfaglige og tværsektorielle samarbejde kan være mere eller mindre omfattende og involvere få eller mange aktører. Niveaudelingen og kompleksiteten i samarbejdet er illustreret med puslespilsbrikker, der hver især er nødvendige for helheden i indsatsen.

Der er tre niveauer i samarbejdsmodellen:

- Niveau 1 (en brik). Indsatsen involverer et enkelt tilbud eller en afdeling – f.eks. en kommunal dagpleje. De ansatte i vuggestuen kan hente råd og vejledning hos andre, uden at det nødvendigvis fører til et egentligt tværsektorielt samarbejde.
- Niveau 2 (to brikker). To eller flere tilbud koordinerer deres indsats – f.eks. en vuggestue og den psykiatriske afdeling, hvor barnets ene forælder med mellemrum er indlagt. Man arbejder efter fælles målsætninger og er indbyrdes opmærksom på de andre aktørers indsats.
- Niveau 3 (flere indbyrdes forbundne brikker). Når der er behov for et bredt samarbejde – f.eks. mellem børnehave, PPR, forældrerens misbrugsbehandling og kommunens børne- og familieafdeling. På dette niveau er den kommunale forvaltning involveret, typisk ved en sagsbehandler. Normalt overtager sagsbehandleren ansvaret for koordineringen. Den lodrette brik symboliserer den stafetlog og stafetholder, der binder de mange forskellige aktiviteter sammen til en koordineret indsats for barnet – og for familien.

Pjece: Dialog om tidlig indsats

Servicestyrelsen har i samarbejde med KL og COK udgivet en pjece om tidlig indsats med titlen Dialog om tidlig indsats. Pjecen præsenterer to bestemmelser i serviceloven, der har betydning for den tidlige indsats:

- Mulighed for at udveksle oplysninger i det tværfaglige SSD-samarbejde (§ 49 a).
- Fagpersoners skærpede underretningspligt (§ 153).

Pjecen er målrettet de fagpersoner, der til dagligt arbejder med børn og unge. Det omfatter de faggrupper, som indgår i det tværfaglige SSD-samarbejde, samt andre offentligt ansatte og folk med offentligt erhverv, herunder ansatte ved politi, sundhedsvæsenet, domstole, kommunale forvaltninger og kommunalbestyrelsesmedlemmer.

Pjecen retter sig også mod ansatte fagpersoner i selv-ejende eller private institutioner eller friskoler, der løser opgaver for det offentlige inden for social- og undervisningsområdet.

Pjecens del I beskriver, hvornår fagpersoner, der indgår i SSD-samarbejdet, får mulighed for at udveksle oplysninger om rent private forhold som led i det forebyggende eller tidlige tværfaglige samarbejde.

Pjecens del II beskriver fagpersoners skærpede under-

retningspligt, der gælder for alle offentligt ansatte og folk med offentligt erhverv.

Pjecen indeholder en række eksempler, der belyser, hvordan de nye regler i serviceloven kan anvendes. Eksemplerne tager udgangspunkt i situationer fra de enkelte fagpersoners hverdag.

Bilag 1 indeholder en kort beskrivelse af de almindelige regler om tavshedspligt og persondatalovens regler om behandling, herunder videregivelse af fortrolige oplysninger.

Pjecen kan rekvireres på Servicestyrelsens hjemmeside.

Tidlig Tværfaglig Indsats – Kommunernes tværfaglige samarbejde

Servicestyrelsen har som led i Barnets Reform iværksat udviklingsprojektet *Tidlig Tværfaglig Indsats – Kommunernes tværfaglige samarbejde* med henblik på at afprøve modeller for tidlig, helhedsorienteret indsats og tværfagligt samarbejde.

Udviklingsprojektet har særlig fokus på forældreinddragelse og afprøvning samt udbredelse af ordninger for socialrådgivere på skoler. Udviklingsprojektet skal desuden understøtte ændringerne i servicelovens § 49 a (udveksling af oplysninger om rent private forhold) samt § 153 (underretningspligt).

Det overordnede formål med udviklingsprojektet er at styrke en tidlig, helhedsorienteret og tværfaglig indsats i forhold til børn og unge. Herunder, at alle børn og unge, der har behov for særlig støtte, kan opnå de samme muligheder for personlig udfoldelse, udvikling og sundhed som deres jævnaldrende.

Det direkte mål med udviklingsprojektet er at understøtte og styrke kommunernes personale fagligt og organisatorisk i det tværfaglige samarbejde, så det sikres, at børn med behov for særlig støtte får tilstrækkelig støtte rettidigt, dvs. tidligt i forhold til et problems opståen.

Udviklingsprojektet rummer følgende delmål:

- At opnå viden om, hvordan man bedst muligt udvikler praksis i forhold til de nye muligheder, der er opstået i forbindelse med lovændringerne i servicelovens § 49 a (udveksling af oplysninger om rent private forhold) og § 153 (underretning), så det understøtter en tidlig, helhedsorienteret og tværfaglig indsats over for børn og unge med behov for særlig støtte.
- At opnå viden om, hvordan en ordning med socialrådgivere på skolerne bedst muligt kvalificerer arbejdet med tidlig indsats over børn og unge med behov for særlig støtte.
- At opnå viden om, hvordan man bedst muligt inddrager forældrene i respektfuld dialog i samarbejde omkring barnet. Herunder i de situationer, hvor man inden for SSD-samarbejdet har anvendt muligheden for tværfaglig dialog uden samtykke.

Et eksempel **Xx**

Tiden må ikke gå med bureaukrati

I Helsingør Kommune lader man sig inspirere af den nyeste forskning inden for tidlig indsats og tværfagligt samarbejde.

Udgangspunktet er, at det første møde efter en indberetning – høringsmødet – skal finde sted senest 20 dage efter, at barnet er blevet henvist. Det andet møde – netværksmødet – skal iværksættes hurtigt derefter, uden at socialrådgiveren nødvendigvis har modtaget samtlige udtalelser fra barnets netværk.

En anden faktor i den tidlige indsats er det tværfaglige samarbejde, der bliver understøttet af et webbaseret it-system. Et af de nye værktøjer er den dynamiske børnefaglige undersøgelse.

– Undersøgelsen er en it-baseret formular, som de forskellige aktører, f.eks. lærere, pædagoger og barnets familie skal udfylde, fortæller Lasse Binderup, som er faglig leder i familierådgivningen. – Det er en gevinst for alle, at systemet både sørger for en bedre kvalitet i indberetningerne fra f.eks. skolelærere, sundhedsplejerske og pædagoger, og at det er nemmere, og også mere forpligtende, at systemet er parat og venter på indberetningerne.

– Vi ønsker at afbureaukratisere den proces, der bliver sat i værk efter en indberetning. Vi ønsker, at familien og barnet oplever, at de bliver hørt og taget alvorligt. Der skal hurtigt sættes ind med hjælp, også selvom man endnu ikke har været hele vejen rundt i netværket og hos specialisterne og afdækket præcis, hvad problemet er.

– Det er en god start, at blandt andet den sundhedsplejerske, som har indberettet sin bekymring om et barn, er med på høringsmødet. Der er som regel en positiv og tryk relation mellem sundhedsplejersken og familien, som det videre samarbejde kan nyde godt af.

- Vi lægger også vægt på, at familien får nogle værktøjer i bagagen. Det kan være nogle gode råd til, hvordan de selv kan afhjælpe visse problemer. Hvordan kommer de for eksempel ud ad døren om morgenen, uden at Peter bliver stresset? Ved at gå ind i sagen på den måde skaber vi basis for et tillidsfuldt samarbejde. Det er ofte mennesker, som har bekymret sig over lang tid, og som ønsker forandring.

Netværksmødet – et ressourcefyldt rum

Det andet møde, familien deltager i, er netværksmødet, hvor kommunen samler alle barnets ressourcepersoner.

– Vi bestræber os på at skabe et ressourcefyldt rum meget hurtigt efter henvisning. Til det møde stiller vores sagsbehandler, som her også fungerer som proceskonsulent, spørgsmål, som er konkrete og rettede mod handling. Her drejer det sig om at komme ind til kernen i problemerne og meget gerne om at finde så enkle løsninger som muligt, i hvert fald på noget af det, der er svært for familien.

– Hvis netværket kan se, at en lille gren af problemstillingen er, at forældrene f.eks. ikke kan overkomme at bringe barnet til fodbold, så kan vi måske mobilisere en nabo eller et familiemedlem. Hvis det kan lade sig gøre at finde lokale løsninger, gør vi det gerne, fortæller Lasse Binderup.

– Det kan også være, at barnet har brug for at blive modtaget af en bestemt pædagog i SFO'en, for at det bliver en god dag. Måske er der ikke overskud til at lave aftensmad, og i så fald sætter vi indsatsen ind på den front.

– Det er vores oplevelse, at det, der kan sættes i værk prompte, også giver størst virkning. Det er egentlig meget enkelt. Familien og barnet føler sig hørt og taget alvorligt. Og når vi kan afhjælpe bare en lille udfordring i barnets hverdag, starter det en positiv udvikling. Der er skabt en grundlæggende tillid til os og en basis for, at barnet kan få det bedre.

Mere at vide +

På nettet

www.akf.dk

Anvendt Kommunal Forskning. Udgivelser, forskningsprojekter, arbejdsrapporter, akf-nyt mv.

www.ast.dk

Ankestyrelsen. Her er der adgang til praksisundersøgelser, anbringelsesstatistikken, nyt fra Ankestyrelsen mv.

www.casa-analyse.dk

Center for Alternativ Samfundsanalyse. Publikationer, casa-nyt mv.

www.forsa.dk

FORSA- foreningen for Forskning i Socialt arbejde. Forsa-information, debatforum, konferencer og møder, nyheder og meddelelser.

www.kl.dk

Kommunernes Landsforening. Klik *Fagområder* og klik derefter *Børn og unge*, hvor der blandt andet er nyheder, aktiviteter og inspirationsmateriale om udsatte børn og unge, folkeskole, daginstitutioner og kultur- og fritidsområdet.

www.servicestyrelsen.dk

Servicestyrelsen, som står for udviklings- og rådgivningsvirksomhed på det sociale område. VISO, publikationer, databaser, puljer, projekter, kurser mv.

Herunder er der en projekthjemmeside for implementeringsaktiviteterne i forbindelse med anbringelsesreformen:

www.servicestyrelsen.dk/anbringelsesreformen

samt for projektet om den sammenhængende børnepolitik:

www.servicestyrelsen.dk/boernepolitik

www.sfi.dk

Socialforskningsinstituttet. Her findes nyhedsbladet Social Forskning med korte referater af undersøgelser, rapporter, arbejdspapirer mv.

www.social.dk

Socialministeriet og det sociale område. Ministeriets områder, tal og fakta, databasen *God Social Praksis*, lovstof, puljer samt temaer og reformer.

www.statistikbanken.dk

Danmarks statistik. Klik *sociale forhold, sundhed og retsvæsen*, og se blandt andet statistik over familietyper, familiesocialgrupper og familiens indkomstkilder.

www.ufc-bu.dk

UFC-Børn og unge, tidligere en selvejende institution under Socialministeriet og pr. 1.1.2007 en del af den nye Styrelse for Specialrådgivning og Social Service. Nyheder, udgivelser, puljer mv. rettet mod arbejdet med børn og unge.

www.tvaerfaglig-indsats.dk

Projekt Bedre Tværfaglig Indsats

Under 'Publikationer' findes *Idekataloget: Bedre Tværfaglig Indsats*, udgivet af Servicestyrelsen, marts 2008.

Litteratur

Axelsen, I. (2001): *Litteraturstudie om forebyggende foranstaltninger for børn og unge*. SFI. Arbejdspapir 10:2001.

Bekendtgørelse om standarder for sagsbehandlingen i sager om særlig støtte til børn og unge, BEK nr. 614 af 15/06/2006, Socialministeriet, 2006.

Børn og unge anbragt uden for hjemmet, kommunale afgørelser, årsstatistik 2009, Ankestyrelsen, 2010.

Christensen, E. og T. Egelund (2002): *Børnesager*, SFI, 02:10

Christensen, E. (2006): *Opvækst med særlig risiko*, SFI, 06:04.

Christensen, E. (2004): *7 års børneliv. Velfærd, sundhed og trivsel hos børn født i 1995*, SFI, 04:13.

Christoffersen, M. (2002): *Social støtte til børn. En undersøgelse af børn, der modtog forebyggende hjælp iht. Serviceloven for første gang i 1998. 5. delrapport i evaluering af den forebyggende indsats over for børn og unge*, SFI, Arbejdspapir 9:2002.

Dialog om tidlig indsats. Udveksling af oplysninger i det tværfaglige SSD-samarbejde og fagpersoners underretningspligt, Socialministeriet, 2011.

DuMont, K., S. Mitchell-Herzfeld, R. Greene, E. Lee, A. Lowenfels, V. Rodriguez og V. Dorabawila (2008): "Healthy Families New York (HFNY) Randomized Trial: Effects on Early Child Abuse and Neglect" i *Child Abuse & Neglect*, 32, s. 295-315.

Egelund, T. og A.-D. Hestbæk (2004): "Små børn anbragt uden for hjemmet har store problemer" i *Social Forskning*, 2004:3, s. 6-7.

Egelund, T., A.-D. Hestbæk og D. Andersen (2004): *Små børn anbragt uden for hjemmet. En forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995*, SFI, 04:17.

Ejrnæs, M. (2006): *Faglighed og tværfaglighed – Vilkårerne for tværfagligt samarbejde mellem sundhedsplejersker, pædagoger, lærere, og sagsbehandlere baseret på en forskningsundersøgelse*, Akademisk Forlag.

En sammenhængende børnepolitik, Redskabssamling, Servicestyrelsen, 2006.

(<http://www.servicestyrelsen.dk/boernepolitik/download>)

Grant, T.M., C.C. Ernst, A. Streissguth og K. Stark (2005): "Preventing Alcohol and Drug Exposed Births in Washington State: Intervention Findings from Three Parent-

Child Assistance Program Sites" i *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 3, 1 s.471-490.

Handlingsvejledning. Til Personale i skoler, daginstitutioner og dagplejer. Vedr. omsorgssvigtede børn og børn i familier med alkoholmisbrug. Modelprojekt Børn i Misbrugsfamilier, 2001-2003, Sundhedsstyrelsen, Fyns Amt og Socialministeriet, 2003.

Hestbæk, A.-D., A. Lindemann, V.L. Nielsen og M.N. Christoffersen (2006): *Nye regler – ny praksis. Ændringerne i servicelovens børneregler 2001*, Styrelsen for Social Service, Socialministeriet.

Lausten, M., H. Hansen og A.A. Nielsen (2010a): *Udsatte børnefamilier i Danmark*, SFI, 10:13.

Lausten, M., A.-K. Mølholt, H. Hansen og V.M. Jensen (2010b): *Introduktion til dialogprojektet. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse*, SFI, 10:02.

Lausten, M., A.-K. Mølholt, H. Hansen, L. Heiner Schmidt og M. Aaqvist (2010c): *Forebyggende foranstaltninger 0-4 år. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse*, SFI, 10:22.

McDonald, L., T. Comrad, A. Fairlough, J. Fletcher, L. Green, L. Moore og B. Lepps (2009): "An Evaluation of a Group Intervention for Teenage Mothers and their Families" i *Child & Family Social Work*, 14(1), s. 45-57.

Mortensen, K.V. (2006): "Bedre hjælp til børn med psykiske problemer" i B. Gamst, B. Rich og P. Schultz-Jørgensen (red.): *Bæredygtig velfærd (rapport nr. 2)*, Socialpolitisk Forlag.

Nygren, P. (2006): *Socialt udsatte børn og unge i et handlekompenceperspektiv*, Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.

Sivertsen, M.B. (2007): *Hvilke indsatser skal prioriteres fremadrettet for at bekæmpe negativ social arv?*, SFI, 01:07.

Utting, D. (1995): *Family and Parenthood. Supporting Families, Preventing Breakdown*, Joseph Rowntree Foundation.

Van Doesum, K.T.M, J.M. Riksen-Walraven, C.M.H. Hosman og C. Hoefnagels (2008): "A Randomized Controlled Trial of a Home-Visiting Intervention Aimed at Preventing Relationship Problems in Depressed Mothers and Their Infants" i *Child Development*, May/June 2008, 79, 3, s. 547-561.

Vejledning nr. 3 til serviceloven, Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier, VEJ nr. 11 af 15-02-2011.

Yndigeegn, C. (1999): *Nu trækker vi på samme hammel! Tværfagligt og tværsektorielt samarbejde omkring børn og unge i kommunerne*, SIKON.

Børnefaglig undersøgelse – en introduktion

Når en kommune bliver bekendt med, at et barn har vanskeligheder af en sådan karakter, at der kan være behov for særlig støtte, skal der foretages en grundig undersøgelse af barnets og familiens forhold.

Den børnefaglige undersøgelse skal danne grundlag for en vurdering af, om der skal iværksættes støtte til barnet og familien, og i givet fald *hvilken* støtte der er behov for. Jo mere præcist et billede den børnefaglige undersøgelse kan tegne af barnet og familien og de behov, barnet og familien har, desto bedre er grundlaget for at træffe afgørelse om, hvilken indsats der skal til for at hjælpe. Derved bliver den børnefaglige undersøgelse helt central i forhold til at sikre, at barnet og familien får præcis den støtte, de har behov for.

Den børnefaglige undersøgelse bygger på viden fra flere forskellige parter, dels viden fra de fagpersoner, der møder børnene og familien i dagligdagen i skolen, dagtilbuddet mv., dels fra barnet og barnets familie. Derved bliver den børnefaglige undersøgelse også helt central i forhold til at samle alle de nødvendige ressourcer fra såvel de relevante fagpersoner som barnet

og familien. Den børnefaglige undersøgelse er således et redskab, der skal have fokus på at danne rammer for familiens egen erkendelsesproces. Samtidig skal resultatet sikre, at den rigtige indsats for barnet og familien kan iværksættes.

Den børnefaglige undersøgelse understøtter det bærende element i Barnets Reform, som er at sætte barnet i centrum. Med Barnets Reform sker en række forenklinger, der skal gøre det lettere og hurtigere at igangsætte og gennemføre en børnefaglig undersøgelse, og derved give mulighed for at iværksætte en tidligere indsats. Et andet bærende element i Barnets Reform er det menneskesyn, der ligger til grund for reformen, nemlig at barn og forældre skal anses for at være aktører i deres eget liv. Derfor er tilgangen til undersøgelsen, at processen bør være lige så vigtig som resultatet. Det vil sige, at undersøgelsen skal betragtes som et stykke socialt arbejde i sig selv. Her arbejder man med, at familien så vidt muligt gennemløber en erkendelsesproces og får støtte til forandring af de problemer, der kan løses under selve processen.

I det følgende vil gældende lov, viden om undersøgelser samt eksempler på værktøjer og metoder til at sikre undersøgelser af høj kvalitet blive præsenteret.

Nyt i Barnets Reform

Det er hensigten med Barnets Reform at sikre en tidlig og tilpasset indsats i forhold til udsatte børn og unge, så eventuelle problemer ikke når at vokse sig større, inden der sættes ind med støtteforanstaltninger. Det er samtidig hensigten at gennemføre en forenkling af reglerne i forhold til børnefaglige undersøgelser, så de bliver mere smidige i forhold til indhold og omfang. Nyt er:

- § 50-undersøgelsen kaldes nu en børnefaglig undersøgelse.
- Der er ikke længere krav om samtykke til udarbejdelse af en børnefaglig undersøgelse, men den skal så vidt muligt gennemføres i samarbejde med forældre og den unge, der er fyldt 15 år.
- Fremhævelse af, at undersøgelsen skal gennemføres så skånsomt som muligt og dermed ikke skal være mere omfattende, end formålet tilsiger.
- Undersøgelsen skal ikke nødvendigvis omfatte alle seks forhold i § 50, stk. 2, men kun de relevante forhold.
- Mulighed for at udarbejde én samlet undersøgelse af flere børn i familien, hvis det er hensigtsmæssigt.
- Mulighed for at iværksætte foranstaltninger, mens den børnefaglige undersøgelse udarbejdes.
- Konsulentbistand flyttes fra § 52, stk. 3, nr. 1, til § 11, stk. 3, og det er i medfør af denne bestemmelse muligt at bevillige konsulentbistand og rådgivning om familieplanlægning uden børnefaglig undersøgelse.
- Mulighed for at yde økonomisk støtte efter § 52, a uden børnefaglig undersøgelse.
- Beslutning om samvær i forbindelse med et undersøgelsesforløb efter § 51 træffes af forvaltningen efter principperne i § 71. Statsforvaltningens og rettens tidligere kompetence efter forældreansvarsloven til at regulere samvær under en undersøgelse efter § 51 er blevet ophævet.

Det siger loven §

§ 50. Hvis det må antages, at et barn eller en ung trænger til særlig støtte, herunder på grund af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, skal kommunalbestyrelsen undersøge barnets eller den unges forhold. Undersøgelsen, der betegnes som en børnefaglig undersøgelse, gennemføres så vidt muligt i samarbejde med forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 15 år. Undersøgelsen skal gennemføres så skånsomt, som forholdene tillader, og må ikke være mere omfattende, end formålet tilsiger.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsens undersøgelse, jf. stk. 1, skal anlægge en helhedsbetragtning, der medmindre konkrete forhold betyder, at et eller flere af nedenstående numre ikke er relevante i forhold til det pågældende barn eller den unge, skal omfatte barnets eller den unges

- 1) udvikling og adfærd,
- 2) familieforhold,
- 3) skoleforhold,
- 4) sundhedsforhold,
- 5) fritidsforhold og venskaber og
- 6) andre relevante forhold.

Stk. 3. I sin undersøgelse skal kommunalbestyrelsen afdække ressourcer og problemer hos barnet, familien og netværket. For unge, der er fyldt 15 år, skal undersøgelsen afdække de særlige forhold,

der skal indgå ved valg af indsats for denne aldersgruppe, jf. § 52 og § 76.

Stk. 4. Kommunalbestyrelsen skal som led i undersøgelsen inddrage de fagfolk, som allerede har viden om barnets eller den unges og familiens forhold. Dette kan ske ved at inddrage sundhedsplejersker, pædagoger, psykologer, lærere eller andre. Hvis det er nødvendigt, skal kommunen lade barnet eller den unge undersøge af en læge eller en autoriseret psykolog.

Stk. 5. Undersøgelsen skal resultere i en begrundet stillingtagen til, om der er grundlag for at iværksætte foranstaltninger, og i bekræftende fald, af hvilken art disse bør være. Hvis der er iværksat foranstaltninger sideløbende med, at undersøgelsen gennemføres, jf. § 52, stk. 2, skal der desuden tages stilling til, om disse foranstaltninger skal videreføres. Der skal være oplysninger om, hvordan forældremyndighedsindehaveren og barnet eller den unge stiller sig til foranstaltningerne, og om de forhold i familien eller i dennes omgivelser, som kan bidrage til at klare vanskelighederne.

Stk. 6. Undersøgelsen skal afsluttes senest 4 måneder efter, at kommunalbestyrelsen bliver opmærksom på, at et barn eller en ung kan have behov for særlig støtte. Hvis undersøgelsen und-

tagelsesvis ikke kan afsluttes inden 4 måneder, skal kommunalbestyrelsen udarbejde en foreløbig vurdering og snarest herefter afslutte undersøgelsen.

Stk. 7. I forbindelse med undersøgelsen skal kommunalbestyrelsen vurdere, om der skal foretages en undersøgelse af eventuelle andre børn i familien. En undersøgelse kan gennemføres som én samlet undersøgelse for flere børn i familien, dog således at der tages højde for børnenes individuelle forhold.

Stk. 8. Hvis det må antages, at der kan opstå et behov for særlig støtte til et barn umiddelbart efter fødslen, skal kommunen undersøge de vordende forældres forhold nærmere. Afgørelse herom træffes med samtykke fra forældrene. Stk. 3-9 finder anvendelse ved afgørelsen.

Hvornår skal der udarbejdes en børnefaglig undersøgelse?

Der skal udarbejdes en børnefaglig undersøgelse, hvis det må antages, at et barn har behov for særlig støtte. Forvaltningen kan blive opmærksom på sådanne situationer, eksempelvis på baggrund af en henvendelse fra familien eller barnet selv, via kendskab til søskende, ved underretninger fra dagsinstitution, sundhedsple-

jen, skole, fritidstilbud, politi, underretninger fra private eller på grund af kendskab til andre problemer i familien.

Forvaltningen skal træffe en afgørelse om, hvorvidt der skal iværksættes en børnefaglig undersøgelse eller ej. Afgørelsen skal begrundes, og der skal gives klagevejledning. Afgørelsen kan påklages til det sociale nævn.

Sideløbende foranstaltninger

Som nævnt skal undersøgelsesprocessen udføres på en sådan måde, at familien undervejs løser de problemer, den er i stand til med hjælp fra undersøgeren. Samtidig har Barnets Reform sikret, at der kan iværksættes akut støtte.

Som udgangspunkt kan der kun iværksættes foranstaltninger efter § 52, hvis der er udarbejdet en børnefaglig undersøgelse. Hvis særlige forhold taler for det, kan der dog iværksættes foreløbig eller akut støtte efter § 52, stk. 3, mens undersøgelsen er under udarbejdelse, jf. § 52, stk. 2, 2. pkt. Muligheden er således til stede for at sikre, at barnets problemer kan afhjælpes og derved ikke forværres i løbet af undersøgelsen.

Når den børnefaglige undersøgelse er afsluttet, skal det fremgå af redegørelsen, om eventuelle sideløbende foranstaltninger skal fortsætte, jf. § 50, stk. 5.

Formelle krav

I samarbejde med forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 15 år

Der er ikke længere krav om formelt samtykke til at gennemføre en børnefaglig undersøgelse. Undersøgelsen skal i stedet så vidt muligt gennemføres i aktivt samarbejde med forældrene og den unge, der er fyldt 15 år. Med ændringen er det intentionen at forhindre, at en undersøgelse forsinkes eller ikke bliver påbegyndt, fordi der eksempelvis er problemer med at få kontakt til en forældremyndighedsindehaver eller at opnå samtykke til iværksættelsen. Med ændringen ønsker man at sikre, at undersøgelsen hurtigt kan iværksættes.

Forvaltningen skal forsøge at opnå accept af undersøgelsen og dens formål fra forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 15 år. Forvaltningen skal forsøge at arbejde aktivt sammen med familien om tilrettelæggelse af undersøgelsen. Med aktivt samarbejde menes, at familien så vidt muligt skal være med til at planlægge, hvordan undersøgelsen skal foregå.

Hvis ikke det er muligt at samarbejde med familien om planlægning af undersøgelsen, skal familien som minimum orienteres om dens indhold, uanset deres holdning til undersøgelsen i øvrigt.

Hvis det ikke er muligt at etablere et samarbejde med forældremyndighedsindehaver eller den unge, der er fyldt 15 år, eller hvis det er særligt besværligt eller meget tidskrævende, kan forvaltningen undtagelsesvist

udføre en børnefaglig undersøgelse uden samarbejde. Det samme gælder, hvis f.eks. kun den ene indehaver af forældremyndigheden vil samarbejde, eller hvis kun den unge over 15 år vil samarbejde. Da kan undersøgelsen undtagelsesvist gennemføres i delvist samarbejde.

Så skånsomt som muligt

Undersøgelsen skal gennemføres så skånsomt som muligt, jf. § 50, stk. 1, 3. pkt. Det betyder blandt andet, at der ikke skal foregå noget, som familien ikke ved, og som de ikke har mulighed for at forholde sig til. Forvaltningen skal således nøje overveje, hvilke oplysninger der er brug for i den konkrete sag, og kun indhente disse. Det er i den forbindelse relevant at undersøge, hvilke oplysninger forvaltningen allerede ligger inde med, så de samme papirer ikke rekvireres flere gange.

Det er vigtigt at tale med forældre og barn om, hvilke oplysninger der allerede foreligger, som forvaltningen har tænkt sig at anvende, og at inddrage familien aktivt ved både mundtligt og skriftligt at medinddrage de kommentarer, som familien måtte have til de foreliggende undersøgelser.

Det er væsentligt, at barnet og forældremyndighedsindehaveren ved, hvad der skal ske og hvorfor. De skal derfor orienteres om undersøgelsens formål, indhold og forløb, inden undersøgelsen påbegyndes. Dette gælder også i de tilfælde, hvor forældremyndighedsindehaveren eller den unge, der er fyldt 15 år, ikke ønsker at samarbejde om undersøgelsen.

Ikke mere omfattende end formålet tilsiger

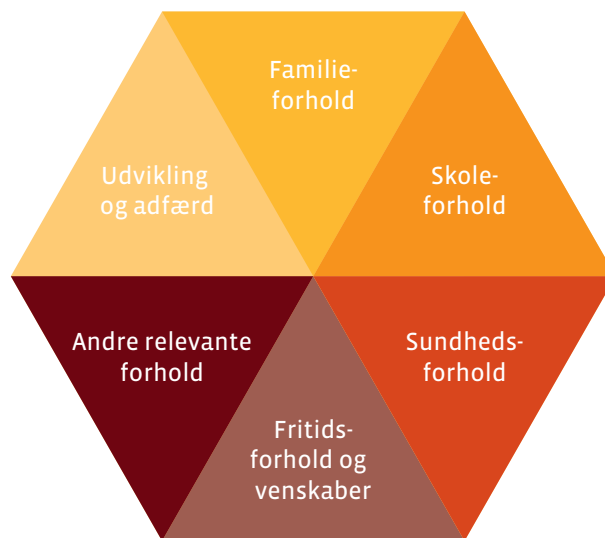
Forvaltningen skal i hver enkelt sag overveje, hvorvidt og i hvilket omfang de seks punkter, der er nævnt i § 50, stk. 2, er relevante at undersøge i forhold til det enkelte barn. Udgangspunktet er, at undersøgelsen skal omfatte alle seks punkter. Forvaltningen skal imidlertid foretage en konkret vurdering af punkternes relevans. Hvis et forhold ikke skal indgå i undersøgelsen, skal der i undersøgelsen angives en kort begrundelse for dette. Der er både mulighed for at behandle et punkt overordnet og for helt at undlade at behandle et punkt, hvis vurderingen er, at det ikke er relevant. Således kan en børnefaglig undersøgelse have forskelligt omfang og fokus afhængigt af problemstillingen og kompleksiteten i den enkelte sag.

Indhold og fremgangsmåde

Da et af kravene i barnets reform er, at det sociale arbejde skal være vidensfunderet, vil det være hensigtsmæssigt, at man i kommunen vælger et bestemt vidensperspektiv som grundlag for arbejdet.

Undersøgelsen skal afdække både problemer og ressourcer hos barnet, forældremyndighedsindehaver og netværket. Der er i § 52, stk. 2, listet seks punkter, som efter en konkret vurdering skal indgå i den børnefaglige undersøgelse, jf. afsnittet ovenfor. Målet med undersøgelsen er at afdække den aktuelle situation, som barnet befinder sig i på tidspunktet for undersøgelsen. Det skal ske med udgangspunkt i de forhold, der har givet anledning til undersøgelser, herunder på hvilke

områder barnets vanskeligheder viser sig. Samtidig skal det afdækkes, hvilke ressourcer barnet selv, familien, netværket eller omgivelserne i øvrigt har for at løse disse vanskeligheder.

Seks fokuspunkter

De seks punkter i §-50 undersøgelsen

1. Udvikling og adfærd

Under dette punkt undersøges, hvad det er for en adfærd hos barnet eller den unge, der har givet anledning til bekymring, og i hvilke situationer denne adfærd viser sig. Det undersøges ligeledes, i hvilken grad barnets

udvikling og modenhed svarer til den livssituation og de krav, barnet møder i dagligdagen i relation til sin alder. Der kan eksempelvis fokuseres på barnets kognitive, sociale, psykosociale, sundhedsmæssige og motoriske udvikling, herunder på hvilke områder barnets svagheder og styrker ligger.

2. Familieforhold

Under dette punkt skal familiens og netværkets sammensætning afdækkes. I undersøgelsen af disse forhold bør der lægges vægt på, hvordan samspillet mellem barn, familie og netværk udspiller sig, og hvilken betydning dette har for barnets udvikling, vanskeligheder og ressourcer.

Desuden undersøges familiens hverdagsliv, arbejdsituation, økonomiske forhold og disses betydning for barnets udfoldelsesmuligheder og eventuelle afsavn. Det er også relevant at afdække barnets relationer til søskende og evt. forældre uden del i forældremyndigheden, ligesom bedsteforældre eller andre personer fra netværket kan være vigtige at inddrage i undersøgelsen.

Et vigtigt fokuspunkt er forældrenes omsorgskompetence i forhold til at give barnet den nødvendige omsorg. Afhængig af hvor omfattende undersøgelsen skal være, kan her fokuseres på aktuelle årsager til forældrenes manglende omsorgskompetencer i form af kognitive, sociale, psykosociale eller andre vanskeligheder, samt hvilke ressourcer forældrene har til at overkomme disse vanskeligheder.

3. Skoleforhold

Undersøgelsen skal afdække, hvordan barnet fungerer både fagligt og socialt, herunder eksempelvis om barnet har et uacceptabelt højt fravær. Skolegangen er væsentlig for barnets nuværende dagligdag, men også i forhold til fremtidige muligheder på arbejdsmarkedet. I forbindelse med en undersøgelse af barnets skoleforhold er det vigtigt at have fokus på, hvilken rolle skolens miljø spiller for barnets vanskeligheder. Det handler for eksempel om, hvilken rolle undervisningsmiljø og kammeratskabsmiljø spiller for barnets skolesituation.

Drejer det sig om et barn under den skolepligtige alder, kan man ud fra en konkret vurdering undlade at inddrage punktet i undersøgelse. Der skal dog anføres en kort begrundelse for dette. Det bør overvejes, om der skal fokus på den dagforanstaltning, barnet evt. befinder sig i såsom dagpleje eller daginstitution.

4. Sundhedsforhold

Under dette punkt er det relevant at afdække, om barnets vækst og udvikling er alderssvarende, og om barnet har fået de almindelige lægeundersøgelser og har fulgt vaccinations-programmet. Det kan også være relevant at angive, om der er tegn på misbrug, allergier, astma, overvægt eller andre problemer. Det afhænger af den konkrete situation, hvilke forhold der skal være fokus på i undersøgelsen, og om der skal gennemføres lægeundersøgelser. Se nedenfor om inddragelse af fagfolk, herunder læge og psykolog.

5. Fritidsforhold og venskaber

Undersøgelsen skal både afdække barnets aktuelle fritidsforhold og venskaber samt eventuelle perspektiver i at fokusere herpå. En del af undersøgelsen af disse forhold er knyttet til barnets skoleforhold, herunder i hvilken grad skolemiljøet giver mulighed for, at barnet støttes i at udvikle venskaber. I undersøgelsen af dette skal indgå, om barnet føler sig isoleret og ensom eller udviser uheldige adfærdsmønstre i forhold til kammerater. Der skal desuden være fokus på, om der er ressourcer i de miljøer, barnet færdes i, som kan hjælpe til at overkomme evt. problemer.

6. Andre relevante forhold

Oplysningerne fra punkt et til fem skal ofte suppleres med andre oplysninger, da undersøgelsen skal afdække alle relevante forhold. Hvilke forhold afhænger af den konkrete sag. Det kan f.eks. være relevant at inddrage det dagtilbud, som barnet går i.

Særlige forhold kan gøre sig gældende for børn og unge med væsentlige fysiske og psykiske funktionsnedsættelser, specifikke ressourcer eller problemer i lokalsamfundet. Det gælder også for børn eller unge, der har været udsat for voldelige eller seksuelle overgreb.

I andre sager skal der tages hensyn til etnicitet, kultur, religion og sprog. Det er derfor væsentligt, at undersøgelsen afdækker, hvilke forhold der kan have betydning for forståelsen af det konkrete barns situation.

Unge, der er fyldt 15 år

Vedrører den børnefaglige undersøgelse en ung, der er fyldt 15 år, skal den afdække de særlige forhold, der gør sig gældende for denne aldersgruppe, og som skal indgå ved valg af foranstaltninger efter § 52 og § 76.

Det kan i den forbindelse f.eks. være relevant at afdække den unges relationer til nærmiljøet, og hvilke muligheder der er i den forbindelse. Hvorvidt den unge er i et velfungerende skole- eller uddannelsesforløb, som ikke bør brydes. Fremtidige uddannelses- eller arbejds-markedsforhold, der har betydning for, hvor den unge bør bo. Muligheden for at iværksætte eventuel behandling samt fordele og ulemper ved en mere selvstændig bolig. Det kan også være relevant at overveje, hvorvidt der vil være behov for foranstaltninger efter det 18. år, og i givet fald hvilke.

Fokus på ressourcer i familien og netværk

Som det fremgår, skal der under alle punkter i undersøgelsen indgå en vurdering af familiens ressourcer og muligheden for med støtte at afhjælpe problemerne.

Tilsvarende skal der også redegøres for, om der i barnets netværk i øvrigt er mulighed for at hente hjælp til at overvinde vanskelighederne.

Barnets og forældremyndighedsindehavers holdning

Der skal være oplysninger om, hvordan indehaveren af forældremyndigheden og barnet stiller sig til foranstaltningerne.

Sideløbende iværksatte foranstaltninger – skal de fortsætte?

Hvis der har været iværksat foranstaltninger, allerede mens den børnefaglige undersøgelse har været under udarbejdelse, skal det fremgå af undersøgelsen, om disse foranstaltninger skal videreføres.

Begrundet stillingtagen

Den børnefaglige undersøgelse skal indeholde en begrundet stillingtagen til, hvorvidt der skal iværksættes foranstaltninger, jf. § 50, stk. 5. Uanset om det bliver besluttet, at der skal eller ikke skal iværksættes foranstaltninger, skal der være en begrundelse for beslutningen, og begrundelsen skal baseres på de forhold, der er afdækket med undersøgelsen.

For at nå frem til en begrundet stillingtagen bør undersøgelsen indeholde en analyse af alle de oplysninger, der er kommet frem under undersøgelsen. En analyse skal opsamle problemer og ressourcer og gennem en helhedsorienteret analysetilgang afveje de forskellige elementer i forhold til hinanden, for at det er muligt at nå frem til en kvalificeret, begrundet stillingtagen

Hvis vurderingen er, at der er behov for at iværksætte en foranstaltning, skal der tillige være en redegørelse for, hvilken type foranstaltning der vil være bedst i den konkrete sag. Det er ikke et krav, at der angives specifikke foranstaltninger. Det er tilstrækkeligt at angive, hvilke behov og problemer barnet har, som gør det nødvendigt at iværksætte en foranstaltning, og hvilke

type foranstaltning der vil være egnet til at hjælpe barnet.

Ved valg af foranstaltning skal kommunen vælge den foranstaltning, som bedst kan løse de problemer og behov, der er afdækket gennem undersøgelse, jf. § 52, stk. 1. Blandt flere formålstjenlige foranstaltninger skal forvaltningen vælge den mindst indgribende.

Inddragelse

I Barnets Reform skal inddragelsesbegrebet forstås ud fra et interaktivt perspektiv. Et interaktivt perspektiv har fokus på, hvad der sker mellem familie og undersøger samt barn og undersøger. Et interaktivt samspil indebærer et samarbejdende vekselspil mellem familie og undersøger, der er *interaktivt* i den forstand, at hver part forholder sig *responsivt* til det forudgående udspil fra den anden part. Det vil sige, at sagsbehandleren også er opmærksom på sig selv og sin egen rolle, samt hvad denne rolle betyder for samspillet. Udgangspunktet er, at sagsbehandleren også påvirker undersøgelsens indhold og resultater.

Forældremyndighedsindehaver

Undersøgelsen skal så vidt muligt laves i samarbejde med forældremyndighedsindehaveren. Der skal tilstræbes en aktiv inddragelse af forældremyndighedsindehaveren. Der stilles ikke længere krav om formelt samtykke, jf. ovenfor.

Barnet

Vedrører undersøgelsen et barn under 15 år, er der ikke et formelt krav om, at undersøgelsen skal foretages *i samarbejde* med barnet. Dog gælder det almindelige princip om inddragelse af barnet jvf. § 46, stk. 3, hvorefter barnets synspunkter altid skal inddrages med passende vægt i overensstemmelse med alder og modenhed. Det vil desuden ofte være en god idé at inddrage barnets viden og oplevelser i forbindelse med undersøgelsen. Der er som minimum krav om, at der skal holdes en børnesamtale, så barnet får mulighed for at sige, hvad det mener om den foreslåede foranstaltning. Barnets holdning skal fremgå af undersøgelsen.

Undersøgelsen skal gennemføres så skånsomt som muligt. Heri ligger blandt andet, at barnet bliver informeret om undersøgelsens formål og forløb.

Vedrører undersøgelsen en ung, der er fyldt 15 år, skal undersøgelsen så vidt muligt laves i samarbejde med den pågældende, men der er ikke krav om formelt samtykke. Det vil ofte være en god idé at inddrage den unges viden og oplevelser i forbindelse med undersøgelsen. Der er som minimum krav om, at der skal holdes en børnesamtale, så den unge får mulighed for at sige, hvad han eller hun mener om den foreslåede foranstaltning. Den unges holdning skal fremgå af undersøgelsen.

Andre professionelle omkring barnet

I forbindelse med undersøgelsen skal der i videst muligt omfang inddrages eksisterende viden fra eksem-

pelvis barnets dagtilbud, skole, sundhedsplejerske eller andre, der har kendskab til barnets forhold. Der er således brug for et samarbejde på tværs af sektorer og professionelle instanser ved udarbejdelse af en børnefaglig undersøgelse.

Oplysninger fra relevante fagfolk skal ikke nødvendigvis indhentes skriftligt. Det er tilstrækkeligt at referere de centrale dele af fagfolkens udtalelser om barnet skriftligt i sagen.

I nogle sager vil det være nødvendigt at indhente bistand fra særlige sagkyndige uden for kommunen, eksempelvis en læge eller en autoriseret psykolog. Der er ikke i den forbindelse krav om formelt samtykke fra forældremyndighedsindehaveren eller en ung, der er fyldt 15 år. Afhængigt af den konkrete sag er det dog oftest en god ide at fortælle forældrene og den unge, at man har tænkt sig at inddrage andre fagfolk i sagen.

Muligheden for at foretage en lægelig eller psykologisk undersøgelse efter servicelovens § 50 gælder kun, mens den børnefaglige undersøgelse er under udarbejdelse, og den gælder kun ambulante undersøgelser.

Tidsfrist

Undersøgelsen skal afsluttes hurtigst muligt, og senest fire måneder efter at forvaltningen er blevet opmærksom på, at der kan være behov for særlig støtte, jf. § 50, stk. 6.

De fire måneder regnes fra det tidspunkt, hvor forvaltningen modtager en underretning, en henvendelse eller selv bliver opmærksom på problemerne. I mange tilfælde vil en del af tiden således være gået, før sagsbehandleren tager fat på den børnefaglige undersøgelse.

Undersøgelsen anses for afsluttet, når den opfylder de indholdsmæssige krav, og når der på den baggrund er udarbejdet en begrundet stillingtagen til, om der skal iværksættes en foranstaltning.

I særlige tilfælde, hvor det ikke er muligt at afslutte undersøgelsen inden for fristen, skal forvaltningen udarbejde en foreløbig vurdering. Forvaltningen skal snarest muligt herefter afslutte den børnefaglige undersøgelse.

Andre børn i familien

Forvaltningen skal i forbindelse med en børnefaglig undersøgelse vurdere, om der skal foretages en undersøgelse af eventuelle søskende, jf. § 50, stk. 7. Formålet er at vurdere behovet for en nødvendig indsats så hurtigt som muligt.

Skyldes problemerne primært forhold i familien, som f.eks. misbrug eller psykiske lidelser, er der grund til at antage, at eventuelle søskende også bør undersøges. Skyldes problemerne derimod primært forhold hos barnet selv, vil der ikke umiddelbart være en formodning om, at der bør udarbejdes en børnefaglig under-

søgelse af forholdene hos andre børn i familien, med mindre barnets forhold påvirker de øvrige børn i familien negativt.

Beslutningen om, hvorvidt der skal eller ikke skal udarbejdes en børnefaglig undersøgelse vedrørende andre børn i familien, er en afgørelse, som skal begrundes, og der skal gives klagevejledning.

Mulighed for en samlet børnefaglig undersøgelse for flere børn i familien

Det er muligt at udarbejde en samlet børnefaglig undersøgelse for flere børn i samme familie, hvis det vurderes hensigtsmæssigt. Undersøgelsen skal dog tage højde for de individuelle problemstillinger og behov hos det enkelte barn, så børnenes individuelle støttebehov bliver udredt og afdækket i det omfang, det er nødvendigt. Forvaltningen kan selv vælge, om der skal udarbejdes én samlet eller flere individuelle børnefaglige undersøgelser, afhængigt af hvad der konkret vurderes at være mest hensigtsmæssigt.

Vordende forældre

Kommunen skal undersøge vordende forældres forhold, hvis det skønnes, at der kan være behov for støtte til barnet umiddelbart efter fødslen, jf. § 50, stk. 8.

Undersøgelsen skal ikke afdække de seks punkter angivet i § 50, stk. 2, men den skal på samme måde afdække ressourcer og problemer i de vordende forældres samlede situation. Forvaltningen skal som led i udarbej-

delse af undersøgelsen indhente oplysninger fra de fagfolk, der er i kontakt med familien. Hvis der er ældre søskende i familien, skal der indhentes oplysninger om dem og deres trivsel, ligesom der skal indhentes oplysninger om forældrenes egne forhold.

De vordende forældre skal give samtykke til udarbejdelse af undersøgelsen, jf. § 50, stk. 8, 2. pkt.

Ny børnefaglig undersøgelse – tillæg eller supplement

Der er ingen regler i loven, der fastlægger retningslinjer for, hvornår en ny børnefaglig undersøgelse skal udarbejdes.

Bliver forvaltningen i forbindelse med den løbende opfølgning vedrørende et barn opmærksom på, at der er behov for andre eller yderligere foranstaltninger, end der tidligere har været overvejet eller iværksat, kan der være behov for at lave en ny børnefaglig undersøgelse eller et tillæg/supplement til en tidligere udarbejdet undersøgelse.

Det kan eksempelvis være tilfældet i sager, hvor der er bevilliget forebyggende foranstaltninger, men hvor problemerne i hjemmet fortsat forværres, og der viser sig behov for mere indgribende foranstaltninger.

Forvaltningen kan i sådanne situationer vælge at lave en ny samlet børnefaglig undersøgelse eller at lave et

tillæg eller supplement til en tidligere undersøgelse. Hvis der laves et tillæg/supplement, skal det indeholde aktuelle oplysninger om relevante forhold, herunder forholdene i familien siden den tidligere undersøgelse, virkningen af tidligere iværksatte foranstaltninger og oplysninger om, hvilke problemer der nu er opstået, om forældremyndighedsindehavers og barnets holdning til foranstaltningen samt en begrundet stillingtagen til, hvilken støtte der er behov for.

Undersøgelse under ophold på en institution eller indlæggelse på sygehuset

§ 51. Når det må anses for nødvendigt for at afgøre, om der er åbenbar risiko for alvorlig skade på et barns eller en ungs sundhed eller udvikling, kan børn og unge-udvalget uden samtykke fra forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 15 år, beslutte at gennemføre undersøgelsen under ophold på en institution eller indlæggelse på sygehus, herunder psykiatrisk afdeling. En sådan undersøgelse skal være afsluttet inden 2 måneder efter børn og unge-udvalgets afgørelse.

Stk. 2. En afgørelse efter stk. 1 kan træffes foreløbigt efter reglerne i § 75, når betingelserne herfor er opfyldt.

Som udgangspunkt opholder barnet sig i hjemmet i den periode, hvor der udarbejdes en børnefaglig un-

dersøgelse. Der kan dog være situationer, hvor det er nødvendigt, at barnet ikke opholder sig hjemme, men i stedet på en institution eller et sygehus, mens undersøgelsen udarbejdes. Dette kan være tilfældet, når der er åbenbar risiko for alvorlig skade på barnets udvikling eller sundhed.

Sådanne afgørelser kan træffes af børn og unge-udvalget efter reglerne i § 51. Denne bestemmelse er en undtagelse, som ikke skal bruges i 'almindelige' sager, hvor forældremyndighedsindehaver eller den unge, der er fyldt 15 år, ikke ønsker at samarbejde om en børnefaglig undersøgelse.

Det ved vi

Den kvalitative forskning har i begrænset omfang beskæftiget sig med den børnefaglige undersøgelse. Flere undersøgelser har vist, at det kniber for kommunerne at overholde de lovpligtige processkridt. Nedenfor beskrives de seneste resultater med vægt på kvaliteten i den børnefaglige undersøgelse. Afslutningsvis indrages viden om betydningen af systematiseret sagsbehandling og et fælles begrebsapparat.

Om den børnefaglige undersøgelse

Aalborg Universitet har i samarbejde med Agder Universitet i Norge som led i et forskningsprojekt interviewet 10 norske og syv danske familier om, hvordan de

har oplevet en børnefaglig undersøgelse med henblik på at få hjælp fra det offentlige (Kildedal m.fl., 2010).

Kommunerne vurderede, at disse familier havde oplevet et positivt undersøgelsesforløb og samarbejde. Ønsket var at belyse, hvilke elementer familierne anså for konstruktive.

På trods af denne udvælgelse viser undersøgelsen, at mange familier følte sig utrygge. De følte sig ikke tilstrækkeligt informeret om, hvad der skulle ske, og de følte sig ikke tilstrækkeligt inddraget. Familierne oplevede, at de blev objektgjorte, og at de ikke i tilstrækkelig grad fik mulighed for at arbejde med en erkendelse af deres egen situation.

Resultaterne viser flere perspektiver. I et af kapitlerne er der således fokus på, hvornår undersøgelsesprocessen ser ud til at give familierne mulighed for at opleve sig som en del af erkendelses- og læreprocessen.

Ud fra et læringsteoretisk synspunkt skal interaktionen mellem sagsbehandler og familie udgøre en tilpas "forstyrrelse" (her forstået som: *uventet information udefra, der tvinger os til at reflektere over egne tanker og handlinger med mulighed for at opnå ny læring*), og det ser ud til, at disse 'forstyrrelser' kan rummes og skabe udvikling, forudsat:

- Familien er klart informeret om, hvad der skal ske, og hvordan en undersøgelse forløber, samt hvad deres rolle er i forløbet.

- Der er kontinuitet i form af, at samme rådgiver gennemfører hele forløbet.
- Udgangspunktet er familiens forståelse af sig selv, og familien støttes i selv at formulere problemerne karakter.
- Der er fokus på ressourcer.
- Samtaler og møder gennemføres på en sådan måde, at familien kommer til orde og tages alvorligt og bliver mødt med en positiv og ikke-dømmende attitude.
- Socialarbejderen formår at skabe gode samtaler om situationen og stiller gode spørgsmål.
- Konkrete råd ligger tæt op ad familiens egen tankegang. Familiens idéer om løsningsforslag følges og udfordres. (Undersøgelsen udmunder i en antologi i løbet af 2011).

Undersøgelsens resultater stemmer overens med bl.a. SFI's evaluering (Christensen & Egelund, 2002) af kommunernes forebyggende indsats på børn og ungeområdet. Evalueringen bygger på diverse delundersøgelser: Et litteraturstudie; kvalitative undersøgelser af henholdsvis metodeanvendelsen i kommunernes forebyggende arbejde og børns og forældres erfaringer med at modtage en forebyggende indsats; en kvantitativ og kvalitativ undersøgelse af den kommunale organisering af det forebyggende arbejde og en individbaseret survey over journaloptegnelser for 900 børn i perioden 1998-2001.

Christensen & Egelund peger på, at en grundig undersøgelse er afgørende for en velbegrunderet indsats. Der-

udover understreger evalueringen, at det er vigtigt, at barn og forældre har en klar opfattelse af, hvad en børnefaglig undersøgelse går ud på, og hvad formålet er. Endelig fremhæves det, at barn og forældre også skal kende den kommunale myndigheds vurderinger og dermed også, hvad der skal ske fremover. Inddragelse af barn, forældre og netværk samt øvrige relevante samarbejdspartnere er udgangspunkt for, at sagsbehandleren får et nuanceret billede af situationen og derigennem blik for både vanskeligheder og ressourcer. Der er behov for særlig opmærksomhed på at inddrage barnet i sin egen sag. Det skal ske for at sikre, at barnets synspunkter og opfattelse af problemerne er kendt (Christensen & Egelund, 2002).

I forbindelse med SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn udkom en samlet rapport om "*Små børn anbragt uden for hjemmet*" (Egelund m.fl., 2004). På baggrund af blandt andet survey-besvarelser fra sagsbehandlere angiver den, at der for 55 pct. af børnenes vedkommende var udarbejdet en dengang benævnt § 38-undersøgelse, som modsvarer den senere § 50-undersøgelse og den nuværende børnefaglige undersøgelse. Således var knap halvdelen af de anbragte børn i forløbsundersøgelsen (1995-årgangen) ikke undersøgt efter lovens regler i 2003, hvor survey-data indsamledes. Resultatet bekræftes i flere af SFI's øvrige rapporter, jf. gennemgang i det følgende. Dette understreger, at det ikke kun er de anbragte børn, der indgår i forløbsundersøgelsen, der er mangelfuldt undersøgt, men anbragte børn og unge generelt.

I 2005 evaluerede SFI kommunernes implementering af lovændringerne fra 2001 vedrørende regler for børn og unge med særlige behov (Christoffersen m.fl., 2005). Evalueringen er baseret på survey-data om anbragte børn, hvis anbringelse indledtes i enten 1998 eller i 2001. Evalueringen viser bl.a., at antallet af § 38-undersøgelser ikke var steget som følge af ændringer i serviceloven i 2001. I mindre end halvdelen af sagerne påbegyndt i henholdsvis 1998 og 2001 var der udført en § 38-undersøgelse. Konklusionen var, at effekten af at iværksætte foranstaltninger for børn med særlige behov i høj grad afhænger af, om der først er sket en nøje udredning af familien og barnets problemer.

SFI's evaluering fra 2006 af lovændringerne i serviceloven (2001) viser på baggrund af nye survey-data, at der fortsat er rum for forbedringer, hvad undersøgelser angår (Hestbæk m.fl., 2006). Det gælder fortsat, at der mangler undersøgelser i over halvdelen af kommunernes sager, og der er ikke sket forbedringer fra 2004 til 2005. Samtidig rummer denne evaluering af lovændringerne i serviceloven dog den positive konklusion, at der er sket væsentlige forbedringer i forhold til at inddrage børn og unge i deres egen sag siden lovændringerne i 2001 og frem til 2005.

Ankestyrelsens *Praksisundersøgelse om anbringelse af børn og unge* (2009), som er af endnu nyere dato end ovennævnte SFI-rapporter, viser, at der i 35 % af sagerne ikke er udarbejdet en undersøgelse. En samlet vurdering viser, at 50 % af undersøgelserne i høj grad imødekommer de indholdsmæssige krav, 12 % opfylder

dem ikke, resten opfylder kravene i nogen eller ringe grad. I forhold til de seks lovregulerede aspekter af børns liv, der skal undersøges, er det fortrinsvis 'Andre forhold' samt 'Fritidsforhold og venskaber', der ikke er oplysninger om.

Ankestyrelsen peger på en række forslag til opmærksomhedspunkter på baggrund af undersøgelsens specifikke resultater.

- Fortsat at have opmærksomhed på, at både ressourcer og problemer skal afdækkes under de seks fokusområder.
- At det klart fremgår, at samtykke er indhentet eller forsøgt indhentet fra både forældremyndighedsindehavere og det barn, der er fyldt 15 år.
- At være opmærksom på de særlige forhold, der gælder børn over 15 år, da praksisundersøgelsen viser, at 36 % af undersøgelserne vedrørende den aldersgruppe ikke afdækker disse forhold.
- I højere grad at være opmærksom på, om der bør foretages undersøgelse af andre børn i familien. Det er ikke sket i 40 % af de sager, hvor det skønnes relevant.
- At kommunerne fortsat er opmærksomme på, at en børnefaglig undersøgelse skal indeholde en begrundet stillingtagen til, om der skal iværksættes foranstaltninger og i givet fald hvilke.

Værktøjskassen

En socialfaglig undersøgelse skal være socialfaglig. Socialfaglighed er den kompetence, der i undersøgelser skal anvendes til at analysere den viden og de perspektiver, som andre fagprofessionelle bidrager med om et barn og en familie. Det kan f.eks. dreje sig om udtalelser fra lærere og pædagoger, psykologiske eller psykiatriske undersøgelser mv. samt familiens egne beskrivelser af situationen.

Det socialfaglige går netop ud på at afdække og afhjælpe de sociale problemer, som et barn og en familie måtte have fået, og som bl.a. kan skyldes manglende kompetencer til at klare livet i familien eller skolen og vennerne. I en socialfaglig undersøgelse er det meningen, at sagsbehandleren (så vidt muligt sammen med familien) skal indsamle viden fra andre fagprofessionelle, som har med barnet at gøre for derefter at analysere denne viden og nå frem til, hvordan de sociale problemer kan afhjælpes.

Praktisk socialfagligt arbejde er kendetegnet ved, at være en proces, hvor man beslutter, hvilke handlinger man vil vælge blandt en række mulige alternativer. Vi har altid en teori, der hjælper os med at afgøre, hvorfor og hvordan vi bør vælge mellem disse alternativer, også selvom vi skjuler den for os selv.

Fordi socialt arbejde drejer sig om praktisk handling i en kompleks verden, må en teori eller et perspektiv tilbyde en model med eksplicit vejledning. Imidlertid er handling ikke bare pragmatisk, men må bygge på dokumentation af, hvad der er validt og virkningsfuldt. (Payne 2006) Socialfaglighed kræver derfor valg ud fra fagets egne perspektiver, hvilket kan forstås som teorier, der kan anvise, hvordan socialt arbejde bør udføres i bestemte situationer.

Med Barnets Reform lægges der vægt på, at der skal anlægges et helhedssyn, og at netværket i højere grad skal inddrages. Desuden skal barnet være i centrum og betragtes som en aktør i eget liv, og forældrene skal inddrages mest muligt. Det betyder, at der vil være nogle teoretiske udgangspunkter, der er mere oplagte end andre at beskæftige sig med, hvis man skal leve op til reformens intentioner.

Elektroniske journaler, skabeloner og andre faste arbejdsredskaber er en hjælp til en systematisk og overskuelig sagsbehandling. Det fremhæver både sagsbehandlere og ledere i SFI's evaluering af konsekvenserne af ændringerne i servicelovens børneregler fra 2001. Sagsbehandlerne peger samtidig på, at de grundige arbejdsformer er mere administrativt ressourcekrævende. Evalueringen er baseret på kvalitative interview i otte kommuner (Hestbæk m.fl., 2005:16).

Undersøgelserprocessen

En metode til en børnefaglig undersøgelse skal tage højde for de retlige rammer i forhold til indhold og proces. Derudover har det betydning, at metoden bygger på et fælles fagligt grundlag. Dette sikrer, at undersøgelserne er baseret på teoretisk socialfaglig viden, hvilket igen resulterer i en vis ensartethed på tværs af sagsbehandlere i kommunen.

Den indsamlede viden om barnets og familiens konkrete forhold sammenholdes med teoretisk viden og viden fra praksis gennem en socialfaglig analyse.

En socialfaglig analyse og efterfølgende vurdering af barnets situation kræver, at sagsbehandleren er i besiddelse af kundskabsbaseret viden inden for børn og ungeområdet.

Systematik i undersøgelsen

En undersøgelse indeholder flere forskellige socialfaglige elementer i form af systematik i behandling af den viden, der kommer ind: En beskrivelse af situationen, en analyse og en vurdering. Hertil kommer en handleplan med en beskrivelse af, hvad der skal ske videre i sagen (se kapitel 6).

Sagsbehandlerens forforståelse har betydning

Sagsbehandlere skal være bevidste om, hvilken betydning forforståelse har for problemforståelsen og der-

med for både beskrivelse, analyse og faglig vurdering i en sag. Forforståelse kan bl.a. være præget af viden, praksiserfaringer, værdier og menneskesyn. Forforståelse er sammen med et konkret kendskab til barnet og dets livssituation udgangspunkt for, hvad der viser sig at være problematisk og kan være retningsgivende for en holdning til, hvorfor problemerne er opstået. (Ejrnæs og Guldager, 2008).

Reformen lægger op til, at der tænkes interaktivt. Det vil sige, at undersøgeren er opmærksom på, hvilken betydning hendes eller hans ageren har for både proces og indhold i undersøgelsen.

Beskrivelsen

Beskrivelsen består af de oplysninger i sagen, der er relevante for at kunne vurdere, om et barn har behov for særlig støtte. Det skal fremgå, hvem der har bidraget med oplysninger og hvornår.

Oplysningerne skal beskrives så objektivt og sagligt som muligt uden vurderinger. Beskrivelsen kan indeholde vurderinger, der er fremkommet f.eks. i form af oplysninger fra en psykolog. I de tilfælde skal det fremgå, hvem der har foretaget vurderingerne og på hvilket grundlag.

Analysen

Hensigten med analysen er at forstå og forklare bar-

nets situation ud fra alle de indhentede oplysninger og de beskrivelser, der ligger. Første del af analysen skal give overblik over barnets samlede situation ved at se på mønstre, afvigelser, sammenhænge etc.

I anden del af analyseprocessen inddrager man eksplisit teoretisk viden samt viden fra praksis til at forstå de afdækkede forhold. Det skal tydeligt fremgå, hvilke omstændigheder sagsbehandleren har lagt vægt på, og hvilke teoretiske forståelser, der er anvendt. Begge dele af hensyn til fremtidig sagsbehandling og dokumentation for sagsforløbet.

Vurderingen

Analysen fører til en forståelse, hvorpå sagsbehandleren kan bygge sin faglige vurdering af behovet for støtte. Ud fra en afvejning af ressourcer og problemer vurderer sagsbehandleren, om der er grundlag for at iværksætte foranstaltninger og i givet fald hvilke. Den faglige vurdering danner grundlag for udarbejdelse af handleplanen.

Den børnefaglige undersøgelse som dokumentation

Den børnefaglige undersøgelse udgør en del af journalen og er dokumentation for undersøgelsens forløb og den faglige vurdering. Alt materiale skal kunne anvendes af kolleger – f.eks. hvis familien skifter sagsbehandler – ved revision og relevante ankeinstanser. Derfor skal det tydeligt fremgå, hvornår der er tale om beskrivelse, analyse eller faglig vurdering.

Forældre skal som udgangspunkt kunne læse og forstå sagens akter inklusive den børnefaglige undersøgelse. Det må imidlertid aldrig afholde sagsbehandleren fra at benytte faglige termer. I stedet er det væsentligt at prioritere en grundig gennemgang af sagen med forældrene – og med barnet afhængig af alder og modenhed – samt den unge, der er fyldt 15 år.

To teoretiske perspektiver for at gennemføre undersøgelser

I det følgende beskrives to eksempler på teoretiske perspektiver og redskaber for at gennemføre undersøgelser. Det første drejer sig om ICS som Socialministeriet og KL har udviklet i samarbejde med en række kommuner. Det andet drejer sig om en systemisk tilgang, udviklet i Århus Kommune i samarbejde med Aalborg Universitet.

ICS-metoden

Socialministeriet og KL har i samarbejde med en række kommuner iværksat udviklingen af en it-løsning kaldet DUBU, en forkortelse for Digitalisering – Udsatte Børn og Unge. DUBU baserer sig på en gennemprøvet socialfaglig metode (ICS) – et fælles begrebsapparat – og en it-løsning. Formålet er at støtte systematisk sagsbehandling, at give grundlag for bedre match af behov og tilbud i arbejdet, at skabe integration af socialfaglige og økonomiske overvejelser i sagsbehandlingen samt

at lette det tværfaglige samarbejde mellem de forskellige aktører på børn og ungeområdet.

Integrated Children System (ICS) er valgt som en fælles socialfaglig metode og analyseramme. Metoden baserer sig på engelske og svenske forsknings- og evalueringresultater og er tilpasset danske forhold og dansk lovgivning. Det overordnede perspektiv er den udviklingsøkologiske teori, som beskriver et barns udvikling i et interaktions- og samspilsperspektiv (Bronfenbrenner, 2005). Barnets udvikling skal ses og forstås ud fra den sociale sammenhæng, som barnet og familien indgår i. Herunder samspillet mellem barn og forældre og mellem familien og dens omgivelser samt familiens sociale integration i samfundslivet. Der er udviklet en række fælles blanketter, bl.a. til den børnefaglige undersøgelse, som anvendes, indtil DUBU er klar til implementering ultimo 2011. For uddybning se www.servicestyrelsen.dk/dubu.

Integrated Children System (ICS) er med udgangen af 2011 indført i 47 danske kommuner som følge af DUBU-projektet.

Systematikken understøtter intentionerne i Anbringelsesreformen og Barnets Reform ved at støtte en systematisering af målene i formålsparagraffen samt de seks punkter, der skal fremgå af både undersøgelsen og handleplanen. Desuden hjælper systematikken til at definere hensigt og mål med en anbringelse.

ICS-materialer og de tilhørende blanketter må kun bruges i sagsbehandlingen, hvis kommunen har indgået en ICS-licensaftale med Socialministeriet. Det er gratis at indgå en aftale, som forpligter på følgende punkter:

- Alle medarbejdere, der skal arbejde med ICS, deltager i tre dages kursus i ICS.
- Kommunen skal anvende ICS efter en række minimumsstandarder beskrevet i ICS-licensaftalen.
- Kommunen skal udpege en ICS-ansvarlig som kontaktperson i forbindelse med licensaftalen.

ICS – en del af DUBU

Integrationen i DUBU giver sagsbehandleren et konkret redskab til at sikre kvalitet og systematik med fokus på barnets behov og udvikling. ICS er en del af alle delprocesser i et sagsforløb fra henvendelse eller underretning til børnefaglig undersøgelse, udarbejdelse af handleplan og opfølgning i forhold til det enkelte barn.

Ideen

ICS bygger på forståelsen af, at børn og unges velfærd formes i samspillet mellem tre hovedområder:

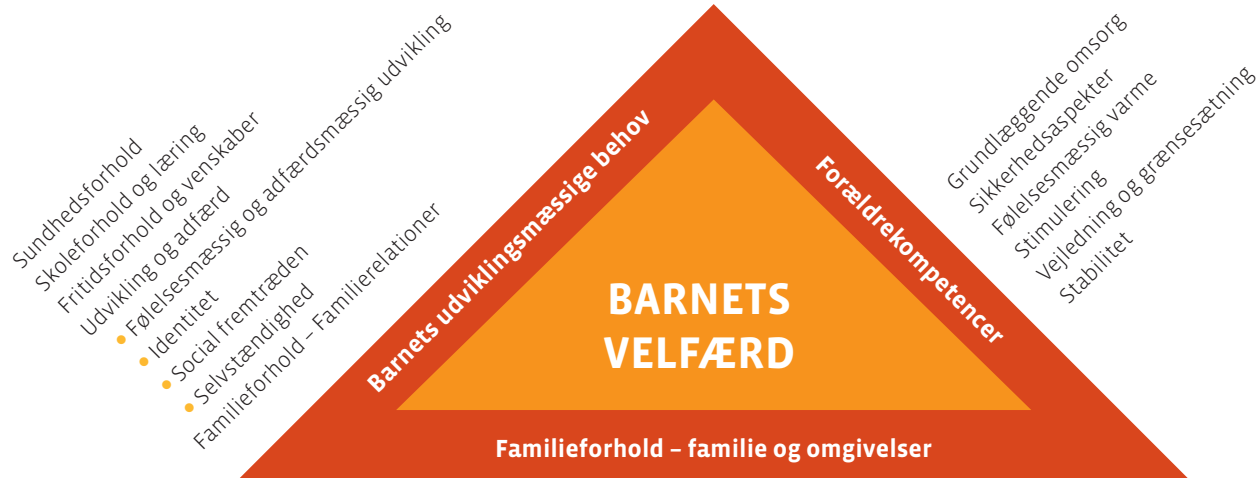
- Barnets udviklingsmæssige behov.
- Forældrekompetencer.
- Familieforhold – familie og omgivelser.

Værktøjskassen

Den sammenhæng kan illustreres som en trekant, hvor de tre sider repræsenterer de faktorer, som påvirker barnets velfærd og udviklingsmuligheder.

Barnets udviklingsmæssige behov

ICS-trekantens venstre side dækker barnet eller den unges udvikling og udviklingsmæssige behov. De afdækkes ud fra en række dimensioner, som svarer til fokusområderne i Anbringelsesreformen.

- Familiens historie og funktion
- Slægtninge og andre i familiens netværk
- Boligen
- Beskæftigelse
- Økonomi
- Familiens relationer til omgivelserne
 - Familiens sociale integration
 - Lokalsamfundsressourcer

ICS-trekanten – Integrated Children's System

Forældrekompetencer

ICS-trekantens højre side dækker betingelser hos forældrene med hensyn til at kunne udfylde forælderrollen i overensstemmelse med barnets behov.

Familieforhold – familie og omgivelser

ICS-trekantens bund dækker de sammenhænge, som både barnet og familien indgår i.

Tilsammen peger ICS-modellen på en række dimensioner i samspillet mellem familie og omgivelser, som er centrale for barnets velfærd og for forældrenes muligheder for at varetage forælderrollen.

(Se mere om ICS og bl.a. blanketten til den børnefaglige undersøgelse på www.servicestyrelsen.dk/dubu).

Undersøgelser ud fra et systemisk perspektiv i Århus Kommune

I perioden 2008 til 2009 blev der i Århus Kommune i samarbejde med Aalborg Universitet gennemført et udviklingsforløb, der skulle føre frem til en mere ensartet måde at gennemføre undersøgelser på. Der blev i forløbet udviklet en overordnet styringsmodel. Modellen anviste, hvilke faser der kunne gennemføres i et undersøgelsesforløb.

Modellen byggede på en beslutning om, at undersøgelser som udgangspunkt skulle gennemføres ud fra et systemisk perspektiv og en omlægning i retning af, at undersøgelser i højere grad skulle foregå som en læreproces sammen med familien og i mindre grad gennem at indhente attester.

Faserne i et undersøgelsesforløb

Med udgangspunkt i lovens bestemmelser om, at en børnefaglig undersøgelse ikke må være mere omfattende, end formålet tilsiger, udvikledes en model, der både kunne hjælpe med at holde sig til dette mål, og som samtidig gav forskellige muligheder for måden, en undersøgelse kunne gennemføres på.

Alle undersøgelser starter med afklaring (fase 1) og en planlægning af første møde med familien (fase 2). I dette første møde med familien skal der være fokus på alvoren i situationen, og dermed i hvilken grad barnets grundlæggende behov bliver opfyldt.

I fase 3 kan rådgiveren vælge ud fra, hvad der vil være mest hensigtsmæssigt og med udgangspunkt i familiens ressourcer og kompetencer. Valget står mellem endnu en samtale med familien, et netværksmøde, hvor den videre undersøgelse foregår sammen med familie og relevant netværk, eller et møde, hvor flere fagpersoner er til stede, og der gennemføres en såkaldt social analyse sammen med familien (se Alminde et al. 2008).

Værktøjskassen

Nogle undersøgelser vil for eksempel bestå af fase 1, 2, 4 og 5, mens andre også inkluderer et eller flere af de foreslåede møder i fase 3. Faserne ser i oversigtsform således ud:

Den blå farve (og dermed også de blå cirkler) illustrerer myndighedsdelen og de opgaver, der ligger her. Den grønne farve illustrerer udførerdelen.

FASE 1 Afklaring og etablering af læringsrum	FASE 2 Første møde med familien	FASE 3 Et eller flere af følgende møder	FASE 4 Skriftligt materiale	FASE 5 Handleplan udformes
Bekymring modtages Afklaringsmøde (alvoren af bekymringer) Beslutning Undersøgelse	Fokus på barnets tarv Analyse/vurdering af alvoren i sagen	A: Møde med familien B: Netværksmøde C: Tillempt social analyse sammen med familien 	Analyse af hele materialet (Eventuel social analyse) Vurdering Konklusion	Beslutning om hjælpeforanstaltninger
Mellem fase 1 og fase 2 indhentes erklæringer efter aftale med forældrene		Der afholdes børnesamtale Vidensperson fra foranstaltningen deltager eventuelt	Mellem fase 3 og fase 4 indhentes eventuelt yderligere oplysninger	Det overvejes om kommende foranstaltninger skal deltage
 Undersøgelse af og henvendelse til relevante leverandører				
Visitationsmøde 	Indskrivning 	Opfølgingsmøder 	Afslutning af ophold 	Hjemgivelse eller ny foranstaltning
Fokus på § 50-undersøgelse og handleplan	Fokus på mål i handleplanen	Tilsyn/opfølgning med fokus på mål i handleplanen	Fokus på mål for barnets fremtid	Ved ny foranstaltning udarbejdes ny handleplan

Som det fremgår, kan det både i fase tre og fem overvejes, om det vil være hensigtsmæssigt, at udførerdelen deltager i processen. Ikke at det på dette tidspunkt er bestemt, hvem der skal forestå en foranstaltning, men der kan være personer fra udførerleddet, som kan bidrage med faglige input under undersøgelsen. Dette er illustreret ved cirklerne med spørgsmålstegn.

I fase tre kan det dreje sig om, at udførerdelen er til stede ved et møde og bidrager med spørgsmål, som er relevante at få afklaret i forhold til en eventuel foranstaltning. I fase fem kan det dreje sig om afklaring af, om en påtænkt foranstaltning kan opfylde de krav, en undersøgelse peger på i forhold til et barn (Kildedal m.fl. 2009).

Det systemiske perspektiv

Der blev dels taget udgangspunkt i Bronfenbrenners udviklingsøkologiske forståelse (som også ligger til grund for ICS) og dermed en forståelse af, at barnet og dets udvikling skal ses i relation til den familiemæssige, den kulturelle og den samfundsmæssige ramme, barnet vokser op i.

Det er ikke blot barn-forældre-relationen, der har betydning for barnets udvikling. Også omgivelserne og omgivelsernes påvirkning af forældrenes kompetencer og evner til at varetage forælderrollen har betydning. Desuden indebærer denne tankegang et børnesyn, hvor forståelsen er, at barnet eller den unge også selv

påvirker menneskene omkring sig. Ud over dette skal der sættes fokus på de grundlæggende vilkår, som familien lever under, f.eks. økonomi og boligforhold. Dette spiller ind på dagligdagen i forhold til, i hvilken grad familien har råd til materielle ting; ferier, gaver, betaling for fritidsinteresser, børnefødselsdage osv.

Den systemiske samtale

Det blev desuden besluttet at tage udgangspunkt i den systemiske samtale, hvis formål er at hjælpe familien ved at skabe en ramme, der giver mulighed for at få en ny forståelse af sig selv og mulighed for at forandre adfærd både undervejs i undersøgelsen og bagefter.

Ifølge forskning er det vigtigt for familiens tryghedsfølelse, at der skabes klarhed for familien i forhold til, hvilken kontekst, 'mødet' finder sted i, samt hvad der er sagsbehandlerens myndighedsopgave som ansat i socialforvaltningen (Kildedal et al 2009).

Samtidig skal sagsbehandleren i en systemisk samtale indtage en position som den, der forholder sig neutral, nysgerrig og udforskende i forhold til det præsenterede problem/den præsenterede udfordring, således at alle i familien får en stemme i samtalen om familiens problem/udfordring og deres ressourcer til at håndtere situationen.

Samtalen skal være undersøgende og 'samskabende' for alle deltagere. Ifølge den systemiske tankegang

Værktøjskassen

lægges der vægt på, at 'problemet er problemet'. Det vil sige, at det ikke er barnet eller forældrene, der er problemet, men den rolle, parterne spiller i historien om 'problemet'.

Det betyder i praksis, at der ikke findes én virkelighed, men mange virkeligheder, og at sagsbehandleren skal sikre, at alles perspektiv har lige ret, ligesom det skal sikres, at der arbejdes med at udforske problemets/udfordringens betydning for relationerne i familien. For at få disse sammenhænge frem, arbejder man ud fra den systemiske tankegang både med 'lineære', 'cirkulære' og 'refleksive' spørgsmål og en grundlæggende 'cirkulær forståelse' af sammenhængen i en familie. Det præciseres i denne forbindelse, at der i nogle tilfælde vil være 'en virkelighed', der skal tages mest hensyn til, nemlig i de tilfælde, hvor barnets tarv er truet. Her skal hensynet til barnet tælle mest.

Samarbejdet med Aalborg Universitet blev afsluttet i 2009, og siden da har kommunen arbejdet videre med dette perspektiv.

Et eksempel

Skarpere med ICS

Middelfart Kommune har brugt ICS-metoden til den børnefaglige undersøgelse siden 2007. Implementeringen var krævende, men i dag er metoden hverdag og resultaterne overbevisende.

– Vi har anvendt ICS-metoden ved den børnefaglige undersøgelse i tre år, fortæller Jonna Christoffersen, der er juridisk fagspecialist i Familieafdelingen, Middelfart Kommune. – I dag er det for længst blevet dagligdag. Alle medarbejdere i Familieafdelingen har gennemført uddannelsen i ICS-metoden og anvender den i praksis. Samtidig har vi gjort meget ud af at informere vores samarbejdspartnere – for eksempel skoler og institutioner – om ICS. De skal kende begreberne og baggrunden for, at vi bruger dem, som vi gør, hvis samarbejdet skal fungere ordentligt.

Systematik og ensartethed

– I mine øjne ligger de største fordele ved ICS i den ensartethed og systematik, der er i måden, vi gennemfører sagsbehandlingen på. Samtidig – og det er det vigtigste – så mener jeg klart, at det giver bedre beslutninger. Vi er blevet skarpere i vores vurderinger, og vi når frem til foranstaltninger, der er mere holdbare end tidligere. Der er færre situationer, hvor vi er nødt til at ændre indsatsen undervejs. Der er med andre ord mere kontinuitet i den måde, foranstaltningerne bliver gennemført på.

Fokus på barnet

– I kraft af ICS-metoden har vi meget konkrete og brugbare redskaber til at kombinere vores teoretiske viden på børn og ungeområdet med de oplysninger, vi får i de enkelte sager, og de iagttagelser, vi gør os. Vores fokus bliver fastholdt på barnet, så det hele tiden er det udgangspunkt, vi har. Selvfølgelig spiller forældrenes forhold også ind, men vi ser det i relation til barnet. Hvad er barnets ressourcer? Hvordan påvirker problemerne barnet? Hvad er det, forældrene kan som forældre?

Underbyggede konklusioner

– Metoden fastholder os også i, at konklusionerne skal drages på grundlag af de rent faktiske oplysninger, der er kommet frem gennem undersøgelsen. Populært sagt kan vi ikke konkludere ud fra noget, der ikke er sagt. Vi bliver også fastholdt i at tage stilling til det, der er relevant og ikke at overse noget undervejs – som f.eks. at forholde os til aldersopdelte fokuspunkter hos barnet.

– Meget af det lyder oplagt, men når jeg læser gamle undersøgelser, er det forbausende, i hvor høj grad konklusionerne var uunderbyggede, og hvor meget det faktisk blev forældrenes historie frem for barnets. Samtidig er det åbenbart, at undersøgelserne og dermed også beslutningerne tidligere var ret forskellige fra sagsbehandler til sagsbehandler.

Nu er det hverdag

– Middelfart Kommune var en af seks pilotkommuner i

forhold til ICS-metoden og DUBU-projektet. Det var hårdt i begyndelsen. Det tager ressourcer at implementere en metode, der er så anderledes end den hidtidige praksis, og oven i købet gjorde vi det samtidig med kommunalreformen. Det var en hård proces, men i dag er det hverdag, og vi er meget glade for det.

– Vi har gjort det på den hårde måde uden de it-værktøjer, der en dag vil være til rådighed i kraft af DUBU-systemet. Til gengæld er vi som projektkommune med til at præge løsningerne i DUBU, så den side af det er spændende at arbejde med.

Mere at vide +

På nettet

www.dubu.dk

Digitalisering – Udsatte Børn og Unge. Læs om projektet DUBU's baggrund, deltagere, målsætninger, ICS som faglig analyseramme, ICS-håndbogen samt det samlede blanketmateriale.

www.servicestyrelsen.dk/dubu

Litteratur

Alminde, R., K. Henriksen, L.C. Nørmark og M.S. Andersen (2008): *Social analyse og handling. Et refleksionsredskab i socialt arbejde*, Hans Reitzel.

Andersen, D., M.D. Mortensøn, A.S. Perthou og M.N. Nerrebek (2008): *Anbragte børns undervisning. Sammenfatning af tre delrapporter*, SFI 08:26.

At skrive en afgørelse. Den sociale Ankestyrelse (2004): Pjece fra kortlink.dk/8uxc

Bo, K.-A. og I. Gehl (2005): "Børnesamtalen. Samtalens betydning for barnet" i Annette Munch (red.): *Forskning og socialt arbejde med udsatte børn og unge – En antologi*, UFC Børn og Unge.

Bo, K.-A., J. Guldager og B. Zeeberg (red.) (2008): *Udsatte børn. Et helhedsperspektiv*, Akademisk Forlag.

Borge, A.I.H. (2003): *Resiliens – Risiko og sund udvikling*, Hans Reitzel.

Bronfenbrenner, U. (red.) (2005): *Making Human Beings Human: Bioecological Perspectives on Human Development (The SAGE Program on Applied Developmental Science)*, Sage Publications.

Bryderup, I.M., B. Madsen og A.S. Perthou (2001): *Specialundervisning på anbringelsessteder og i dagbehandlingstilbud*, DPI 03:01.

Børn og unge anbragt uden for hjemmet, kommunale afgørelser – årsstatistik 2008, Ankestyrelsen, 2009.

Christensen, E. og T. Egelund (2002): *Børnesager. En evaluering af den forebyggende indsats*, SFI 02:10.

Christoffersen, M.N., A.-D. Hestbæk, A. Lindemann og V.L. Nielsen (2006): *Nye regler for udsatte børn og unge. Ændringerne i servicelovens børneregler 2001. Delrapport I*, SFI 05:15.

Egelund, T. (2002): *Metodeanvendelse i kommunernes forebyggende arbejde med børn og unge. 2. delrapport i Evaluering af den forebyggende indsats over for børn og unge*, SFI 03:02.

Egelund, T., A.-D. Hestbæk og D. Andersen (2004): *Små børn anbragt uden for hjemmet. En forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995*, SFI 04:17.

Egelund, T., P.S. Christensen, T.B. Jacobsen, T.G. Jensen og R.F. Olsen (2009): *Anbragte børn og unge. En forskningsoversigt*. SFI 09:24.

Egelund, T., D. Andersen, A.-D. Hestbæk, M. Lausten, L. Knudsen, R.F. Olsen og F. Gerstoft (2008): *Anbragte børns udvikling og vilkår. Resultater fra SFI's børneforløbsundersøgelser af årgang 1995*. SFI 08:23.

Ejrnæs, M., G. Gabrielsen og P. Nørrung (2004): *Social opdrift – social arv*, Akademisk Forlag.

Ejrnæs, M. og J. Guldager (2008): *Helhedssyn og forklaring*, Akademisk Forlag.

Hafstad, R. og H. Øvreeide (2004): *Forældrefokuseret arbejde med børn*, Systime.

Halse, J.A. (2007): *Negativ social arv. Om tidlig indsats over for risikobørn og deres familier*, Kroghs Forlag.

Hansen, J. (2005): *Skolegang: skolens betydning for anbragte børns fremtid*, UFC Børn og Unge, KABU Tema-hæfte.

Hestbæk, A.-D. og T. Egelund (2003): *Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet. En forskningsoversigt*, SFI 03:04.

Hestbæk, A.-D., A. Lindemann, V.L. Nielsen og M.N. Christoffersen (2006): *Nye regler – ny praksis. Ændringerne*

i servicelovens børneregler 2001. Afslutningsrapport. Styrelsen for Social Service 06:10.

Hestbæk, A.-D., A. Lindemann, E. Christensen, C. Rebien og M. Christensen (2005): *Kommuner i udvikling på børneområdet. Ændringerne i Serviceloven 2001, delrapport II*, SFI 05:16.

Kildedal, K. og B. Verwohlt i samarbejde med Århus Kommune (2009): *Socialfagligt grundlag for gennemførelse af § 50 undersøgelser i Århus Kommune*. Dokument udarbejdet i forbindelse med et udviklingsprojekt i Århus Kommune.

Kildedal, K., L. Uggerhøj, S. Nordstoga og S. Sagatun (2010): "Den børnefaglige undersøgelse – på vej mod handleplanen" i *Uden for nummer*, 11. årgang, nr. 21, Dansk Socialrådgiverforening.

Lausten, M., H. Hansen og A.A. Nielsen (2010): *Udsatte børnefamilier i Danmark*, SFI 10:14.

Lausten, M., A.-K. Mølholt, H. Hansen, L.H. Schmidt og M. Aaqvist (2010): *Forebyggende foranstaltninger 0-4 år. Dialoggruppe – Om forebyggelse som alternativ til anbringelse, delrapport 2*, SFI 10:22.

Minuchin, P.J. Colapinto og S. Minuchin (2008): *Udsatte familier i et ressourceperspektiv*, Hans Reitzels Forlag

Ottosen, M.H. og P.S. Christensen (2008): *Anbragte børns sundhed og skolegang. Udviklingen efter anbringelsesreformen*, SFI 08:21.

Ploug, N. (red.) (2003): *Vidensopsamling om social arv*, Socialministeriet.

Praksisundersøgelse om anbringelse af børn og unge, Ankestyrelsen, 2009.

Rapport om kulegravning af særlige støtte-områder for børn og unge, Kommunernes Landsforening, Amdsrådsforeningen, Socialministeriet, 2003.

Thomsen, H. (2004): *Kvalitet i skolegangen for børn og unge anbragt på socialpædagogiske opholdssteder*, KABU-projekt, Center For Socialfaglig Udvikling, Århus Kommune.

Vinnerljung, B. (2006): "Fosterbarn som unga vuxna. En översikt av resultat från några nationella registerstudier" i *Socialmedicinsk tidsskrift*, 83, 1.

Vinnerljung, B., A. Hjern og F. Lindblad (2006): "Suicide Attempts and Severe Psychiatric Morbidity among Former Child Welfare Clients – a National Cohort Study" i *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47:7, s. 723-733.

Handleplaner – en introduktion

Når den børnefaglige undersøgelse er gennemført, og det på baggrund af denne vurderes, at barnet og familien har behov for særlig støtte, skal der udarbejdes en handleplan. Handleplanen skal sikre, at barnet får den rette støtte i forhold til de behov, der er afdækket i den børnefaglige undersøgelse. Handleplanen skal beskrive formålet med støtten, hvilke mål der er med støtten, og hvordan der skal arbejdes for at nå målene.

Handleplanen skal forstås som et dynamisk samarbejdsredskab, der kan være med til at kvalificere samarbejdet mellem sagsbehandleren, barnet, barnets familie og de mennesker, der skal yde en indsats i forhold til barnet og dermed være et redskab, der skal give en fælles forståelse af indhold i og formål med indsatsen.

Den kommunale myndighed har ansvaret for, at handleplanen bliver udarbejdet, mens leverandøren af indsatsen udformer en behandlingsplan på grundlag af handleplanen i samarbejde med sagsbehandleren og andre relevante parter.

Med Barnets Reform skærpes fokus på handleplanen, som et centralt redskab til styring af indsatsen i forhold til barnet og familien. I forhold til intentionerne med Barnets Reform, hvor et af de grundlæggende principper er, at barnet skal være i centrum for arbejdet, bør en handleplan udarbejdes i et tæt og dynamisk

samspil med barnet og familien. Det er vigtigt at tage udgangspunkt i, at barnet (og familien) skal ses som aktør i eget liv og dermed gennem dialog at inddrage barnets eller den unges egen forståelse, erkendelse og ønsker om mål for sin egen udvikling.

Loven fastslår, at handleplanen skal angive målet, men også hvilken indsats der er nødvendig for at opnå målet. Det vil sige, at det også skal overvejes, hvilke kvaliteter indsatsen skal indeholde i forhold til det konkrete barn. Hermed menes, hvilken form for socialpædagogisk strategi der vil være befordrende for netop dette barn, og hvilke der vil virke kontraindicerende. Intentionerne i Barnets Reform er bl.a. andet at sikre alle børn en relation til en eller flere voksne. Derfor er det nødvendigt at gøre sig overvejelser om, både hvilke relationer barnet har i forvejen, og hvordan de kan bibeholdes, og hvilke nye relationer barnet skal sikres.

Det pointeres, at indhold og mål i handleplanen skal være konkrete, så både sagsbehandler, leverandør og familie og barn arbejder sammen mod et fælles mål. Handleplanen skal samtidig anvendes som redskab til systematisk at følge op på og justere indsatsen over for barnet og familien, så det sikres, at indsatsen bidrager til at fremme målene og dermed lever op til sit formål.

De handleplaner, der udarbejdes i en kommune, kan desuden anvendes som et nyttigt redskab til at udfor-

Nyt i Barnets Reform

I forbindelse med Barnets Reform gennemføres en række forenklinger af reglerne i forhold til handleplanen. Formålet er at gøre planen til et mere fleksibelt styringsredskab, der i højere grad kan tilpasses det enkelte barns behov og de foranstaltninger, der iværksættes. Fokus skal rettes mod barnets bedste.

- Der stilles ikke længere krav om, at handleplanen skal indeholde delmål – nu alene krav om formål og mål med indsatsen
- Handleplanen skal tage udgangspunkt i resultaterne af den børnefaglige undersøgelse og den afsluttende vurdering af barnets eller den unges forhold. De forhold, der indgår i den børnefaglige undersøgelse, skal alene indgå i handleplanen i det omfang, der er afdækket problemer, som der er behov for at have fokus på.
- For unge, der er fyldt 16 år, skal der i handleplanen indgå konkrete mål for den unges overgang til voksentilværelsen.
- Mulighed for fælles handleplan for søskende. Handleplanen skal dog tage højde for de individuelle forskelle, således at den stadig indeholder mål for det enkelte barn.
- Reglerne om handleplan for kriminalitetstruede børn er flyttet fra servicelovens § 140, stk. 3 og 4, til § 57 c, stk. 1 og 2, der specifikt beskæftiger sig med kriminalitetstruede børn og unge. Der er alene tale om en redaktionel ændring.
- Tydeliggørelse af, at fastsættelsen af mål i den konkrete handleplan skal ske i overensstemmelse med formålsbestemmelsen i § 46.
- Tilsynet med anbragte børn skal ske i sammenhæng med revision af handleplan, jf. § 70, stk. 2, og der skal fremover foretages mindst to årlige tilsynsbesøg, hvor der skal tales med barnet.

ske og dermed opsamle viden om kommunens arbejde på området: Hvem er de udsatte børn i kommunen? Hvilke børn får tildelt hvilken støtte og med hvilken begrundelse? Hvad er effekten af forskellige typer af indsatser i forhold til bestemte målgrupper af udsatte børn? Hvad har indsatsen kostet, samt ikke mindst med

hvilke indsatser får kommunen mest og bedst muligt for pengene.

I det følgende vil gældende lov, viden om handleplaner samt eksempler på værktøjer og metoder til at sikre handleplaner af høj kvalitet blive præsenteret.

Det siger loven §

§ 140. Kommunalbestyrelsen skal udarbejde en handleplan, inden der træffes afgørelse om foranstaltninger, jf. § 52 og § 76. Betyder hensynet til barnet eller den unge, at man ikke kan afvente udarbejdelsen af en handleplan, er en kortfattet angivelse af formålet med foranstaltningen tilstrækkelig. Det påhviler da kommunalbestyrelsen snarest muligt og senest inden 4 måneder at opstille en handleplan.

Stk. 2. For unge under 18 år med et behandlingskrævende stofmisbrug skal kommunalbestyrelsen udarbejde en handleplan for den behandling, der skal iværksættes, og for den nødvendige støtte til den unge. Handleplanen udarbejdes i samarbejde med den unge og dennes familie.

Stk. 3. En handleplan skal angive formålet med indsatsen, og hvilken indsats der er nødvendig for at opnå formålet. Handleplanen skal tage udgangspunkt i resultaterne af den børnefaglige undersøgelse af barnets eller den unges forhold, jf. § 50. Handleplanen skal i forhold til de problemer, der er afdækket i undersøgelsen, indeholde konkrete mål i forhold til barnets eller den unges trivsel og udvikling i overensstemmelse med det overordnede formål med støtten, jf. § 46. Herudover skal handleplanen for unge, der er fyldt 16 år, opstille konkrete mål for den unges overgang til voksenlivet.

Stk. 4. En handleplan skal endvidere angive indsatsens forventede varighed. I sager om anbringelse uden for hjemmet, jf. § 52, stk. 3, nr. 8, og § 58, skal en handleplan tillige angive, hvilke former for støtte der selvstændigt skal iværksættes over for familien i forbindelse med, at barnet eller den unge opholder sig uden for hjemmet, og i tiden efter barnets eller den unges hjemgivelse.

Stk. 5. For unge, der er idømt en sanktion efter straffelovens § 74 a, skal handleplanen indeholde en konkret plan for, hvordan den unge snarest muligt og senest ved afslutningen af sanktionen påbegynder en uddannelse eller kommer i beskæftigelse.

Stk. 6. Der kan udarbejdes én samlet handleplan for flere børn i familien. Handleplanen skal i så fald tage højde for børnenes individuelle forhold.

Ved hvilke foranstaltninger skal der udarbejdes handleplan?

Der skal udarbejdes handleplaner ved:

- Anbringelse uden for hjemmet jf. § 52, stk. 3.
- Forebyggende foranstaltninger efter § 52
- Efterværn for 18-22-årige, jf. § 76

Tidsfrist

Handleplanen skal udarbejdes, inden der træffes afgørelse om en foranstaltning, uanset om det drejer sig om en frivillig eller tvangsmæssig foranstaltning. I akutte sager, hvor det vil være i modstrid med hensynet til barnet at afvente udarbejdelse af en handleplan, kan forvaltningen nøjes med at lave en kort angivelse af formålet med foranstaltningen. I de sager skal der snarest muligt, og senest inden for fire måneder efter afgørelsen om foranstaltningen, udarbejdes en handleplan, der opfylder kravene.

Indhold og fremgangsmåde

Handleplanen skal indeholde både overvejelser om typen af indsats og konkrete mål i forhold til barnets trivsel og udvikling. Udgangspunktet er den gennemførte børnefaglige undersøgelse. Der skal både være en angivelse af formål og mål for indsatsen. Disse skal være i overensstemmelse med formålsbestemmelsen i § 46.

Det betyder, at der skal opstilles mål i forhold til de behov, der er afdækket i den børnefaglige undersøgelse. Der skal også fremgå overvejelser om, hvilke elementer eller kvaliteter en indsats skal have, for at myndigheden vurderer, at barnet kan nå målene. Det er ikke et krav, at handleplanen skal omfatte alle de punkter, der er afdækket i den børnefaglige undersøgelse, men alene de punkter, som undersøgelsen har vist, at der er behov for at styrke. Der er heller ikke længere krav om, at der skal opstilles delmål i handleplanen.

Handleplanen skal indeholde oplysninger om, hvilke forhold der giver anledning til hvilke mål, eksempelvis om det er forhold hos barnet, familien eller omgivelserne. Det skal fremgå præcist, hvilken form for indsats der tænkes at kunne imødekomme barnets og familiens behov, samt hvordan de ressourcer, der er hos barnet og familien, kan indgå i denne indsats.

Målene skal anføres så specifikt som muligt. Målet skal være målbart, det vil sige, at man skal kunne formulere succeskriteriet for, hvornår et mål er nået, ligesom det skal fremgå, hvilken form for indsats der kan hjælpe barnet til at nå målet.

Kravene til en handleplans indhold er de samme, uanset om der er tale om iværksættelse af en forebyggende foranstaltning eller en anbringelse uden for hjemmet med eller uden samtykke.

Handleplaner målrettet specifikke grupper

Unge fra 16 år

Ud over de almindelige krav til en handleplans indhold skal der i handleplaner for unge, der er fyldt 16 år, også indgå konkrete mål for overgangen til voksenlivet. Formålet er at forberede den unge så godt som muligt til et liv som voksen. Ved fastsættelsen af mål, skal der indgå overvejelser om, hvilke forløb den unge bør have før og efter sit 18. år. Det vil således være relevant at have et særligt fokus på uddannelse, fremtidige job-

muligheder, huslige forhold og økonomi - kompetencer, der gør det muligt for den unge at klare sig selv. Se mere om dette i kapitel 10.

Vordende forældre

Er der tale om vordende forældre skal planen opstille konkrete mål for alle relevante foranstaltninger i forhold til familiens samlede situation.

Kriminalitetstruede børn

Handleplaner for børn under 18 år, der har begået voldskriminalitet eller anden alvorlig kriminalitet, skal indeholde en plan for en indsats, der kan modvirke yderligere kriminalitet og yde den nødvendige støtte til barnet. Handleplanen udarbejdes i samarbejde med barnet og familien. Planen skal udarbejdes senest syv dage efter, at kommunen har modtaget dokumentation fra politiet om den begåede kriminalitet.

Behandlingskrævende stofmisbrug hos børn

Forvaltningen skal i samarbejde med barnet og familien udarbejde en handleplan for den behandling, der skal iværksættes. Handleplanen skal endvidere beskrive den støtte, der er nødvendig for barnet. Der tænkes her på de almindelige foranstaltninger efter servicelovens kap. 11.

De børn, der har så stort et misbrug af stoffer, at de har behov for misbrugsbehandling, er ofte børn, som derudover også har svære sociale problemer. Det skal således ofte i disse sager vurderes, om der er behov for at iværksætte foranstaltninger og opstille mål i forhold til andre problemer hos barnet end misbruget.

Støtte til familien i forbindelse med anbringelse og hjemgivelse

Barnets handleplan skal rumme oplysninger om, hvilken form for støtte der skal iværksættes over for familien, mens barnet er anbragt uden for hjemmet og efter en hjemgivelse, jf. § 140, stk. 4, 2. pkt.

Forældrehandleplaner

Hvis der iværksættes selvstændig støtte til forældre i forbindelse med et barns anbringelse uden for hjemmet, skal forældrenes hjemkommune lave en selvstændig handleplan for forældrene for denne støtte, jf. § 54, stk. 2, 3. pkt.

Det er vigtigt under en anbringelse at arbejde med at løse familiens eventuelle problemer. Støtten kan både gives med henblik på at arbejde på hjemgivelse og med henblik på at støtte forældrene i at kunne udfylde deres forælderrolle under anbringelsen. Se kapitel 3 om forældrestøtte.

Ungdomssanktions-dømte

En handleplan for en ung, der er idømt en ungdomssanktion, skal indeholde en plan for, hvordan den unge kommer i gang med en uddannelse eller i beskæftigelse enten under eller senest, når sanktionen er afsluttet, jf. § 140, stk. 5.

Forventet varighed

Handleplanen skal angive foranstaltningens forventede varighed. Selvom det ofte kan være vanskeligt at angive tidsperspektivet for en foranstaltning, må der

laves en konkret vurdering af, hvor lang tid det vil tage at nå målet. Det er væsentligt af hensyn til såvel forældrene som barnet at have en fornemmelse af varigheden af en foranstaltning, jf. § 140, stk. 4, 1. pkt.

Mulighed for en samlet handleplan for flere børn i familien

Det er muligt at udarbejde en fælles handleplan for flere børn i samme familie. Handleplanen skal dog tage højde for de individuelle forskelle hos de pågældende børn, således at den stadig kan indeholde individuelle mål. Denne mulighed skal ses i sammenhæng med den tilsvarende mulighed i forbindelse med den børnefaglige undersøgelse, som begge har til formål at understøtte den tidlige indsats.

Inddragelse af børn, unge, familie og netværk

Handleplanen er et vigtigt redskab i forhold til at leve op til lovens intentioner om, at forældre og børn reelt skal medinddrages i forløbet. Planen skal derfor udarbejdes af sagsbehandleren i samarbejde med barnet og forældrene.

Der er ikke krav om et egentligt samtykke til udarbejdelse af en handleplan, men ud fra en socialfaglig betragtning skal handleplanen så vidt muligt udarbejdes i samarbejde med forældremyndighedens indehaver

og barnet. Det følger af formålsbestemmelserne i § 1 og § 46. Hensigten med inddragelsen er, at det vil give en fælles forståelse af og samarbejde om at nå målet med foranstaltningen. Ved frivillig anbringelse skal inddragelsen endvidere sikre, at der er tale om et informeret samtykke, hvilket betyder, at den unge, der er fyldt 15 år, og indehaveren af forældremyndigheden skal have forstået, hvad formålet med anbringelse er, og acceptere det.

Endvidere skal en revision af handleplanen så vidt muligt træffes med samtykke fra unge, der er fyldt 15 år, og forældremyndighedsindehaveren, jf. § 70, stk. 1.

Opfølgning og revision

§ 70. Kommunalbestyrelsen skal senest 3 måneder efter, at der er iværksat en foranstaltning over for barnet, den unge eller de vordende forældre, vurdere, om indsatsen skal ændres, og om handleplanen, jf. § 140, skal revideres. Kommunalbestyrelsen skal herefter med højst 6 måneders mellemrum foretage en sådan vurdering. Afgørelse om revision af handleplanen træffes så vidt muligt med samtykke fra forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 15 år.

Stk. 2. Ved anbringelse uden for hjemmet skal vurderingen af indsatsen efter stk. 1 og af behovet for revision af handleplanen ske på baggrund af

det løbende tilsyn med barnet eller den unge, jf. § 148, stk. 1, og efter kontakt med forældremyndighedsindehaveren. Tilsynet efter § 148, stk. 1, skal omfatte mindst to årlige tilsynsbesøg på anbringelsesstedet, hvor kommunen taler med barnet eller den unge. Samtalen skal så vidt muligt finde sted uden tilstedeværelse af ansatte fra anbringelsesstedet. Vurderingen skal omfatte en stillingtagen til, hvorvidt andre forhold end de hidtil beskrevne, jf. § 140, er relevante, og i så fald skal disse indgå i en revideret handleplan.

Stk. 3. For unge, der er idømt en sanktion efter straffelovens § 74 a, skal vurdering og revision af handleplan og indsats særlig vedrøre, hvordan det sikres, at den unge kommer i uddannelse eller beskæftigelse. Det skal senest i forbindelse med den første vurdering konkretiseres, hvordan de overordnede mål om uddannelse og beskæftigelse nås i løbet af sanktionen.

Stk. 4. Er der udarbejdet en særskilt plan for støtten til forældrene efter § 54, stk. 12, skal kommunalbestyrelsen tilbyde at revidere denne plan, når der er behov for det. Kommunalbestyrelsen skal senest 3 måneder efter, at barnet eller den unge har fået ophold uden for hjemmet, tilbyde en revision af planen. Kommunalbestyrelsen skal herefter med højst 12 måneders mellemrum foretage en vurdering af, om der er behov for at tilbyde en revision af planen.

Senest tre måneder efter, at en foranstaltning er iværksat, skal sagsbehandleren vurdere, om indsatsen skal ændres og handleplanen revideres. Derefter skal der følges op med højst seks måneders mellemrum, jf. § 70, stk. 1. Det er i den forbindelse vigtigt at overveje, om nogle af de punkter, som hidtil ikke har været relevante at forholde sig til i handleplanen, nu er relevante. Når et barn når skolealderen, vil det f.eks. være relevant at fokusere på dette (se kapitel 10).

Anbringelse uden for hjemmet

En vurdering af indsatsen og behovet for revision af handleplanen skal bl.a. ske på baggrund af det løbende tilsyn med barnet, jf. § 148, stk. 1, og efter kontakt med indehaveren af forældremyndigheden. Tilsynet skal tilrettelægges efter sagens karakter. Det skal dog omfatte mindst to årlige besøg på anbringelsesstedet, hvor kommunens medarbejder har en samtale med barnet. Den skal så vidt muligt finde sted uden tilstedeværelse af ansatte fra anbringelsesstedet. Tilsynet skal vurdere om andre forhold end de hidtil beskrevne, er relevante, og de skal i så fald indgå i en revideret handleplan, jf. § 70, stk. 2.

Ungdomssanktions-dømte

Ved revision af handleplanen skal der være særligt fokus på at sikre, at den unge kommer i uddannelse eller beskæftigelse, jf. § 70, stk. 3.

Forældrehandleplaner

Planen skal revideres efter behov. Ved afgørelser om anbringelse uden for hjemmet skal forældrene tilbydes

en revision af deres handleplan senest tre måneder efter afgørelsen. Forvaltningen skal derefter med højst 12 måneders mellemrum vurdere, om der er behov for at tilbyde forældrene en revision af handleplanen, jf. § 70, stk. 4.

§ 68

(...)

Stk. 11. Forud for hjemgivelse skal kommunalbestyrelsen revidere handleplanen, jf. § 140, og angive den videre indsats i forbindelse med hjemgivelsen. I forbindelse med en sanktion efter straffelovens § 74 a skal revisionen særlig vedrøre, hvordan målene om uddannelse eller beskæftigelse nås.

Stk. 12. Kommunalbestyrelsen i den unges opholdskommune skal senest 6 måneder forud for ophør af en anbringelse ved det fyldte 18. år træffe afgørelse om, hvorvidt den unge har behov for efterværn, og i givet fald træffe afgørelse om, hvilke foranstaltninger der skal iværksættes efter § 76. Kommunalbestyrelsen skal forinden da i samarbejde med den unge have revideret handleplanen og herunder have taget stilling til den unges videre forløb med hensyn til uddannelse og beskæftigelse samt øvrige relevante forhold.

Stk. 13. Hvis en ung i alderen 18 til 22 år, der har været anbragt indtil sit fyldte 18. år, eller som har haft en fast kontaktperson indtil sit fyldte 18. år,

skifter opholdskommune, skal den hidtidige opholdskommune forud for skiftet oversende den unges reviderede handleplan, jf. stk. 12, til den nye opholdskommune. Oversendelse af handleplanen skal ske med samtykke fra den unge og forældremyndighedsindehaveren.

Stk. 14. Den nye opholdskommune skal inden 30 dage fra modtagelsen træffe afgørelse om, hvorvidt den unge har behov for støtte efter § 76, og i givet fald træffe afgørelse om, hvilke foranstaltninger der skal iværksættes. Hvis der iværksættes støtte efter § 76, skal der udarbejdes en ny handleplan, jf. § 140.

Hjemgivelse

Forinden et anbragt barn hjemgives skal handleplanen revideres. Der skal i handleplanen angives det videre forløb for barnet, jf. § 68, stk. 11. Den reviderede handleplan skal indeholde en plan for blandt andet skolegang, uddannelse, fritidsaktiviteter og andre tiltag, der skal støtte barnet og familien efter hjemgivelse. Det kan i forbindelse med en hjemgivelse være nødvendigt at iværksætte foranstaltninger efter § 52 eller § 52 a, og handleplanen vil i sådanne tilfælde skulle opfylde de almindelige indholdsmæssige krav til handleplaner, jf. ovenfor.

Revisionen skal så vidt muligt foregå i samarbejde med forældremyndighedsindehaver og barnet. Intentionen med dette er, at familien er indforstået med den plan-

lagte støtte, idet det ellers bliver vanskeligt at støtte familien.

Ophør af anbringelse ved det 18. år

Senest seks måneder inden en ung, der er anbragt uden for hjemmet, fylder 18 år, skal der træffes afgørelse om efterværn. Til brug for denne vurdering skal der foreligge en revideret handleplan, jf. § 68, stk. 12. Revisionen skal ske i samarbejde med den unge.

Det skal i den reviderede handleplan angives, hvilke konkrete foranstaltninger der bør iværksættes. Der skal tages udgangspunkt i den unges behov og normalmiljø. Hvilke forhold der skal inddrages i revisionen af handleplanen, afhænger af den konkrete sag. Det kan eksempelvis være bolig- eller familiemæssige forhold. I de tilfælde, hvor den unge er i et godt uddannelses- eller beskæftigelsesforløb, der ikke afbrydes ved hjemgivelsen, er det tilstrækkeligt at konstatere dette i handleplanen.

Der henvises endvidere til punktet ovenfor under indhold og fremgangsmåde om unge, der er fyldt 16 år.

Skift af opholdskommune for 18-22-årige

Ved det 18. år får den unge opholdskommune i den kommune, hvor vedkommende bor, jf. retssikkerhedsloven § 9 a. Derfor sker der ofte et skift af handlekommune, når en ung, der er anbragt uden for hjemmet, fylder 18 år. I de tilfælde skal den nye opholdskommune have tilsendt den unges reviderede handleplan. Den nye opholdskommune skal på baggrund heraf in-

den for 30 dage træffe afgørelse om støtte efter § 76 (efterværn). Hvis den nye opholdskommune beslutter at iværksætte efterværn, skal der ifølge § 68, stk. 14, udarbejdes en ny handleplan. Denne handleplan skal opfylde ovennævnte krav til indhold, jf. § 140.

Det ved vi ✓

Der findes kun få forskningsresultater om handleplaner. Nedenfor omtales den centrale viden på området.

Ifølge Christensen (1998) er de mest vellykkede forløb dem, hvor der er udarbejdet en handleplan, og hvor forældrene har været inddraget i arbejdet.

Egelund og Vitus (2007) har analyseret betydningen af handleplaner for 227 anbragte unge og konkluderer, at handleplaner giver øget stabilitet i de unges anbringelsesforløb, men de reducerer ikke sammenbrudsraten signifikant for den samlede gruppe af unge.

Ud over sammenbrud i anbringelsen oplevede de unge en række mere planlagte skift i anbringelsessteder, der ikke kunne karakteriseres som sammenbrud. Derfor kan tilstedeværelsen af en handlingsplan godt bidrage til stabiliteten ved at reducere antallet af skift, uden af den grund at reducere antallet af sammenbrud. Eksistensen af handleplaner synes derfor at have en begrænset indflydelse på sandsynligheden for sammenbrud, men en stærkt positiv indflydelse på stabili-

teten i anbringelsen. Sager med en handleplan på anbringelsestidspunktet har mere end seks gange større sandsynlighed for at forløbe stabilt end sager uden en handleplan.

Egelund og Vitus (ibid.) undersøger også, hvorvidt den unges deltagelse i udarbejdelsen af handleplanens punkter har sammenhæng med sammenbrud eller stabilitet i anbringelsesforløbet. Her finder de, at hverken den unges deltagelse i valg af anbringelsesstedet, i fastsættelsen af målene med anbringelsen eller i anbringelsens varighed har betydning for sammenbrudsfrekvens eller stabilitet i anbringelsen. Forældres deltagelse i planlægningsprocessen har heller ikke sammenhæng med sammenbrud eller med anbringelsens stabilitet, når man ser på den samlede gruppe af unge.

Om udarbejdelse af handleplaner

Hestbæk (1997) har i en undersøgelse af kommunernes praksis i anbringelsessager beskæftiget sig med hyppigheden af udarbejdelse af handleplaner samt med planernes overensstemmelse med lovens krav. Baggrunden for undersøgelsen var en ændring i loven pr. 1. januar 1993, som betød, at der blev indført krav om, at der forud for anbringelsen skal foreligge en handleplan.

På baggrund af sagsbehandleres besvarelser konkluderer undersøgelsen, at der udarbejdes handleplaner i 74 % af anbringelsessagerne, og kun i halvdelen af

disse udarbejdes handleplanen forud for anbringelsen, som loven foreskriver. Kun i 62 % af sagerne oplyser forældrene til de anbragte børn i undersøgelsen om handleplaner, mens 20 % ikke ved, om der er udarbejdet en handleplan for deres barn.

I forbindelse med SFI's Forløbsundersøgelser af anbragte børn udkom dels en samlet rapport i 2004 (Egelund m.fl., 2004), dels en mindre rapport i 2008 (Ottosen & Christensen, 2008). Begge rapporter har fokus på handleplaner på baggrund af survey-data fra sagsbehandlere.

I 2004 angiver sagsbehandlerne, at der i godt halvdelen af sagerne (53 %) er udarbejdet en handleplan. Sagsbehandlerne angiver i 2008, at der i stort set alle sager er udarbejdet en handleplan (95 % af tilfældene). Den voldsomme stigning i omfanget af udarbejdede handleplaner kan til dels tilskrives Anbringelsesreformen fra 2006, som foreskriver, at handleplaner skal udarbejdes i alle tilfælde. Det skal imidlertid bemærkes, at anbringelsesstedernes besvarelser fra Forløbsundersøgelsen i 2008 afviger fra sagsbehandlerne's besvarelser, idet kun 79 % af anbringelsesstederne angiver, at der er udarbejdet en handleplan for barnet. Uanset om sagsbehandlerne eller anbringelsesstedernes besvarelser er de mest troværdige, er det dog væsentligt at bemærke, at der er sket en markant stigning i antallet af handleplaner.

Handleplaner i børne-/unge-sager kan variere markant. Egelund & Thomsen (2002) har på baggrund af sagsek-

sempler fra 38 sagsbehandlere i 11 forskellige kommuner undersøgt, hvad der lægges vægt på i udarbejdelsen af en handleplan. Det viser sig, at sagsbehandlerne bedømmer barnets situation forskelligt, lægger vægt på forskellige forhold i barnets opvækst og foreslår forskellige indsatser, hvilket også afspejler sig i forskellige handleplaner.

Forfatterne mener følgelig, at personlige opfattelser og moralske holdninger spiller ind på sagsbehandlingen, og at der savnes klare fælles faglige standarder. Resultatet bakkes op af både dansk og international forskning, der viser, hvordan sagsbehandlerens indtryk af især barnets mor og forældreevnen påvirker barnets sag (se bl.a. Andersson, 1995; Backe-Hansen, 2001; Claezon, 1987; Claezon & Larsson, 1985; Hessle, 2001; Håkansson, 1985; Iversen, 2000).

En praksisundersøgelse peger på, at kravene til handleplaner kan indarbejdes mere systematisk i kommunernes sagsbehandling (Ankestyrelsen, 2006). En tilsvarende undersøgelse fra 2009 viser, at kommunerne i 27 % af sagerne mangler en handleplan for barnets tid på anbringelsesstedet. Ser man derudover på, om de eksisterende handleplaner opfylder lovens krav, er efterlevelsen af lovkravene heller ikke tilfredsstillende.

	2006	2009
I høj grad	17 %	33 %
I nogen grad	52 %	48 %
I ringe grad	17 %	10 %
Opfylder ikke krav	13 %	9 %
I alt	99 %	100 %

Graden af opfyldelse af servicelovens krav til handleplaner i de sager, der indgår i Ankestyrelsens Praksisundersøgelse om anbringelse af børn og unge, 2006 og 2009.

Som det fremgår, er der flere i 2009, som i høj grad overholder lovens krav, og færre, som i ringe grad eller slet ikke overholder kravene. Det er dog stadig i 2009 blot en tredjedel af sagerne, der indeholder en handleplan, der fuldt ud lever op til lovens krav.

Ankestyrelsen anbefaler på baggrund af en praksisundersøgelse fra 2009, at kommunerne øger opmærksomheden på handleplanen, inden der træffes afgørelse om anbringelse.

Om støtte til familien og kontakt til søskende i handleplanen

Praksisundersøgelsen fra 2006 konkluderer, at kommunerne med fordel kan sætte større fokus på støtte til

familien som en del af sagsbehandlingen i forbindelse med en anbringelse. I en fjerdedel af handleplanerne er det ikke angivet, hvilke former for støtte der selvstændigt skal iværksættes over for familien. Ud af 87 sager er der kun tilbudt en særskilt plan for støtte til moderen i 12 sager og en særskilt plan for støtte til faderen i syv sager (Ankestyrelsen, 2006).

Forløbsundersøgelsen af anbragte børn født i 1995 peger på søskendes betydning. Søskende, der er knyttet til hinanden, kan have glæde af at blive anbragt samme sted. Hvis ikke det er muligt, er det væsentligt at understøtte kontakten mellem dem (Egelund m.fl., 2004). Se desuden kapitel 3.

Om handleplan for skolegangen

Skolen betyder meget i anbragte børns liv. Succes på denne arena influerer på selvværd og livskvalitet og påvirker de senere muligheder for uddannelse og beskæftigelse positivt (Egelund & Hestbæk, 2003).

Med Anbringelsesreformen i 2006 blev der sat fokus på at inddrage anbragte børns skolegang i børnenes handleplaner. SFI's Forløbsundersøgelse af anbragte børn (Ottosen & Christensen, 2008) viser imidlertid, at der fortsat er mange anbragte børn, for hvem skoleforhold ikke vægtes særlig højt i anbringelsen, da skoleforhold ikke nævnes i børnenes handleplaner. Således svarer kun 63 % af sagsbehandlerne til de 11-12-årige anbragte børn i undersøgelsen, at skoleforhold omtales i barnets handleplan.

Anbringelsesreformen angiver endvidere, at handleplaner skal følges op af mål og delmål, hvilket ifølge sagsbehandlerne i SFI's Forløbsundersøgelse kun forekommer i knap to ud af tre tilfælde, hvad angår barnets skoleforhold. Det vil sige, at langt fra alle anbragte børn får taget højde for deres skolegang ved anbringelsen, og blandt dem, der gør det, er det langt fra alle, der får formuleret mål og delmål for deres skolegang. Ottosen & Christensens rapport understreger desuden, at anbringelsessteder og sagsbehandlere for samme barn ikke altid er enige om, hvorvidt der er udarbejdet en handleplan, der omfatter skoleforhold, og om der er opstillet mål og delmål for barnets indlæringsmæssige udvikling.

KABU-delprojekterne bidrager til at kvalificere arbejdet med handleplaner, ligesom de viser vigtigheden af tydelige målformuleringer og -opfølgninger i forbindelse med skolen. De peger på forhold, som med fordel kan integreres i handleplanen:

- Skolegang og uddannelse.
- Kontakt mellem den skole, barnet kommer fra og den modtagende skole.
- Opholdsstedernes forventning i forhold til skoleoplysninger.
- Justeringer og reformuleringer af mål vedrørende behandling, fritid og skolegang ved løbende opfølgning på anbringelsen.

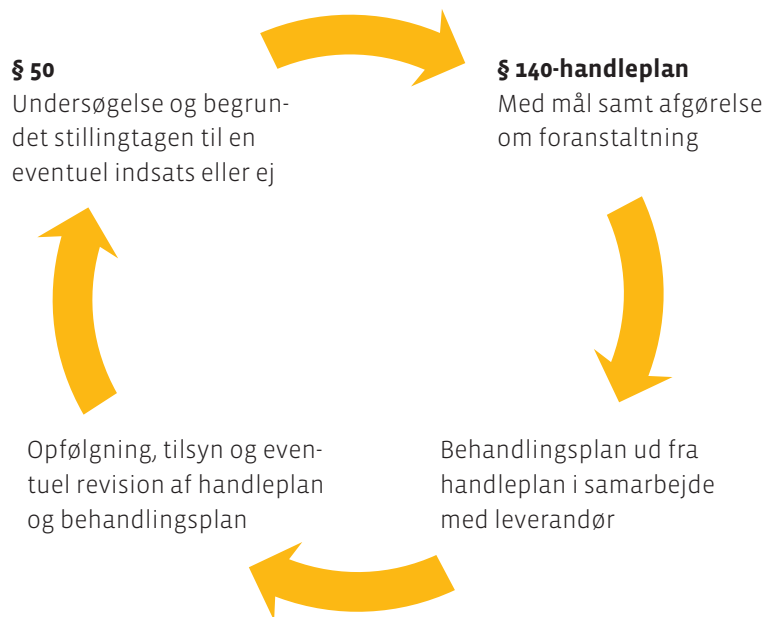
(KABU-delprojekter, 2004)

Værktøjskassen

Undersøgelse, handleplan, behandlingsplan, opfølgning

Kommunen har ansvaret for at sikre, at den indsats, der iværksættes i forhold til barnet og familien, er den rette i forhold til at fremme formålet og nå målene med indsatsen. Handleplanen er kommunens

vigtigste redskab hertil. Dette forudsætter dog, at der er en nær sammenhæng fra undersøgelsens afdækning af behovene, over handleplan med opstilling af mål, til afgørelse om foranstaltning, til behandlingsplan, der beskriver de konkrete handlinger og til den løbende opfølgning. Bevægelsen kan illustreres således:

Sagsbehandlernes arbejde med handleplan som et led i indsatsen over for udsatte børn og unge.

>

Sagsbehandleren sikrer via arbejdet med handleplanen, at formålet og målene med foranstaltningen er beskrevet.

Konkrete mål

I handleplanen skal opstilles konkrete mål. De børnefaglige undersøgelsesresultater og det overordnede formål inddrages. Det handler om at sikre, at det pågældende barn kan opnå samme muligheder for personlig udvikling, sundhed og et selvstændigt voksenliv som deres jævnaldrende.

Det betyder, at der i handleplanen skal lægges vægt på kontinuitet, et trygt omsorgsmiljø, muligheder for personlig udvikling og opbygning af kompetencer til at indgå i sociale relationer og netværk, at barnets skolegang understøttes, så det bliver muligt at gennemføre en uddannelse, at barnets trivsel og sundhed fremmes, og at det forberedes til et selvstændigt voksenliv.

Målene skal være konkrete for at kunne fungere som udgangspunkt for opfølgning, evaluering og som styringsredskab. Det vil i mange tilfælde være en god idé at supplere mål med fokuspunkter eller milepæle.

En mulighed er at gøre målene SMARTe, det vil sige:

Specifikke
Målbare

Accepterede og Attraktive
Realistiske
Tidsfatsatte

- Når målene er **S**pecifikke, kan de anvendes til at planlægge efter. Arbejdet med behandlingsplanen skal derfor lægges i direkte forlængelse af handleplanen. I behandlingsplanen skal redegøres for, hvilken indsats man tænker kan medvirke til, at barnet kan nå målet.
- At et mål er **M**ålbart betyder, at det er formuleret på en sådan måde, at man kan se, hvornår målet er nået, og dermed også hvor langt barnet eller den unge er nået i sin udvikling frem mod målet.
- Når målene er **A**ccepterede og Attraktive for barn, familie og leverandører, kan det bidrage til at motivationen er til stede for at arbejde på at opfylde målene. Hvis den unge ikke kan se målene som attraktive og er ude af stand til at acceptere dem, er risikoen for sammenbrud i foranstaltningen stor. Derfor bør målene i høj grad afspejle barnets og den unges egne mål og formuleringer af disse.
- Når målene er **R**ealistiske inden for de givne rammer, kan det medvirke til, at alle parter kan se, hvordan et mål er nået og løbende diskutere, om målet er realistisk, eller det må ændres.

- Når målene er **Tidsfastsatte**, skabes der et tidsrum for, at foranstaltningerne gennem den valgte indsats kan nå målene. Hermed sikres daglig opmærksomhed, intensitet og fremdrift.

Derudover er det vigtigt, at målene kan evalueres. Det vil sige, at såvel barn og familie som foranstaltning og myndighed på forhånd skal være enige om, hvad succeskriteriet er, for at man kan sige, at målet er nået.

Målene definerer kravene til leverandøren, altså de professionelle, der skal hjælpe barnet eller den unge med sin udvikling i den periode, der er aftalt. Set fra et myndigheds perspektiv, er det væsentligt, at der i forbindelse med drøftelser om, hvordan barnet udvikler sig, også er fokus på den socialpædagogiske (eller anden) indsats. Fokus bør være på, hvilke elementer i den socialpædagogiske tilgang der ser ud til at være hjælpsomme eller det modsatte. Dette skaber mere klarhed over, hvad vejen til målene indeholder, og hvilket samspil der hjælper barnet eller den unge bedst.

Eksempler på SMARTe mål

Visse områder er nemmere at udforme konkrete mål på end andre.

Det gælder f.eks. skolegang:

Indsats: Gennem hjælp til lektielæsning – og hjælp til at komme op om morgenen

Mål: Peter skal have gennemført 9. klasse inden for det næste år (eller i den unges egen formulering: Peter ønsker at have gennemført 9. klasse inden for det næste år).

Peter skal også blive i stand til at stå op på eget initiativ ved hjælp af sit vækkeur.

Ved konflikter med venner:

Indsats

I løbet af det næste år vil vi hjælpe Peter til at udvikle kompetencer til at være sammen med sine venner uden at slå.

Mål

Peter kan tilbringe en eftermiddag fra kl. 14,00 og til aften med en ven uden at slå, men i stedet hente voksenhjælp, hvis der opstår konflikter i samværet.

Det kan være vanskeligt at opstille mål, der har med følelser, relationer eller tanker at gøre. I denne forbindelse er det vigtigt at tage udgangspunkt i det menneskesyn, der ligger i reformen, nemlig at barnet skal ses som aktør i eget liv. Det vil sige, at der kan arbejdes med barnets eller den unges egne formuleringer f.eks. ved at lade ham eller hende selv definere succeskriteriet.

Eks. Ved skænderier under samvær med mor:

Indsats

I det næste halve år vil vi gennem samtaler med Julie og hendes mor afdække, i hvilke situationer der opstår skænderier, og hvad der skal til, for at Julie og hendes mor kan være sammen en weekend uden at skændes, og vi vil finde frem til konstruktive måder at være sammen på.

Mål

At Julie og hendes mor hver for sig kan identificere og beskrive, i hvilke konkrete situationer der opstår skænderier, og kan fortælle hinanden, hvad de hver især har brug for at forandre i samspillet med hinanden. (Succeskriteriet er, at Julie og hendes mor giver udtryk for, at de oftere er i stand til at stoppe skænderier, når de er sammen).

At mor og Julie laver to konkrete aktiviteter sammen i løbet af en weekend, som de begge synes er sjove eller hyggelige.

Fleksibel handleplan

Handleplanen skal forstås som et fleksibelt styringsinstrument, hvor målene ved behov omdefineres og beskrives på ny. Handleplaner retter sig mod børn, unge og familier i komplekse og dynamiske livsforløb. Der

kan opstå akutte situationer i barnets og familiens liv eller anden uforudset udvikling, der kræver, at planen justeres.

Opfølgning

Arbejdet med handleplaner medfører, at sagsbehandleren fokuserer på, hvad plejefamilie, døgninstitution, efterskole, kontaktperson eller andre skal levere i forhold til barnet. Dermed er grunden lagt til opfølgning på indsats og mål. Opfølgningen skal sikre, at arbejdet fungerer som planlagt i forhold til at realisere målene, og at der følges op efter behov. Dermed skabes der kontinuitet i indsatsen, jf. formålsparagraffen § 46.

En regelmæssig og fleksibel opfølgning på handleplanen og løbende justering af de formulerede mål er nødvendig. Som minimum følges op tre måneder efter afgørelsen om foranstaltning og derefter to gange om året (§ 70, stk. 2). Der er tale om en minimumsregel, da der kan være sager, hvor der er behov for hyppigere at følge op. I givet fald skal den kommunale myndighed drage omsorg for dette. Se også kapitel 10.

Mere at vide +

På nettet

Samtlige rapporter fra SFI kan downloades fra www.sfi.dk.

www.socialjura.dk

Forlaget Jurainformations hjemmeside.

Find love, lovforslag, beslutningsforslag, regler, domme og afgørelser under "Børn – Unge – Familie"; Klik "Særlig støtte".

www.tilbudsportalen.dk

En oversigt over kommunale, regionale og private tilbud på det sociale område. Primært et redskab til kommunale sagsbehandlere. Søgning ud fra geografisk område, tilbudstyper, målgruppe mv. Servicestyrelsen administrerer portalen.

Litteratur

Andersson, G. (1995): *Barn i samhällsvård*. Studentlitteratur AB.

Backe-Hansen, E. (2001): *Rettfærdiggjøring av omsorgsovertakelse. En beslutningsteoretisk analyse av barnevernstjenestens argumentasjon i en serie typiske saker om små barn*. NOVA, Rapport 2/01.

Backe-Hansen, E. (2004): *God nok omsorg. Riktige beslutninger i barnevernet*. Kommuneforlaget.

Begreber – Udsatte børn og unge. Muusmann, version 1, september 2004.

Christensen, E. (1998): *Anbringelser af børn. En kvalitativ analyse af processen*. Socialforskningsinstituttet (98:02).

Claezon, I. (1987): *Bättre beslut: en studie av handläggning av omhändertagande av barn*. Umeå Universitet, Institutionen för socialt arbete.

Claezon, I. & S. Larsson (1985): *Det svåra valet. Socialsekreterarens nyckelroll vid omhändertagande av barn*. Liber Förlag.

COWI (2005). *Evaluering af KABU-delfprojekter. Hovedrapport*. COWI i samarbejde med JCVV for Styrelsen for Social Service.

Egelund, T. & A.-D. Hestbæk (2003): *Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet. En forskningsoversigt*. Socialforskningsinstituttet, 03:04.

Egelund, T. & A.-D. Hestbæk (2004): "Små børn anbragt uden for hjemmet har store problemer". *Social Forskning*, 2004:3.

Egelund, T. & S.A. Thomsen (2002): *Tærskler for anbringelse. En vignetundersøgelse om socialforvaltningernes vurderinger i børnesager*. Socialforskningsinstituttet, 02:13.

Egelund, T. & K. Vitus (2007): *Sammenbrud i anbringelser af unge. Risikofaktorer hos de unge, forældre, anbringelsessteder og i sagsbehandlingen*. SFI, 07:24.

Egelund, T., A.-D. Hestbæk & D. Andersen (2004): *Små børn anbragt uden for hjemmet. En forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995*. Socialforskningsinstituttet, 04:17.

Hessle, S. (2001): *Fosterbarn som vägrade växa*. I Aronsson, K. (red.): *Haverier i social barnevård. Fem fallstudier*, 78-101. Förlagshuset Gothia/CUS.

Hessle, S. & E. Wåhlander (2000): *Högriskbarn – livskarriär och livskvalitet som vuxna. En uppföljningsstudie av barn och föräldrar som vistats på barnbyn Skå. Socialhögskolan*.

Hestbæk, A.-D. (1997): *Når børn og unge anbringes. En undersøgelse af kommunernes praksis i anbringelsesager*. Socialforskningsinstituttet, 97:6.

Hillgaard, L. (1993): "Hvor svært er det i virkeligheden?" *Plejefamilier* nr. 16, s. 31-38.

Håkansson, H. (1985): *Samtal om fosterbarn*. Skeab Förlag.

Iversen, O. (2000): *Hvorfor griper barnevernet inn, og hvilken hjelp hadde barna fått?* I Falck, S. & Havik, T. (red.): *Barnevern og fylkesnemnd*, 113-146. Kommune-forlaget AS.

Jappe, E. (2004): *Børn og unge-håndbogen – Servicelovens regler om børn og unge*. Frydenlund.

Kildedal, K. (2005): *Helhed og tværsektoriel planlægning af anbringelser. Et pilotprojekt på tværs af Skole- og Kulturforvaltningen og Social- og Sundhedsforvaltningen i Aalborg Kommune*. KABU-delprojekt, Aalborg Kommune.

Møller, S.N. & M. Skytte (2004): *Mit barn er anbragt. Etniske minoritetsforældres fortællinger*. Socialforskningsinstituttet (04:16).

Ottosen, M.H. & P.S. Christensen (2008): *Anbragte børns sundhed og skolegang. Udviklingen efter anbringelsesreformen*. SFI (08:21).

Praksisundersøgelse om anbringelse af børn og unge. Ankestyrelsen, 2009.
<http://kortlink.dk/ast/8x3h>

Praksisundersøgelse om anbringelse af børn og unge. Ankestyrelsen, 2009.
<http://kortlink.dk/ast/8x3k>

Skytte, M. (2005): "Anbringelse af etniske minoritetsbørn" i Annette Munch (red.): *Forskning og socialt arbejde med udsatte børn og unge – en antologi*, UFC Børn og Unge.

Socialministeriet (2011). *Vejledning nr. 3 til serviceloven, Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier*. VEJ nr. 11 af 15-02-2011.

Thomsen, H. (2004): *KABU projekt: Kvalitet i skolegangen for børn og unge anbragt på socialpædagogiske opholdssteder*. Center for Socialfaglig Udvikling.

Plejefamilieområdet – en introduktion

Et trygt omsorgsmiljø, der tilbyder nære og stabile relationer til voksne, er en vigtig forudsætning for en god opvækst. Børn, der anbringes uden for eget hjem, skal derfor tilbydes en opvækst i et omsorgsmiljø, der sikrer nære og stabile voksenrelationer.

Med Barnets Reform er det præciseret, at kommunen altid skal overveje, hvordan barnet kan tilbydes et trygt omsorgsmiljø med nære og stabile relationer til voksne, og i den sammenhæng om en anbringelse i en plejefamilie vil være mest hensigtsmæssigt for barnet.

For at sikre kommunerne de bedste muligheder for at tilbyde dette giver serviceloven efter Barnets Reform mulighed for at anvende en bredere vifte af plejefamilier. Mulighederne består af:

- Plejefamilier.
- Kommunale plejefamilier (nyt).
- Netværksplejefamilier.

Overordnet kan en plejefamilie defineres som en familie, der for en kommune tager børn i pleje. Barnet bor hos plejefamilien og indgår som en del af familien. De tre typer af plejefamilier defineres kort herunder.

Plejefamilier

En plejefamilie er kendetegnet ved at være en almindelig familie, der har overskud til og ønske om at være plejefamilie for et eller flere børn. En af eller begge forældre vil typisk have et arbejde ved siden af, men i nogle tilfælde arbejder begge på fuld tid med opgaven som plejefamilie.

Kommunale plejefamilier

Kommunale plejefamilier er plejefamilier, som i kraft af deres særlige kompetencer og kvalifikationer er godkendt til at have børn i pleje, som har tungere problemer, end børn i plejefamilier normalt har. Der vil typisk være tale om familier med lang erfaring med familieplejehvervet og særlige uddannelsesmæssige kvalifikationer. Derudover vil der typisk være tale om plejefamilier, der har en aftale om hel eller delvis erhvervsbegrænsning, som følge af at der er behov for at anvende mere tid på det anbragte barn, end der almindeligvis kræves.

Netværksplejefamilier

Begrebet netværksplejefamilie bruges, når barnet anbringes hos et medlem af sin slægt eller hos en familie i netværket. Der er ikke nødvendigvis et biologisk bånd mellem barn og plejeforældre. I stedet er det tilknytningen mellem barnet og netværksplejefamilien, der er det bærende element ved valget af familien som anbringelsessted. Netværksplejefamilier godkendes til at modtage ét bestemt barn eller flere søskende.

Nyt i Barnets Reform

Med Barnets Reform har det været et ønske at understrege vigtigheden af, at børn, der anbringes, får mulighed for at vokse op i et nært omsorgsmiljø med stabile voksenrelationer. Derfor styrker Barnets Reform familieplejeområdet og skaber mulighed for, at flere børn, der skal anbringes, kan blive tilbudt anbringelse i en plejefamilie. Følgende punkter er styrkelser:

- Indførelse af en ny type plejefamilie, kommunale plejefamilier, jf. § 66, nr. 2.
- Mulighed for konkret godkendelse af plejefamilier og kommunale plejefamilier, jf. § 142, stk. 1.
- Kursus i at være plejefamilie skal som udgangspunkt være gennemført, inden familien modtager et barn i pleje, jf. § 142, stk. 3.
- Ret og pligt til efteruddannelse og supervision, jf. § 142, stk. 4.
- Ret og pligt for kommunale plejefamilier til mere efteruddannelse og supervision end de øvrige typer af plejefamilie, jf. § 142, stk. 5.
- Godkendende kommune skal sørge for efteruddannelse og supervision.
- Anbringende kommune har ansvar for, at der tages stilling til arbejdsvilkårene i forbindelse med aftale med kommunal plejefamilie om en plejeopgave, jf. § 142, stk. 5.
- Plejefamilier kan klage til det sociale nævn over et afslag på godkendelse som plejefamilie, jf. § 142, stk. 8.
- Kommunen skal ved valg af anbringelsessted altid overveje, om anbringelse i plejefamilie vil være mest hensigtsmæssigt for barnet, jf. § 68 b, stk. 2.
- Søskende skal så vidt muligt anbringes sammen, jf. § 68 b, stk. 3.
- Anbringelsesstedet skal høres, inden der træffes afgørelse om ændringer i samvær, hjemgivelse eller ændring af anbringelsessted, jf. § 69, stk. 5.

I det følgende vil de tre typer af plejefamilier blive yderligere beskrevet, og gældende lov, viden om plejefamilieanbringelser samt eksempler på værktøjer og metoder til at sikre plejefamilieanbringelser af høj kvalitet vil blive præsenteret.

Det siger loven §

Anbringelse i plejefamilie

§ 68 b. Kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse om valg af konkret anbringelsessted i overensstemmelse med handleplanen, jf. § 140. Samtidig med valg af anbringelsessted skal der tages stilling til barnets eller den unges skolegang. Er anbringelsesstedet beliggende i en anden kommune end barnets eller den unges opholdskommune, har opholdskommunen pligt til at underrette den stedlige kommune forud for anbringelsen.

Stk. 2. Ved valg af anbringelsessted skal kommunen vælge det anbringelsessted, som bedst kan imødekomme barnets eller den unges behov. Kommunen skal lægge vægt på anbringelsesstedets mulighed for at tilbyde nære og stabile voksenrelationer og herunder vurdere, om en anbringelse i en plejefamilie, jf. § 66, nr. 1-3, er mest hensigtsmæssig.

Stk. 3. Hvis barnet eller den unge har søskende, der er anbragt uden for hjemmet, skal kommunalbestyrelsen vælge samme anbringelsessted, medmindre de øvrige søskendes eller barnets eller den unges behov eller andre væsentlige forhold taler imod dette.

En plejefamilie kan tilbyde barnet en opvækst i et familielignende omsorgsmiljø med nære relationer og stabil voksenkontakt. Forud for en anbringelse skal det derfor altid overvejes, om en anbringelse i en plejefamilie vil være mulig og det mest hensigtsmæssige for barnet.

Serviceovens § 68 b, stk. 2, ændrer ikke ved, at kommunalbestyrelsen ved valg af anbringelsessted altid skal vælge det anbringelsessted, som bedst kan imødekomme barnets behov. Bestemmelsen har i stedet til formål at præcisere, at børns behov for et trygt omsorgsmiljø, der tilbyder nære og stabile relationer til voksne, skal indgå i kommunalbestyrelsens valg af anbringelsessted.

Serviceovens § 68 b har således til hensigt at sikre, at børn bliver anbragt hos en plejefamilie i de tilfælde, hvor det vurderes at være mest hensigtsmæssigt for barnet, og hvor barnet vurderes at kunne have gavn af de mere familiære rammer, som denne anbringelsesform giver. Det betyder, at det i hvert enkelt tilfælde skal overvejes, om det vil være mest hensigtsmæssigt for barnet at blive anbragt hos en plejefamilie, og at

der, hvis det vurderes hensigtsmæssigt, herefter skal vælges en plejefamilieanbringelse.

Skolegang under anbringelsen

Samtidig med valg af anbringelsessted skal der tages stilling til barnets skolegang. Det betyder, at det som hovedregel skal være besluttet, hvor barnet skal gå i skole, før en anbringelse iværksættes.

Det er skolemyndigheden i den kommune, hvor barnet bor, der træffer afgørelsen om, hvilket skoletilbud barnet skal have. Derfor skal der fra starten af en anbringelse etableres et samarbejde mellem den anbringende kommune og skolemyndigheden i den kommune, hvor plejefamilien bor.

I de tilfælde, hvor plejefamilien bor i en anden kommune, skal anbringende kommune underrette denne kommune om, at der er anbragt et barn hos plejefamilien, så der hurtigt kan tilbydes et passende skoletilbud til barnet.

Anbringelse af søskende

Anbringende kommune skal så vidt muligt vælge samme anbringelsessted, hvis flere søskende skal anbringes, så de kan forblive sammen. Dette skal understøtte børnenes mulighed for at bevare vigtige og nære relationer igennem deres opvækst.

Kommunalbestyrelsen kan dog undlade dette, hvis de øvrige søskendes behov, barnets behov eller andre væsentlige forhold taler imod det. Det kan være tilfældet,

hvis barnet har et støttebehov, der er meget forskelligt fra den eller de anbragte søskendes, og hvis den nødvendige indsats ikke kan tilbydes på det samme anbringelsessted.

Forskellige typer af plejefamilier

§ 66. Anbringelsessteder for børn og unge kan være

- 1) plejefamilier, jf. § 142, stk. 1,
- 2) kommunale plejefamilier, jf. § 142, stk. 1,
- 3) netværksplejefamilier, jf. § 142, stk. 2,
(...)

De tre typer af plejefamilier er kort beskrevet ovenfor i introduktionen. De kommunale plejefamilier skal kun anvendes i anbringelser af børn, som kræver flere ressourcer og kompetencer af plejefamilien, end der almindeligvis kræves. Derfor er der krav om mere efteruddannelse og supervision til disse plejefamilier. Desuden skal der i forbindelse med indgåelse af familieplejekontrakten tages stilling til de kommunale plejefamiliers arbejdsvilkår såsom pension og opsigelsesvarsel. Plejefamilier skal som udgangspunkt godkendes som generelt egnede som plejefamilier, men som alternativ til den generelle godkendelse er der desuden mulighed for, at plejefamilier og kommunale plejefamilier kan godkendes som konkret egnede til et bestemt barn. Netværksplejefamilier kan ikke godkendes som generelt egnede, men godkendes alene som konkret egnede til et bestemt barn eller søskende.

Godkendelse og tilsyn

§ 142. Plejefamilier og kommunale plejefamilier for børn og unge, jf. § 66, nr. 1 og 2, skal være godkendt enten

- 1) af kommunalbestyrelsen i den stedlige kommune som generelt egnede eller
- 2) af kommunalbestyrelsen i den anbringende kommune som konkret egnede i forhold til et eller flere nærmere angivne børn eller unge. En sådan godkendelse udelukker som udgangspunkt, at kommunalbestyrelser i andre kommuner kan benytte familien som plejefamilie.

Stk. 2. Netværksplejefamilier skal være godkendt som konkret egnede i forhold til et bestemt barn eller en bestemt ung af kommunalbestyrelsen i den anbringende kommune.

Plejefamilier og kommunale plejefamilier kan godkendes som generelt egnede af den stedlige kommune eller konkret egnede af den anbringende kommune.

I det følgende beskrives først den generelle godkendelse, herefter den konkrete godkendelse og endelig den konkrete godkendelse af netværksplejefamilien. Desuden beskrives de særlige krav til de kommunale plejefamilier.

Generel godkendelse af plejefamilier og kommunale plejefamilier

Den stedlige kommune skal vurdere familiens egnethed med henblik på at afgøre, om der kan gives en generel godkendelse, så familien kan modtage plejebørn fra både den godkendende kommune og fra andre kommuner.

Den stedlige kommune kan ikke på forhånd afvise at foretage en generel egnethedsvurdering, selv om der ikke lokalt er brug for de pågældende plejefamilier. Det betyder, at kommunen skal foretage en generel vurdering af familiens egnethed som plejefamilie og i den forbindelse tilbyde familien at deltage i kurset for kommende plejefamilier, så godkendelsen er klar, når der er en kommune, der ønsker at benytte den pågældende familie som plejefamilie til et konkret barn.

Kommunens vurdering af den generelle egnethed som plejefamilie skal resultere i en begrundet skriftlig afgørelse. Hvis kommunen ikke kan godkende plejefamilien som generelt egnede, skal afslaget begrundes. Familien har mulighed for at klage over afslag på godkendelse. Mere om dette nedenfor.

Godkendelsen skal basere sig på en konkret undersøgelse og efterfølgende vurdering af familiens kvalifikationer og samlede forhold familiemæssigt, uddannelsesmæssigt og arbejdsmæssigt.

Selvom godkendelsen kun gives til den ene plejeforælder, er det altid familiens samlede forhold, der skal danne grundlag for godkendelsen.

Inden godkendelse skal forvaltningen, med ansøgerens samtykke, indhente oplysninger om indtægtsforhold samt almindelig straffeattest og børneattest fra Kriminalregisteret.

Attesterne indhentes fra den politikreds, hvor ansøgeren bor. I begæringen skal det angives, at attesterne skal benyttes i forbindelse med ansøgning om godkendelse af en plejefamilie.

Ansøgerne bør i en helbredserklæring bekræfte, at de helbredsmæssigt er i stand til at påtage sig opgaven.

Før plejefamilien kan modtage et anbragt barn, skal de som hovedregel have gennemført det lovpligtige kursus for plejefamilier. Se afsnit nedenfor om kurser, efteruddannelse og supervision.

Det er den godkendende kommune, som fører tilsyn med, at plejefamilien lever op til godkendelsen. Se kapitel 10 om tilsyn.

Det anbefales, at plejefamilier maksimalt godkendes til fire børn. Det kan dog fraviges, hvis det viser sig hensigtsmæssigt af hensyn til barnet. F.eks. ved anbringelse af flere søskende sammen.

Konkret godkendelse af plejefamilier og kommunale plejefamilier

Konkret godkendte plejefamilier og konkret godkendte kommunale plejefamilier er alene godkendt som egnede til at modtage et bestemt barn. De kan eventuelt

modtage flere børn, hvis godkendelsen til flere børn ikke strider mod det eller de plejebørns behov, som familien allerede er godkendt til. Det skal fremgå af godkendelsen, om dette er tilfældet.

Det er således ikke relevant, om familien vil være egnet som plejefamilie til andre børn end dem, den er godkendt som konkret egnet til. Det afgørende er, at familien er særligt egnet til at give det eller de konkrete børn den støtte og omsorg, de har behov for.

Plejefamilien godkendes som konkret egnet af den anbringende kommune. Det er den kommune, der kender barnet bedst og derfor kan lave den individuelle matchning, som er hensigten med reglerne om konkret godkendelse. En godkendelse bygger på en undersøgelse af familien set i forhold til barnets behov.

Når en kommune anbringer et barn i en konkret godkendt plejefamilie, der bor i en anden kommune, skal den anbringende kommune orientere denne anden kommune.

Den konkret godkendte plejefamilie eller kommunale plejefamilie skal som udgangspunkt have gennemført det lovpligtige kursus for plejefamilier, før familien kan modtage barnet. Se afsnittet nedenfor om kurser og supervision.

Det vil dog som udgangspunkt ikke være nødvendigt, at plejefamilien modtager det lovpligtige grundkursus i forbindelse med en konkret godkendelse, hvis

“ Det her sted var positivt for mig. En sindssyg positiv oplevelse, det, at de gjorde så sindssygt meget, for at jeg skulle have det godt og befinde mig godt og bare være glad, der hvor jeg var. Det er bare så vigtigt. De ville ekstremt gerne snakke med mig. ”

Nina, 20 år. I aflastning som 8-årig. Om skift fra institution til plejefamilie.

Fra dvd om fokuspunkter i Barnets Reform, udgivet af Servicestyrelsen i forbindelse med implementering af reformen.

plejefamilien tidligere har gennemført grundkurset i forbindelse med enten en konkret eller en generel godkendelse.

Det er den anbringende kommune, der skal føre tilsyn med barnet og de plejefamilier, den har godkendt som konkret egnede. Det gælder også, selvom plejefamilien geografisk hører hjemme i en anden kommune. Se kapitel 10 om tilsyn.

Hvis en plejefamilie eller en kommunal plejefamilie er konkret godkendt af en anbringende kommune, kan andre kommuner som udgangspunkt ikke anbringe børn i denne familie. Årsagen er, at godkendelsen hviler på denne plejefamilies særlige egnethed i forhold til at tage sig af det eller de børn, der er anbragt i familien.

Hvis en anden kommune ønsker at anbringe yderligere et barn i en konkret godkendt plejefamilie, kan de

involverede kommuner drøfte, om dette vil tilgodese barnets behov. Det er den kommune, der har godkendt plejefamilien som konkret egnet, der skal foretage den endelige vurdering.

Særligt om kommunale plejefamilier

Kommunale plejefamilier er familier, som i kraft af kompetencer og kvalifikationer er godkendt til at have børn i pleje, som har tungere problemer, end børn i plejefamilier normalt har. Kommunale plejefamilier forventes således at løfte en indholdsmæssigt større opgave, og der vil ofte være tale om, at der er en aftale om hel eller delvis erhvervsbegrænsning. Derudover skal det i hvert tilfælde overvejes, om den kommunale plejefamilie selv kan tage hånd om problemet, eller om der skal tilbydes anden støtte, som f.eks. sideløbende psykologhjælp eller behandling af barnet på en specialiseret institution.

En kommunal plejefamilie vil derfor typisk have behov for mere uddannelse, efteruddannelse og supervision end andre plejefamilier. Se afsnit nedenfor om kurser og supervision.

På grund af den større opgave, og for at den kommunale plejefamilie får mulighed for at yde plejebarnet den nødvendige støtte, er der et særligt behov for, at en kommunal plejefamilies arbejdsvilkår er tilrettelagt senest i forbindelse med indgåelse af en konkret plejeaftale.

Konkret godkendelse af netværksplejefamilien

Netværksanbringelser er anbringelser hos familiemedlemmer eller andre fra barnets netværk. Der skal ikke nødvendigvis være biologiske bånd mellem barn og plejeforældre. Det centrale er, at der er en vis tilknytning mellem dem. Hvis den personlige relation mellem plejefamilien og barnet er afgørende for, at denne familie vælges som anbringelsessted, er der tale om en netværksanbringelse.

Netværksplejefamilier skal godkendes som konkret egnet til et bestemt barn. Det er den anbringende kommune, der skal vurdere, om familien er egnet til at modtage et bestemt barn, og det er ikke relevant, om de ville kunne modtage andre børn.

En netværksplejefamilie vil kunne godkendes til flere børn samtidig, f.eks. søskende. Netværksplejefamilien skal i de tilfælde have en godkendelse for hvert enkelt barn.

Godkendelsen bygger på en undersøgelse af familiens egnethed. I den forbindelse skal der lægges vægt på at undersøge og vurdere barnets kontakt og relation til familien. Familien skal have de fornødne ressourcer til at give barnet den støtte og omsorg, som det har behov for, eventuelt suppleret med professionel behandling.

Netværksplejefamilien skal som udgangspunkt have gennemført det lovpligtige familieplejekursus, inden barnet bliver anbragt. Se afsnittet nedenfor om kurser og supervision.

Tilsynet i netværksplejefamilier varetages af den anbringende kommune, som også har godkendt familien. Se kapitel 10 om tilsyn.

Netværksplejefamilier modtager ikke vederlag som andre plejefamilier, men får i stedet dækket de omkostninger, der er forbundet med at have barnet boende. Dette skyldes, at det er vigtigt, at barnet under anbringelsen ved, at det ikke er en økonomisk belastning for familien. På den anden side skal barnet også i højere grad have følelsen af, at netværksplejefamilien, som barnet allerede har en tilknytning til, alene har påtaget sig opgaven på grund af tilknytningen. Det er derfor vigtigt, at betalingsordningen er økonomisk neutral for netværksplejefamilien.

Kurser og supervision

§ 142

(...)

Stk. 3. Den kommunalbestyrelse, der godkender plejefamilien, jf. stk. 1 og 2, skal i forbindelse med godkendelsen sikre, at plejefamilien gennemfører et kursus i at være plejefamilie.

Medmindre særlige forhold gør sig gældende, skal kurset være gennemført, inden plejefamilien modtager et barn eller en ung i pleje, og kurset skal som minimum have en varighed svarende til 4 hele kursusdage.

Stk. 4. Den kommunalbestyrelse, der godkender plejefamilien, den kommunale plejefamilie eller netværksplejefamilien, jf. stk. 1 og 2, skal sikre, at plejefamilierne efter anbringelsen løbende gennemfører den fornødne efteruddannelse, herunder kurser, der som minimum svarer til 2 hele kursusdage årligt. Kommunalbestyrelsen skal endvidere sikre den fornødne supervision.

Stk. 5. Den kommunalbestyrelse, der godkender en kommunal plejefamilie, jf. stk. 1, skal sikre, at den kommunale plejefamilie løbende modtager yderligere efteruddannelse og supervision i overensstemmelse med plejeopgavens omfang. Den kommunalbestyrelse, der indgår aftale med en kommunal plejefamilie om en konkret anbringelse, skal i forbindelse med aftalens indgåelse

sikre sig, at der er taget stilling til spørgsmål om arbejdsvilkår i overensstemmelse med plejeopgavens omfang.

Lovgivningen arbejder med følgende typer af kvalificering af plejefamilier:

- Kursus før modtagelsen af et barn i pleje.
- Efteruddannelse under anbringelsen af barnet.
- Supervision under anbringelsen af barnet.
- Efteruddannelse og supervision særligt til kommunale plejefamilier.

Formålet med kurser og supervision er at sikre, at de familier, der modtager børn i pleje, er bedst muligt rustede til opgaven, og dermed at plejebørnene får et stabilt forløb i et trygt omsorgsmiljø og uden sammenbrud i anbringelsen.

Kurser og supervision skal ses som både en ret og en pligt for plejefamilier, kommunale plejefamilier og netværksplejefamilier.

Det er den kommune, der har godkendt plejefamilien, som skal sørge for kurser og supervision. Det betyder, at det er den godkendende kommune, der skal vurdere, hvilke emner plejefamilien har brug for efteruddannelse i, og at det ligeledes er den godkendende kommune, der har betalingsforpligtelsen.

Det gælder dog for aflastningsfamilier, at der ikke er

noget varighedskrav til det grundkursus, som de skal modtage, og at de ikke har ret og pligt til efteruddannelse og supervision. Dette skyldes, at de typisk ikke varetager den primære omsorgsopgave for barnet, og at de som udgangspunkt kun har barnet eller den unge boende i korte perioder.

Kursus før anbringelsen, jf. § 142, stk. 3

Såvel den almindelige plejefamilie som den kommunale plejefamilie og netværksplejefamilien skal deltage i et grundkursus, der giver dem den fornødne information og viden om at være plejefamilie. Begge plejeforældre skal gennemgå kurset. Det er tanken, at kurset skal give den kommende plejefamilie en viden om den opgave, den går ind til. Desuden skal kurset give plejefamilien redskaber til at løse opgaven.

Kurset skal være gennemført, inden plejefamilien modtager barnet i pleje, medmindre særlige forhold gør sig gældende. Særlige forhold kan for eksempel være barnets akutte anbringelsesbehov. Hvis en plejefamilie modtager et barn, inden kurset er gennemført, skal kurset gennemføres hurtigst muligt efter anbringelsen af barnet.

Efteruddannelse, jf. § 142, stk. 4

Plejefamilier, kommunale plejefamilier og netværksplejefamilier har ret og pligt til efteruddannelse.

De har således ret og pligt til, hvad der svarer til minimum to årlige dages efteruddannelse. Efteruddannelsen ligger ud over det lovpligtige kursus nævnt

ovenfor. Det er den godkendende kommune, der skal vurdere, hvilke emner plejefamilien har brug for efteruddannelse i.

Supervision

Plejefamilier, kommunale plejefamilier og netværksplejefamilier har ret og pligt til den fornødne supervision. Det konkrete antal timers supervision til den enkelte plejefamilie skal tilpasses den konkrete situation. Omfanget vil derfor variere efter behov. Der kan således være tale om varierende behov, afhængigt af hvor man tidsmæssigt er i en anbringelse, plejefamiliens erfaring samt omfanget af den opgave, plejeforholdet indebærer.

Særligt for kommunale plejefamilier

De kommunale plejefamilier varetager en særlig opgave, der gør, at de ofte vil have behov for mere supervision og efteruddannelse end de andre typer plejefamilier. Omfanget af supervision og efteruddannelse skal afspejle tyngden i den opgave, som den kommunale plejefamilie varetager. Efteruddannelse og supervision til en kommunal plejefamilie kan f.eks. gives ved at etablere et samarbejde mellem kommunale plejefamilier og specialiserede døgninstitutioner.

Klageadgang

§ 142

(...)

Stk. 8. Kommunalbestyrelsens afgørelser efter stk. 1 kan indbringes for det sociale nævn, jf. § 166, stk. 1. Dog omfatter klageadgangen efter stk. 1 ikke kommunalbestyrelsens beslutning om, hvorvidt godkendelsen kan ske som plejefamilie, jf. § 66, nr. 1, eller som kommunal plejefamilie, jf. § 66, nr. 2, eller om, hvorvidt godkendelsen skal være konkret eller generel, jf. stk. 1, nr. 1 og 2. Afgørelser efter § 142, stk. 2-6, kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed.

Plejefamilier og kommunale plejefamilier kan klage til det sociale nævn over afslag på godkendelse som plejefamilie.

Adgangen til at klage gælder alene i forhold til kommunens vurdering af, om familien kan godkendes som plejefamilie. Der kan ikke klages over, hvordan kommunen vælger at godkende familien. Det gælder, uanset om kommunen vælger at godkende familien som konkret eller generelt egnet, eller om plejefamilien efter kommunens vurdering kan godkendes som kommunal plejefamilie.

Pligt til at høre anbringelsesstedet

§ 69

(...)

Stk. 5. Kommunalbestyrelsen skal, inden der træffes afgørelse om ændret samvær samt afgørelse om hjemgivelse eller ændret anbringelsessted, indhente udtalelse fra det aktuelle anbringelsessted til belysning af sagen.

Forvaltningen skal indhente udtalelse fra plejefamilien i forbindelse med konkrete afgørelser om ændret samvær med forældre, hjemgivelse eller et ændret anbringelsessted.

Formålet med bestemmelsen er at sikre, at anbringelsesstedets viden indgår som en vigtig del af grundlaget for at træffe afgørelser, der har betydning for barnet.

Forvaltningen er ikke forpligtet til at følge anbringelsesstedets udtalelse, men den skal tillægges vægt ved afgørelsen.

Der er ingen formkrav til anbringelsesstedets udtalelse. Det vil sige, at der kan være tale om en skriftlig udtalelse, et møde eller en telefonisk udtalelse. Forvaltningen har notatpligt, hvilket betyder, at det skal fremgå af sagens akter, hvorledes anbringelsesstedet har forholdt sig til den forestående afgørelse. Anbringelsesstedet har ikke pligt til at udtale sig, og

anbringelsesstedet får ikke partsstatus i sagen. Det vil f.eks. sige, at plejefamilien ikke får klageadgang.

Ved akutte sager kan kommunalbestyrelsen undlade at høre anbringelsesstedet, inden der træffes afgørelse. Anbringelsesstedet skal dog efterfølgende høres, og udtalelsen skal lægges ved sagen.

Det ved vi

Viden om anbringelsesområdet i Danmark er præget af, at der ofte har været fokus på anbringelse generelt og ikke så meget på de enkelte anbringelsesformer (familiepleje, slægts- og netværkspleje, døgninstitution eller socialpædagogiske opholdssteder) eller på ligheder og forskelle mellem disse. Der er derfor heller ikke meget forskning, der specifikt handler om familiepleje.

I det følgende præsenteres den viden, der findes om anvendelsen af anbringelser i familiepleje og om forskellen mellem børn i familiepleje og andre former for anbringelsestilbud. Desuden gennemgås den nyeste forskning om børn i slægts- og netværkspleje, ligesom anbringelse af etniske minoritetsbørn i familiepleje og betydningen af relationen til plejeforældrene kort behandles. Vedrørende kontakt mellem anbragte børn og forældrene henvises til kapitel 3: Forældre støtte og samarbejde.

Anvendelsen af familiepleje

Familiepleje har i mindst 25 år været den mest anvendte anbringelsesform i Danmark. Andelen af anbragte 0-17-årige i familiepleje (inklusive slægts- og netværkspleje) er i denne periode steget fra ca. 40 % i periodens begyndelse til at udgøre 49 % af anbringelserne ved udgangen af 2009 (Danmarks Statistik; Ankestyrelsen, 2010).

På trods af at næsten halvdelen af alle anbragte børn er anbragt i en form for familiepleje, er det langt mindre hyppigt disse anbringelsesformer, kommunerne visiterer til som første anbringelsessted. De forskellige familieplejeformer var således det første anbringelsessted for 27 % af alle nyanbragte i 2009 (Ankestyrelsen, 2010).

Familieplejeformer anvendes i højere grad, jo yngre de anbragte børn er. Således var 76 % af alle 0-6-årige anbragte børn i familiepleje ved udgangen af 2008, mens det gjaldt 63 % af de anbragte 7-12-årige og 33 % af de anbragte 13-17-årige (Danmarks Statistik).

Rockwool Fondens Forskningsenhed har sammenlignet kommunernes anbringelsespraksis i årene før struktur reformen og set på, om der er forskel på kommunernes brug af plejefamilier i forhold til andre anbringelsesformer. I årene 2001-2005 var gennemsnitligt 53 % af de anbragte børn og unge anbragt i familiepleje, men tallet dækker imidlertid over en meget stor kommunal variation. Andelen af anbragte børn placeret i familiepleje spændte således fra under 20 % i nogle kommuner til over 80 % i andre kommuner (Ejrnæs m.fl., 2010).

Med Anbringelsesreformen, som trådte i kraft i 2006, blev netværkspleje formelt implementeret som særlig anbringelsesform. Ved udgangen af 2006 var 4 % af alle anbragte 0-17-årige anbragt i slægts- eller netværkspleje, mens denne andel var steget til 5 % ved udgangen af 2009. Ud af samtlige 0-17-årige i forskellige former for familiepleje ved udgangen af 2009 var 3 % i slægtspleje og 7 % i netværkspleje (Ankestyrelsen, 2010).

Plejefamiliers rammer og vilkår

Som del af det centrale udviklingsinitiativ på plejefamilieområdet i Barnets Reform er der gennemført en undersøgelse af plejefamiliers rammer og vilkår (Servicestyrelsen 2010). Undersøgelsen omfatter fire fokusområder:

1. Plejefamiliers løn- og ansættelsesvilkår.
2. Organiseringen af plejefamilier.
3. Plejefamiliers sammensætning.
4. Plejefamiliers adgang til uddannelse, supervision og anden formel støtte.

Af undersøgelsen fremgår, at landets kommuner samlet set per 1. januar 2010 havde godkendt 14.090 familier som enten plejefamilie, aflastningsfamilie eller netværksplejefamilie. Heraf er 71 % godkendt som plejefamilie, 23 % er godkendt som aflastningsfamilie og 6 % er godkendt som netværksplejefamilie.

Sammensætningen i plejefamilierne udgøres i langt de fleste tilfælde (85 %) af to voksne – henholdsvis en

mand og en kvinde, der er gift eller lever i et fast parforhold (86 %).

Kommunerne i undersøgelsen oplyser, at 58 % af plejefamilierne i kommunerne har ét plejebarn. Godt en tredjedel af plejefamilierne (38 %) har to eller tre plejebørn, mens 3 % har fire eller flere plejebørn.

Plejefamilierne aflønnes typisk efter KL's vejledende satser, og af undersøgelsen ses det, at de fleste plejebørn tildeles fire til syv vederlag (85 %), mens der for 10 % af plejebørnene tildeles tre eller færre vederlag. 5 % af plejebørnene tildeles flere end syv vederlag. Det betyder, at de fleste plejefamilier modtager mellem 14.720 og 25.720 kr. per plejebarn per måned.

Plejebørn sammenlignet med børn og unge anbragt på andre anbringelsessteder

Undersøgelsen *Anbragte børns udvikling og vilkår. Resultater fra SFI's Forløbsundersøgelse af årgang 1995* (Egelund m.fl., 2008) omhandler alle 11-årige børn anbragt uden for hjemmet. På baggrund af denne undersøgelse ved vi følgende om 11-årige i familiepleje:

Karakteristika ved børnene

- Børn i familiepleje blev gennemsnitligt anbragt i en yngre alder og har været anbragt i længere tid end børn anbragt på døgninstitutioner og socialpædagogiske opholdssteder.

- Sammenlignet med børn anbragt på døgninstitution er børn i familiepleje oftere piger (50 %), de har mindre hyppigt etnisk minoritetsbaggrund (4 %), og de har mindre hyppigt en psykiatrisk diagnose (18 %).
- Børn, der er anbragt som følge af egne problemer, er i højere grad anbragt på døgninstitutioner eller socialpædagogiske opholdssteder end i familie-, slægts- eller netværkspleje. En tredjedel af plejeforældrene i de traditionelle plejefamilier og godt halvdelen af slægts- og netværksplejeforældrene angiver, at det anbragte barn ingen problemer havde ved anbringelsen, men at der alene var problemer i barnets opvækstmiljø. Kun en mindre del af døgninstitutioner og opholdssteder (13 %) angiver, at barnet ingen problemer havde.

Børnenes forældre

- Forældre til børn anbragt i familiepleje er mere socialt marginaliserede og har færre ressourcer end forældre til børn anbragt på døgninstitutioner. Mødrene har sjældnere en uddannelse (80 %), og de er sjældnere i beskæftigelse (11 %). Ofte er mindst én af plejebørnenes forældre afdød (14 %), straffet (41 %), behandlet for misbrug (25 %), selv tidligere anbragt uden for hjemmet (51 %), eller mindst én af dem har en psykiatrisk diagnose (65 %).
- Børn anbragt i plejefamilier har mindre kontakt til deres forældre end børn anbragt på døgninstitutioner.

Børnenes hverdagsliv

- Plejebørns deltagelse i fritidsaktiviteter ligner den

gennemsnitlige danske børnebefolknings deltagelse i fritidsaktiviteter, mens andre anbragte børn, tidligere anbragte børn og socialt udsatte børn deltager i færre fritidsaktiviteter.

- Anbragte børn i plejefamilier får oftere besøg af kammerater end børn, som er anbragt på institution eller opholdssted.
- Børn anbragt i plejefamilier er generelt mindre udsat for mobning end børn på andre anbringelsessteder og socialt udsatte børn generelt.

Anbringelser i slægts- og netværksplejefamilier

En mindre, men voksende del af de anbragte børn og unge i Danmark er anbragt i slægts- eller netværkspleje. Det fremgår af SFI's nyeste oversigt over den europæiske forskning om anbragte børn og unge (Egelund m.fl., 2009), at

- børn i slægtspleje adskiller sig fra andre anbragte børn ved ikke i særlig grad at have fysiske eller psykiske helbredsproblemer,
- slægtsplejeforældre har lavere uddannelse, dårligere økonomi og helbred end andre plejeforældre,
- slægtsplejeforældre får mindre støtte i form af tilsyn, supervision og økonomisk ydelser end andre plejeforældre,
- der er færre skift og færre sammenbrud i slægtsanbringelser sammenlignet med andre anbringelsesformer,

- børn i slægtspleje i flere undersøgelser ser ud til at klare sig bedre end børn i andre anbringelsesformer. Det skyldes muligvis, at de slægtsanbragte børn som udgangspunkt har færre problemer,
- børn i slægtspleje har hyppigere kontakt til deres forældre end andre anbragte børn,
- slægtsanbragte børn kan opleve loyalitetskonflikter mellem de biologiske forældre og slægtsplejeforældrene.

Disse resultater genfindes i høj grad i nyere danske undersøgelser. SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn fra årgang 1995 (Egelund et al., 2008) viser, at de slægtsanbragte børn generelt har en baggrund, som i høj grad ligner andre plejebørns. Alligevel viser undersøgelsen, at kontinuiteten i de slægtsanbragte 11-åriges opvækst er større end blandt jævnaldrene i almindelig familiepleje, da de har oplevet færre skift mellem omsorgsmiljøer. Det samme viser undersøgelsen *Børn og unge anbragt i slægten* (Knudsen, 2009), som sammenligner børn og unge i slægtspleje med børn og unge anbragt i traditionel familiepleje.

Børn og unge anbragt i slægten viser desuden, at plejebørn i både slægtspleje og traditionel familiepleje oftest kommer fra hjem med en betydelig problemopbygning, f.eks. i form af forældre med misbrugsproblemer eller psykiske lidelser. Undersøgelsen viser i lighed med *Anbragte børns udvikling og vilkår* også, at slægtsanbragte børn mindre hyppigt er anbragt pga. barnets egne problemer eller pga. overgreb og forsømmelser (Knudsen, 2009; Egelund et al., 2008).

I lighed med de internationale resultater ser vi også i Danmark, at slægtsplejeforældre har færre socioøkonomiske ressourcer end traditionelle plejeforældre. De har generelt gennemført kortere skoleuddannelse, de er oftere uden for arbejdsmarkedet, de er oftere enlige, og de har en lavere husstandsindkomst. Ligesom de modtager mindre støtte i form af økonomisk kompensation, kurser, supervision og tilsynsbesøg i forhold til at varetage opgaven med at sikre plejebarnets udvikling (Knudsen, 2009).

Den danske undersøgelse af slægtspleje viser desuden, at der er lige så mange slægtsanbragte børn som plejebørn i traditionelle plejefamilier, der ikke ser henholdsvis deres mor eller far, men at der blandt slægtsanbragte børn med kontakt til deres forældre er flere med en meget hyppig besøgskontakt. Relationen til forældrene med forudgående rolleforventninger og eventuelle konflikter er imidlertid på mange måder samtidig den største styrke og svaghed ved slægtsanbringelser, og slægtsplejeforældre vurderer generelt deres samarbejde med barnets forældre lidt mere negativt end traditionelle plejeforældre (Knudsen, 2009).

De slægtsanbragte børn har færre psykosociale problemer, klarer sig bedre i skolen og har færre erfaringer med kriminalitet og stoffer end plejebørn i traditionelle plejefamilier. Det kan dog ikke betragtes som effekter af anbringelsesformen, da de slægtsanbragte børn havde færre problemer forud for anbringelsen (Knudsen, 2009).

Vi har endnu ingen danske undersøgelser af effekterne af slægtspleje, men en international metaanalyse af resultaterne af 62 studier af slægts- og netværkspleje viser, at børn anbragt i slægts- eller netværkspleje på tværs af disse studier har klaret sig bedre end plejebørn i traditionel familiepleje med hensyn til adfærdsproblemer og psykiske problemer, og de har oplevet færre forskellige anbringelsessteder (Winokur, Holtan & Valentine, 2009). Metaanalysen omhandler dog kun børn anbragt i pleje pga. mishandling eller omsorgssvigt, hvilket ikke er hyppige anbringelsesårsager blandt børn i slægtspleje i Danmark (Knudsen, 2009).

Endelig fandt et studie med fokus på forvaltningens opfattelse af slægtspleje før Anbringelsesreformen, at sagsbehandlere ofte var skeptiske over for at bringe børn i slægtspleje. For eksempel fordi det her kan være vanskeligt at styre et samvær, der er psykisk belastende for barnet (Mehlbye, 2005).

Plejefamilier til etniske minoritetsbørn

Børn med etnisk minoritetsoprindelse anbringes hyppigere på døgninstitutioner og mindre hyppigt i familiepleje end børn med dansk oprindelse (Egelund et al., 2008). Ifølge en undersøgelse af den kommunale praksis kan en del af forklaringerne herpå være, at en del af kommunerne vurderer, at der ikke findes tilstrækkeligt mange plejefamilier, der kan dække behovet, og at stort set ingen kommuner har et særligt beredskab til at støtte og vejlede plejefamilier, der modtager etniske minoritetsbørn, eller har en strategi for henvikning af

plejefamilier til etniske minoritetsbørn (Servicestyrelsen, 2011).

Relation til plejeforældrene

En anbringelse uden for hjemmet stiller børn over for en række eksistentielle tab af relationer, herunder til de primære omsorgsgivere. Samtidig skal nye relationer etableres.

Relationen til plejeforældrene er afgørende for børnenes trivsel og velbefindende. I en interviewundersøgelse understreges det, at anbragte børn har et stort behov for, at plejeforældrene viser, at børnene betyder noget særligt for dem. Børnene er yderst sårbare over for tegn på, at det ikke forholder sig sådan (Warming, 2005).

I TABUKA-projektet pegede deltagerne på, at også anbragte børn har brug for kærlighed, og at det ikke står i modsætning til omsorgspersoners professionalisme. I plejefamilier handler dette om vigtigheden af, at barnet accepteres fuldt ud i og af familien, samtidig med at barnets familie respekteres (Nielsen m.fl., 2005).

Også relationen mellem plejeforældrene og forældrene er af betydning for barnets trivsel og udviklingsmuligheder. Internationale undersøgelser har således vist, at ønsket om ikke at besvære plejefamilien kan gøre plejebørn ambivalente over for kontakt til deres forældre, mens en inkluderende attitude hos plejeforældrene over for barnets forældre, hvor de er åbne over for samarbejde og understøtter det aktivt, kan fungere

Værktøjskassen

som en beskyttelsesfaktor for barnet. Forskningen har imidlertid påvist, at en ekskluderende tilgang til plejebarnets forældre er vidt udbredt blandt plejeforældre (Egelund og Hestbæk, 2003). Årsagen hertil kan være, at det er vanskeligt for plejeforældrene at acceptere barnets tilknytning til sine forældre, hvis de svigter eller har svigtet barnet; særligt hvis barnet reagerer negativt på samværet med forældrene. I en situation med et dårligt samarbejde mellem plejeforældre og forældre kan plejebarnet bruge stor psykisk energi på at adskille sine to verdener, ligesom sådanne konflikter kan forhindre barnet i at knytte sig til sin plejefamilie (Wegler og Warming, 1996).

Afsnittet indeholder en beskrivelse af Aalborg Kommunes projektplejefamilier. Formålet er at inspirere til, hvordan man kan arbejde med anbringelse af behandlingskrævende børn i plejefamilie.

Afsnittet indeholder desuden inspirationsmateriale til arbejdet med netværksanbringelser og til etablering af et beredskab ved anbringelse af etniske minoritetsbørn.

Aalborg Kommunes projektplejefamilier

Aalborg Kommune har et antal projektplejefamilier, der har behandlingskrævende børn i pleje. Det er børn mellem 3 og 16 år, der har det følelsesmæssigt svært, men som kan profitere af at være i et behandlingsmiljø i en familie. Kriteriet er blandt andet, at børnene skal kunne magte og have gavn af den mere tætte kontakt, som er i en familie i forhold til en institution, og de skal ikke være for voldsomt udadreagerende.

Plejefamilierne får tilbud om faglig støtte og supervision igennem hele forløbet. Til det formål har kommunen etableret et specialiseret familieplejeteam, som organisatorisk er tilknyttet Familieplejen i Familiecentret. Teamets opgaver er at

Værktøjskassen

udvikle kommunens tilbud om familiepleje, at finde og godkende egnede plejefamilier, at give råd, vejledning og supervision til plejefamilierne, at forestå samværet mellem det enkelte barn og den biologiske familie samt at have behandlingsansvaret i forhold til børnene. Udgangspunktet er, at plejefamilierne skal opleve, at de er en del af et samarbejde om barnet.

Teamet har en særlig vagtordning, så plejefamilierne kan ringe til familieplejekonsulenterne mellem kl. 8 og kl. 21 - 365 dage om året. Holdningen er, at familierne ikke skal være alene om de svære beslutninger.

Undervejs i plejeforløbet skal plejefamilierne løbende udarbejde statusnotater. Plejefamiliernes indsatser bliver på denne måde mere målbare.

Projektplejefamilierne har normalt højst to børn anbragt på samme tid. Dog er der mulighed for at op til tre søskende kan bo hos samme familie.

Projektplejefamilien tilbydes op til tre ugers hovedferie og yderligere tre aflastningsdage op til seks gange om året. Der er således tale om samlet op til 39 aflastningsdøgn, som tilrettelægges individuelt efter barnets og plejefamiliens behov.

Godkendelse af familierne

Der stilles store krav til de familier, som skal være projektplejefamilier. F.eks. skal der være to voksne i fami-

lien, og den ene skal være fuldtidsansat som plejeforælder.

En særlig interviewguide skal medvirke til at afdække en række vigtige aspekter, når en familie skal godkendes som projektplejefamilie. Interviewguiden fokuserer blandt andet på plejefamiliens:

- Erfaringer med plejebørn og med at arbejde med børn og unge.
- Forståelse af og forventninger til opgaven som projektplejefamilie.
- Tilgang til opgaven som 'et arbejde'.
- Holdning til de faktuelle krav, som stilles til det at være en projektplejefamilie.
- Holdning til at skulle samarbejde med barnets biologiske familie.

Plejefamiliens eventuelle hjemmeboende børn inddrages i en del af interviewet, hvor spørgsmålene retter sig mod deres erfaringer med eller forventninger til at få fremmede børn ind i familien.

Interviewguiden kan ses på <http://vidensportal.servicestyrelsen.dk/artikler/praksiseksempler/projektplejefamilier/view>

Rekruttering af familier

Strategien for at rekruttere relevante projektplejefamilier har gået ud på at skabe opmærksomhed i medierne

om det nye tiltag og at kontakte eksisterende plejefamilier, som blev vurderet til at have de nødvendige kompetencer til at blive projektlejefamilier. Der har også været opmærksomhed på at finde projektfamilier blandt kommunens egne medarbejdere.

Multidimensional Treatment Foster Care (MTFC)

MTFC er et evidensbaseret behandlingsprogram til familier med børn med svære adfærdsvanskeligheder, som i en periode har behov for en intensiv behandlingsindsats uden for hjemmet. Som led i behandlingsprogrammet anbringes børnene i en særlig MTFC-plejefamilie.

MTFC findes i tre versioner for henholdsvis 3-5 årige (MTFC-P), 6-11 årige (MTFC-L) og 12-18 årige (MTFC-A).

MTFC-behandlingen inddrager aktivt både børn, forældre og plejeforældre. Målet er at styrke barnets sociale færdigheder og skabe et positivt samspil i familien, så barnet kan vende hjem og bo ved sin familie eller flytte til en mindre indgribende foranstaltning i form af en opvækstplejefamilie, eget værelse eller andet.

Behandlingen forløber over 9 – 12 mdr., hvor barnet er midlertidigt anbragt i en særlig MTFC-plejefamilie.

I forhold til de større børn er fokus i behandlingen, at styrke den unges prosociale adfærd gennem at skabe et positivt familiesamspil, styrke kontakt til prosociale venner og støtte den unge i en normal skolegang, arbejde eller praktik. Behandlingen udfolder sig i mellem

- plejefamilien, som er uddannet i MTFC-programmet,
- den biologiske familie, som modtager intensiv familiebehandling,
- barnet, som monitoreres tæt, dels af plejefamilien og dels af en ungdomsterapeut og en færdighedstræner, der arbejder intensivt med barnet.

Behandlingen udføres af et MTFC-team, som ledes af en behandlingskoordinator. Koordinatoren har det overordnede ansvar for at koordinere og følge op på behandlingen, herunder at støtte op om plejefamilien. Teamet inkluderer desuden en familieterapeut, som arbejder med den biologiske familie, en ungdomsterapeut, som arbejder med den unge samt en færdighedstræner, som træner konkrete sociale færdigheder med den unge under behandlingsforløbet.

MTFC har været implementeret i Danmark siden 2008 og anvendes endvidere i Sverige, Norge, Holland, Skotland, England, Irland, USA og Canada.

Internationale studier viser gode effekter af MTFC-be-

handlingen, særligt i forhold til at nedbringe børnenes antisociale adfærd som f.eks. kriminalitet, øge mulighederne for, at de unge kan bo hjemme hos deres biologiske forældre, påvirke skolegang positivt og mindske antallet af sammenbrud i forhold til anden anbringelse i plejefamilie.

Læs mere om *MTFC* på www.servicestyrelsen.dk/mtfc og www.mtfc.com

Inspiration til arbejdet med netværksanbringelser

Støtte til arbejdet med netværksplejefamilier kan findes i *Inspirationsmateriale til arbejdet med netværksanbringelser*, som er udviklet af Servicestyrelsen i samarbejde med Københavns Kommune.

Materialet bygger på *Vejledning om netværksanbringelse og -aflastning*, der blev udarbejdet af Videnscenter for Familiepleje i Københavns Kommune i 2008 på baggrund af et etårigt metodeudviklingsprojekt.

Formålet med inspirationsmaterialet er at styrke kvaliteten i arbejdet med at undersøge og inddrage netværket i undersøgelsesprocessen samt i det efterfølgende forløb med at undersøge, godkende og uddanne netværksplejefamilier.

Materialet indeholder en definition af netværkspleje-

begrebet og en redegørelse for lovgivningen i relation til netværksanbringelser. Indsatsen med hensyn til inddragelse og undersøgelse beskrives nærmere, og i den forbindelse præsenteres fem metoder, der kan anvendes til at afdække ressourcer i netværket: Genogram, netværkskort, signs of safety, familierådslagning og netværksmøde.

Et afsnit beskriver tilrettelægning og gennemførelse af forundersøgelse og godkendelse. I den forbindelse indeholder materialet tre bilag med nyttige værktøjer. Det drejer sig om:

- Interviewguide, der beskriver de overordnede områder og tilknyttede spørgsmål, som det er relevant, at myndighedsrepræsentanten kommer ind på ved undersøgelsen af netværksplejeforældrenes egnethed.
- Guidelines med forslag til emner og metoder til brug for undersøgelsen af plejebarnets tilknytning til netværksplejeforældrene.
- Information til netværkspleje- og aflastningsfamilier om at være plejefamilie.

Materialet indeholder desuden en vejledning til samarbejdet med netværksplejefamilien, når den er godkendt, herunder kursus, supervision og tilsyn.

Materialet findes på adressen:
www.kortlink.dk/servicestyrelsen/8wcq

Når etniske minoritetsbørn anbringes i plejefamilie

Når et barn bliver anbragt i en plejefamilie, er det en stor omvæltning – både for barnet, barnets familie og plejefamilien. Når etniske minoritetsbørn anbringes, kan der desuden være udfordringer, der knytter sig til barnets kulturelle, religiøse og sproglige baggrund.

I forbindelse med projektet *Plejefamilier til børn og unge med etnisk minoritetsbaggrund* har Servicestyrelsen udarbejdet pjecen *Til udviklingskonsulenter, rådgivere og familieplejekonsulenter*. Pjecen indeholder forslag til, hvordan kommunen kan opbygge et beredskab, der kan støtte og vejlede plejefamilierne, og derved sikre nogle gode anbringelsesforløb for børn med etnisk minoritetsbaggrund.

Det foreslås i pjecen, at beredskabet kan indeholde:

- Et tolkeberedskab, som plejefamilierne kan anvende i samarbejdet med etniske minoritetsbørns familier.
- Ressourcepersoner, som har en særlig viden om børn i udsatte, etniske minoritetsfamilier.
- Tid afsat til vejledning og rådgivning af plejefamilierne, f.eks. ved at have et fast træffetidspunkt eller faste mødeaftaler med plejefamilierne.

Ressourcepersonernes viden kan med fordel omfatte viden om:

- Børnenes kulturelle baggrund, religion, højtider og sprog, normer, værdier og opdragelse.
- Modersmålets betydning for anbringelsen.
- Samarbejde med barnets familie – konflikter og modstridende hensyn.
- Familier på flugt og flugtens betydning for barnet og for forældrene.
- Sygdommen PTSD (post traumatisk stress syndrom).

Samarbejdet med plejefamilier til børn med etnisk minoritetsbaggrund kan tilrettelægges efter retningslinjerne for det gode samarbejde med plejefamilier generelt, som består i:

- Opmærksomhed på at skabe en åben dialog om forholdene i familien.
- At plejefamilien ved, hvor og hvornår de kan få fat på beredskabet.
- At der løbende følges op på kontakten med plejefamilien.
- Etablering af netværk, hvor plejefamilierne kan udveksle erfaringer.
- Mødedage med særlige temaer på dagsordenen.

Download pjecen *Til udviklingskonsulenter, rådgivere og familieplejekonsulenter*. Sådan rådgiver og vejleder du plejefamilier, der har børn med anden etnisk baggrund end dansk i pleje, Servicestyrelsen 2009, på www.servicestyrelsen.dk.

Eksempler **XX**

Et samlet initiativ

Servicestyrelsen har som led i Barnets Reform igangsat et samlet initiativ på familieplejeområdet. Initiativet omfatter:

1. En opdatering af det eksisterende RUGO-kursus for plejefamilier - KRITH.
2. En rekrutteringskampagne samt kampagnemateriale.
3. Et udviklingsprojekt, der skal styrke anvendelsen af nye typer plejefamilier og bidrage til en styrkelse af de organisatoriske rammer på familieplejeområdet.

De enkelte initiativer er kort beskrevet i det følgende.

Styrkede kompetencer til plejefamilier med KRITH

Med Barnets Reform er der kommet øget mulighed for at styrke plejefamiliernes kompetencer. Det var derfor en del af aftalen om Barnets Reform, at der skulle udarbejdes et opdateret kursusmateriale til plejefamilier, der kan understøtte kommunerne i at opkvalificere deres plejefamilier.

Kursusmaterialet KRITH (**K**ompetencer, **R**essourcer og relationer, **I**nddragelse, **T**illid, trivsel og tilknytning samt **H**verdagsliv) består af:

1. Et fire dages grundkursusmateriale for kommende plejefamilier.

2. Seks moduler a to dages varighed med kursusmateriale til kommunale plejefamilier.
3. Seks moduler a to dages varighed til den obligatoriske efteruddannelse af plejefamilier.

Kursusmaterialet tager afsæt i det RUGO-materiale, der tidligere er udviklet af Socialministeriet, Kommunernes Landsforening samt de centrale organisationer på området.

Kursusmaterialet er frit tilgængeligt til download på Servicestyrelsens hjemmeside:
www.kortlink.dk/servicestyrelsen/8wd4

Kampagnen Mere at give

Med Barnets Reform og det øgede fokus på at styrke familieplejeområdet, forventes det, at flere børn kan tilbydes en anbringelse i en plejefamilie. Der kan derfor i kommunerne være behov for at rekruttere flere plejefamilier.

Servicestyrelsen har derfor igangsat et initiativ, der skal støtte kommunerne i at rekruttere flere plejefamilier. Materialet består af:

- En landsdækkende rekrutteringskampagne, der skal sætte fokus på familieplejeområdet samt styrke interessen for at blive plejefamilie.
- Et kampagnemateriale, som kommunerne kan anvende.

vende som led i rekruttering af plejefamilier i egen kommune.

For yderligere information. www.mereatgive.dk

Udviklingsprojekter om styrkelse af familieplejeområdet

Servicestyrelsen har igangsat et udviklingsprojekt i forlængelse af lovændringen omkring kommunale plejefamilier. Projektet gennemføres i tæt samarbejde med et antal kommuner. Udviklingsprojekterne skal give viden og erfaringer med at differentiere plejefamiliebegrebet samt den støtte, uddannelse og supervision som plejefamilierne skal tilbydes.

Udviklingsprojektet rummer to typer af udviklingsprojekter:

1. Udviklingsprojekter, som skal medvirke til at udvikle den kommunale organisering omkring den nye kommunale plejefamilietype. Forhold, som kan inddrages i denne type af udviklingsprojekter, er visitation af børn til de kommunale plejefamilier, kontraktforhold, pension, efteruddannelse, supervision, erfagrupper, samarbejde med døgninstitutioner eller øvrige professionelle i forhold til behandlingskrævende børn mv.
2. Udviklingsprojekter, der introducerer nye metoder på plejefamilieområdet i relation til børnenes sær-

lige behov og problemstillinger. Det kan være indsatser, der har særligt fokus på børn mellem 0 og 3 år, samarbejde med anbragte børns familie og netværk, sikring af vedvarende relationer, overgange i anbragte børns liv samt efterværn.

Projektet munder ud i et videns- og inspirationsmateriale til kommunerne om udvikling af plejefamilieområdet.

Læs mere på: www.kortlink.dk/servicestyrelsen/8wd5

Århus Kommune

Århus Kommune har igangsat et projekt, der skal medvirke til faglig udvikling og opkvalificering i forhold til arbejdet med anbringelse af spædbørn. Projektet skal ligeledes inddrage viden og erfaring fra familiepleje, døgninstitutioner- og dagbehandlingstilbud. Fordelen ved familieplejeanbringelse – hvor der er få personer omkring barnet – kobles med institutionens/dagbehandlingstilbuddets ekspertise gennem partnerskab mellem de forskellige aktører.

Projektets overordnede mål er at sikre barnet, der anbringes, trygge rammer som base for en sund udvikling. Da det drejer sig om børn i alderen 0 – 2 år, er der særligt fokus på, at barnet udvikler tilknytningsmønstre så tidligt som muligt.

Eksempler **XX**

I projektet er der mulighed for både at anbringe spædbarnet i en midlertidig plejefamilie eller direkte i en blivende plejefamilie. Hvis det er muligt, anbringes barnet fra starten i en blivende plejefamilie, men der kan være faglige vurderinger, der begrundes, at en midlertidig løsning er påkrævet. Der kan være tale om forhold (eksempelvis uoplyste forhold omkring barnet, mistanke om skadelige påvirkninger under graviditeten eller forældre, der er uafklarede i forhold til deres ansvar og rolle), der gør, at det kan være vanskeligt at lave det rette match mellem barn og plejefamilie på anbringelsestidspunktet.

Uanset om barnet anbringes i en midlertidig eller en blivende plejefamilie, vil der være mulighed for observation af barnet. Observationen foretages af Døgncentret og foregår i plejefamilien.

For at skabe de bedste betingelser for det ufødte barn, er der mulighed for et behandlingstilbud, der starter i graviditeten. Vuggestedet står for dette behandlingstilbud.

Visitation

For at sikre, at Familieplejecentret inddrages tidligt i sagerne, deltager Familieplejecentret i samråd på alle socialcentre, ligesom det også er indarbejdet, at socialcentre tidligere kan inddrage familieplejekonsulenten på konsulentbasis.

Når Familieplejecentret har modtaget visitationsmaterialet, tager Familieplejecentret kontakt til myndighedsrådgiveren med henblik på møde om tilrettelæggelse af det videre forløb, herunder drøftelse af, hvilke aktører der skal inddrages. I mødet deltager ledelsesrepræsentanter fra både myndighedsafdelingen og Familieplejecentret.

På baggrund af møde og visitationsmateriale er det Familieplejecentrets opgave at finde en egnet plejefamilie. Afhængigt af hvor hurtigt en anbringelse skal finde sted, kan det blive nødvendigt at anbringe barnet i en midlertidig plejefamilie. Som tidligere beskrevet kan det ikke udelukkes, at den midlertidige plejefamilie kan fortsætte som blivende plejefamilie. Det er Familieplejecentrets opgave at planlægge og deltage i besøg hos plejeforældrene sammen med familierådgiver og forældre for at sikre rigtig matchning mellem forældre og plejefamilie.

Gennemsnitsmodellen

Århus Kommune har i samarbejde med KL gennemført et forsøg med en ny model for honorering af plejefamilier. Forsøget er gennemført i perioden fra 1. juni 2008 til 1. januar 2011, og Århus Kommune har derefter besluttet at fortsætte med honorering efter Gennemsnitsmodellen.

Grundtanken er, at den nye form for honorering skal

være med til at skabe ro om plejeforholdet, og at fokus skal flyttes fra barnets vanskeligheder til barnets ressourcer. Udgangspunktet for forsøget var først og fremmest en kritik af, at den traditionelle model kunne rumme et økonomisk incitament for plejefamilierne i retning af at fokusere på barnets vanskeligheder frem for ressourcer.

Den nye model kaldes for Gennemsnitsmodellen; en betegnelse, der dækker over, at honoreringen baseres på den gennemsnitlige plejeopgave fordelt over tid. Honoreringen fastholdes på samme niveau gennem hele anbringelsesperioden, medmindre helt ekstraordinære forhold gør sig gældende.

Honoreringen fastlægges på et af fire niveauer, hvor niveau ét honoreres med tre gange vederlag, niveau to med fem vederlag, niveau tre med syv vederlag og niveau fire med ti vederlag.

KL og Århus Kommune har i fællesskab udarbejdet en praktisk vejledning til Gennemsnitsmodellen til brug for familieplejekonsulenter og myndighedsrådgivere, når de skal fastsætte niveauet i kontrakter med plejefamilierne.

Mere at vide +

På nettet

www.ast.dk

Ankestyrelsens hjemmeside. Find formidling af statistik vedrørende anbragte børn og unge:

Under 'Analyser og statistikker' find 'Alle offentliggjorte statistikker' og klik 'Anbringelse af børn og unge'.

www.kk.dk

Søg 'Videnscenter for Familiepleje'.

Videnscenter for Familiepleje (ViF) er et kommunalt videnscenter, etableret som en selvstændig enhed inden for rammerne af Center for Familiepleje i Københavns Kommunes Socialforvaltning.

I sit virke har ViF igennem en række vidensprojekter fokus på at styrke kvaliteten i anbringelser af børn og unge i plejefamilie.

Under 'Publikationer' findes f.eks.:

- *Vejledning i forundersøgelserproceduren*: Vejledningsmateriale vedrørende forundersøgelse til generel familiepleje.
- *Overgang fra døgninstitution til plejefamilie*: Rapport fra december 2009, som identificerer problemer i skiftet og afsluttes med anbefalinger, som kan overføres til andre kommuner.

<http://vidensportal.servicestyrelsen.dk>

Vidensportalen samler og formidler viden om udsatte børn og unge, så den kan bruges i praksis. Formålet med vidensportalen er at bygge bro mellem forskning og praksis og gøre forskning brugbar for bl.a. chefer,

udviklingskonsulenter og sagsbehandlere i kommunerne.

Link til underside specielt med henblik på familiepleje og etniske minoritetsbørn:

Under 'Søg': Sæt flueben i 'Udvikling' og afgræns 'Tema' med ordet 'Plejefamilier'.

www.nova.no

Norsk institut for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) er et af Norges største samfundsvidenskabelige forskningsinstitutter. Her publiceres rapporter, som er relevante i forhold til plejefamilieområdet.

Link til det nordiske forskningsprojekt *Fosterhjem for barns behov* findes i sidens venstre menu.

Nederst på denne side kan publicerede rapporter downloades.

Her findes bl.a. forskningsprojektets første rapport: *Barn og unge i fosterhjem – en kunnskabsstatus (2010)*, udarbejdet af E. Backe-Hansen, NOVA, T. Egelund, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, T. Havik, Barnevernets Utviklingscenter på Vestlandet.

Litteratur

Bowlby, J. (1988): *A Secure Base: Clinical Applications of Attachment Theory*, Routledge.

Bowlby, J. (1980). *Loss: Sadness & Depression, (Attachment and loss)*, Hogarth Press.

Børnserud, S. og M.-L. Dessau (2001): *Anbringelse af børn i familiepleje – at navigere i en kompleks virkelighed*, Dafolo Forlag.

Børn og unge anbragt uden for hjemmet. Kommunale afgørelser, årsstatistik 2009, Ankestyrelsen, 2010.

Dozier, M., K.C. Stovall, K.E. Albus og B. Bates (2001): "Attachment for Infants in Foster Care: the Role of Caregiver State of Mind" i *Child Development*, Vol. 72, No. 5, s. 1467–1477.

Egelund, T. og A.-D. Hestbæk (2003): *Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet. En forskningsoversigt*, SFI 03:04.

Egelund, T., D. Andersen, A.-D. Hestbæk, M. Lausten, L. Knudsen, R.F. Olsen og F. Gerstoft (2008): *Anbragte børns udvikling og vilkår. Resultater fra SFI's Forløbsundersøgelser af årgang 1995*, SFI 08:23.

Egelund, T., P.S. Christensen, T.B. Jacobsen, T.G. Jensen og R.F. Olsen (2009): *Anbragte børn og unge. En forskningsoversigt*, SFI 09:24.

Egelund, T., T.B. Jacobsen, I. Hammen, M. Olsson og A. Høst (2010): *Sammenbrud i anbringelser af unge – erfaringer, forklaringer og årsagerne bag*, SFI 10:06.

Ejrnæs, M., M. Ejrnæs og S. Frederiksen (2010): "Socialt udsatte børn og unge – forebyggelse og anbringelse i kommunerne" i S.H. Andersen (red.): *Når man anbringer et barn. Baggrund, stabilitet i anbringelsen og det videre liv*, Rockwool Fondens Forskningsenhed.

Holm-Petersen K. og M. Grostøl (2010): *Nordisk familieplejeanalyse*, Socialpædagogernes Landsforbund.

Knudsen, L. (2009): *Børn og unge anbragt i slægten. En sammenligning af slægtsanbringelser og anbringelser i traditionel plejefamilie*, SFI 09:26.

Kristofersen, L.B. og S.-E. Clausen (2008): *Barnevernsklinter i Norge 1990-2005. En longitudinell studie*, NOVA rapport 2/08.

Lindemann, A. og A.-D. Hestbæk (2004): *Slægtsanbringelser i Danmark. En pilotundersøgelse*, SFI 04:21.

Mehlbye, J. (2005): *Slægtsanbringelse – det bedste for barnet? – En pilotundersøgelse*, AKF Forlaget.

Mortensen, B. (2005): *Slægtsanbringelser – en mulig anbringelsesform*, KABU temahæfte, UFC Børn og Unge.

Møller, S.N. og M. Skytte (2004): *Mit barn er anbragt. Etiske minoritetsforældres fortællinger*, SFI 04:16.

Nielsen, F. (2002): *"Som plejeforældrene ser det" – kortlægning og analyse af foranstaltningen "familiepleje" i Københavns Kommune*, Københavns Universitet, Institut for Statskundskab.

Nielsen, H.E., D. Andersen, A. Ankerbo, N. Ericson, S.J. Gunnensen, C. Jensen, L.F. Madsen, B. Nielsen og P.R. Rosberg (2005): *TABUKA – tidligere anbragtes bud på kvalitet i anbringelsen af børn og unge*, Forlaget Børn og Unge.

Slægtsanbragte børn trives bedre, SFI Cambell nr. 6, 2009.

Statistikbanken, Danmarks Statistik (<http://www.statistikbanken.dk/BIS2> og <http://www.statistikbanken.dk/BIS22>)

Warming, H. (2005): *Har andre plejebørn det som mig?*, Frydenlund.

Wegler, B. og H. Warming (1996): *Barnet mellem to familier – en undersøgelse af samarbejdet mellem forældre og plejeforældre*, Dafolo Forlag.

Winokur, M., A. Holtan og D. Valentine (2009): *Kinship Care for the Safety, Permanency, and Well-being of Children Removed from the Home for Maltreatment*, Campbell Systematic Reviews 2009:1.

Kontinuitet og sammenhæng – en introduktion

Mange af de børn, der har behov for særlig støtte, kommer fra familier præget af ustabilitet og brud.

Et trygt omsorgsmiljø med nære og stabile relationer til voksne er en vigtig forudsætning for en god opvækst. At skabe kontinuitet og sammenhæng i barnets liv er derfor afgørende for at nå målene med indsatsen. Der skal være sat klare mål for indsatsen, og der skal være en klar sammenhæng i alle tiltag på vejen mod målet.

Formålsbestemmelsen i Barnets Reform præciserer, at barnet skal sikres kontinuitet i opvæksten. Det er i den forbindelse centralt, at de familiemæssige relationer understøttes i forhold til, hvad der er barnets bedste, og at barnet opbygger et stabilt netværk omkring sig. Dette sker bedst i et respektfuldt samarbejde med barn og familie, hvor baggrund, formål og indhold af støtten til barnet og familien er tydeligt for alle parter.

Kontinuitet opnås også ved at kvalificere sammenhængen mellem den børnefaglige undersøgelse og handleplanens mål. Derved sikres det rette match mellem barnets behov og den støtte, der iværksættes. Samtidig er det vigtigt, at der løbende bliver fulgt op på, at støtten til barnet og familien lever op til intentionerne i handleplanen. Det sker først og fremmest gennem et tæt

samarbejde mellem barnet, familien, det sociale tilbud samt sagsbehandleren og gennem et løbende tilsyn. Kontinuitet handler derfor også om at sikre – både fra starten og løbende – at den støtte, der gives til barnet og familien, er den rette, så omfattende forandringer og egentlige brud undgås.

Kapitlet sætter fokus på fem centrale perspektiver i forhold til at sikre kontinuitet for barnet:

- Kontinuitet i kontakten mellem barnet og dets familie og netværk: Barnets og familiens forståelse og accept af den konkrete indsats og formålet med denne og dermed barnets trivsel og udvikling.
- Kontinuitet i anbringelsen: Færre genanbringelser, skift, flytninger og brud i anbragte børns tilværelse.
- Kontinuitet i sagsbehandlingen: Færre sagsbehandlerskift og en sammenhængende sagsbehandling, der involverer forældre, barn og relevante samarbejdspartnere.
- Kontinuitet i det tværfaglige samarbejde: Helhed, sammenhæng og kvalitet i indsatsen funderet på et fælles vidensgrundlag.
- Sammenhængende børnepolitik: Sammenhæng mellem det generelle og forebyggende arbejde og den målrettede indsats over for børn med behov for særlig støtte.

Nyt i Barnets Reform

Kontinuitet og stabilitet anses for at være væsentlige faktorer i forhold til at give udsatte børn de bedst mulige opvækstvilkår, herunder sikre deres muligheder for personlig udfoldelse, udvikling og sundhed.

Med Barnets Reform har ønsket blandt andet været at sikre, at de anbragte børn kommer til at opleve færre genanbringelser, skift, flytninger og brud i deres tilværelse. Det har også været hensigten under anbringelsen at give dem ret til kontakt med en voksen fra familien eller netværket.

Forberedelse af de unges overgang til voksenlivet og samarbejde mellem kommunerne ved skift af handlekommune i forbindelse med, at en ung fylder 18 år, har også været nøgleord i forhold til at sikre en rød tråd gennem anbragte unges liv.

Endelig er der sket en udvidelse af adgangen til at bortadoptere børn i de tilfælde, hvor det vurderes, at forældrene aldrig vil kunne tage sig af dem og give dem en stabil familierelation.

Nyt er:

- Fokus på kontinuitet i indsatsen, jf. § 46, stk. 1, nr. 1.
- Mulighed for 3-årig genbehandlingsfrist for 0-1-årige, jf. § 62, stk. 5.
- Mulighed for videreført anbringelse uden tidsbegrænsning, jf. § 68 a.
- Krav om fastsættelse af hjemgivelsesperiode, jf. § 68, stk. 2.
- Ret til støtteperson fra familien eller netværket til anbragte børn, jf. § 68 b.
- En række ændringer i forhold til unges overgang til voksenlivet og efterværn (se herom i kap. 10).
- Udvidet adgang til adoption uden samtykke, jf. adoptionsloven § 9.
- Mulighed for i helt særlige tilfælde at fastsætte samvær eller anden form for kontakt mellem barnet og dets oprindelige slægtning efter adoptionen, jf. forældreansvarslovens § 20 a.

Det siger loven §

Børnepolitik

§ 19 (...)

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal udarbejde en sammenhængende børnepolitik, der har til formål at sikre sammenhængen mellem det generelle og forebyggende arbejde og den målrettede indsats over for børn og unge med behov for særlig støtte. Den sammenhængende børnepolitik skal udformes skriftligt, vedtages af kommunalbestyrelsen og offentliggøres.

(...)

Kommunen er forpligtet til at udarbejde en sammenhængende børnepolitik. Den indsats, der iværksættes over for udsatte børn og deres familier, skal være sammenhængende og udføres på tværs af lovgivningen, administrative strukturer og faglige kompetencer. Formålet hermed er blandt andet at sikre, at der hurtigst muligt bliver taget de nødvendige skridt for at hjælpe børn med behov for særlig støtte. Det er intentionen, at det ved en tidlig, tværfaglig og helhedsorienteret indsats kan undgås, at problemerne vokser sig så store, at de ikke kan afhjælpes i hjemmet eller i det nære miljø.

Det er op til den enkelte kommune at vurdere, hvordan det tværfaglige samarbejde bedst organiseres.

Formålsbestemmelsen

§ 46. Formålet med at yde støtte til børn og unge, der har et særligt behov herfor, er at sikre, at disse børn og unge kan opnå de samme muligheder for personlig udvikling, sundhed og et selvstændigt voksenliv som deres jævnaldrende. Støtten skal ydes med henblik på at sikre barnets eller den unges bedste og skal have til formål at

- 1) sikre kontinuitet i opvæksten og et trygt omsorgsmiljø, der tilbyder nære og stabile relationer til voksne, bl.a. ved at understøtte barnets eller den unges familiemæssige relationer og øvrige netværk,

(...)

I formålsbestemmelsen fremhæves en række fokuspunkter, som forvaltningen skal være særligt opmærksom på, når en indsats overvejes over for børn med behov for særlig støtte. Et af punkterne er, at børnene skal sikres kontinuitet i opvæksten og stabile relationer til voksne.

Hensigten med at sikre kontinuitet i udsatte børns liv er, at de gennem blandt andet oplevelsen af stabilitet i indsatsen og i deres kontakt med voksne rustes til at opbygge deres personlige og faglige kompetencer, opbygge sociale relationer og forberedes til et godt og selvstændigt voksenliv.

Inddragelse

§ 46. (...)

Stk. 3 (...) Barnets eller den unges vanskeligheder skal så vidt muligt løses i samarbejde med familien og med dennes medvirken. Hvis dette ikke er muligt, skal foranstaltningens baggrund, formål og indhold tydeliggøres for forældremyndighedsindehaveren og for barnet eller den unge.

§ 47. Kommunalbestyrelsen skal overveje, hvordan der kan ske en systematisk inddragelse af familie og netværk.
(...)

Forvaltningen har en generel pligt til at samarbejde med familien og at overveje, hvordan familie og netværk kan inddrages systematisk i forbindelse med sagen og i forhold til indsatsen. Se kap. 2: Børn og unges rettigheder samt kap. 3: Forældre støtte og -samarbejde.

På en række områder er der særskilte regler om inddragelse af barnet og indehavere af forældremyndigheden, eksempelvis i forbindelse med udarbejdelse af handleplaner og børnefaglige undersøgelser samt ved hjemgivelse.

Inddragelse skal medvirke til, at de involverede parter støtter op om indsatsen, og at man i videst muligt omfang undgår, at barnet bliver midtpunkt i konflikter mellem myndigheder og familie.

Det er således hensigten, at forvaltningen ved at inddrage og samarbejde med barnet og indehaveren af forældremyndigheden kan sikre et mere sammenhængende og kontinuerligt forløb for barnet.

Mellemmkommunt samarbejde

§ 68 (...)

Stk. 13. Hvis en ung i alderen 18 til 22 år, der har været anbragt indtil sit fyldte 18. år, eller som har haft en fast kontaktperson indtil sit fyldte 18. år, skifter opholdskommune, skal den hidtidige opholdskommune forud for skiftet oversende den unges reviderede handleplan, jf. stk. 12, til den nye opholdskommune. Oversendelse af handleplanen skal ske med samtykke fra den unge og forældremyndighedsindehaveren.
(...)

§ 152. Hvis en familie med et eller flere børn under 18 år eller vordende forældre flytter fra én kommune til en anden kommune, og fraflytningskommunen finder, at et eller flere børn eller de vordende forældre har behov for særlig støtte af hensyn til barnets eventuelle særlige behov for støtte efter fødslen, skal fraflytningskommunen underrette tilflytningskommunen herom.
(...)

I forhold til at sikre en tidlig, sammenhængende og kontinuerlig indsats over for børn med behov for støt-

te er der bestemmelser, som regulerer samarbejdet kommuner imellem.

Samarbejdet mellem kommuner, når en familie eller en ung, der fylder 18 år, skifter opholdskommune, skal sikre, at den nye opholdskommune hurtigst muligt får oplysninger om unge med støttebehov og kan iværksætte eller fortsætte tidligere iværksat støtte. Se kap. 9: Efterværn og unges overgang til voksentilværelsen.

Det er således hensigten, at samarbejdet kommunerne imellem kan medføre en sammenhængende og kontinuerlig indsats i forhold til børn med støttebehov.

Kontinuitet i anbringelsen

Kontinuitet og stabilitet for anbragte børn kan opnås ved, at børnene oplever færre genanbringelser, skift, brud og flytninger.

Mulighed for 3-årig genbehandlingsfrist for børn under et år

§ 62 (...)

Stk. 5. Børn og unge-udvalget kan i særlige tilfælde træffe afgørelse om, at en anbringelse uden for hjemmet efter § 58 af et barn, der ikke er fyldt 1 år, skal gælde i 3 år, hvis det er overvejende sandsynligt, at de forhold, der begrundet anbringelsen, vil

være til stede i denne periode. De samme beføjelser har Ankestyrelsen og retten.

(...)

§ 68 (...)

Stk. 7. Kommunalbestyrelsen kan afvise at behandle en begæring fra forældrene om hjemgivelse af et barn eller en ung, der er anbragt efter 1) § 58 med en længere genbehandlingsfrist efter § 62, stk. 5, hvis der ikke er sket væsentlige ændringer af forholdene hos forældrene, anbringelsesstedet, barnet eller den unge

(...)

Formål

Formålet med bestemmelsen er at sikre de helt små børn stabile og trygge rammer i deres første leveår, da det er af særlig betydning for disse børns udvikling, at de gives mulighed for at etablere tilknytning til stabile omsorgspersoner.

Hvilke børn

Bestemmelsen gælder for børn under et år. Det vil sige, at den kan anvendes i forhold til børn, der anbringes umiddelbart efter fødslen og frem til barnet fylder et år. Sagen skal være forelagt børn og unge-udvalget inden barnets etårsfødselsdag.

Bestemmelsen kan anvendes, inden sagen forelægges for børn og unge-udvalget, selvom et barn tidligere har været anbragt uden for hjemmet med samtykke i en

periode. Forudsætningen er, at sagen skal behandles af udvalget, inden barnet fylder et år.

Betingelser

Da der er tale om en fravigelse fra hovedreglen om en genbehandlingsfrist på et eller to år, kan bestemmelsen kun anvendes i særlige tilfælde.

Med særlige tilfælde tænkes der eksempelvis på spædbørn født af alvorligt psykisk syge forældre, forældre med psykisk eller kognitiv funktionsnedsættelse eller forældre med vedvarende misbrug. Der kan endvidere være tale om tilfælde, hvor barnet har søskende, som har været anbragt siden fødslen, og som stort set ikke har haft nogen kontakt med indehavere af forældremyndigheden.

Bestemmelsen vil være særlig relevant i forhold til vorde forældre, hvor forvaltningen på baggrund af en undersøgelse af deres forhold kan vurdere, om der allerede straks efter fødslen er grundlag for at forelægge sagen for børn og unge-udvalget efter denne bestemmelse.

For at anvende bestemmelsen skal det være overvejende sandsynligt, at de forhold, der begrunder anbringelsen uden for hjemmet, vil være til stede i hele den treårige periode. Det vil for eksempel sige, at forældrenes alvorlige psykiske sygdom eller misbrug med overvejende sandsynlighed fortsætter mindst tre år frem.

Indstilling til børn og unge-udvalget

Indstillingen til børn og unge-udvalget skal indeholde

en redegørelse for familiens eventuelle misbrugs- eller sygdomshistorik samt en vurdering af barnets og eventuelle søskendes anbringelseshistorik.

Klageadgang

Børn og unge-udvalgets afgørelse om fastsættelse af genbehandlingsfristen efter denne bestemmelse kan påklages til Ankestyrelsen efter de almindelige regler i § 168 og kap. 10 i retssikkerhedsloven.

Genoptagelse

Anbringelsesgrundlaget i en sag, hvor genbehandlingsfristen er fastsat efter § 62, stk. 5, skal som udgangspunkt ikke efterprøves i løbet af den treårige periode, medmindre indehavere af forældremyndigheden anmoder om hjemgivelse. Mulighed for at få behandlet en anmodning om hjemgivelse i løbet af den treårige periode er dog begrænset.

Forvaltningen kan således afvise at behandle en anmodning om hjemgivelse, hvis der ikke er sket væsentlige ændringer i de forhold hos forældrene, der begrundede afgørelsen om at fastsætte genbehandlingsfristen til tre år. For at der kan være tale om væsentligt ændrede forhold hos indehavere af forældremyndigheden, må ingen af de omstændigheder, der udgjorde en væsentlig faktor for barnets mistrivsel eller forventede mistrivsel, være til stede. Forvaltningens afslag på hjemgivelse kan påklages til det sociale nævn af indehavere af forældremyndigheden.

Hvis forvaltningen finder, at der er tale om væsentligt

ændrede forhold, skal forvaltningen realitetsbehandle sagen. På baggrund af denne behandling skal forvaltningen træffe afgørelse om hjemgivelse eller forelægge sagen for børn og unge-udvalget, hvis det vurderes, at der ikke er grundlag for at hjemgive barnet.

Under anbringelsen

Under barnets anbringelse med en genbehandlingsfrist fastsat efter § 62, stk. 5, skal forvaltningen overholde gældende regler om eksempelvis støtteperson til indehavere af forældremyndigheden, særskilt støtte til indehavere af forældremyndigheden, handleplan samt samvær.

Selvom der er tale om en længerevarende anbringelse, skal der arbejdes på at skabe eller vedligeholde kontakt og tilknytning mellem barnet og indehavere af forældremyndigheden.

Hvis forvaltningen i løbet af den treårige periode finder, at forholdene i hjemmet gradvist forbedres, kan kontakten mellem barnet og indehavere af forældremyndigheden gradvist øges med eksempelvis hyppigere kontakt og længere besøg.

Efter de tre år

Når genbehandlingsfristen på de tre år er gået, skal forvaltningen enten træffe afgørelse om hjemgivelse eller forelægge sagen for børn og unge-udvalget på ny. Træffes der afgørelse om hjemgivelse, skal forvaltningen fastsætte en hjemgivelsesperiode. Se mere herom nedenfor.

Forelægges sagen for børn og unge-udvalget kan genbehandlingsfristen fastsættes efter de øvrige bestemmelser i § 62 eller § 68 a. Der vil endvidere kunne overvejes adoption efter reglerne i adoptionsloven, som gennemgås nedenfor.

Videreført anbringelse

§ 68 a. Børn og unge-udvalget kan træffe afgørelse om, at et barn eller en ung, der efter § 52, stk. 3, nr. 7, har været anbragt uden for hjemmet i mindst 3 år, fortsat skal være anbragt uden for hjemmet i en videreført anbringelse, hvis barnet eller den unge har opnået en så stærk tilknytning til anbringelsesstedet, at det på kortere og længere sigt må antages at være af væsentlig betydning for barnets eller den unges bedste at forblive på anbringelsesstedet. Afgørelser om videreførelse af en anbringelse efter 1. pkt. skal ikke forelægges for børn og unge-udvalget til fornyet afgørelse efter § 62.

Stk. 2. For et barn eller en ung, der er fyldt 15 år, kan der kun træffes afgørelse om videreførelse af en anbringelse efter stk. 1, hvis barnet eller den unge samtykker i afgørelsen.

Stk. 3. Børn og unge-udvalget kan træffe afgørelse om videreførelse af en anbringelse efter stk. 1, uanset at betingelserne i § 52, stk. 1, eller § 58, stk. 1, ikke længere er opfyldt.

Stk. 4. Til brug for børn og unge-udvalgets afgørelse om videreførelse af anbringelsen, jf. stk. 1, skal kommunalbestyrelsen udarbejde en indstilling, der indeholder

- 1) en revideret undersøgelse af barnets forhold, jf. § 50,
- 2) en revideret handleplan, jf. § 140,
- 3) en psykologisk, lægefaglig eller anden børnesagkyndig helhedsvurdering af barnets eller den unges tilknytning til anbringelsesstedet og
- 4) barnets eller den unges holdning til videreførelse af anbringelsen.

§ 68 (...)

Stk. 7. Kommunalbestyrelsen kan afvise at behandle en begæring fra forældrene om hjemgivelse af et barn eller en ung, der er anbragt efter (...)

2) § 68 a, hvis der ikke er sket væsentlige ændringer af forholdene hos anbringelsesstedet, barnet eller den unge.

(...)

Formål

Hensigten med bestemmelsen er at give børn tryghed i anbringelsen, så de ikke skal være usikre på, om de kan blive boende, hvis de føler sig tæt knyttet til anbringelsesstedet.

Betingelser

Da der er tale om en videreført anbringelse, hvor der ikke nødvendigvis længere er grundlag for anbringelse med eller uden samtykke, stilles der ret strenge betingelser for anvendelsen.

Det er en forudsætning for at anvende bestemmelsen, at barnet har været anbragt uden for hjemmet i mindst tre år. Det er ikke afgørende, om der har været tale om anbringelse med eller uden samtykke, eller om barnet stadig har et støttebehov.

Det er en forudsætning for at anvende bestemmelsen, at barnets tilknytning til anbringelsesstedet er så stærk, at det på såvel kort som længere sigt må antages at være af væsentlig betydning for barnets bedste at forblive på anbringelsesstedet.

Bestemmelsen forventes fortrinsvis anvendt i forhold til børn anbragt i plejefamilier, men vil også kunne anvendes i forhold til børn, der er anbragt på døgninstitutioner eller opholdssteder. Det vigtige er, at barnet oplever anbringelsesstedet som sit hjem og føler et stærkt tilhørsforhold til stedet og de omsorgspersoner, der er på stedet. Barnets følelsesmæssige tilknytning til en eller flere personer er en forudsætning for, men ikke eneaftørende i forhold til at kunne træffe afgørelse om videreført anbringelse.

Det er barnets tilknytning til det aktuelle anbringelsessted sammenholdt med tilknytningen til indehavere af forældremyndigheden, der er afgørende.

Vetoret for unge, der er fyldt 15 år

Afgørelse om videreførelse af en anbringelse efter § 68 a kan alene træffes eller opretholdes over for en ung, der er fyldt 15 år, hvis den unge samtykker.

Baggrunden herfor er, at det vil være svært at fastholde den unge i anbringelsen og sikre at videreførelsen af anbringelsen lever op til formålet omkring øget stabilitet, hvis den unge ikke selv ønsker videreførelsen.

En afgørelse om videreført anbringelse skal ikke automatisk behandles på ny, når en ung fylder 15 år, men hvis den unge ikke længere ønsker anbringelsen opretholdt, skal forvaltningen tage stilling til, hvad der skal ske i sagen. Forvaltningen vil efter en konkret vurdering kunne vælge at hjemgive den unge eller forelægge sagen for børn og unge-udvalget med henblik på anbringelse uden for hjemmet uden samtykke.

Krav til indstillingen til børn og unge-udvalget i sager om videreført anbringelse

For at sikre at sagen er bedst muligt oplyst, kræves det, at indstillingen til børn og unge-udvalget indeholder:

1. En revideret undersøgelse af barnets forhold, jf. § 50.
2. En revideret handleplan, jf. § 140.
3. En børnesagkyndig helhedsvurdering af barnets tilknytning til anbringelsesstedet.
4. Barnets holdning til videreførelsen af anbringelsen.

Den børnesagkyndige vurdering skal indeholde en hel-

hedsvurdering af barnets tilknytning til selve anbringelsesstedet, anbringelsesstedets omsorgspersoner samt barnets tilknytning til netværk og omgivelser i form af eksempelvis daginstitution, skole, fritidsinteresser mv. Det skal desuden fremgå, hvilken betydning det vil have for barnets sundhed og udvikling, hvis barnet flyttes fra anbringelsesstedet.

Den børnesagkyndige vurdering skal også indeholde en vurdering af barnets tilknytning til indehavere af forældremyndigheden, eventuelle søskende, bedsteforældre mv. samt andre forhold hos indehavere af forældremyndigheden, der kan have betydning for barnets tilknytning til dem. Det skal endvidere fremgå, hvordan tilknytningen på sigt må antages at kunne udvikle sig, herunder når barnet bliver voksent.

Det skal således af den børnesagkyndige vurdering fremgå, hvilket netværk barnet må forventes at have, når det bliver 18 år og fremefter, dels hvis barnet hjemgives, dels hvis barnet forbliver på anbringelsesstedet.

Børn og unge-udvalget har alene kompetence til at træffe afgørelse om indstillinger, som forvaltningen har udarbejdet. Dette betyder, at hvis forvaltningen alene har indstillet til videreført anbringelse efter § 68 a, men børn og unge-udvalget ikke finder at betingelserne herfor er opfyldt, kan udvalget ikke træffe afgørelse om anbringelse uden samtykke efter § 58, stk. 1, selvom betingelserne herfor måske er opfyldt. Altså skal den kommunale forvaltning, hvis den ikke er sikker på, at betingelserne for videreført anbringelse efter § 68

er opfyldt, udarbejde en særskilt indstilling om anbringelse uden samtykke efter § 58.

Under anbringelsen

Da der er tale om en videreførelse af den oprindelige anbringelse, finder de regler, der almindeligvis gælder under et barns anbringelse uden for hjemmet, anvendelse – eksempelvis i forhold til handleplaner, tilsyn, regulering af samvær mv. Dog kan indehavere af forældremyndigheden ikke afkræves betaling efter § 159.

Under den videreførte anbringelse vil det eventuelt være relevant at overveje adoption efter reglerne i adoptionsloven, som gennemgås nedenfor.

Genoptagelse

Videreførelse af en anbringelse efter § 68 a er uden tidsbegrænsning, og sagen skal derfor som udgangspunkt ikke genbehandles. Det kan dog alligevel være tilfældet, hvis den unge, der er fyldt 15 år, ikke længere ønsker anbringelsen opretholdt, eller hvis indehavere af forældremyndigheden anmoder om hjemgivelse. Muligheden for at få behandlet en anmodning om hjemgivelse af barnet er dog begrænset.

Forvaltningen kan således afvise at behandle en anmodning om hjemgivelse, hvis der ikke er sket væsentlige ændringer af forholdene hos anbringelsesstedet eller barnet. Forvaltningens afslag på hjemgivelse kan påklages til det sociale nævn af indehavere af forældremyndigheden.

Der vil eksempelvis være tale om væsentligt ændrede forhold, hvis barnet ikke længere føler et tilhørsforhold til anbringelsesstedet, men langsomt har opnået større tilknytning til indehavere af forældremyndigheden. Det kan også være væsentlige forhold hos anbringelsesstedet, der er ændret, eksempelvis hvis den primære omsorgsperson i plejefamilien har forladt familien på grund af skilsmisse eller død.

Ændringer af forældremyndighedsindehavers forhold kan aldrig i sig selv begrunde, at en videreført anbringelse skal ophøre.

Som udgangspunkt vil barnet ikke kunne skifte anbringelsessted, uden der skal ske hjemgivelse til indehavere af forældremyndigheden, da det netop er egenskaber ved det konkrete anbringelsessted, der begrunder at anbringelsen kan videreføres.

Hvis forvaltningen finder, at der er tale om væsentligt ændrede forhold, skal forvaltningen realitetsbehandle sagen. På baggrund af denne behandling skal forvaltningen træffe afgørelse om hjemgivelse eller forelægge sagen for børn og unge-udvalget, hvis det vurderes, at der ikke er grundlag for at hjemgive barnet.

Hjemgivelsesperiode

§ 68 (...)

Stk. 2. Et anbragt barn eller en anbragt ung kan først hjemgives, efter at kommunalbestyrelsen har truffet afgørelse om hjemgivelse og om hjemgivelsesperiodens længde, jf. stk. 4. I særlige tilfælde kan kommunalbestyrelsen beslutte, at der ikke skal være en hjemgivelsesperiode.

Stk. 3. I tilfælde, hvor forældremyndighedsindehaveren anmoder om at få hjemgivet et barn eller en ung, der er anbragt med samtykke efter § 52, stk. 1, skal kommunalbestyrelsen tage stilling til spørgsmålet om hjemgivelse, senest 7 dage fra anmodningen fremsættes. Det samme gælder, såfremt en ung over 15 år, der er anbragt med samtykke efter § 52, stk. 1, anmoder om at blive hjemgivet.

Stk. 4. Kommunalbestyrelsen skal fastsætte længden af en hjemgivelsesperiode. Hjemgivelsesperioden kan vare op til 6 måneder, og længden fastsættes under hensyn til:

- 1) muligheden for at sikre en skånsom og planlagt hjemgivelse for barnet eller den unge,
- 2) forberedelse af eventuel støtte til barnet eller den unge eller forældrene efter hjemgivelsen efter § 52, stk. 3, nr. 1, 3, 5 eller 6, og
- 3) kommunens mulighed for at foretage en vurdering af, om der er grundlag for at træffe afgørelse efter § 58 eller § 68 a i situationer, hvor-

forældrene har tilbagekaldt et samtykke til en frivillig anbringelse efter § 52, stk. 3, nr. 7.

Stk. 5. Hjemgivelsesperioden er en videreførelse af den eksisterende anbringelse efter § 52, stk. 3, nr. 7.
(...)

Formålet

Fastsættelse af en hjemgivelsesperiode skal hindre, at en hjemgivelse sker pludseligt og uden forberedelse, så den er til skade for barnets trivsel eller udvikling.

Formålet er at sætte fokus på barnets behov i hjemgivelsessituationen – frem for på indehavere af forældremyndighedens ønsker. Det velovervejede og tilrettelagte forløb for barnet skal således vægtes højere end indehavere af forældremyndighedens mulighed for at få barnet hjem.

Hvilke sager

Der skal som altovervejende udgangspunkt træffes afgørelse om fastsættelse af en hjemgivelsesperiode i alle sager, hvor der skal hjemgives et anbragt barn. Det er ikke afgørende, om der har været tale om anbringelse uden for hjemmet med eller uden samtykke.

Kun hvis der foreligger særlige forhold, kan forvaltningen undlade at træffe afgørelse om en hjemgivelsesperiode. Særlige forhold kan f.eks. være, hvis plejeforældrene flytter eller siger op samtidig med, at barnet

af andre årsager skal hjemgives. Det kan være, hvis hjemgivelse er lige op til skolestart. Et særligt forhold kan også være, hvis barnet anbringes kortvarigt – eksempelvis på grund af moderens hospitalsindlæggelse. Eller hvis forældre eller barn protesterer så voldsomt, at det vil være bedre for barnet på sigt at blive hjemgivet straks, trods det pludselige skift.

Periodens længde

Hjemgivelsesperioden kan vare fra få dage til seks måneder afhængigt af behov. Hjemgivelsesperioden har til formål at sikre, at barnet ikke hjemgives pludseligt og uden forberedelse, og derfor må en afgørelse om hjemgivelsesperiode ikke træffes ud fra andre hensyn. Hjemgivelsesperioden må i overensstemmelse med proportionalitetsprincippet ikke være længere end formålet med at fastsætte perioden tilsiger.

I forvaltningens vurdering af periodens længde skal barnets (eller eventuelle søskendes) anbringelseshistorik indgå, idet det vil være relevant, hvis der tidligere har været hjemgivelser og efterfølgende genanbringelser i familien. Der kan også være grundlag for at tillægge oplysninger om indehavere af forældremyndighedens eventuelle sygdoms- og misbrugshistorik betydning. Derudover skal forholdene og behovene for særlige støttetiltag, skoletilbud, fritidstilbud mv. indgå.

Forvaltningen har mulighed for i hjemgivelsesperioden at lave et udslusningsforløb, så barnet langsomt får mulighed for at vænne sig til det nye liv.

Af hensyn til både barnet og indehavere af forældremyndigheden er det vigtigt, at tidsperspektivet for hjemgivelse hurtigt fastlægges, så de får tryghed i at vide, hvornår deres situation forandres.

Hvad skal perioden bruges til

Perioden skal give barnet tid til at vænne sig til at skulle hjemgives. Den skal også sikre, at den kommunale myndighed får tid til at forberede den støtte, som eventuelt skal gives, når barnet skal bo hos indehavere af forældremyndigheden. Endelig skal den sikre, at forvaltningen har tid til at vurdere, om barnet i stedet for at blive hjemgivet skal forblive anbragt uden samtykke.

I hjemgivelsesperioden skal forvaltningen i samarbejde med indehavere af forældremyndigheden forberede barnets hjemtagelse.

Klageadgang

Forvaltningens afgørelse om fastsættelse af hjemgivelsesperiode kan påklages til det sociale nævn.

Valg af anbringelsessted til anbragte børn

§ 68 b

(...)

Stk. 2. Ved valg af anbringelsessted skal kommunen vælge det anbringelsessted, som bedst kan imødekomme barnets eller den unges behov. Kommunen skal lægge vægt på anbringelses-

stedets mulighed for at tilbyde nære og stabile voksenrelationer og herunder vurdere, om en anbringelse i en plejefamilie, jf. § 66, nr. 1-3, er mest hensigtsmæssig.

Ved valget af anbringelsessted er det væsentligt, at der fra starten bliver valgt det rigtige sted, så barnet i videst muligt omfang kan undgå de brud og belastninger, som ændring af anbringelsessted indebærer. Ved valget skal forvaltningen lægge vægt på anbringelsesstedets mulighed for at tilbyde nære og stabile voksenrelationer, ligesom der skal lægges vægt på barnets mulighed for at bevare kontakten til familie og netværk. Der skal således anlægges en bred vurdering af anbringelsesstedets egnethed.

Hensigten hermed er så vidt muligt at sikre stabilitet, kontinuitet og tryghed i barnets opvækst.

Anbragte børns ret til en støtteperson

§ 68 b

(...)

Stk. 4. Forud for anbringelsen skal kommunalbestyrelsen hjælpe barnet eller den unge med at finde en person i barnets eller den unges familie eller netværk, som kan udpeges til at være dennes støtteperson under anbringelsen. Kommunen kan efter behov dække støttepersonens udgifter til telefon, transport og lign.

Forvaltningen skal hjælpe anbragte børn med at finde en person, der kan støtte barnet under anbringelsen. Støttepersonen skal være en person fra barnets familie eller netværk, som barnet har en særlig tillid eller tilknytning til, og som barnet selv kunne forestille sig kunne være hans eller hendes støtteperson.

Formålet med bestemmelsen er at give anbragte børn bedre mulighed for at opretholde et forhold til deres nære familie og øvrige netværk, blandt andet for at forebygge ensomhed og for at understøtte deres mulighed for at have et bedre netværk både under og efter anbringelsen. Se mere om barnets støtteperson i kap. 2: Børn og unges rettigheder.

Revision af handleplan inden hjemgivelse

§ 68

(...)

Stk. 11. Forud for hjemgivelse skal kommunalbestyrelsen revidere handleplanen, jf. § 140, og angive den videre indsats i forbindelse med hjemgivelsen (...)

Før et anbragt barn hjemgives, skal handleplanen revideres, så barnets videre forløb beskrives. Den reviderede handleplan skal indeholde en plan for bl.a. skolegang/uddannelse, eventuelle fritidsaktiviteter og andre tiltag, der skal støtte barnet og familien efter hjemgivelse. Se kap. 6: Handleplaner.

Formålet er at sikre, at børn ikke hjemgives, før der er taget stilling til det videre forløb, og at der er planlagt tiltag, som barnet kan komme hjem til. Der skal således sikres sammenhæng i barnets liv.

Overgang til voksenlivet

§ 140 (...)

Stk. 3. Herudover skal handleplanen for unge, der er fyldt 16 år, opstille konkrete mål for den unges overgang til voksenlivet.

(...)

§ 68 (...)

Stk. 12. Kommunalbestyrelsen i den unges opholdskommune skal senest 6 måneder forud for ophør af en anbringelse ved det fyldte 18. år træffe afgørelse om, hvorvidt den unge har behov for efterværn, og i givet fald træffe afgørelse om, hvilke foranstaltninger der skal iværksættes efter § 76. Kommunalbestyrelsen skal forinden da i samarbejde med den unge have revideret handleplanen og herunder have taget stilling til den unges videre forløb med hensyn til uddannelse og beskæftigelse samt øvrige relevante forhold.

Stk. 13. Hvis en ung i alderen 18 til 22 år, der har været anbragt indtil sit fyldte 18. år, eller som har haft en fast kontaktperson indtil sit fyldte 18. år, skifter opholdskommune, skal den hidtidige opholdskommune forud for skiftet oversende den

unges reviderede handleplan, jf. stk. 12, til den nye opholdskommune. Oversendelse af handleplanen skal ske med samtykke fra den unge og forældremyndighedsindehaveren.

Stk. 14. Den nye opholdskommune skal inden 30 dage fra modtagelsen træffe afgørelse om, hvorvidt den unge har behov for støtte efter § 76, og i givet fald træffe afgørelse om, hvilke foranstaltninger der skal iværksættes. Hvis der iværksættes støtte efter § 76, skal der udarbejdes en ny handleplan, jf. § 140.

§ 76. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde hjælp efter stk. 2-5 til unge i alderen fra 18 til 22 år, når det må anses for at være af væsentlig betydning af hensyn til den unges behov for støtte, og hvis den unge er indforstået hermed. Hjælpen skal bidrage til en god overgang til en selvstændig tilværelse og herunder have fokus på at understøtte den unges uddannelse og beskæftigelse samt øvrige relevante forhold, f.eks. anskaffelse af selvstændig bolig. (...)

Stk. 7. Kommunalbestyrelsen skal, i det omfang det er muligt, sørge for, at unge, som har været anbragt uden for hjemmet efter reglerne i kapitel 11, umiddelbart inden det fyldte 18. år får mulighed for at vende tilbage til det tidligere anbringelsessted kortvarigt, uanset om der iværksættes foranstaltninger efter stk. 3.

I forhold til unges overgang til voksenlivet, herunder især unge, der har været anbragt uden for hjemmet umiddelbart inden eller haft en fast kontaktperson indtil deres 18. år, er der en række bestemmelser, der skal sikre, at der fra forvaltningens side bliver forberedt og iværksat så god og sammenhængende en overgang og efterfølgende periode for den unge som muligt. Se mere om de enkelte bestemmelser i kap. 9: Efterværn og unges overgang til voksentilværelsen.

Hensigten med disse bestemmelser er blandt andet så tidligt som muligt at sikre en sammenhængende og langsigtet indsats.

Adoption uden samtykke

Adoptionsloven – lovbekendtgørelse nr. 905 af 28/09/2009

§ 2. Adoption må kun bevilges, når den efter foretaget undersøgelse kan antages at være til gavn for den, som ønskes adopteret (...)

§ 6. Er den, der ønskes adopteret, fyldt 12 år, bør bevillingen ikke meddeles uden den pågældendes samtykke, medmindre indhentelse af samtykket skønnes at være til skade for barnet.
(...)

Stk. 3. Er barnet under 12 år, skal der foreligge oplysning om dets holdning til den påtænkte adoption i det omfang, barnets modenhed

og sagens omstændigheder tilsiger det. Ved afgørelsen skal der i videst muligt omfang tages hensyn til barnets holdning til den påtænkte adoption.

§ 7. Adoption af en person, som er under 18 år og umyndig, kræver samtykke fra forældrene.
(...)

§ 9. Tilbagekaldes et i overensstemmelse med § 8 meddelt samtykke, kan adoptionsbevilling dog meddeles, såfremt tilbagekaldelsen under særlig hensyntagen til barnets tarv ikke er rimeligt begrundet.

Stk. 2. Selv om forældrene ikke vil give samtykke efter § 7, stk. 1, kan adoptionsbevilling i særlige tilfælde meddeles, hvis væsentlige hensyn til, hvad der er bedst for barnet, taler for det. Er barnet anbragt uden for hjemmet, kræver meddelelse af bevilling samtykke fra Ankestyrelsen.

Stk. 3. Adoption af et barn under 1 år kan meddeles efter stk. 2, hvis det er godtgjort, at forældrene varigt vil være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet og heller ikke vil være i stand til at spille en positiv rolle for barnet i forbindelse med samvær.

Stk. 4. Adoption af et barn, der har været anbragt uden for hjemmet i mindst 3 år, kan meddeles ef-

ter stk. 2, hvis det er godtgjort, at forældrene varigt vil være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet.

Adoptionsbekendtgørelsen – bekendtgørelse nr. 918 af 28/09/2009

§ 28. Servicelovens bestemmelser om anbringelse uden for hjemmet uden samtykke skal være opfyldt, før en sag om bortadoption uden samtykke efter adoptionslovens § 9, stk. 3 og 4, kan indledes.

§ 29. Ved vurderingen af forældrenes evne til at varetage omsorgen for barnet (forældreevne) i en sag om adoption uden samtykke i medfør af adoptionslovens § 9, stk. 3 og 4, skal kommunen lave en prognosevurdering, der som udgangspunkt skal indeholde oplysninger om forældrenes psykiske tilstand, deres intellektuelle funktionsniveau, omfanget og varigheden af eventuelt misbrug, eventuelle fysiske sygdomme samt tidligere iværksat behandling. Herudover skal prognosevurderingen indeholde oplysninger om forældrenes eventuelle andre børn og deres trivsel og kontakt til forældrene. Til brug for prognosevurderingen vil der skulle inddrages specialundersøgelser fra eksempelvis en psykiater, psykolog eller anden relevant fagperson med henblik på at afklare forældrenes forhold.

Stk. 2. Adoption uden samtykke efter adoptions-

lovens § 9, stk. 3 og 4, kan kun tillades, hvis beggeforældre varigt vil være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet. Dette gælder også i forhold til forældre, der ikke har del i forældremyndigheden. Ved adoption uden samtykke efter adoptionslovens § 9, stk. 3, er det desuden en betingelse, at ingen af forældrene vil være i stand til at spille en positiv rolle for barnet i forbindelse med samvær.

I tilfælde, hvor forældre varigt ikke har evnerne eller viljen til at tage sig af deres børn, er der mulighed for bortadoption uden samtykke fra forældrene. Da adoption uden samtykke er meget indgribende for barnet og familien, stilles der store krav til sagsbehandlingen i sådanne sager.

Formål

Det er formålet med bestemmelsen om adoption uden samtykke fra forældrene, at sikre børn, der ellers ville have været anbragt hele deres barndom, en mulighed for kontinuitet og stabilitet i de tilfælde, hvor det vurderes, at forældrene aldrig vil kunne tage sig af dem og give dem en stabil familierelation.

Adoptions-kategorier

Bestemmelsen om adoption uden samtykke fra forældrene er opdelt, så der er tre forskellige kategorier af sager vedrørende adoption uden samtykke. Det drejer sig om:

1. Børn under et år.

2. Børn, der har været anbragt uden for hjemmet i mindst tre år.
3. Andre tilfælde.

1. Børn under et år – adoptionslovens § 9, stk. 3

Det er en betingelse for at gennemføre en adoption uden samtykke fra forældrene af et barn under 1 år, at det er godtgjort, at forældrene varigt vil være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet og heller ikke vil være i stand til at spille en positiv rolle for barnet i forbindelse med samvær.

Det skal således kunne forudses, at forældrene er varigt uden forældreevne og heller ikke vil kunne spille en positiv rolle for barnet i forbindelse med samvær. Bestemmelsen bør således kun anvendes, hvor det er sikkert, at der ikke med tiden vil kunne udvikle sig en egentlig familierelation mellem barnet og forældrene.

Der kan eksempelvis være tale om tilfælde, hvor forældrenes forhold er undersøgt inden fødslen i forbindelse med anbringelse af ældre søskende eller i forbindelse med undersøgelser foretaget under graviditeten. Der kan foreligge speciallægeerklæringer eller erklæringer fra autoriserede psykologer, der bekræfter, at forældrene ikke har forældreevne, samt eventuelle oplysninger om, at ingen af forældrene har evnet at holde kontakten med de ældre søskende trods kommunens initiativ og tilbud om at iværksætte samvær. Der skal dog altid foretages en konkret vurdering af muligheden for at skabe kontakt mellem forældrene og det barn, der påtænkes bortadopteret.

Det vil ikke være muligt at bortadoptere et barn uden samtykke efter denne bestemmelse, hvis en eller begge forældre har evnet at holde kontakten til ældre søskende, der er anbragt uden for hjemmet, eller hvis det forventes, at der kan fastsættes samvær mellem en af forældrene og barnet.

Det er en forudsætning, at betingelserne i servicelovens § 58 om anbringelse uden for hjemmet uden samtykke er opfyldt, jf. adoptionsbekendtgørelsen § 28, stk. 1.

Det er endvidere en betingelse for at anvende bestemmelsen, at der er truffet afgørelse om adoption uden samtykke, inden barnet fylder et år. Hvis sagen ikke kan nå at blive færdigbehandlet, inden barnet fylder et år, må det vurderes, om der enten nu eller senere kan træffes afgørelse om adoption uden samtykke efter adoptionsloven § 9, stk. 2 eller stk. 4.

Det er hensigten, at barnet ved at blive bortadopteret så tidligt i livet får mulighed for at etablere den vigtige følelsesmæssige kontakt til de personer, som skal være barnets forældre fremover.

2. Børn, der har været anbragt uden for hjemmet i mindst tre år – adoptionslovens § 9, stk. 4

Det er en betingelse for at bortadoptere et barn, der har været anbragt uden for hjemmet i mindst tre år, uden samtykke fra forældrene, at det er godtgjort, at forældrene varigt vil være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet.

Bestemmelsen kan eksempelvis bruges, hvis forældrene til et barn, der har været anbragt uden for hjemmet i mindst tre år, har et massivt misbrug af alkohol og euforiserende stoffer, hvis der under barnets anbringelse kun har været sporadisk eller slet ingen kontakt med forældrene, og hvis der foreligger speciallægeerklæringer, der på baggrund af erfaringerne fra anbringelsesforløbet konkluderer, at forældrene varigt er uden forældreevne.

Det er en betingelse, at betingelserne i servicelovens § 58 om anbringelse uden for hjemmet uden samtykke er opfyldt, jf. adoptionsbekendtgørelsen § 28, stk. 1.

Det er ikke en betingelse for at anvende bestemmelsen, at et barn er anbragt i en plejefamilie, eller at børn, der er anbragt i plejefamilier, kan bortadopteres til den aktuelle plejefamilie. Bestemmelsen kan således også bruges i forhold til børn, der er anbragt på opholdssteder eller på døgninstitutioner. Ligeledes kan bestemmelsen anvendes i tilfælde, hvor barnets plejefamilie ikke er interesseret i at adoptere, eller hvor det ikke er hensigtsmæssigt, at barnet bliver adopteret af plejefamilien. Det er dog vigtigt i sådanne situationer at overveje nøje, om det er til barnets bedste at få et brud i dets relationer og en flytning.

Bestemmelsen sigter blandt andet mod at give mere sikre rammer for nære relationer mellem de større børn og deres plejeførelde.

3. Andre tilfælde – adoptionslovens § 9, stk. 2

I særlige tilfælde kan et barn bortadopteres uden samtykke, hvis væsentlige hensyn til, hvad der er bedst for barnet, taler for det.

Der er tale om en ‘opsamlings-bestemmelse’, som kan bruges, bl.a. hvis de tidsmæssige betingelser i de to ovennævnte kategorier, jf. adoptionslovens § 9, stk. 3 og stk. 4, ikke er opfyldt.

Bestemmelsen kan eksempelvis bruges, hvis et barn har været anbragt uden for hjemmet i en længere år-række, og forældrene ikke ønsker at have kontakt til barnet, men de ikke er uden forældreevne. Den vil også kunne bruges, hvis forvaltningen, inden et barn fylder et år, vurderer, at betingelserne for at bortadoptere et barn uden samtykke er opfyldt, men sagsbehandlingen ikke når at blive afsluttet, inden barnet fylder et år. Eller bestemmelsen kan bruges i tilfælde, hvor et barn har været anbragt uden for hjemmet i eksempelvis to år, og det er godtgjort, at forældrene varigt vil være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet.

Nedsat forældreevne

Undersøgelsen af forældrenes forældreevne udføres som en del af undersøgelsen af barnets og familiens forhold efter servicelovens § 50 (se kap. 5 om den børnefaglige undersøgelse). Som led i afklaringen af forældreevnen vil der skulle indhentes en eller flere speciallægeundersøgelser fra eksempelvis en psykiater, psykolog eller anden relevant fagperson. Forældreevnen skal vurderes individuelt for hver forælder for sig.

Et eksempel på (varigt) nedsat forældreevne kan være, hvis der er tale om en forælder, som har en svær, kronisk psykisk lidelse eller mental retardering, der medfører, at han eller hun igennem en længere årrække ikke, eller kun vanskeligt, har kunnet drage omsorg for sig selv i dagligdagen. Der kan også være tale om en forælder, der har en svær personlighedsforstyrrelse eller et langvarigt misbrug, der medfører, at han eller hun ikke stabilt magter at drage omsorg for sig selv i dagligdagen. Det kan også være, at dagligdagen igennem en længere årrække har været præget af betydelig mangel på stabilitet. Der kan endvidere være tale om en forælder, som i relation til ældre børn har vist meget mangelfuld forældreevne inden for de seneste år, og hvor det ikke med støtte og behandling har været muligt at forbedre forældreevnen.

Prognosevurdering

Ved vurderingen af forældreevnen er det nødvendigt at inddrage forældrenes livsforløb for at kunne opstille en prognose for, om det er sandsynligt, at forældreevnen kan genvindes, jf. adoptionsbekendtgørelsen § 29.

En prognosevurdering skal som hovedregel indeholde oplysninger om

- forældrenes psykiske tilstand, herunder evt. psykiske forstyrrelser,
- forældrenes intellektuelle funktionsniveau,
- omfang og varighed af forældrenes eventuelle misbrug,
- eventuelle fysiske sygdomme,

- tidligere iværksat behandling,
- forældrenes eventuelle andre børn og deres trivsel og kontakt med forældrene.

Den manglende forældreevne skal vise sig som et gentaget mønster på tværs af situationer, tid, fysisk og psykisk tilstand. Der skal, ligesom ved vurderingen af forældreevnen, også inddrages en eller flere speciallægeerklæringer i forhold til prognosevurderingen.

Det er i forbindelse med prognosevurderingen blandt andet vigtigt at vurdere, om forældrene har været tilbudt relevant behandling, samt om de har haft evne og vilje til at samarbejde om behandlingen og den eventuelle effekt af behandlingen.

Det forhold, at forældrene i en kort periode har været uden forældreevne, er ikke ensbetydende med, at det derved kan lægges til grund, at forældrene varigt er uden forældreevne. Forhold som psykisk sygdom eller misbrug udelukker således ikke i sig selv, at forældreevnen kan være til stede eller vil kunne genvindes. Forældreevnen og prognosen skal således altid vurderes individuelt ud fra den konkrete situation.

Det forhold, at forældrene er handikappede og har behov for eksempelvis praktisk hjælp til at varetage deres forældreskab, er ikke i sig selv et udtryk for, at forældrene er uden forældreevne.

Barnets forhold og holdning til adoptionen

For at kunne bortadoptere et barn uden samtykke fra

forældrene skal barnets forhold være grundigt belyst. Det kan blandt andet ske ved inddragelse af en udviklingsbeskrivelse af barnet fra anbringelsesstedet, barnets kommune eller en helbredsundersøgelse. Ved bortadoption af helt små børn kan der også inddrages fødselsoplysninger fra hospitalet.

Vedrører adoptionen et barn, der er under 12 år, skal der, i det omfang det er muligt af hensyn til barnets modenhed og sagens omstændigheder, foreligge oplysninger om barnets holdning til adoptionen. Der skal ved afgørelsen i videst muligt omfang tages hensyn til barnets holdning til den påtænkte adoption, jf. adoptionsloven § 6, stk. 3.

Krav om samtykke fra børn, der er fyldt 12 år

Adoption uden samtykke fra forældre forudsætter som udgangspunkt samtykke fra et barn, der er fyldt 12 år, jf. adoptionsloven § 6, stk. 1. Samtykket skal gives ved personligt fremmøde i Statsforvaltningen, og inden samtykket gives, skal Statsforvaltningen have en samtale med barnet. Barnet skal i forbindelse med denne samtale blandt andet have mulighed for at udtale sig nærmere om adoptionen.

Forsøg at opnå samtykke fra forældre

Opmærksomheden henledes på, at forvaltningen ved adoption uden samtykke altid skal forsøge at opnå samtykke fra begge barnets forældre, uanset om de begge har del i forældremyndigheden eller ej.

Sagsgang

Hvis forvaltningen vurderer, at et barn skal bortadopteres uden forældrenes samtykke, skal sagen forelægges børn og unge-udvalget, jf. serviceloven § 74, stk. 1, nr. 13.

Udvalget skal ved behandling af sagen have de oplysninger, som kommunen har bygget sin vurdering på, herunder den børnefaglige undersøgelse efter servicelovens § 50 samt undersøgelsen af forældrenes forældreevne. Børn og unge-udvalget skal på baggrund heraf vurdere, om det kan anbefales at gennemføre en adoption uden samtykke.

Hvis børn og unge-udvalget er enige i forvaltningens indstilling om adoption af et barn, der er anbragt uden for hjemmet, videresendes sagen til Ankestyrelsen med anbefaling af adoption uden samtykke, jf. adoptionsloven § 9, stk. 2.

Ankestyrelsen kan give samtykke til den anbefalede adoption uden samtykke fra forældrene eller give afslag herpå.

Hverken børn og unge-udvalgets eller Ankestyrelsens meddelelse om anbefaling af adoption kan påklages til anden myndighed, da der er tale om en procesledende beslutning.

Hvis Ankestyrelsen giver samtykke til den anbefalede adoption, modtager Statsforvaltningen sagen med henblik på at træffe afgørelse om tilladelse til at gen-

nemføre adoptionen uden samtykke, jf. adoptionsloven § 1, stk. 1.

Inden Statsforvaltningen træffer afgørelse om adoption uden samtykke, skal sagen forelægges for Familiestyrelsen, jf. adoptionsbekendtgørelsen § 10, stk. 2. Familiestyrelsen og Statsforvaltningen er sammen ansvarlige for at sikre, at de materielle betingelser for at gennemføre en adoption uden samtykke er opfyldt. De er samtidig ansvarlige for, at de formelle regler om at indhente samtykke og vejledning af de involverede parter er overholdt.

Statsforvaltningens afgørelse om adoption skal meddeles skriftligt, og der skal gives klagevejledning om muligheden for at påklage afgørelsen til retten, jf. adoptionsloven § 11.

Advokatbistand og indkaldelse til børn og unge-udvalget

Under behandlingen af en sag om adoption uden samtykke skal Statsforvaltningen beskikke en advokat for barnet, uanset barnets alder, jf. adoptionslovens § 15 a, stk. 2, 1. pkt.

Statsforvaltningen skal også tilbyde forældrene, indehaveren af forældremyndigheden, hvis denne er en anden end forældrene, samt barnets eventuelle plejeforældre en advokat, jf. adoptionslovens § 15 a, stk. 2, 2. pkt.

Det er den samme gruppe af personer, der skal indkaldes til møde i børn og unge-udvalget samt Ankestyrelsen.

Samvær med oprindelige slægtninge efter adoption

Uddrag af forældreansvarsloven

§ 20 a. Er barnet adopteret, kan der i helt særlige tilfælde efter anmodning fra barnets oprindelige slægtninge fastsættes samvær eller anden form for kontakt med disse, hvis barnet forud for adoptionen havde samvær eller anden form for kontakt med den, som anmoder om fastsættelse af samvær mv.

Statsforvaltningen kan efter en adoption uden samtykke i helt særlige tilfælde efter anmodning fra et bortadopteret barns oprindelige slægtninge fastsætte samvær eller anden form for kontakt med barnet, hvis barnet forud for adoptionen havde samvær eller anden kontakt med den pågældende, jf. forældreansvarsloven § 20 a.

Bestemmelsen sigter hovedsageligt mod de oprindelige forældre, men vil også alternativt kunne omfatte bedsteforældre, forældres søskende eller barnets søskende.

Det er en forudsætning for at fastsætte samvær efter en adoption uden samtykke, at der forud for adoptionen har været en løbende kontakt mellem barnet og den pågældende slægtning. Der kan endvidere kun fastsættes samvær, hvis det vurderes at være vigtigt for barnet at kunne bevare sin kontakt til oprindelige slægtninge.

Der er tale om en undtagelsesbestemmelse, og de grunde, der har ført til adoptionen uden samtykke, vil i de fleste tilfælde betyde, at der ikke skal fastsættes samvær med barnet.

Det ved vi

Et formål med en anbringelse er bl.a. ofte at skabe trykthed og ro omkring barnet på grund af en turbulent opvækst i hjemmet.

I mange tilfælde fører anbringelsen imidlertid til yderligere turbulens i barnets liv på grund af skift i anbringelsessteder, hjemgivelser med genanbringelser som følge eller direkte sammenbrud i anbringelsen. Schwartz (2007) mener paradoksalt, at anbringelsen altid skaber en vis turbulens, idet den tilføjer endnu en arena til barnets liv, nemlig anbringelsesstedet.

Stabilitet i anbringelserne

Egelund m.fl. (2008) finder en relativt høj stabilitet i anbringelserne af børn under 11 år. 88 % af de anbragte børn har oplevet to anbringelsessteder, mens de resterende 12 % har oplevet tre eller flere anbringelsessteder. Hvis omsorgsmiljøer er enheden for beregningerne (dvs. at hjemgivelser tælles med), er det 71 % af børnene, der kun har været placeret i to omsorgsmiljøer. Den stærkeste prædikator for placering på flere anbringelsessteder eller i flere omsorgsmiljøer er varigheden af anbringelsen. Jo længere børnene har været anbragt, i

jo højere grad oplever de turbulens i deres anbringelse. Dette resultat går igen i et norsk studie (Havik, 2003). Sandsynligheden for ustabilitet øges også, når moderen har en psykiatrisk diagnose, er behandlet for misbrug eller selv har været anbragt som barn.

Andersson (2008) har i sin svenske kvalitative forløbsundersøgelse registreret forskellige stabilitetsmønstre for fire kategorier af børn, der blev anbragt som ganske små:

1. en gruppe, der blev hjemgivet efter 3-14 måneder og ikke siden har været anbragt,
2. en gruppe, der efter 2-22 måneder blev placeret i pleje og har været der hele deres barndom,
3. en gruppe, der blev hjemgivet efter 1-15 måneder, men siden er genanbragt,
4. en gruppe, der efter 2-14 måneder på børnehjem blev anbragt i pleje, men siden kom hjem til forælderen/forældrene.

I gruppe 1 er stabiliteten høj, men det er ikke nødvendigvis ensbetydende med en rolig og tryk barndom. Gruppe 2 har oplevet et yderst stabilt forløb (alle har været anbragt i samme plejefamilie i 13 år eller derover). Gruppe 3 og 4 har oplevet stor turbulens, det grelleste eksempel for et barn er 16 flytninger før det fyldte 18. år.

Vinnerljung m.fl. (2000) beskæftiger sig ud fra et stort registermateriale med 'yo-yo' børn (også kaldet 'svingdørsbørn') i svensk børneforsorg. Undersøgelsen ope-

rerer med 'anbringelsesepisoder', som er anbringelsesforløb, ubrudt af hjemvisninger, uanset om forløbene omfatter flere anbringelsessteder. 74 % af de børn, der har været anbragt på et eller andet tidspunkt i deres barndom, har kun oplevet én anbringelsesepisode, mens 18 % har oplevet to episoder. De resterende 8 % har oplevet mere end to episoder (dvs. er svingdørsbørn).

Vinnerljung m.fl. (2004 a og b) undersøger godt 22.000 afsluttede anbringelser for 0-15-årige anbragte børn med henblik på at finde ud af, hvor mange der genbringes inden for to år. Resultaterne viser, at det er forskelligt for forskellige aldersgrupper. 25 % af de 0-9-årige genbringes inden for to år, mens det samme gælder 40 % af de større børn. Faktorer, der har sammenhæng med genanbringelse, er blandt andet, at den sidste anbringelse har været kortvarig (under et halvt år), og at moderen stort set er blevet forsørget af kontanthjælp i det år, barnet blev hjemgivet.

Clausen (2003) finder i et norsk registerstudie, at norske anbringelser som hovedregel er kortvarige. De længste anbringelser finder man inden for familieplejen. Specielt små børn, hvis forældre har et alvorligt misbrug, får langtidsanbringelse. Kristofersen (2003) bruger de samme data til at identificere faktorer, der har en sammenhæng med langtidsanbringelse: At man er yngre ved anbringelsen, at forældremyndighedsindehaveren er enlig forsørger, at forældre lever af kontanthjælp, at barnet har været udsat for direkte overgreb, og at barnet selv udviser antisocial adfærd.

Sammenbrud i anbringelser

I en forskningsoversigt har SFI sammenfattet international forskning om forekomsten af sammenbrud i anbringelser samt de faktorer, der er associeret med sammenbrud (Egelund, 2006). Det viser sig, at sammenbrudsfrekvensen for anbragte børn under teenagealderen varierer mellem ca. 20 – 40, mens teenageanbringelser i 40-50 % af tilfældene bryder sammen. En faktor, der ofte er forbundet med sammenbrud i unges anbringelse, er de unges antisocialitet.

SFI har også gennemført en større kvantitativ og kvalitativ undersøgelse af sammenbrud i teenageanbringelser, omfattende 227 unge (Egelund og Vitus, 2007; Egelund m.fl. 2010). I denne undersøgelse oplever 44 % af de unge, der anbringes, når de er 13 år eller derover, mindst et sammenbrud i deres anbringelsesforløb. En tredjedel af sammenbruddene finder sted inden for de første 3 måneder efter anbringelsen. Faktorer, der er forbundet med sammenbrud, er f.eks. sagsbehandlerskift og budgetbegrænsninger i forhold til optimale anbringelser. Den kvalitative del af undersøgelsen peger på, at der er faktorer på tre forskellige niveauer, der hæmmer eller fremmer en sammenbrudsproces: Systemniveauet, institutionsniveauet og relationsniveauet.

På systemniveauet er det først og fremmest økonomiske begrænsninger, der øger risikoen for sammenbrud; sagsbehandlerskift er en anden faktor.

På institutionsniveauet er det komplekse processer,

der fremmer sandsynligheden for sammenbrud. En årsag er, at anbringelsesstederne smider de unge ud af de samme grunde, som forårsager anbringelsen (f.eks. misbrug eller voldelighed). En anden årsag er, at personale og unge lever i 'parallelverdener' uden egentlige relationer til hinanden; af og til ser de to grupper ud til at have forskellige projekter med anbringelsen.

På det relationelle niveau er det nævnt, at relationerne til anbringelsesstedets voksne ofte – men ikke altid – er tynde. Til gengæld er relationerne til de andre anbragte unge stærke, og de unge bruger en del energi på at finde deres plads i børnehierarkiet, som er præget af både venskab, hjælp og fortrolighed på den ene side og mobning på den anden side. Mobningen fører i sig selv af og til til sammenbrud. Det samme gør 'smittefare', dvs. de unges gensidige undervisning i antisociale færdigheder.

Vinnerljung m.fl. (2001) har gennemført et stort svensk studie af sammenbrud i teenageanbringelser for 776 unge og finder en sammenbrudsfrekvens på 30-37 %, afhængigt af hvor streng en definition af sammenbrud de anvender. Den mest fremtrædende faktor forbundet med sammenbrud i deres studie, er de unges antisociale adfærd. Forskerne analyserer desuden sammenbrudsfrekvensen i forskellige anbringelsesformer og kommer til det paradoksale resultat, at den dyreste (de lukkede institutioner) og den billigste (slægtspleje) begge kan opvise de laveste sammenbrudsfrekvenser (18 %), mens andre anbringelsesformer har høje sammenbrudsfrekvenser.

En enkelt amerikansk undersøgelse skal nævnes, fordi den beskæftiger sig med konsekvenserne af sammenbrud, hvad kun få undersøgelser gør (Newton m.fl., 2000). Undersøgelsens hovedresultat er, at ikke blot bidrager unges antisociale adfærd til at skabe sammenbrud, men sammenbrud bidrager også til at øge de unges psykiske eller adfærdsmæssige problemer. Det vil sige, at sammenbrud ikke er en ligegyldig foreteelse, idet de unge efter et sammenbrud ofte vil være dårligere stillet end før.

Både det danske og det svenske studie (Egelund m.fl., 2010; Vinnerljung m.fl., 2001) viser en sammenbrudsfrekvens, der er på linje med international forskning, hvad angår de store børn, dvs. at det er mellem ca. 40 og 50 % af de unge, der oplever sammenbrud i anbringelsen. Det svenske studie er desuden interessant, fordi det dokumenterer store forskelle i forekomsten af sammenbrud på forskellige typer af anbringelsessteder.

Alt i alt peger forskningen om stabilitet og sammenbrud på, at ganske mange børn udsættes for omskiftelighed og turbulens i deres anbringelsesforløb som følge af genanbringelser eller sammenbrud.

Mere at vide +

På nettet

www.tabuka.dk

www.baglandet.dk

www.sfi.dk

Underside: Børneforløbsundersøgelsen.

www.ast.dk

Underside: Ankestyrelsens praksisundersøgelser.

www.servicestyrelsen.dk

Underside: Anbringelsesreformen, Barnets Reform, Vidensportal.

Litteratur

Andersson, G. (2008): *Utsatt barndom – olika vuxenliv, et longitudinellt forskningsprojekt om barn i samhällsvård*, Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

Bryderup, I. (2009): *Ungdomskriminalitet, socialpolitik og socialpædagogik*, Forlaget Klim.

Christoffersen, M.N., A.-D. Hestbæk, A. Lindemann og V.L. Nielsen (2005): *Nye regler for udsatte børn og unge*, SFI 05:15.

Clausen, S.-E. (2003): "Plasseringer utenfor hjemmet på 1900-tallet" i E. Bache-Hansen (red.): *Barn utenfor hjemmet: flytting i barnevernets regi*, Gyldendal Akademisk.

Egelund, T. (2006): *Sammenbrud i anbringelser. En forskningsmæssig belysning*, SFI 06:01.

Egelund, T. og A.-D. Hestbæk (2003): *Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet. En forskningsoversigt*, SFI 03:04.

Egelund, T. og T.B. Jakobsen (red.) (2006): *Behandling i socialt arbejde. Begreb og praksis*, Hans Reitzel.

Egelund, T. og T.B. Jakobsen (red.) (2009): *Omsorg for anbragte børn og unge. Døgninstitutionens hverdag og vilkår*, Akademisk Forlag.

Egelund, T. og K. Vitus (2007): *Sammenbrud i anbringelser af unge. Risikofaktorer hos de unge, forældre, anbringelsessteder og i sagsbehandlingen*, SFI 07:24.

Egelund, T., A.-D. Hestbæk og D. Andersen (2004): *Små børn anbragt uden for hjemmet. En forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995*, SFI 04:17.

Egelund, T., P.S. Christensen, T.B. Jacobsen, T.G. Jensen og R.F. Olsen (2009): *Anbragte børn og unge. En forskningsoversigt*, SFI 09:24.

Egelund, T., T.B. Jakobsen, I. Hammen, M. Olsson og A. Høst (2010): *Sammenbrud i anbringelser af unge. Erfaringer, forklaringer og årsagerne bag*, SFI 10:06.

Egelund, T., D. Andersen, A.-D. Hestbæk, M. Lausten, L. Knudsen, R.F. Olsen og F. Gerstoft (2008): *Anbragte børns udvikling og vilkår. Resultater fra SFI's børneforløbsundersøgelse af årgang 1995*, SFI 08:23.

Espersen, L.D. (2004): *Fra anbringelse til efterværn – en pilotundersøgelse blandt sagsbehandlere*, SFI 04:25.

Glistrup, K. (2006): *Hvad børn ikke véd, har de ondt af*, Hans Reitzel.

Guldager, J. og B. Zeeberg (red.) (2008): *Udsatte børn – et helhedsperspektiv*, Akademisk Forlag.

Hart, S. og R. Schwartz (2008): *Fra interaktion til relation. Tilknytning hos Winnicott, Bowlby, Stern, Schore & Fonagy*, Hans Reitzel.

Havik, T. (2003): *Hjem igen?: en analyse av fylkesnemndas vedtak etter barnevernslovens paragraf 4-21*, BVU.

Kristofersen, L.B. (2003): "Barn og unge i fosterhjem og institutioner i 1990-årene: hvorfor afsluttes tiltakene?" i E. Backe-Hansen (red): *Barn utenfor hjemmet: flytting i barnevernets regi*, Gyldendal Akademisk.

Newton, R.R., A.J. Litrownik og J.A. Landsverk (2000): "Children and Youth in Foster Care: Disentangling the Relationship between Problem Behaviours and Number of Placements" i *Child Abuse & Neglect*, 24, 20, s. 1363-1374.

Nielsen, H.E. m.fl. (red.) (2005): *TABUKA*, Forlaget Børn og Unge.

Nygren, P. (1999): *Professionel omsorg for børn og familier – fra teori til værktøj*, Psykologisk Forlag.

Praksisundersøgelse om anbringelse af børn og unge, Ankestyrelsen, 2009.

Schwartz, I. (2007): *Børneliv på institution*, ph.d.-afhandling, SDU.

Stokholm, A. (2009): *Anbragte børn mellem kammerater og pædagoger*, ph.d.-afhandling, VIA System.

Vinnerljung, B. (2004a): "Återplacering av barn i dygnsvård (II): vad ökar eller minskar risken?", i *Socialvetenskaplig Tidskrift*, 11, 1, s. 54-75.

Vinnerljung, B., M. Sallnäs og P. Kyhle-Westmark (2001): *Sammanbrott vid tonårsplacering: om ungdomar i fosterhem och på institution: en rapport från CUS*, Socialstyrelsen, Centrum för utvärdering av socialt arbete.

Vinnerljung, B., M. Öman og T. Gunnarson (2004b): "Återplacering av barn i dygnsvård (I): – hur vanligt är det?" i *Socialvetenskaplig Tidskrift*, 11, 2, s. 150-170.

Vinnerljung, B., P. Langlet, A.K. Zaar og T. Gunnarsson (2000): "Prevalens av långa vårdtider m.m. bland barn som placerats i dygnsvård – en kohortstudie" i *Omhandertagen. Samhällets ansvar för barn och unga*, s. 289-298, Statens offentliga utredningar 2000:77.

Vitus Andersen, K. (2006): *Problembørn, pædagoger og perkere*, AKF Forlaget.

EFTERVÆRN OG OVERGANG TIL VOKSEN

Efterværn – en introduktion

Overgangen fra barn til voksen er en vanskelig periode for alle unge. For udsatte unge og i særlig grad for unge, der har været anbragt uden for hjemmet, kan overgangen til voksenlivet være ekstra svær.

Mange anbragte unge står ved overgangen til voksentilværelsen med en lang række udfordringer. Udfordringerne afspejler sig i ustabile boligforhold, svagt eller manglende netværk, ensomhed, ringe fysisk sundhed, dårlige skolekundskaber, risiko for misbrug, psykiske lidelser og ikke mindst markant ringe chance for at gennemføre en ungdomsuddannelse og dermed opnå selvforsørgelse. Desuden knytter der sig til overgangen til en selvstændig voksentilværelse en række konkrete udfordringer i forhold til at mestre dagligdags beslutninger.

Med Barnets Reform styrkes kravene til at forberede og forbedre anbragte unges overgang til voksenlivet. Der skal nu ske en målrettet indsats allerede fra det 16. år, og for anbragte unge udvides støttemulighederne efter det 18. år. Desuden øges kravene til det tværkommunale samarbejde.

Der er fokus på, at den unge får opfyldt sine behov for nære, stabile relationer til voksne, opbygning af sociale relationer og netværk, skolegang, sundhed og trivsel samt at den unge forberedes til et selvstændigt voksenliv med uddannelse og beskæftigelse.

Kapitlet sætter fokus på de tiltag, der skal sættes i værk for at forberede den unge til voksentilværelsen, herunder forskellige efterværnsmuligheder.

Det siger loven §

For at hjælpe udsatte unge, der har brug for rådgivning om, hvordan de håndterer voksenlivet og overgangen hertil, er der indført en række tiltag.

Formålsbestemmelsen

§ 46. Formålet med at yde støtte til børn og unge, der har et særligt behov herfor, er at sikre, at disse børn og unge kan opnå de samme muligheder for personlig udvikling, sundhed og et selvstændigt voksenliv som deres jævnaldrende. Støtten skal ydes med henblik på at sikre barnets eller den unges bedste og skal have til formål at (...)
5) forberede barnet eller den unge til et selvstændigt voksenliv.

Formålsparagraffen beskriver formålet med indsatsen for de børn, der har et særligt behov for støtte.

Desuden beskriver formålsparagraffen de opmærksomhedspunkter, der konkret skal være i fokus i tilret-

Nyt i Barnets Reform

I Barnets Reform har der blandt andet været fokus på at styrke arbejdet med at sikre udsatte børn og unge en god overgang til voksenlivet. Det har blandt andet været ønsket, at der allerede tidligt skal sikres en sammenhængende og langsigtet indsats i forhold til de unges overgang til voksenlivet, ligesom der er blevet indført mulighed for at 'skræddersy' tilbud om efterværn efter den enkelte unges behov. Følgende er nyt:

- For unge, der er fyldt 16 år, skal der i handleplanen indgå konkrete mål for den unges overgang til voksertilværelsen, jf. § 140, stk. 3.
- Ved skift af opholdskommune i forbindelse med den unges 18. år forpligtes den hidtidige opholdskommune til at oversende handleplanen til den nye opholdskommune, jf. § 68, stk. 13.
- Ved skift af opholdskommune i forbindelse med

den unges 18. år skal den nye opholdskommune træffe afgørelse om efterværn inden 30 dage efter modtagelse af handleplanen fra den tidligere opholdskommune, jf. § 68, stk. 14.

- At formålet med efterværn er angivet direkte i bestemmelsen, jf. § 76, stk. 1.
- Mulighed for at iværksætte 'andre former for støtte' end de konkret oplyste typer efterværn, jf. § 76, stk. 3, nr. 4.
- Præcisering af muligheden for at etablere eller genetablere efterværn indtil den unges 23. år, jf. § 76, stk. 4.
- Ret til kontaktperson for unge, der har været anbragt uden samtykke umiddelbart inden det fyldte 18. år, jf. § 76, stk. 5.

telæggelsen af indsatsen. Et af punkterne vedrører forberedelse af barnet til et selvstændigt voksenliv.

Formålet er at sikre en rød tråd i tilrettelæggelsen af arbejdet med børn med behov for særlig støtte.

Forberedelse til voksenlivet fra det 16. år

§ 140 (...)

Stk. 3. (...) Herudover skal handleplanen for unge, der er fyldt 16 år, opstille konkrete mål for den unges overgang til voksenlivet.

For at forberede udsatte unge så godt som muligt til livet som voksen skal forvaltningen i handleplaner for unge, der er fyldt 16 år, angive konkrete mål for overgangen til voksenlivet. Ved fastsættelsen af mål skal der indgå overvejelser om, hvilke forløb den unge bør have før og efter sit 18. år. Se kap. 6: Handleplaner.

Formålet med bestemmelsen er at sikre en sammenhængende og langsigtet indsats i forhold til den unges overgang til voksenlivet.

6 måneder før anbragte unges 18. år

§ 68 (...)

Stk. 12. Kommunalbestyrelsen i den unges opholdskommune skal senest 6 måneder forud for ophør af en anbringelse ved det fyldte 18. år træffe afgørelse om, hvorvidt den unge har behov for efterværn, og i givet fald træffe afgørelse om, hvilke foranstaltninger der skal iværksættes efter § 76. Kommunalbestyrelsen skal forinden da i samarbejde med den unge have revideret handleplanen og herunder have taget stilling til den unges videre forløb med hensyn til uddannelse og beskæftigelse samt øvrige relevante forhold.

Senest 6 måneder før en ung, der er anbragt uden for hjemmet, fylder 18 år, skal forvaltningen træffe afgørelse om behov for efterværn og i givet fald hvilke typer foranstaltninger, der påtænkes iværksat.

Til brug for afgørelsen skal forvaltningen i samarbejde med den unge udarbejde en revideret handleplan.

Forvaltningens afgørelse om efterværn skal være begrundet og skriftlig, og der skal gives klagevejledning. Afgørelsen kan påklages til det sociale nævn af indehaveren af forældremyndigheden og den unge.

Hensigten med bestemmelsen er at give unge, der har behov for særlig støtte, mulighed for en lettere overgang til voksentilværelsen. Det er endvidere hensigten at give den unge ro og tryghed, i og med at den unge ved, hvad der skal ske fremover.

Skift af handlekommune

§ 68 (...)

Stk. 13. Hvis en ung i alderen 18 til 22 år, der har været anbragt indtil sit fyldte 18. år, eller som har haft en fast kontaktperson indtil sit fyldte 18. år, skifter opholdskommune, skal den hidtidige opholdskommune forud for skiftet oversende den unges reviderede handleplan, jf. stk. 12, til den nye opholdskommune. Oversendelse af handleplanen skal ske med samtykke fra den unge og forældremyndighedsindehaveren. *Stk. 14.* Den nye opholdskommune skal inden 30 dage fra modtagelsen træffe afgørelse om, hvorvidt den unge har behov for støtte efter § 76, og i givet fald træffe afgørelse om, hvilke foranstalt-

ninger der skal iværksættes. Hvis der iværksættes støtte efter § 76, skal der udarbejdes en ny handleplan, jf. § 140.

Den unge får som 18-årig selvstændig opholdskommune i den kommune, hvor den unge bor, jf. retssikkerhedsloven § 9 a. Derfor sker der nogle gange et skift af handlekommune, når en ung, der er anbragt uden for hjemmet, fylder 18 år.

For at sikre stabilitet og koordinering omkring den unge samt sikre, at den unge ved, hvad der skal ske fremover, er det vigtigt, at de involverede kommuner tidligt indleder et samarbejde omkring den unge og den unges efterværn.

Den kommune, der har revideret handleplanen seks måneder før, den anbragte fylder 18 år, og truffet afgørelse om efterværn, skal, inden den unge fylder 18 år, oversende handleplanen til en eventuel ny opholdskommune. Oversendelse af handleplanen til den nye opholdskommune forudsætter den unges samtykke.

Den reviderede handleplan skal hjælpe den nye opholdskommune med at vurdere den unges behov for efterværn. En afgørelse truffet af den hidtidige opholdskommune seks måneder før, den unge fylder 18 år, jf. § 68, stk. 12, er ikke juridisk bindende for den nye opholdskommune. Den tidligere opholdskommune kan således ikke forpligte den nye opholdskommune.

Den nye opholdskommune skal, på baggrund af den tilsendte reviderede handleplan, inden for 30 dage træffe afgørelse om støtte efter § 76 (efterværn). Hvis den nye opholdskommune beslutter at iværksætte efterværn, skal der udarbejdes en ny handleplan. Denne handleplan skal opfylde de almindelige krav til handleplaners indhold. Se kap. 6: Handleplaner.

Formålet med bestemmelsen er at sikre, at den nye handlekommune får de nødvendige oplysninger fra fraflytningskommunen på så tidligt et tidspunkt som muligt, så der er grundlag for en kontinuerlig indsats uden unødvendige brud.

Efterværn for 18 - 22-årige

§ 76. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde hjælp efter stk. 2-5 til unge i alderen fra 18 til 22 år, når det må anses for at være af væsentlig betydning af hensyn til den unges behov for støtte, og hvis den unge er indforstået hermed. Hjælpen skal bidrage til en god overgang til en selvstændig tilværelse og herunder have fokus på at understøtte den unges uddannelse og beskæftigelse samt øvrige relevante forhold, f.eks. anskaffelse af selvstændig bolig.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om, at en udpeget fast kontaktperson, jf. § 52, stk. 3, nr. 6, kan opretholdes efter det fyldte 18. år.

Stk. 3. For unge, der er eller var anbragt uden for

hjemmet i et anbringelsessted efter reglerne i kapitel 11 umiddelbart inden det fyldte 18. år, kan kommunalbestyrelsen træffe afgørelse om,

- 1) at døgnophold, jf. § 55, på et anbringelsessted, jf. § 66, opretholdes,
- 2) at udpege en fast kontaktperson for den unge, jf. § 52, stk. 3, nr. 6,
- 3) at etablere en udslusningsordning, jf. § 55, i det hidtidige anbringelsessted og
- 4) at tildele andre former for støtte, der har til formål at bidrage til en god overgang til en selvstændig tilværelse for den unge.

Stk. 4. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om, at støtte efter stk. 2 og 3 kan tildeles eller genetableres indtil det fyldte 23. år, hvis

- 1) den unge fortryder tidligere at have afvist støtte og behovet fortsat er til stede,
- 2) den unges situation ændrer sig, så der senere opstår et behov for støtte, eller
- 3) støtte er ophørt, jf. stk. 6, og behovet herfor opstår igen.

Stk. 5. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde unge, der umiddelbart inden det fyldte 18. år er eller var anbragt uden samtykke fra forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 15 år, jf. § 58, støtte i form af en kontaktperson frem til det fyldte 23. år. Støtten tilbydes unge, der ikke tilbydes støtte i form-

af opretholdelse af døgnophold efter stk. 3, nr. 1.

Stk. 6. Tilbud efter stk. 2-5 skal ophøre, når de ikke længere opfylder deres formål under hensyn til den unges behov for støtte, eller når den unge fylder 23 år.

Stk. 7. Kommunalbestyrelsen skal, i det omfang det er muligt, sørge for, at unge, som har været anbragt uden for hjemmet efter reglerne i kapitel 11, umiddelbart inden det fyldte 18. år får mulighed for at vende tilbage til det tidligere anbringelsessted kortvarigt, uanset om der iværksættes foranstaltninger efter stk. 3.

Formål

Støtte i form af efterværn skal bidrage til en bedre overgang til en selvstændig tilværelse for den unge. Der skal således være et fremadrettet fokus på den unges livssituation og evne til at føre en selvstændig tilværelse, herunder blandt andet uddannelse og beskæftigelse.

Hvem har mulighed for efterværn

Unge, der indtil det 18. år har haft en fast kontaktperson, samt unge, der har været anbragt uden for hjemmet med eller uden samtykke umiddelbart inden det fyldte 18. år, er omfattet af bestemmelsen om efterværn.

Muligheden for efterværn foreligger fra den unges 18. år til den pågældende fylder 23 år.

Det er en forudsætning, at støtten i form af efterværn må

anses for at være af væsentlig betydning for den unge, og der skal være udsigt til en positiv udvikling af den unge i perioden med efterværn. Det er imidlertid ikke et krav, at den unge skal blive helt selvhjulpent senest ved det fyldte 23. år. Der vil således godt kunne gives efterværn til en ung, selvom den pågældende også efter det 23. år vil have behov for støtte efter voksenreglerne.

Der er alene tale om et tilbud til den unge. Iværksættelse af efterværn forudsætter således samtykke fra den unge, og at den unge er indforstået med det.

Hvilken type efterværn kan den unge få

Der kan iværksettes forskellige former for støtte som led i efterværn alt afhængigt af den unges behov for støtte.

Unge, der har haft en kontaktperson indtil det 18. år

Har en ung indtil det 18. år haft en fast kontaktperson, skal kommunen tilbyde at opretholde eller genetablere ordningen, hvis det vurderes, at den unge har behov for det.

Formålet med bestemmelsen er at give mulighed for gennem en fast kontaktperson at yde råd, vejledning og tryghed til unge, der også efter det fyldte 18. år har behov herfor. Kontaktpersonen kan endvidere bruges til at sikre eller fastholde den unge i et godt forløb.

Unge, der har været anbragt med eller uden samtykke umiddelbart inden det 18. år

Forvaltningen kan tilbyde unge, der har været anbragt

umiddelbart inden det 18. år følgende typer af efterværn, hvis det vurderes, at den unge har behov for det. Afgørelsen herom træffes på baggrund af en konkret vurdering af den unges behov for støtte.

- Opretholdelse af ophold på anbringelsessted
Den unge kan tilbydes fortsat ophold uden for hjemmet, enten på det hidtidige eller et nyt anbringelsessted.
- Fast kontaktperson
Den unge, der hidtil har været anbragt uden for hjemmet, kan tilbydes en fast kontaktperson.
- Udslusningsordning i det hidtidige anbringelsessted
Den unge kan tilbydes ophold af kortere varighed i det tidligere anbringelsessted. Der kan eksempelvis være tale om unge, som ikke har en naturlig familiemæssig hjemmebase, hvor de kan være i ferier, weekender og lignende. I forbindelse med udslusningsordningen er det vigtigt, at den unge har eller får et netværk. Anbringelsesstedet kan på forskellig måde være med til at forberede dette både under og efter anbringelsen f.eks. ved at etablere netværksgrupper.

Det er hensigten, at udslusningsophold strækker sig fra en-to dage til to-tre uger ad gangen. Ordningen kan, afhængigt af den konkrete unges behov, fungere i en længere periode.

“ Jeg fik tanken (om at opsøge den døgninstitution, hun selv havde boet på), da Lucas var ca. 1 ½ år. Da kunne jeg mærke, at jeg havde brug for at få noget støtte til, hvordan det er at være en god mor. For jeg havde ikke noget med hjemmefra. ”

Camilla, mor til Lucas. Om at have brug for hjælp i forbindelse med voksenlivet.

Camilla fik Lucas, da hun var 16. Lucas er mentalt sent udviklet og i aflastning på en institution hver anden weekend.

Fra dvd om fokuspunkter i Barnets Reform, udgivet af Servicestyrelsen i forbindelse med implementering af reformen.

- Andre former for støtte

Hvis en ung har behov, som ikke er omfattet af de ovennævnte typer efterværn, har forvaltningen mulighed for at iværksætte andre former for støtte.

Det er hensigten med bestemmelsen at give forvaltningen fleksibilitet i forhold til valget af efterværn. Støtten skal således kunne tilpasses den unges individuelle behov, så den unge kan få den rette hjælp i henhold til formålet med støtten og den unges behov.

Bestemmelsen giver eksempelvis mulighed for at bevillige psykologsamtaler, lave og anvende netværks- eller samtalegrupper eller oprette mødesteder for tidligere anbragte.

Særligt for unge, der har været anbragt uden samtykke umiddelbart inden det 18. år

Forvaltningen skal tilbyde den unge, der har været anbragt uden samtykke umiddelbart inden det 18. år, en kontaktperson. Den unge har således ret til en kontaktperson efter denne bestemmelse, uanset om forvaltningen skønner, at der er behov herfor eller ej.

Den unges ret til en kontaktperson bortfalder dog i den eller de perioder, den unge eventuelt tilbydes et døgnophold som led i efterværnet, idet det forudsættes, at personalet på anbringelsesstedet i den periode varetager samme funktion som en kontaktperson. Når den unge ikke længere har døgnophold på et anbringelsessted, har den unge igen ret til en kontaktperson.

Hvis den unge tidligere har haft en kontaktperson, som den pågældende har tillid til, og som har haft en positiv effekt for den unge, vil det være hensigtsmæssigt, hvis

den tidligere kontaktperson så vidt muligt fortsætter med at være kontaktperson.

Unge, der er omfattet af denne bestemmelse, er også omfattet af de øvrige bestemmelser i § 68 og § 76. Retten til en kontaktperson efter § 76, stk. 5 må således ikke erstatte mere egnede indsatser, med mindre den unge selv ønsker dette. Bevilling af kontaktperson kan også kombineres med andre relevante typer efterværn.

Fleksibelt efterværn

Unge, der har været anbragt umiddelbart inden det 18. år, skal, når det kan lade sig gøre, have mulighed for at vende tilbage til det tidligere anbringelsessted kortvarigt. Besøgene skal være kortvarige, og omfanget er begrænset til et mindre antal dage i løbet af året, eksempelvis i forbindelse med ferier og højtider. Den unge har ikke krav på at kunne overnatte på det tidligere anbringelsessted.

Bestemmelsen er, i det omfang det er muligt, en ret, som den unge har, og er således ikke afhængig af kommunens vurdering af, om den unge har et behov eller ej. Den unges ret afhænger imidlertid af, om det er muligt. Der kan således være tilfælde, hvor anbringelsessteder ikke længere eksisterer, eller hvor det af andre grunde ikke er praktisk muligt med besøg, eksempelvis på sikrede afdelinger eller skibsprojekter. Der kan også undtagelsesvist være tilfælde, hvor forholdene omkring den unges anbringelse eller hensynet til nuværende anbragte børn gør det u hensigtsmæssigt eller umuligt at lade den unge besøge det hidtidige anbringelsessted.

Hensynet bag bestemmelsen er flere: Nogle tidligere anbragte unge har opbygget et særligt forhold til de voksne på anbringelsesstedet, andre kan have behov for at sted at komme tilbage til i ferier, og andre igen har et sparsomt netværk og savner nogle at fejre eksempelvis jul og fødselsdag sammen med.

Forvaltningen skal, uanset om der er truffet afgørelse om fleksibelt efterværn efter denne bestemmelse, tage stilling til, om der er behov for mere omfattende efterværn foranstaltninger efter § 76, stk. 3.

Varighed

Støtte i form af efterværn skal ophøre, når den ikke længere opfylder formålet under hensyn til den unges behov for støtte eller senest, når den unge fylder 23 år.

Forvaltningen skal i forbindelse med revision af handplanen vurdere, om der fortsat er behov for efterværn.

Etablering/genetablering af efterværn

Forvaltningen har mulighed for at genetablere efterværn indtil den unges 23. år, hvis:

- Den unge fortryder tidligere at have afvist støtte.
- Forvaltningen har givet afslag på efterværn, og den unges situation ændrer sig.
- Forvaltningen har truffet afgørelse om ophør af efterværn efter § 76, stk. 6, og støttebehovet opstår igen.

Forvaltningen kan således på et hvilket som helst tidspunkt, inden den unge fylder 23 år, tilbyde en tidligere anbragt ophold på enten det tidligere eller et nyt anbringelsessted, hvis der vurderes at være behov for det, og betingelserne herfor er opfyldt.

Et eventuelt tilbud om etablering af kontaktperson forudsætter ikke, at rollen som kontaktperson nødvendigvis varetages af den samme person som tidligere.

Klageadgang

Den unge har adgang til at klage over kommunens afgørelser om efterværn, jf. servicelovens § 167.

Det er kommunens opgave at informere den unge herom og at vejlede den unge, hvis denne har behov herfor.

Opsættende virkning

Klage over en afgørelse om, at en anbringelse jf. servicelovens § 76, stk. 3, nr. 1, ikke skal opretholdes, har opsættende virkning, jf. retssikkerhedslovens § 72, stk. 3. Det samme gælder for afgørelser om valg af opholdssted og ændring af opholdssted som led i efterværn jf. retssikkerhedslovens § 72, stk. 2. Det betyder, at sådanne afgørelser som udgangspunkt ikke kan gennemføres, før klagen har været behandlet ved det sociale nævn.

I særlige tilfælde kan forvaltningen dog alligevel beslutte at gennemføre en afgørelse straks, f.eks. hvis det er nødvendigt af hensyn til den unges sundhed eller udvikling. Det følger af retssikkerhedslovens § 72, stk. 2.

Det ved vi ✓

Der findes kun få danske undersøgelser af efterværn, mens der navnlig i britisk forskning er en lang tradition for 'leaving care' studier. Undersøgelserne omhandler dels de *behov*, som anbragte og tidligere anbragte unge står med, dels de *indsatser*, som sættes i værk, og deres effekter (Egelund og Hestbæk, 2003; Egelund m.fl., 2009). Resultaterne fra både den danske og internationale forskning er ret entydige, forstået på den måde, at der samstemmende peges på såvel behovet for som værdien af at tilbyde efterværn. Aktuelt findes der ganske vist ingen egentlige effektstudier af efterværn (jf. Bakketeig og Backe-Hansen, 2008; Montgomery m.fl., 2006). Men langt de fleste undersøgelser finder, at unge, der modtager efterværn, klarer sig bedre end tidligere anbragte unge, der ikke modtager efterværn (Egelund m.fl., 2009).

I det følgende fremlægges de vigtigste nyere forskningsresultater med vægt på danske studier. Resultaterne vedrører særligt tidligere anbragte unges egne refleksioner over, hvad de har brug for i overgangen til voksentilværelsen samt erfaringer fra sagsbehandlere og andre professionelle om erfaringerne med og virkningerne af efterværn. Afslutningsvis nævnes nogle væsentlige internationale forskningsresultater på området.

Forsøg med styrket efterværnsindsats i 10 kommuner

I forbindelse med regeringens handlingsprogram *Lige*

Jeg kan ikke fortælle Lucas om, hvordan hans krop fungerer... Det er også nogen af de ting, jeg fik hjælp til fra den døgninstitution, hvor Lucas er hver anden weekend – fra de mandlige pædagoger.

Camilla, mor til Lucas. Om at have brug for hjælp i forbindelse med voksenlivet.

Camilla fik Lucas, da hun var 16. Lucas er mentalt sent udviklet og i aflastning på en institution hver anden weekend.

Fra dvd om fokuspunkter i Barnets Reform, udgivet af Servicestyrelsen i forbindelse med implementering af reformen.

muligheder er der i 2009 igangsat forsøg i 10 kommuner med at tilbyde efterværn til alle unge, der afslutter en anbringelse. Ligeledes rummer forsøget udvikling af nye metoder på området. SFI har for Socialministeriet i 2010 gennemført en midtvejsevaluering af forsøgene (Jakobsen m.fl., 2010).

Evalueringen peger overordnet på, at behovet for efterværn er stort, hvilket understreges af de helt overvejende positive vurderinger af indsatsen og dens virkninger, som fremhæves af både de adspurgte unge og de professionelle omkring dem.

Ifølge de professionelle er der især tre områder, hvor det er efterværnet, der har skabt resultater:

- De unge kommer i højere grad i gang med en ungdomsuddannelse.
- De unge opnår mere stabile boligforhold.
- De unge opbygger og udvikler sociale netværk.

Resultaterne siger ikke noget om virkningerne af indsatsen på længere sigt, men erfaringerne er i tråd med internationale forskningsresultater, som peger i retning af, at efterværn bl.a. kan forebygge social udstødelse og bidrage til at give tidligere anbragte unge bedre fremtidsudsigter (f.eks. Stein, 2004).

De unges vurderinger af efterværnsindsatsen vedrører først og fremmest de relationsmæssige potentialer. Det gælder relationen til professionelle voksne – typisk kontaktpersonen – som navnlig får betydning i kraft af:

- Den unges adgang til praktisk støtte.
- Den voksnes funktion som ‘container’ for den unges komplekse problemer.
- Den tillidsrelation mellem parterne, som i nogle tilfælde udgør den unges eneste fortrolige voksenkontakt.

Det gælder også relationen til andre unge på projektet, som navnlig får betydning som følge af:

- Den tryghed, som ligger i at være blandt ligesindede, hvor man ikke udstilles som 'anderledes' eller socialt marginaliseret.
- Den modvirkning af en eksistentiel ensomhed, som ellers er udbredt blandt tidligere anbragte.
- Den 'generator' for social forankring og individuel udvikling, som fællesskabet med de andre unge muliggør.

Arbejdet i forsøgsprojekterne i de 10 kommuner viser desuden, at der er et stort behov for fleksible løsninger i efterværnsindsatsen, og evalueringen påpeger følgende organiseringsmåder som væsentlige:

- At der sker en *tidlig kontakt til den unge*, således at den enkelte introduceres til de eksisterende muligheder, allerede inden anbringelsen ophører.
- At der foregår et *opsøgende arbejde i forhold til unge, som har sagt nej til eller har droppet et efterværnstilbud*, men som eventuelt stadig har et massivt behov for støtte.
- At de tilbud, man benytter, i sig selv er fleksibelt indrettede – kontaktpersonordningen fremstår eksempelvis vigtig og relevant for langt de fleste tidligere anbragte, mens deltagelse i et fællesskab med andre unge i samme situation er essentielt for nogle, men ikke for andre.

Samlet set er evalueringens resultater i god overens-

stemmelse med intentionerne i Barnets Reform om en tidlig, koordineret og kontinuerlig efterværnsindsats, om vigtigheden af omsorg og nærvær fra stabile voksne og om betydningen af at sikre den unges medinddragelse i sin egen sag.

Tidligere anbragte unges syn på efterværn

I forbindelse med Socialministeriets projekt *Kvalitet i Anbringelsen af Børn og Unge (KABU)* i perioden 2002-2005 har projektgruppen TABUKA (Tidligere anbragte unges bud på kvalitet i anbringelsen) interviewet 39 unge om deres oplevelse af og erfaringer med at være anbragt. Resultaterne udkom i 2005 i en bog, der rummer en række fortællinger og udtalelser om overgangen til voksentilværelsen (Nielsen, 2005).

De tidligere anbragte beretter om en kaotisk start på voksenlivet med megen usikkerhed og mange brud i forhold til voksne – professionelle som forældre – der har været alt andet end sikre støtter. Mange har følt, at de skulle stå på egne ben tidligt og måtte kæmpe alene med udfordringer som et fraværende eller svagt netværk, usikre boligforhold, dårlig økonomi og måske misbrug. Det oprør mod autoriteterne, som er en naturlig del af udviklingen for de fleste unge, får for mange anbragte unge et mere dramatisk forløb, f.eks. i form af en brat afslutning på anbringelsen, brud med væsentlige voksenkontakter og en deraf følgende ensomhed, som i øvrigt er et gennemgående tema i de unges fortællinger. Følelsen af ensomhed og en udtalt 'netværks-

fattigdom' blandt anbragte og tidligere anbragte unge genfindes også i andre nyere undersøgelser (Egelund m.fl., 2010; Jakobsen m.fl., 2010).

Både de unge, der har fået tilstrækkelig hjælp i forløbet, og de unge, der har følt sig svigtet, peger på en række faktorer, der er væsentlige for et godt forløb. Det er centralt, at de voksne etablerer et ligeværdigt forhold til den unge, så han eller hun får nære relationer til mindst en pædagogisk medarbejder eller en støtte- og kontaktperson, som den unge kan identificere sig med. Her er der tale om mentortanken, idet den voksne vejleder den unge i at manøvrere i voksenlivet og gerne i tæt samarbejde med forældrene. Et andet centralt omdrejningspunkt er, at den unge inddrages aktivt i planlægningen af sin egen fremtid.

TABUKA projektet peger på, at anbragte unge har brug for en målrettet indsats, der er konkret og handlingsorienteret, og som omfatter følgende områder:

- Allerede under anbringelsen at lære alle de praktiske ting, der skal til for at håndtere en tilværelse som voksen. For eksempel madlavning, rengøring og økonomistyring.
 - Viden om rettigheder og muligheder.
 - Viden om, hvordan man skaffer sig et sygesikringsbevis, skifter læge, laver selvangivelse og lignende.
 - Hjælp til at holde kontakt til søskende, forældre og venner.
 - Samme sagsbehandler skal følge den unge i de svære år, som overgangen opleves som.
- Et terapeutisk forløb, der kan hjælpe med at bearbejde en belastet barndom.
 - Adgang til en institution som Baglandet eller De 4 Årstider både under anbringelsen og ved udslusning.
 - Hjælp til at finde en ordentlig bolig.
 - Hjælp til at komme i gang med en uddannelse eller finde et arbejde.

Sagsbehandlingens syn på efterværn

Som et led i KABU projektet har SFI lavet en pilotundersøgelse, hvor sagsbehandlere er blevet interviewet om efterværn (Espersen, 2004). Sagsbehandlerne fremhæver følgende faktorer som betydningsfulde:

- Et godt tværgående samarbejde mellem de forskellige samarbejdsparter i den unges sag.
- At sagsbehandleren indgår i en tæt relation til den unge.
- At sagsbehandleren har et grundigt kendskab til den unge.
- At det er muligt at tilbyde fleksible løsninger tilpasset den unges individuelle behov.

Udenlandske studier af efterværn

Den internationale forskning i efterværn har særligt beskæftiget sig med to hovedområder: Dels de særlige udfordringer og vanskeligheder, der kendetegner overgangsfasen fra anbringelse til selvstændig voksentilværelse, dels selve efterværnsindsatsen, dens kvalitet og effekter (jf. Egelund m.fl., 2009).

I forhold til det første hovedområde viser forskningsresultaterne klart, at unge, der udsluses fra anbringelse, står over for betydelige udfordringer. De er objektivt set ringere stillet end andre unge i forhold til f.eks. sundhed, uddannelse og økonomi, og de dør i væsentlig højere grad end deres jævnaldrende med problemer som psykiatriske lidelser, misbrug og kriminalitet. Samtidig befinder de sig ved udslusningen i en særlig sårbar situation, fordi væsentlige relationer til voksne og kammerater ofte brydes ved anbringelsens ophør. De unge kæmper ikke blot med at (gen)etablere forholdet til den biologiske familie, men skal også danne nye relationer (til venner, kærestes, kolleger) i en 'almindelig' verden, der ofte adskiller sig markant fra anbringelsesmiljøet. Bakketeig og Backe-Hansen (2008) påpeger, at behovet for efterværn skal ses i lyset af tidligere anbragte unges 'dobbelte' udsathed: De forventes at stå på egne ben hurtigere end andre unge (der typisk trækker på forældre og andre støttende netværk langt ud over myndighedsalderen), og de har samtidig ringere forudsætninger for at klare overgangen på en tilfredsstillende måde.

I forhold til selve efterværnsindsatsen, dens kvalitet og effekter, er forskningslitteraturen mere uensartet og resultaterne mindre entydige. Der findes som nævnt ingen studier, der kan påvise direkte målbare effekter af efterværn. En forskningsgennemgang (baseret på de metodisk bedst gennemførte studier) har dog givet grundlag for at konkludere, at efterværnsindsatser kan påvirke unges livssituation positivt på en række områder (Espersen, 2006; Montgomery m.fl., 2006). Det fremhæves således, at unge der modtager efterværn:

- Har større sandsynlighed for at afslutte grundskole og for at fuldføre en teknisk uddannelse.
- I højere grad er i beskæftigelse og bliver selvforsørgende.
- I højere grad formår at fungere i egen bolig, og deres boligforhold er mere stabile.

Selvom de veldokumenterede effekter af efterværn er forholdsvis begrænsede, kan der stadig udledes en række konklusioner, som går igen på tværs af de nyeste, internationale undersøgelser (Egelund m.fl., 2009). Samlet kan man pege på følgende resultater:

- Unge i efterværn klarer sig generelt bedre i voksentilværelsen end unge uden efterværnstiltag.
- De unge peger selv på, at relevansen af indsatsen afhænger af, at den er i tråd med deres egne behov og ønsker, at de deltager på lige fod i planlægningen af indsatsen, og at de bliver lyttet til og taget alvorligt i denne proces.
- Resultater fra flere nordiske studier tyder på, at efterværn ofte differentieres, således at de unge, der er bedst stillede i udgangspunktet, også får den bedste efterværnsindsats. Det ser således ikke ud til, at der endnu er fundet efterværnsmodeller, som er skræddersyet til de unge, der slet ikke er motiveret for at modtage hjælp – selvom det muligvis ofte er denne gruppe, der har det største behov for støtte (herunder f.eks. aktive misbrugere).

Eksempler **XX**

I det følgende er beskrevet to eksempler på efterværn i praksis. Udgangspunktet for Hedeboencentret er efterværn for unge, der forud for deres 18. år har været anbragt på institutionen. Netværket derimod indskrives udelukkende til efterværn, efter at de unge har været anbragt i forskellige former for døgnophold og nu skal klare sig i egen bolig. De to eksempler er udvalgt, fordi begge har lang erfaring med efterværn og udvist gode resultater. De er tænkt som inspiration og til overvejelse.

Hedeboencentret er et decentralt socialpædagogisk dag- og døgntilbud til unge. Centret tilbyder efterværn i forbindelse med udflytning fra institutionen, således at den unge får en glidende overgang fra at have været anbragt til en selvstændig tilværelse i egen bolig.

Netværket er et anpartsselskab, hvortil kommunerne udliciterer opgaver med efterværn efter service-lovens § 76.

Ud at bo for sig selv

Her fortæller en afdelingsleder om, hvordan Hedeboencentret tilrettelægger efterværnsindsatsen.

– Der er en fast procedure i forhold til efterværn,

fortæller Jette Grønne, afdelingsleder, Hedeboencentret i Herning Kommune. – I samarbejde med den unge og med udgangspunkt i kommunens handleplan fastlægges en behandlingsplan med mål og delmål. Sammen med den unge og kommunen holder vi kontinuerlige behandlingsmøder for at følge op på, om målene bliver realiseret.

– Planlægningen begynder i princippet i det øjeblik, hvor den unge flytter ind hos os. Man kan sige, at hele vores indsats jo handler om at gøre den unge parat til at klare sig selv som voksen. Typisk flytter vores unge ud at bo selv eller i bofællesskab, og i hele indsatsen har vi det for øje. Det er for eksempel en fast regel, at vi sørger for, at den unge bliver skrevet op i en boligforening straks ved indskrivningen. Så ved vi, at der er et godt sted at flytte hen, når det bliver aktuelt.

Forberedelser i god tid

– Vi forbereder den unge på overgangen til voksenlivet. For mange er det spændende at se frem til, selvom de nok også er lidt nervøse. For andre kan det være skræmmende, men vi snakker om det og øver alle de færdigheder, der ligger i at kunne magte et hverdagsliv som ung og voksen. Det handler om at være i stand til at få struktur på sin dag, at passe et arbejde eller en uddannelse, at have indhold i sit liv, at kunne fungere i sociale sammenhænge samt at have et samvær med jævnaldrende og med sin familie. Sammen med den

unge udformer vi en plan for, hvad han eller hun skal opnå, og vi følger op på de mål, der fastsættes. Det kan handle om selv at blive i stand til at komme op om morgenen, at gennemføre en praktik, at søge job, at vaske sit tøj – alle mulige små og store ting, der hører med til at klare sig selv.

– Det kan i øvrigt også være svært for forældrene at vænne sig til tanken om, at deres barn nu skal bo alene. De skal også involveres, så de bliver trygge ved det, der skal ske.

En løsrivelsesproces

– I Herning Kommune er der for nylig etableret et ungenetværk på 'bestillerside' som et forsøg på at skabe kontinuitet i sagsbehandling og indsats i overgangen fra barn til voksen. Det kan være en svær overgang med mange interesserter, men sammen med sagsbehandleren gør vi meget for, at den enkelte unge oplever sammenhæng i indsatsen. Den unge, sagsbehandleren og vi fastlægger i samarbejde en efterværnsperiode med støtte til den unge i egen bolig. Typisk er der tale om mindst et år og helt op til tre år i nogle tilfælde.

– I hele efterværnsforløbet er indsatsen fordelt på en individuel kontakt og støtte til den unge og på den unges deltagelse i fællesaktiviteter i afdelingen, for eksempel i form af gruppeaktiviteter for de udeboende og fællesaktiviteter med den tidligere boafdeling.

– Hvad støtten består af er individuelt. En har måske i en periode behov for, at vi kommer og vækker ham om morgenen, og at han kan komme her og spise til aften. For en anden kan den bedste løsning være, at vi ses en gang om ugen.

– For nogle er det nødvendigt at skubbe lidt på i løsrivelsesprocessen. De vil måske helst besøge os hver dag og blive ved med det. Så prøver vi konkret at hjælpe dem til at frigøre sig og eksempelvis at støtte op om den unges opbygning og fastholdelse af andre relationer, men også ved at støtte dem i aktiviteter, som gør, at de synes, at det er rart at være hjemme hos dem selv.

Eget liv

– Frigørelsesprocessen stiller også krav til os, for vi skal være bevidste om at give de unge lov til at leve deres eget liv og gøre egne erfaringer. Det er vigtigt i den proces, at de føler tryghed ved den livline, vi kan tilbyde, i form af råd og vejledning og i perioder direkte støtte og anvisning. Når de kommer til os for at spørge os til råds, skal vi for eksempel passe på ikke at give dem løsninger og svar, men hjælpe dem til at finde ud af, hvad de selv vil.

– De kan komme her, som de vil, og de kan altid ringe til institutionen. Og det er faktisk fantastisk at opleve, hvor gode de er til at administrere det. De ringer ikke dag og nat, men de ringer, når de reelt har brug for hjælp.

Eksempler **XX**

Rollemodeller

– De kan også komme her efter eftervænsperioden, og det betragter vi som virkelig positivt. Det ville da være trist, hvis de ikke havde lyst til at besøge os og have den del af deres historie med sig. Samtidig gør vi en del ud af at lade disse unge fungere som en slags rollemodeller for dem, der bor her, og som en dag skal flytte ud. Dem, der er flyttet, kan fortælle om deres erfaringer, for eksempel om at få pengene til at slå til. Det har meget mere vægt, end når det er os andre, der fortæller.

– Et nyt initiativ på Hedebo består i, at vi giver vores ‘eftervæns-unge’ tilbud om at mødes en gang om ugen i en aften-café. Der hygger de sig sammen, og de bruger hinanden til at blive klogere på det at bo for sig selv.

Et netværk i et kompliceret samfund

Netværket i Aalborg tilbyder efterværn til unge, der skal ud og prøve kræfter med et selvstændigt liv med spilleregler, der er svære at håndtere.

– Målet er altid, at de unge skal blive i stand til at føre en så selvstændig tilværelse som overhovedet muligt, fastslår Birgitte Dinesen fra Netværket i Aalborg.

Løbende har Netværket omkring 30 unge tilknyttet. Primært er der tale om unge, der flytter i egen bolig efter

en anbringelse i plejefamilie eller på institution, har været på efterskole eller indlagt. Der er ofte tale om lange forløb på mellem to og fem år, og langt de fleste unge er over 18 år.

Hele vejen rundt

– Vores indsats er i høj grad individuel. På basis af den handleplan, som er fastlagt fra kommunens side, tilrettelægger vi et forløb sammen med den unge, og vi bestræber os altid på at nå så godt et resultat som muligt inden for de rammer, handleplanen udstikker.

– I rigtig mange tilfælde handler det i første omgang om at etablere et tillidsforhold. Udgangspunktet er desværre ofte, at det netop kniber med tilliden til voksne.

– Helt overordnet kan man sige, at vi bestræber os på at støtte den unge på stort set alle livets områder, forklarer Birgitte Dinesen videre. – Den unge får en kontaktperson, der er socialrådgiver eller pædagog, og som den unge kan kontakte døgnet rundt. Selve støtten kan handle om alt muligt – om bolig for eksempel, om økonomi, om arbejde og skole, om fritid, om behandling for fysiske og psykiske sygdomme. Kort sagt om alt det, man skal kunne håndtere som borger i et kompliceret samfund, og som disse unge ikke har et netværk til at hjælpe sig med.

Fleksibilitet – et grundvilkår

– I det daglige har vores støtte flere former, og en udpræget grad af fleksibilitet er et grundvilkår. Pludselig opgiver den unge måske sin skole, og så skal vi være der med kort varsel. Er det muligt at genoptage skoleforløbet? Skal der etableres en anden løsning? Hvad gør vi her og nu?

– Mange har ingen forældre, men hvis de har, gør vi meget ud af at knytte kontakt til dem og inddrage dem i forløbet. I nogle tilfælde - men det er få - lykkes det også at nå så langt, at forældrene kan tage over som ressourcepersoner.

– Døgninstitutionen og plejefamilien kan også være en vigtig del af deres netværk, men vores erfaring er desværre, at det eller de steder, de unge har været anbragt, ikke længere er en del af deres liv. Det er noget, de lægger bag sig.

Mange samarbejdspartnere

– I indsatsen har vi en lang, lang række af samarbejdspartnere, og en vigtig del af det hele går ud på at opnå en helhed og at skabe en sammenhæng. En hel del af de unge har en tendens til at gemme sig for de problemer, de møder, og at udskyde dem til i morgen. De har til en vis grad også været vant til, at alt er til forhandling. Sådan er det ikke længere. Huslejen eller varmeregningen er for eksempel ikke til forhandling.

– En anden vigtig ting i indsatsen er at hjælpe den unge til at få styr på sine drømme og sine ambitioner, hvis han eller hun har nogen! Der er så meget, man skal forholde sig til. Hvad man vil eller ikke vil. Hvad man kan, og hvordan man skal gøre det. Det er svært for de fleste, men vores er dårligere stillet end de fleste med hensyn til at overskue og forholde sig til virkeligheden. Heldigvis er resultatet i mange tilfælde, at de unge bliver selvhjulpne. Nogle af dem fortsætter med en form for støtte på voksenområdet. Andre klarer sig uden, men under alle omstændigheder er de altid velkomne til at ringe til os eller komme forbi. Vi ser også mange af dem til vores traditionelle arrangementer, så vi bliver rent faktisk en del af deres netværk.

Flere oplysninger om Netværket i Aalborg på www.netvaerketaalborg.dk

Mere at vide +

På nettet

www.baglandet.com

Værested i Århus, København, Aalborg og Vejle for nu-værende og tidligere anbragte børn, unge og voksne, der voksede op på døgninstitutioner, behandlingshjem, opholdssteder og i plejefamilier. Mødested, rådgivning, aktiviteter mv.

www.de4aarstider.com

Netværks- og aktivitetssted i København for anbragte og tidligere anbragte børn og unge. Blandt andet aktiviteter, ture og grupper.

www.hedebocentret.dk

Hedebocentret i Herning.

www.netvaerketaalborg.dk

Netværket i Ålborg.

www.sfi.dk

Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Flere sub-sites, f.eks. Børneforløbsundersøgelsen og SFI-Campbell, som indgår i samarbejdet med den internationale Campbell Collaboration, der arbejder med evidensbaseret forskning.

www.tabuka.dk

TABUKA-gruppen. Gruppen ønsker at støtte inddragelse af børn og unge før, under og efter anbringelsen. Opsummering af drøftelse på TABUKAs konferencer, debat, nyheder mv.

Litteratur

Andersen, D. (2008): *Anbragte børn i tal. Kvantitative analyser af data om børn, der er anbragt uden for hjemmet, med fokus på skolegang*, SFI 08:14.

Andersen, D., M.D. Mortensøn, A.S. Perthou og M.N. Nererbek (2008): *Anbragte børns undervisning. Sammenfatning af tre delrapporter*, SFI 08:26.

Bakketeig, E. og E. Backe-Hansen (red.) (2008): *Forskningsskunnskap om ettervern*, Nova rapport 17/08.

Egelund, T. og A.-D. Hestbæk (2003): *Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet. En forskningsoversigt*, SFI 03:04.

Egelund, T. og K. Vitus (2007): *Sammenbrud i anbringelser af unge. Risikofaktorer hos de unge, forældre, anbringelsessteder og i sagsbehandlingen*, SFI 07:24.

Egelund, T., P.S. Christensen, T.B. Jakobsen, T.G. Jensen og R.F. Olsen (2009): *Anbragte børn og unge. En forskningsoversigt*, SFI 09:24.

Egelund, T., T.B. Jakobsen, I. Hammen, M. Olsson og A. Høst (2010): *Sammenbrud i anbringelser. Erfaringer, forklaringer og årsagerne bag*, SFI 10:06.

Espersen, L.D. (2004): *Fra anbringelse til efterværn. En pilotundersøgelse blandt sagsbehandlere*, SFI 04:25.

Jakobsen, T.B., I. Hammen og L. Steen (2010): *Efterværn – støtte til tidligere anbragte unge på vej mod voksenlivet. Midtvejsevaluering af forsøg med efterværn under handlingsprogrammet 'Lige muligheder'*, SFI 06:10.

Jespersen, K. og M. Sivertsen (2005): *Unge sociale problemer. En forskningsoversigt*, SFI 05:21.

Montgomery, P., C. Donkoh, og K. Underhill (2006): "Independent Living Programs for Young People Leaving the Care System: The State of the Evidence" i *Children and Youth Services Review*, 28, s.1435-1448.

Morrell, J.-P. (1999): *MentorProgrammet – en evaluering*, UFC Århus.

Munch, A. (1999): *MentorProgrammet – et socialt træningsprogram for unge af anden etnisk baggrund. Afrapportering*, Århus Kommune.

Munch, A. (2008): *Ungeindsatsen i Socialcenter Syd. En analyse af anvendelsen af faglige metoder og deres virkning*, Århus Kommune.

Myrup, J. og E. Malmborg (2005): *Overgange – hjemgivelse og efterværn ved anbringelsens ophør*, UFC Børn og Unge.

Nielsen, H.E. (red.) (2005): *TABUKA. Tidligere anbragtes bud på kvalitet i anbringelsen af børn og unge*, Forlaget Børn og Unge.

Nikolajsen, E. og V.L. Svendsen (2010): *Overgange og brobygning i samtaler med unge. Forskningscenter i socialt arbejde*, Professionshøjskolen Metropol.

Olesen, C.F., B. Ertmann og K. Zobbe (2003): *Efterværn. Evaluering af efterværnsprojektet på specialinstitutionen Godhavn*, Teori og Metodecentret.

Pertou, A., M.D. Mortensøn og D. Andersen (2008): *Skolegang under anbringelse. Delrapport 3*, SFI 08:25.

Stein, M. (2004): *What Works for Young People Leaving Care?*, Barnardos.

Vejledning nr. 3 til serviceloven, Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier, VEJ nr. 11 af 15-02-2011, Socialministeriet, 2011.

TILSYN, OPFØLGNING OG EVALUERING

Tilsyn, opfølgning og evaluering – en introduktion

Kommunen har en generel pligt til at føre tilsyn med de forhold, som børn i kommunen lever under. Det omfatter alle forhold, der har betydning for deres livsbetingelser. Ved bekymrende forhold skal kommunen give en forebyggende og tidlig indsats over for barnet og familien.

Bliver kommunen bekendt med, at et barn har behov for særlig støtte, skal kommunen give denne. Støtten skal bidrage til at fremme barnets trivsel og udvikling, som det er beskrevet i formålsparagraffens formål og mål. Desuden skal den tilgodese barnets behov, som de fremgår af den børnefaglige undersøgelse, ligesom handleplanens mål skal opfyldes. Et vigtigt redskab til at sikre kvaliteten er løbende tilsyn, opfølgning og evaluering.

Barnets Reform sætter fokus på kvaliteten af indsatsen over for udsatte børn og unge. Dette sker ved at styrke tilsyn, opfølgning og evaluering, idet kravene til det personrettede og det driftsorienterede tilsyn udvides.

Det personrettede tilsyn skal følge indsatsen i forhold til det enkelte barn og hermed sikre, at barnet får den rette støtte i forhold til dets udvikling og behov.

Det driftsorienterede tilsyn skal følge anbringelsesste-

dernes rammer og indhold og derved sikre, at anbringelser af børn sker under betryggende rammer på steder, som bidrager positivt til børnenes udvikling.

Kapitlet beskriver kommunernes tilsynsforpligtelser i forhold til det generelle tilsyn med alle børn, det personrettede tilsyn i forhold til anbragte børn samt det driftsorienterede tilsyn med anbringelsessteder.

Det siger loven §

Kommunalbestyrelsen har efter serviceloven tre typer af tilsynsforpligtelser, der er relevante i forhold til børn med behov for særlig støtte:

- En generel og konkret tilsynsforpligtelse over for alle børn og unge, § 146, stk. 1 og stk. 2.
- En forpligtelse til personrettet tilsyn med anbragte børn og unge, jf. § 148, stk. 1, jf. § 70, stk. 2.
- En forpligtelse til driftsorienteret tilsyn med anbringelsessteder, jf. § 148 a.

Det generelle tilsyn

§ 146. Kommunalbestyrelsen skal føre tilsyn med de forhold, hvorunder børn og unge under 18 år samt vordende forældre i kommunen lever.

Nyt i Barnets Reform

Hensigten med Barnets Reform er at styrke kvaliteten i indsatsen under anbringelsen. I den forbindelse er et velfungerende tilsyn et vigtigt redskab til at sikre kvaliteten i indsatsen over for det enkelte barn. Med Barnets Reform er der derfor kommet øget fokus på tilsynet med anbragte børn og på kvaliteten af det driftsorienterede tilsyn. Nyt er:

- Tilsynet på anbringelsesstedet med anbragte børn (det personrettede tilsyn) øges fra ét til to pr. år, jf. § 70, stk. 2.
- Kommunens medarbejder skal tale med barnet, uden at der er ansatte fra anbringelsesstedet til stede, jf. § 70, stk. 2.
- Opfølgning og revision af handleplan sker som led i det personrettede tilsyn, jf. § 70 stk. 1 og 2.
- Der stilles mere detaljerede krav til indholdet af det driftsorienterede tilsyn i henhold til formålsparagraffens mål, jf. § 148 a.
- Det driftsorienterede tilsyn skal fremover bestå af mindst ét årligt uanmeldt tilsynsbesøg på opholdssteder og døgninstitutioner, jf. § 148 a, stk. 2.
- Plejefamilier og kommunale plejefamilier, der er konkret godkendt, undtages fra det driftsorienterede tilsyn. Det samme gælder netværksplejefamilier og egne værelser til anbragte unge, jf. § 148 a, stk. 4.

Kommunen har pligt til at interessere sig for de forhold, der har betydning for børns vilkår. Det omfatter alle forhold, der har betydning for børnenes livsbetingelser og omfatter dermed et bredt samarbejde med andre offentlige myndigheder, private og frivillige organisationer og foreninger.

Tilsynsforpligtelsen omfatter også ufødte børn, idet kommunen skal være opmærksom på forhold, der kan have betydning for vordende forældre.

Kommunalbestyrelsens forpligtelse til at udarbejde en sammenhængende børnepolitik, jf. servicelovens § 19 stk. 2, skal ses i sammenhæng med det generelle tilsyn. Politikken skal således bygge bro mellem de generelle forhold i kommunen og den målrettede indsats for børn og unge med behov for særlig støtte.

Det konkrete tilsyn

§ 146 (...)

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen fører sit tilsyn efter stk. 1 på en sådan måde, at kommunen så tidligt som muligt kan få kendskab til tilfælde, hvor der må antages at være behov for særlig støtte til et barn eller en ung under 18 år, eller hvor det må antages, at der kan opstå et behov for særlig støtte til et barn umiddelbart efter fødslen.

Det generelle tilsyn skal også have en mere konkret karakter, jf. § 146, stk. 2. Kommunen skal specielt være opmærksom på omstændigheder, der giver formodning om, at børn har behov for særlig støtte. Dette tilsyn føres blandt andet ved hjælp af sundhedsplejersker samt personalet i daginstitutioner og skoler, som er i kontakt med næsten alle børn. Disse personer skal være opmærksomme på omstændigheder, der peger på, at et konkret barn har behov for støtte. Personer, der arbejder med børn i offentligt regi, er forpligtet til at underrette forvaltningen, hvis de bliver opmærksomme på, at et barn kan have behov for særlig støtte. Se mere om skærpet underretningspligt i kap. 4: Tidlig indsats og tværfagligt arbejde.

Kommunens tilsyn med det enkelte barn omfatter også børn, der har midlertidigt ophold i kommunen, såsom børn på krisecentre, asylcentre, under samvær.

Den kommune, hvori barnet har midlertidigt ophold, er således handlekommune både i forhold til at føre tilsyn og til at iværksætte foranstaltninger, hvis barnet har behov for dette.

Det er derfor vigtigt, at personalet på ovennævnte steder orienterer kommunen, når et barn permanent eller midlertidigt flytter ind, så kommunen har mulighed for tidligt at vurdere tilsynets omfang, og om der skal iværksættes støtteforanstaltninger over for barnet.

Tilsyn med børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet

§ 148. Kommunalbestyrelsen i den kommune, der har pligt til at yde hjælp efter denne lov, jf. §§ 9-9 b i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, fører tilsyn med de tilbud, som kommunalbestyrelsen i denne kommune i forhold til den enkelte person har truffet afgørelse om, jf. § 3, stk. 1. Tilsynet omfatter ikke det generelle driftsorienterede tilsyn, jf. § 148 a.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen i den kommune, der har pligt til at yde hjælp efter denne lov, jf. §§ 9-9 b i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, skal løbende følge de enkelte sager for at sikre sig, at hjælpen fortsat opfylder sit formål. Kommunalbestyrelsen skal herunder være opmærksom på, om der er behov for at yde

andre former for hjælp. Opfølgningen skal ske ud fra modtagerens forudsætninger og så vidt muligt i samarbejde med denne.

§ 70 (...)

Stk. 2. Ved anbringelse uden for hjemmet skal vurderingen af indsatsen efter stk. 1 og af behovet for revision af handleplanen ske på baggrund af det løbende tilsyn med barnet eller den unge, jf. § 148, stk. 1, og efter kontakt med forældremyndighedsindehaveren. Tilsynet efter § 148, stk. 1, skal omfatte mindst to årlige tilsynsbesøg på anbringelsesstedet, hvor kommunen taler med barnet eller den unge. Samtalen skal så vidt muligt finde sted uden tilstedeværelse af ansatte fra anbringelsesstedet. Vurderingen skal omfatte en stillingtagen til, hvorvidt andre forhold end de hidtil beskrevne, jf. § 140, er relevante, og i så fald skal disse indgå i en revideret handleplan.

Sammenhæng mellem handleplan og tilsyn

Forvaltningen skal, senest tre måneder efter der er iværksat en foranstaltning, vurdere, om indsatsen skal ændres, og om handleplanen skal revideres. Herefter skal der med højst 6 måneders mellemrum ske en vurdering af behovet for revision, jf. § 70, stk. 1. Se kap. 6: Handleplaner.

Der er en tæt sammenhæng mellem opfølgning på handleplan og det tilsyn forvaltningen løbende skal føre med et anbragt barns forhold.

Mindst to årlige besøg

Forvaltningen skal besøge og tale med barnet på anbringelsesstedet mindst to gange årligt. Det gælder, uanset om barnet er anbragt i en plejefamilie, på et opholdssted eller på en døgninstitution.

To årlige tilsyn er et minimumskrav. I mange tilfælde vil det være nødvendigt at besøge barnet på anbringelsesstedet oftere, andre gange kan øvrig kontakt foregå telefonisk eller via møder på forvaltningen.

Formålet med tilsynet er at få indblik i barnets trivsel på anbringelsesstedet samt barnets egen vurdering af forholdene og dermed sikre, at målene for barnet nås, og at formålet med anbringelsen kan opnås på det pågældende anbringelsessted.

Hvem skal føre tilsyn?

Der er ingen krav om, hvem der skal føre det personrettede tilsyn i forhold til det anbragte barn. Tilsynet skal sikre, at anbringelsesstedets indsats fremmer formålet og målene i formålsparagraffen omkring lige muligheder, trygt omsorgsmiljø, relationer, skolegang, sundhed og en god overgang til voksertilværelsen, samt at indsatsen lever op til målene i handleplanen. Derfor forudsætter et godt tilsyn et indgående kendskab til barnet og forholdene omkring barnet.

Samtale i forbindelse med tilsyn

De to årlige samtaler med barnet skal så vidt muligt finde sted uden tilstedeværelse af ansatte fra anbringelsesstedet, så det er muligt for barnet frit at tilkendegi-

ve oplevelser og synspunkter. Derved opnås det bedst mulige og mest retvisende indtryk af barnets trivsel og af forholdene på anbringelsesstedet.

Barnet kan have en funktionsnedsættelse, som betyder, at der er behov for assistance til at gennemføre samtalen. I de tilfælde må det overvejes, hvordan denne assistance kan sikres samtidig med, at det tilgodeses, at barnet kan tale frit.

Hvis barnet ønsker det, kan han eller hun medbringe en bisidder til samtalen. Samtalen med barnet kan undlades i særlige tilfælde, hvor hensynet til barnet taler imod, at samtalen gennemføres.

Læs mere om samtaler med børn og bisiddere i kap. 2: Børn og unges rettigheder.

Tilsyn med privat familiepleje

Der gælder ingen særlig tilsynsforpligtelse i forhold til børn i privat familiepleje efter § 78. Den kommune, hvor den private plejefamilie bor, skal efter den generelle tilsynsforpligtelse, jf. § 146, være opmærksom på barnets forhold.

Det driftsorienterede tilsyn

§ 148 a. Den stedlige kommunalbestyrelse fører det generelle driftsorienterede tilsyn med tilbudets personale, bygninger og økonomi, herunder om grundlaget for afgørelse efter § 14, stk. 3, om

optagelse af et privat tilbud på Tilbudsportalen fortsat består.

Stk. 2. Det generelle driftsorienterede tilsyn med anbringelsessteder for børn og unge, der er omfattet af § 66, nr. 1, 2, 5 og 6, skal endvidere påse, at det enkelte anbringelsessteds pædagogiske målsætning og metoder fortsat gør anbringelsesstedet generelt egnet til at opfylde målgruppens behov, herunder behov for nære, stabile relationer til voksne, opbygning af sociale relationer og netværk, skolegang, sundhed, trivsel og forberedelse til et selvstændigt voksenliv. Det driftsorienterede tilsyn med anbringelsessteder, der er omfattet af § 66, nr. 5 og 6, skal omfatte mindst et uanmeldt tilsynsbesøg om året.

Stk. 3. Det generelle driftsorienterede tilsyn omfatter ikke tilbud, hvor en anden kommune eller region har indgået en generel aftale om anvendelse af samtlige pladser i tilbuddet og om tilsyn, eller hvor tilbuddet er omfattet af regionsrådets generelle driftsorienterede tilsyn, jf. § 5, stk. 7.

Stk. 4. Det generelle driftsorienterede tilsyn, jf. stk. 1 og 2, omfatter ikke plejefamilier, der er godkendt som konkret egnede efter § 66, nr. 1, og § 142, stk. 1, nr. 2, konkret godkendte kommunale plejefamilier efter § 66, nr. 2, og § 142, stk. 1, nr. 2, netværksplejefamilier efter § 66, nr. 3, og egne værelser mv. efter § 66, nr. 4.

Stk. 5. Socialministeren fastsætter nærmere regler om tilsyn med private opholdssteder efter § 66, nr. 41), private behandlingstilbud efter § 101 og private botilbud efter § 107.

Det er af afgørende betydning, at den hjælp og støtte, som anbragte børn modtager under anbringelsen, er kvalificeret og tilgodeser barnets behov. Det driftsorienterede tilsyn skal både sikre kvaliteten på anbringelsesstederne, men kan derudover være et vigtigt redskab til at udvikle kvaliteten af anbringelsesstederne.

Det driftsorienterede tilsyn er nærmere beskrevet i § 148 a. Af denne bestemmelse fremgår:

- Hvem der fører tilsynet.
- Hvor tilsynet føres.
- Hvad tilsynet skal indeholde.
- At der er krav om uanmeldt tilsyn.

Hvem fører tilsynet?

Den kommune, hvori anbringelsesstedet ligger (stedlige kommune) har den driftsorienterede tilsynsforpligtelse med plejefamilier, opholdssteder og døgninstitutioner, jf. § 148 a. Det hænger sammen med, at det er den stedlige kommune, der har godkendt anbringelsesstedet.

Hvor føres tilsynet?

Det driftsorienterede tilsyn føres kun over for anbringelsessteder, der er godkendt som generelt egnede.

Der skal ikke føres driftsorienteret tilsyn med plejefamilier og kommunale plejefamilier, der er godkendt som konkret egnede. Der skal heller ikke føres driftsorienteret tilsyn med netværksplejefamilier og egne værelser. Se kap. 7: Plejefamilieområdet.

I disse typer af anbringelsessteder vil der typisk kun være anbragt et enkelt barn eller søskende, og det personrettede tilsyn, der konkret er rettet mod barnet, er tilstrækkeligt.

Hvad skal det driftsorienterede tilsyn indeholde?

Formålet med det driftsorienterede tilsyn er at sikre, at grundlaget for godkendelsen af et anbringelsessted som generelt egnet til at tage sig af anbragte børn stadig er til stede. Det kan betragtes som en opfølgning på, om den aftalte ydelse rent faktisk også leveres og fortsat lever op til kravene om optagelse på Tilbudsportalen.

Der skal føres tilsyn med personale, bygninger og økonomi. Desuden er det præciseret, at tilsynet også skal følge op på, om anbringelsesstedets pædagogiske målsætninger og metoder fortsat gør anbringelsesstedet egnet til at opfylde målgruppens behov, herunder behov for nære, stabile relationer til voksne, opbygning af sociale relationer og netværk, skolegang, sundhed, trivsel og forberedelse til et selvstændigt voksenliv, jf. formålsparagraffens formål og mål. Derudover skal det driftsorienterede tilsyn sikre, at anbringelsesstedet lever op til de kriterier, der svarer til kriterierne for optagelse på Tilbudsportalen.

Jeg sidder meget og kigger især på deres øjne, fordi hvis øjnene de var meget interessante at se på: Altså de lyser – de vil rigtig gerne vide noget mere – jamen, så fortsætter man.

Nina, 20 år. I aflastning som 8-årig. Om gode og dårlige pædagoger.

Fra dvd om fokuspunkter i Barnets Reform, udgivet af Servicestyrelsen i forbindelse med implementering af reformen.

Antal tilsyn

Kommunen er overordnet forpligtet til at sikre, at forholdene på et anbringelsessted er betryggende og bidrager til at fremme formål og mål i formålsparagrafen, som beskrevet ovenfor. Hvor mange tilsynsbesøg, der vil være behov for, afhænger således af, hvorledes kommunen stiller sig til det enkelte anbringelsessted, og den opmærksomhed, der fra kommunens side er på det enkelte anbringelsessted.

Uanmeldt tilsyn

Det driftsorienterede tilsyn skal som minimum omfatte et uanmeldt tilsyn om året. Dette for at sikre, at det er muligt at få et umiddelbart indtryk af, hvorledes dagligdagen udfolder sig. Der er kun krav om uanmeldte besøg på opholdssteder og i døgninstitutioner – ikke i plejefamilier.

Det ved vi ✓

I det følgende omtales udpluk af, hvad der foreligger af viden om henholdsvis det personrettede tilsyn og opfølgning på handleplanen og det driftsorienterede tilsyn. Inden for begge områder er forskningen ret begrænset i en dansk sammenhæng.

Det personrettede tilsyn og opfølgning

Ankestyrelsen har i en rapport fra 2009 – og altså inden de nye krav i Barnets Reform trådte i kraft – undersøgt kommunernes og regionernes praksis omkring tilsyn med børn og unge anbragt på døgninstitutioner og opholdssteder. Her fremgår det, at fokus i det personrettede tilsyn primært er på det anbragte barns udvikling i forhold til handleplanen og på at vurdere, om anbringelsen som socialpædagogisk tilbud er det rigtige. Derimod indgår spørgsmål om barnets trivsel

og sundhedsforhold i mindre grad i kommunernes og regionernes praksis.

Undersøgelsen viser desuden, at størsteparten af de anbragte børn får mindst et tilsynsbesøg om året – og typisk flere. På samme måde sker der også mindst en og typisk flere opfølgninger på handleplanen om året (Ankestyrelsen, 2009). Hertil kan det tilføjes, at det i SFI's forløbsundersøgelse om anbragte børn fremkom, at sagsbehandlere og anbringelsessteder kan have forskellig oplevelse af, hvor ofte der foretages tilsynsbesøg (Egelund et al., 2004; 2008). Det er derfor vigtigt, at det er tydeligt for alle parter, hvornår der formelt er tale om et tilsyn.

Teori- og Metodecentret har undersøgt det personrettede tilsyn i plejefamilier ud fra, hvordan plejeforældre oplever indholdet og omfanget af det. Her ses det, at plejeforældre overvejende er tilfredse med det personrettede tilsyn, og at det gode tilsyn opstår, når der modtages hyppige tilsyn, når tilsynspersonen er fagligt kompetent og tilgængelig, og når vedkommende ikke udskiftes ofte (Hansen og Zobbe, 2007, Ertmann og Luckow, 2009).

Det varierer meget, hvor ofte der foretages tilsyn, samt hvor ofte der tales med barnet ved tilsynsbesøget, og det gælder på tværs af anbringelsesformerne. Erfaringerne viser imidlertid, at jo hyppigere tilsynet forekommer, des bedre er både oplevelsen heraf og præmisserne for at vurdere det socialpædagogiske indhold. Det er også klart, at jo mere kontakt den tilsynsførende har

med det anbragte barn, des bedre kan der følges op på handleplanen (Egelund et al. 2004; 2008; Hansen og Zobbe, 2007; Ertmann og Luckow, 2009).

Vi ved, at anbringelser i det store billede ikke i tilstrækkelig grad formår at rette op på udsatte børns udfordringer i forhold til skolegang, sundhed, netværk og social udvikling (Egelund m.fl., 2009). Derfor ønskes det med Barnets Reform at forbedre kvaliteten af indsatsen over for barnet, blandt andet gennem kravene om minimum to årlige tilsyn med barnet og løbende vurdering af handleplan.

Sammenlignes det danske minimumskrav om antal personrettede tilsyn med de forhold, som man har i Norge og Sverige, er dette noget højere i Norge, hvor lovgivningen befaler fire årlige tilsyn med det anbragte barn af en uafhængig person. I Sverige ønsker den statslige udredning fire årlige tilsynsbesøg, om end det ikke er et lovkrav endnu, og samtidig arbejdes der med en forsøgsordning, hvor en statslig tilsynsperson skal besøge barnet som et supplement (Holm-Petersen, 2010).

Om det driftsorienterede tilsyn

Ifølge en vidensopsamling, som Kirsten Elisa Petersen har foretaget for SL om anbragte børn og unge i døgn-tilbud, er forskning omhandlende det driftsorienterede tilsyn endnu mere sparsomt, end det er tilfældet med det personrettede tilsyn (Petersen, 2010).

Der er imidlertid foretaget forskellige opgørelser, og

Værktøjskassen

en af disse viser, at 9 ud af 10 kommuner udførte ét anmeldt tilsyn pr. anbringelsessted i 2007. Der tænkes her på døgninstitutioner og socialpædagogiske opholdssteder.

Kun 36 af 92 kommuner har angivet, hvor mange uanmeldte tilsyn, der er foretaget. Ud af de 36 har 9 kommuner ikke været på uanmeldte tilsyn, mens 21 kommuner har planlagt ét uanmeldt tilsyn pr. anbringelsessted. Regionerne har forskellig praksis i antal af både anmeldte og uanmeldte tilsyn. Men alle regioner planlægger i gennemsnit mindst ét af begge typer tilsyn om året (Ankestyrelsen, 2009).

Der er store variationer i kommunernes koncepter for det driftsorienterede tilsyn. Det viser en kvalitativ undersøgelse, som Socialt Udviklingscenter (SUS, 2010) har foretaget for Socialministeriet som et supplement til Ankestyrelsens undersøgelse (Ankestyrelsen, 2009).

I hovedparten af tilsynskoncepterne inddrages de anbragte børn og deres pårørende. Desuden anvendes besøgene generelt til at kontrollere, om tilbuddene rummer den støtte, som kommunen vurderer, er hensigten med deres virke. Besøgene benyttes i mindre grad til udvikling af den pædagogiske praksis eller til en vurdering af virkningsfulde indsatser og metoder.

Undersøgelsen vurderer derfor, at det er vigtigt fremadrettet at tilgodese udviklingen af den pædagogiske praksis i tilsynet (SUS, 2010).

Servicestyrelsen har udarbejdet en hjemmeside, der kan give viden og inspiration til det driftsorienterede tilsyn med anbringelsessteder. Siden beskriver lovgivningen samt giver idéer til, hvordan det driftsorienterede tilsyn kan organiseres, gennemføres og rapporteres. I dette afsnit præsenteres hjemmesidens forslag til, hvordan de anbragte børns synspunkter kan inddrages i det driftsorienterede tilsyn.

Sådan kan du inddrage børn og unge

Barnet eller den unge skal inddrages i beslutninger om eget liv. Det er et væsentlig fokus i serviceloven. Inddragelsen bør være et punkt, som et anbringelsessted forholder sig til i alle dele af den pædagogiske virksomhed – uanset barnets alder.

Tilsynet kan rette fokus mod anbringelsesstedernes inddragelse af børn i forbindelse med arbejdet med behandlingsplaner og beslutninger i hverdagen.

Hvordan inddrages børn i det driftsorienterede tilsyn?

Inddragelse af børn kan for eksempel ske gennem:

- **Gruppinterview eller individuelle interview**
Et forbehold over for inddragelse gennem interview er, at børn og unge kan føle sig som gidsler.

For metoden taler, at der kommer vigtige vinkler på tilsynet om barnets oplevelse af anbringelsesstedet.

Væsentlige spørgsmål til tilsynets interview med børnene kan være:

- Hvordan er stemningen på stedet?
- Hvordan oplever du reglerne på stedet?
- Hvem taler du med om personlige problemer?

Vigtige principper for at gennemføre interview med børn er, at:

- Barnet selv har lyst til det.
- Den tilsynsførende er godt forberedt.
- Den tilsynsførende har kompetencer til at gennemføre en professionel samtale i øjenhøjde.

(Interviewguide til gruppeinterview af børn kan ses på www.kortlink.dk/servicestyrelsen/8wkq)

- **Observationer og deltagelse**

Inddragelse af børn i tilsynet kan også ske gennem observationer og deltagelse i anbringelsesstedets aktiviteter.

Den tilsynsførende kan for eksempel deltage i fællesspisning eller aftenaktiviteter. Den form for samvær giver indblik i hverdagen på opholdsstedet og mulighed for uformelle samtaler med børnene og de unge.

- **Brugerdrevet tilsyn**

Ældre børn – eller tidligere anbragte – kan inddrages som deltagere i tilsynsbesøg på andre anbringelsessteder. De kender til, hvad det vil sige at være barn og anbragt. Derfor kan de have blik for forhold, som den tilsynsførende ikke får øje på.

- **Koordinering med det personrettede tilsyn**

Tilsynsførende kan kontakte forvaltningen, der gennemfører de individuelle tilsyn. Ad den vej kan indhentes information om, hvorvidt nogle børn har oplevet problemer på anbringelsesstedet. Koordineringen er en mulighed, hvis den tilsynsførende har forbehold over for at inddrage børn via interview og uformelle samtaler.

Forberedelse

I forbindelse med forberedelsen af tilsynet er det vigtigt, at den tilsynsførende og anbringelsesstedet forbereder børnene. God forberedelse skaber tryghed og ligeværdighed. Børnene kan for eksempel forberedes med svar på spørgsmål som:

- Hvem er den tilsynsførende?
- Hvad skal der ske på tilsynsbesøget?
- Hvorfor vil den tilsynsførende gerne tale med børnene?
- Hvad er formålet med tilsynet?

Anonymitet

Hvis der gennemføres interview, er det vigtigt, at de anonymiseres i tilsynsrapporten. Anonymiteten har sine begrænsninger, idet medarbejdere og ledelse på anbringelsesstedet har et godt kendskab til børnene på anbringelsesstedet. De vil i nogle tilfælde kunne gætte sig til, hvem der har sagt hvad. Disse præmisser skal børnene kende.

Mere at vide +

På nettet

www.akkreditering.dk

Om akkreditering af opholdssteder.

www.kortlink.dk/regioner/8whn

Hjemmeside for Danske Regioner. Linket er til undersiden: Fælles tilsynsprincipper på de regionale tilbud på socialområdet.

www.kortlink.dk/kl/8whp

Hjemmeside for Kommunernes Landsforening. Linket er til undersiden: Vejledning med godkendelse af og tilsyn med private opholdsteder og private botilbud.

www.tilsyn.servicestyrelsen.dk

Hjemmeside under Servicestyrelsen.

Faktuelle oplysninger om det driftsorienterede tilsyn med anbringelsessteder for børn og unge.

Litteratur

Amternes tilsyn med døgninstitutioner og opholdssteder for børn og unge, UFC Børn og Unge, 2005.

Andersen, D., M.D. Mortensøn og A.S. Perthou (2008): *Skolegang under anbringelse. Delrapport 3*, SFI 08:25.

Andersen, S.H. (red.) (2010). *Når man anbringer et barn. Baggrund, stabilitet i anbringelsen*

og det videre liv, Rockwool Fondens Forskningsenhed, Syddansk Universitetsforlag.

Bengtsson, T.T. og T.B. Jakobsen (2009): *Institutionsanbringelse af unge i Norden*, SFI..

Bengtsson, T.T, L. Knudsen og V.L. Nielsen. (2008). *Kortlægning af kommunernes foranstaltninger til udsatte unge. Udviklingen efter anbringelsesreformen*, SFI 08:30.

Egelund, T. og A.-D. Hestbæk (2003): *Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet. En forskningsoversigt*, SFI 03:04.

Egelund, T. og T.B. Jakobsen (red.) (2009): *Omsorg for anbragte børn og unge. Døgninstitutionens hverdag og vilkår*, Akademisk Forlag.

Egelund, T., P.S. Christensen, T.B. Jacobsen, T.G. Jensen og R.F. Olsen (2009): *Anbragte børn og unge. En forskningsoversigt*, SFI 09:24.

Ertmann, B. og S.T. Luckow (2009): *Evaluering af tilsynet med plejebørn*, Teori- og Metodecentret.

Farmer, E. og S. Moyes (2008): *Kinship Care. Fostering Effective Family and Friends Placements*, Jessica Kingsley Publishers.

Gleerup, J. (2009): "Fra arbejdsdeling til gensidig læring" i I. Schwartz m.fl. (red.): *Børneperspektiver på døgnin-*

stitutioner: Inddragelse af og samarbejde med børn og forældre, Syddansk Universitetsforlag.

Hansen, L. og K. Zobbe (2007): *Undersøgelse blandt døgnpleje- og aflastningsfamilier tilknyttet Københavns Kommune*, Teori- og Metodecentret.

Holm-Petersen, K. (2010): *Nordisk familieplejeanalyse*, Socialpædagogernes Landsforbund.

Jacobsen, G. og S. Kabel (2005): *Tilsyn – til barnets bedste*, UFC Børn og Unge og KABU, Socialministeriets kvalitetsprojekt 2002-2005.

Kommuner og regioners tilsyn på anbringelsesområdet, Ankestyrelsen, 2009

Nielsen, H.E., D. Andersen, A. Ankerbo, N. Ericson, S.J. Gunnensen, C. Jensen, L.F. Madsen, B. Nielsen og P.R. Rosberg (2005): *TABUKA – tidligere anbragtes bud på kvalitet i anbringelsen af børn og unge*, Forlaget Børn og Unge.

Nielsen, H.S. (2009): "I dialog med børn – Fokus på børns oplevelser af hverdagsliv på en døgninstitution" i K.J. Schepelern, K.B. Ludvigsen og H.S. Nielsen: *Hverdagspraksis i socialt arbejde*, Akademisk Forlag.

Nørgaard, A.S., M. Rosendahl og D.C. Jensen (2008): *Plejemestilsyn. Politik på pressens præmisser*, Syddansk Universitetsforlag.

Petersen, K.E. (2010): *Viden om anbragte børn og unge i døgntilbud*, Socialpædagogernes Landsforbund.

Praksisundersøgelse om anbringelse af børn og unge, Ankestyrelsen, 2009.

Redegørelse for tilsynet ved socialforvaltningens tilbud samt redegørelse om godkendelse af og tilsyn med private opholdssteder for børn og unge og private botilbud for voksne, Århus Kommune, 2008.

Schwartz, I. (2007): *Børneliv på døgninstitution. Socialpædagogik på tværs af børns livssammenhænge*, Ph.d.-afhandling, Institut for Filosofi, Pædagogik og religionsstudier, Syddansk Universitet.

Smith, L. (2008): "FN's konvensjon om barnets rettigheter" i N. Høstmælingen m.fl. (red.): *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*, Universitetsforlaget AS.

Tilsyn i praksis – en kvalitativ undersøgelse af kommuner og regioners tilsynskoncepter og tilsynsrapporter, Socialt Udviklingscenter SUS, 2010.

Tilsyn med varige boformer, Ankestyrelsens undersøgelser, Ankestyrelsen, 2007.

Vejledning nr. 3 til serviceloven, Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier, VEJ nr. 11 af 15-02-2011, Socialministeriet, 2011.

ANKESTYRELSENS ROLLE OG OPGAVE

Ankestyrelsen – en introduktion

Ankestyrelsen er en administrativ, uafhængig, domstolslignende og praksiskoordinerende myndighed på velfærdsområdet.

Ankestyrelsen er øverste administrative klageinstans på det social- og beskæftigelsesretlige område og behandler ca. 22.000 sager om året, heriblandt klagesager om særlig støtte til børn efter servicelovens regler. En del af afgørelserne bliver såkaldte principafgørelser, der offentliggøres som retskilder i Ankestyrelsens database over principafgørelser.

Ankestyrelsens væsentligste funktion er at beskytte retssikkerheden og at sikre en ensartet behandling af borgerne på det sociale og beskæftigelsesmæssige område. Ankestyrelsen er uafhængig og ikke bundet af instruktioner fra socialministeren ved afgørelsen af de enkelte sager, jf. § 68 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område.

Viden og ekspertise i Ankestyrelsen anvendes proaktivt i undersøgelser, analyser og statistikker, der giver et billede af kommunernes afgørelser og sagsbehandling inden for velfærdsområdet. Ved at udsende praksisundersøgelser, statistikker og principafgørelser sikrer Ankestyrelsen, at der sker en koordination og ensretning af kommunernes praksis på velfærdsområdet.

Desuden sørger Ankestyrelsen for, at styrelsens specialiserede juridiske viden udbredes til borgere, praktikere, politikere, interessenter, samarbejdspartnere, pressen mv.

Det siger loven §

Regler om Ankestyrelsens overordnede opgaver fremgår af kap. 9, 10 og 11 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område (herefter kaldet retssikkerhedsloven).

- Ankestyrelsen er klageinstans for administrative afgørelser i det omfang, det fastsættes ved lov, retssikkerhedsloven § 50, stk. 1.
- Ankestyrelsen har en såkaldt egendriftskompetence i sager om særlig støtte til børn og unge, retssikkerhedsloven § 50, stk. 2, jf. serviceloven § 65.
- Ankestyrelsens afgørelser kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, retssikkerhedsloven § 50, stk. 4.
- Tvangsmæssige afgørelser truffet af kommunernes børn og unge-udvalg kan indbringes for Ankestyrelsen, servicelovens § 168.
- Ankestyrelsens afgørelser efter § 65 (egendriftssager) og § 168 (klagesager) kan indbringes for byretten, servicelovens § 169.
- Ankestyrelsen har pligt til på landsplan at koordinere

Nyt i Barnets Reform

Et centralt element i Barnets Reform er styrkelse af børns rettigheder. I den forbindelse kan Ankestyrelsens egendriftskompetence fungere som et sikkerhedsnet, hvor der kan gribes ind, hvis der begås fejl i sagerne, og udsatte børn ikke får tilstrækkelig eller relevant støtte. På den baggrund har Barnets Reform medført følgende i forhold til Ankestyrelsens egendriftskompetence:

- Udvidelse af Ankestyrelsens egendriftskompetence i forhold til hvilke typer sager Ankestyrelsen kan tage op af egen drift.
- Udvidelse af Ankestyrelsens mulighed for at

pålægge kommunalbestyrelsen at gennemføre Ankestyrelsens afgørelser inden for en nærmere angivet tidsfrist.

- Tydeliggørelse af borgeres og fagfolks mulighed for at underrette Ankestyrelsen direkte.
- Krav om inddragelse af børnesagkyndige i Ankestyrelsens vurdering af, om en sag skal behandles i Ankestyrelsen.
- Det er alene Ankestyrelsen, der har mulighed for at tage sager op af egen drift. Det vil sige, at de sociale nævns egendriftskompetence ophører.

re, at afgørelser, som kan indbringes for Ankestyrelsen, de sociale nævn og beskæftigelsesankenævne, træffes i overensstemmelse med lovgivningen, retssikkerhedsloven § 76.

Ankestyrelsens egendriftskompetence

Ankestyrelsen kan afgøre, at et barn eller ung skal anbringes uden for hjemmet, eller at en kommune skal tage andre initiativer over for et barn, uden at der er en decideret klage over en kommunal afgørelse.

Egendriftskompetencen betyder, at Ankestyrelsen kan tage sager op af egen drift, hvis den vurderer, at kommunalbestyrelsen ikke har foretaget de fornødne sagsbehandlingskridt eller truffet de fornødne afgørelser.

Ankestyrelsen har denne mulighed i to sammenhænge:

- Når Ankestyrelsen modtager en underretning fra fagfolk eller private personer, herunder pårørende, om deres bekymring for et barn.
- Når Ankestyrelsen får kendskab til bekymring for et barn fra omtale i pressen, en konkret klagesag

om en søskende, eller fra en sag, der er indhentet til brug for en praksisundersøgelse, der behandles i Ankestyrelsen.

Hvad sker der med en underretning i Ankestyrelsen?

Når Ankestyrelsen modtager en underretning fra f.eks. lærere, pædagoger, sundhedsplejersker eller privatpersoner, sender Ankestyrelsen et kvitteringsbrev til underretteren. Denne hører derefter ikke mere til sagen, idet vedkommende ikke er juridisk part i sagen.

For at vurdere sagen nærmere indhenter Ankestyrelsen oplysninger fra barnets kommune. Hvis Ankestyrelsen vurderer, at kommunen muligvis ikke har taget tilstrækkelig godt vare på barnet, behandles sagen på et ankemøde. Læs mere om ankemødet i afsnittet nedenfor.

Det er en juridisk sagsbehandler i Ankestyrelsen, der vurderer sagen. I alle egendriftssager skal der imidlertid inddrages en børnesagkyndig i forbindelse med visiteringen af, om sagen skal mødebehandles. Ankestyrelsen har otte uger til at vurdere, om sagen kan afsluttes eller mødebehandles.

Vurderes det på ankemødet, at kommunen ikke gør nok, har Ankestyrelsen følgende reaktionsmuligheder:

- Pålæg til kommunalbestyrelsen (kommunen) om at foretage de fornødne sagsbehandlingsskridt el-

ler træffe de fornødne afgørelser, for eksempel om støtteperson i hjemmet, aflastningsfamilie eller kontaktperson.

- Foreløbig afgørelse hvis der er behov for foranstaltninger.
- Afgørelse efter servicelovens §§ 51, 58, 63, og 68 a.
- Pålæg til kommunen om at gennemføre en afgørelse og desuden bestemme, at den skal gennemføres inden for en nærmere angivet tidsfrist, hvis det anses for nødvendigt.

Ankestyrelsen har siden 2006 oplevet et stigende antal underretninger om udsatte børn. Mange af underretningerne kommer fra fagfolk, der arbejder med børn og unge. Antal underretninger pr. år:

- 2006: 67.
- 2007: 99.
- 2008: 184.
- 2009: 376.
- 2010: 420.

Ankestyrelsens afgørelser i egendriftssager kan indbringes for domstolene.

Behandlingen af klager

Tvangsmæssige afgørelser, der er truffet af kommunernes børn og unge-udvalg, kan indbringes for Ankestyrelsen, jf. servicelovens § 168.

Ankestyrelsen kan efterprøve alle dele af børn og unge-

udvalgets afgørelser. Det vil sige, at Ankestyrelsen udover at tage stilling til de retlige spørgsmål i en børn og unge-udvalgsafgørelse også kan tage stilling til skønnet i de enkelte afgørelser.

At der findes særlige sagsbehandlingsregler i forhold til behandlingen af disse sager hænger sammen med, at afgørelserne i sagerne har en indgribende karakter. De særlige sagsbehandlingsregler og kompetenceforhold afspejler derfor, at der i høj grad skal drages omsorg for såvel børnenes som forældrenes retssikkerhed.

Ankestyrelsen skal ifølge loven behandle og afgøre sagen inden for otte uger fra den dag, hvor styrelsen har modtaget sagen.

Sagsbehandlingen

Ankestyrelsen beder kommunen om at fremsende alt materialet om barnet eller den unge til brug for sagsbehandlingen. Samtidig sender styrelsen et brev til sagens parter. Styrelsen opfordrer i brevet parterne til at maile, skrive eller ringe, hvis de har informationer, som kommunen ikke har sendt med.

En juridisk medarbejder fra Ankestyrelsen gennemgår alt materiale og udarbejder en indstilling til afgørelse.

Derefter sendes materialet til parternes advokater, hvis de har valgt at lade sig repræsentere ved en sådan. I modsat fald sendes materialet direkte til parterne.

Materialet sendes også ud til de mødedeltagere, der skal træffe afgørelse på ankemødet.

Ankemødet

Sagen afgøres på et ankemøde, hvor to jurister fra Ankestyrelsen deltager sammen med to beskikkede medlemmer, en slags lægdommere, der er udpeget af socialministeren. De beskikkede medlemmer skal sammen med juristerne træffe afgørelse om sagens udfald med fokus på, hvad der er bedst for barnet.

Ved mødet deltager også en børn og ungepsykiater eller en psykolog med særlig indsigt i børnesager. Den pågældende kan svare på spørgsmål fra mødedeltagerne, men har ikke stemmeret eller indflydelse på afgørelsen.

Hvis deltagerne i mødet ikke er enige, stemmer man. Hvis stemmerne står lige, er formandens stemme afgørende. En af de to jurister fra Ankestyrelsen er formand.

Ankestyrelsen har siden 1. oktober 2010 haft pligt til i skriftlige afgørelser at angive, om der har været enighed om afgørelsen. Navnene på dem, der har truffet afgørelsen, nævnes ikke. Begrundelsen for et eventuelt særstandpunkt skal anføres kort i afgørelsen.

På ankemødet kan Ankestyrelsen afgøre:

- Om parten har helt eller delvis ret i klagen.
- Om kommunen skal sætte nye foranstaltninger og

initiativer i gang for barnet eller for eksempel rykke en tidsfrist.

Borgerens mulighed for at deltage

Forældremyndighedsindehaverne og børn over 12 år kan være parter i en børnesag i Ankestyrelsen. I sager om overvåget samvær kan biologiske forældre, der ikke er forældremyndighedsindehavere, også være parter.

Parterne og deres eventuelle advokater bliver i sagen inviteret til et møde i Ankestyrelsen, hvor de har mulighed for at fremlægge deres version af sagen. Parten har desuden ret til at tage en bisidder med.

Hvis barnet ikke ønsker at møde forældrene i Ankestyrelsen, sørger Ankestyrelsen for, at det ikke sker.

Mødet varer ca. en halv time.

Afgørelsen træffes samme dag, som mødet afholdes, men parterne får først besked senest en uge efter mødet, hvor Ankestyrelsen sender en begrundet afgørelse. Afgørelsen sendes samtidigt til sagens parter, eventuelle advokater og kommunen.

Klage til domstolene

Sagens parter kan indbringe Ankestyrelsens afgørelse for domstolene. Parten eller dennes advokat skal da

kontakte Ankestyrelsen inden for fire uger efter modtagelse af afgørelsen.

Ankestyrelsens praksiskoordinering

Ankestyrelsens praksis er en bindende retskilde. Det betyder, at kommunerne skal følge praksis og derfor også har pligt til at holde sig opdateret med eventuelle ændringer af praksis. Det er vigtigt, at der internt i kommunen etableres arbejdsgange, hvor det at anvende og holde sig opdateret med Ankestyrelsens praksis indgår som en del af en daglig arbejdsrutine. Det kan eventuelt behandles som et fokusområde i forhold til viden- deling mellem kollegerne.

Ankestyrelsen praksiskoordinerer på to måder med fokus på henholdsvis vejledning og koordination:

- Ved konkret vejledning i form af udsendelse af principafgørelser samt telefonisk vejledning.
- Ved undervisning og deltagelse i temamøder.
- Ved undersøgelser af praksis.

Principielle afgørelser

Ankestyrelsen udsender og offentliggør visse afgørelser i anonymiseret form som principafgørelser.

En principafgørelse er en bindende retskilde, som for

eksempel kommunerne og de sociale nævn skal anvende i tilsvarende sager. Principafgørelserne er derved en praktisk rettesnor for senere afgørelser, for eksempel i kommunerne.

Det er Ankestyrelsen, som vurderer, om en afgørelse er så principiel eller generel, at den skal udsendes som en principafgørelse. En sag er for eksempel egnet, hvis der rejses spørgsmål om, hvorvidt en lovregel er rigtigt anvendt, eller hvis det skønnes, at en afgørelse får betydning for praksis på det pågældende område.

Hvis Folketingets Ombudsmand kritiserer eller domstolene tilsidesætter Ankestyrelsens afgørelsespraksis på et bestemt område, kan det føre til, at Ankestyrelsen tager spørgsmålet op i en principafgørelse.

Begrebet “principiel eller generel” findes i retssikkerhedslovens § 55, stk. 2 nr. 1.

Sondringen mellem om en sag er principiel eller generel er ikke skarp, idet der er flydende overgange. Overordnet kan man sige, at sagen skal være så generel, at den kan bruges som vejledning for senere afgørelser.

De involverede parter i sagen bliver ikke informeret om, at deres sag bliver offentliggjort som en principafgørelse, idet sagen bliver offentliggjort i anonymiseret form.

Telefonisk vejledning

Retssikkerhedsloven indeholder i §§ 76 og 78 pligt for Ankestyrelsen og de sociale nævn til at give kommunerne vejledning om ankeinstansernes praksis.

Typen af en børnesag afgør, om den direkte telefoniske vejledning af medarbejdere i kommunerne sker fra nævnene eller Ankestyrelsen.

Når et socialt nævn er første klageinstans ved sager, hvor der gives samtykke til foranstaltninger efter § 52, vil en direkte telefonisk vejledning ske fra de sociale nævn.

I sager, hvor Ankestyrelsen er første klageinstans – altså i de tvangsmæssige sager – er det Ankestyrelsen, der står for vejledningen.

Hverken Ankestyrelsen eller de sociale nævn kan give “bindende forhåndstilkendegivelser” om afgørelse af konkrete sager. Det vil sige, at vejledningen kun kan være af generel karakter.

Ankestyrelsen besvarer også telefoniske og skriftlige forespørgsler fra de sociale nævn om gældende lovgivning og praksis. Herudover vejleder styrelsen ved regelmæssig kontakt og mødevirksomhed, for eksempel ved undervisning og kurser for og med underinstanser, kommuner, sociale nævn, beskæftigelsesankenævn, interesseorganisationer og andre samarbejdspartnere.

Henvender man sig til nævnene eller Ankestyrelsen, er det vigtigt at være opmærksom på, at styrelsen primært kan afklare juridiske tvivlsspørgsmål. Altså er det ikke relevant at henvende sig til styrelsen i forbindelse med metode- og behandlingsmæssige spørgsmål.

Grundlaget for vejledning

Ankestyrelsen og nævnene vejleder ud fra allerede truffe afgørelser. Hvis der endnu ikke er truffet afgørelse vedrørende selve spørgsmålet, vil Ankestyrelsen og nævnene ud fra de allerede foreliggende afgørelser kunne yde retlig vejledning og fortolkningsbidrag.

I forbindelse med ny lovgivning vil Ankestyrelsen ofte yde en retlig vejledning om fortolkning af reglerne. Ny lovgivning kan imidlertid være af en sådan karakter, at Socialministeriet i en periode skal vejlede nævn og kommuner. Vejledningen bliver typisk overtaget af Ankestyrelsen og nævnene, når de første afgørelser er truffet.

Undervisning og deltagelse i temamøder

Ankestyrelsen kan tilbyde undervisning i forskellige sammenhænge, for eksempel til ansatte i kommuner, kommunalpolitikere, medlemmer af de sociale nævn med videre. Undervisningen varetages af erfarne medarbejdere fra Ankestyrelsen, og i undervisningen inddrages viden fra den konkrete sagsbehandling og Ankestyrelsens undersøgelser og analyser.

Praksisundersøgelser

Praksisundersøgelser er stikprøveundersøgelser af kommunale afgørelser og konkret sagsbehandling inden for velfærdsområdet.

En gang om året udvælger Ankestyrelsen, de sociale nævn og beskæftigelsesankenævnene emner for det kommende års praksisundersøgelser. Det Rådgivende Praksisudvalg er forinden kommet med forslag til emner. Ankestyrelsen udarbejder fire til fem undersøgelser hvert år.

Formålet er at give myndighederne, i særdeleshed kommunerne, kvalificerede råd og tilbagemeldinger om både gode og dårlige forhold i sagsbehandlingen og i afgørelserne. Praksisundersøgelserne kan handle om alle lovområder inden for velfærdsområdet. Undersøgelserne skal både medvirke til at sikre en tilfredsstillende kvalitet i afgørelserne og en ligebehandling af borgerne, uanset hvor i landet de bor. Undersøgelserne er et vigtigt element i Ankestyrelsens praksiskoordinering på velfærdsområdet.

Praksisundersøgelser giver kommuner og nævn et dokumenteret grundlag for at udvikle og forbedre kvaliteten af sagsbehandling og afgørelser. Forventningen er, at kommuner og nævn følger anbefalingerne i praksisundersøgelserne.

Ankestyrelsen skal samarbejde med de sociale nævn og beskæftigelsesankenævnene om denne opgave. Anke-

styrelsen har ansvaret for praksiskoordinering på landsplan, mens nævnene har ansvaret på regionalt plan.

Opfølgning på praksisundersøgelser

Det fremgår af retssikkerhedslovens § 79 a, at kommunalbestyrelsen er forpligtet til at behandle Ankestyrelsens og nævnenes undersøgelser af kommunens praksis på et møde. Bestemmelsen giver også Ankestyrelsen og nævnene mulighed for at følge op på de gennemførte praksisundersøgelser i kommunerne.

Efter § 79 a, stk. 2 kan Ankestyrelsen og det nævn, der har foretaget en undersøgelse som nævnt i stk. 1, beslutte, at kommunalbestyrelsen skal orientere styrelsen eller nævnet om kommunalbestyrelsens behandling, herunder om hvilke foranstaltninger undersøgelsens resultater har givet anledning til. Styrelsen eller nævnet kan fastsætte en frist for denne orientering.

Dialog med kommunerne

Sidste led i en praksisundersøgelse er den handlingsrettede vejledning og opfølgning til kommunerne. Formålet er at give viden videre til kommunerne og at sikre en tilfredsstillende kvalitet af kommunernes sagsbehandling.

Ankestyrelsens konkrete dialog og samarbejde med kommunerne på baggrund af praksisundersøgelserne sker på flere måder:

- Ankestyrelsen har skriftlig dialog med de kommuner, der har deltaget i en undersøgelse, i forbindel-

se med udsendelse af foreløbig rapport om resultaterne af en praksisundersøgelse.

- De involverede kommuner får en konkret tilbagemelding på de enkelte sager med Ankestyrelsens vurdering af sagens korrekthed.
- Ankestyrelsen holder dialogmøder om udvalgte resultater og emner.
- Ankestyrelsen tilbyder undervisning til kommunernes ansatte.
- Ankestyrelsen skriver uddybende og vejledende artikler i tidsskriftet *Nyt fra Ankestyrelsen*.

Informationer fra Ankestyrelsen

Ankestyrelsens hjemmeside www.ast.dk rummer en oversigt over principielle afgørelser og en lang række andre vigtige informationer. Samtidig informerer Ankestyrelsen via forskellige publikationer.

Man kan tilmelde sig nyhedsservice på www.ast.dk/nyheder/nyhedsservice

Nyt fra Ankestyrelsen

Ankestyrelsen har siden 1992 udsendt tidsskriftet *Nyt fra Ankestyrelsen*. Publikationen er målrettet socialrådgivere, jurister, sagsbehandlere og andre, som arbejder inden for det sociale område og beskæftigelsesområdet. Artiklerne handler typisk om undersøgelser, statistikker, principielle afgørelser, juridiske forhold

og udviklingstendenser på de forskellige arbejdsområder. Der er også artikler og kommentarer til afgørelser truffet af domstolene eller underinstanserne. Desuden optages artikler skrevet af de sociale nævn og beskæftigelsesnævnene i statsforvaltningerne.

Ankestyrelsens analyser: Viden om velfærdssamfundet

Socialministeriet og Beskæftigelsesministeriet kan bestille enkeltstående analyser og kortlægning af den velfærdspolitiske indsats hos Ankestyrelsen. Analyserne er baseret på konkrete oplysninger, som styrelsen får fra de myndigheder, der har ansvaret for udførelsen.

Det er ofte aktuelle emner, som politikerne efterspørger konkret viden om. Formålet er at belyse og analysere, f. eks. hvordan indførelse af ny lovgivning konkret udmønter sig over for borgerne.

Analyserne bygger almindeligvis på spørgeskemaundersøgelser og/eller interviews med nøglepersoner i udvalgte myndigheder. Når det er relevant, anvender Ankestyrelsen også tal og data fra styrelsens egne statistikker.

Emner for analyserne kan f.eks. være:

- Det frivillige sociale arbejde i kommunerne.
- Kommunernes håndtering af underretninger om udsatte børn.

- Kommunernes håndtering af uledsagede flygtningebørn.

Tal fra Ankestyrelsen

Ankestyrelsen producerer og offentliggør løbende statistisk materiale og nye tal om velfærdsudviklingen. Tallene baserer sig på kommunernes indberetninger til Ankestyrelsen. Det er derfor vigtigt, at kommunerne indberetter både rettidigt og så præcist som muligt.

Ankestyrelsen udsender seks faste statistikker hvert år. Nogle af statistikkerne bliver opdateret hvert kvartal. Statistikkerne handler blandt andet om anbringelser af børn og unge uden for hjemmet, førtidspension samt afgørelser truffet af de sociale nævn og beskæftigelsesankenævn.

Alle er velkomne til at se og bruge Ankestyrelsens statistikker. *Tal fra Ankestyrelsen* skal angives som kilde. Tallene findes på www.ast.dk/tal_fra_ankestyrelsen

Andre publikationer

Ud over ovennævnte publikationer udarbejder Ankestyrelsen vejledninger til både kommuner og borgere om specifikke områder, som f. eks. *Anbringelsesguiden* og *At skrive en afgørelse*. Vejledningerne findes på www.ast.dk/publikationer/vejledninger

I det følgende præsenteres, hvad der findes af viden om de udsatte børn og unge samt deres familier.

Fakta om udsatte børn og unge

Dette kapitel præsenterer en del af den viden, vi har, om de børn, der modtager foranstaltninger efter servicelovens § 52. Afsnittet refererer bl.a. til forskning af Egelund m.fl. (2008), Egelund m.fl. (2009) og Mattson (2008), som udgør en del af det vidensgrundlag, der indgik ved vedtagelsen af lov om Barnets Reform. Dette suppleres med nyere opgørelser fra Danmarks Statistik, Ankestyrelsen samt den seneste forskning fra Rockwoolfonden og SFI.

Omfang af udsatte børn og unge

Det samlede antal af udsatte børn og unge defineret som dem, der modtager støtte efter serviceloven i form af forebyggende støtte eller anbringelse udenfor hjemmet, udgjorde 33.464 personer i 2007 (Danmarks Statistik, 2010). Det svarer til godt 2,5 % af børnebefolkningen. 57 % var drenge, og knap en tredjedel var mellem 15 og 17 år.

I perioden 1993 til 2007 er antallet af udsatte børn og unge steget med næsten 50 %. Antallet af børn og unge,

som bor hjemme og modtager forebyggende støtte fra kommunen, tegner sig for hele stigningen. Antallet af børn, der er anbragt udenfor hjemmet, ligger i samme periode konstant (Finansministeriet, 2003; Danmarks Statistik 2010; Statistikbanken, 2010).

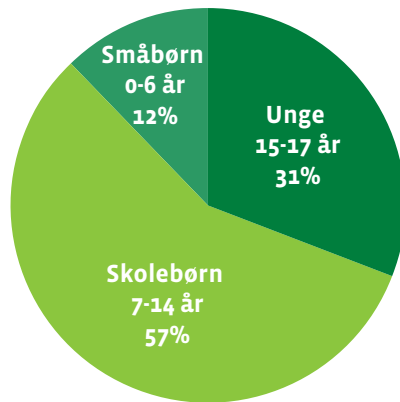
Fakta om børn og unge der modtager forebyggende foranstaltninger

Forebyggende foranstaltninger kan karakteriseres som støtte, der er målrettet hjemmeboende børn og unge samt deres forældre. Der er imidlertid også en del af de børn og unge, som er anbragt uden for hjemmet, der modtager forebyggende støtte.

Antallet af børn og unge, som modtager forebyggende støtte, er i de seneste 10 år steget med 84 % (Danmarks Statistik, 2010).

Den forebyggende støtte omfattede 11.537 personer i 2008. 31 % blev givet til unge mellem 15 og 17 år, 57 % til skolebørn mellem 7 og 14 år, og 12 % til småbørn under 6 år (Danmarks Statistik, 2010).

Det er således en relativt lille gruppe af små børn, som får del i den forebyggende støtte, hvilket måske modsvares af, at en del af dem modtager familierettede tilbud i form af støtte i daginstitution, sundhedspleje mv.

Fordeling af den forebyggende støtte i forhold til aldersgrupper i 2008 (Danmarks Statistik, 2010)

Den forebyggende støtte var fordelt med 60 % til drenge og 40 % til piger. Andelen af drenge er svagt stigende med alderen.

En undersøgelse af 565 unge i alderen 14 til 16 år viser, at hjemmeboende unge, som modtager forebyggende foranstaltninger, oftere kommer fra mere stabile hjem med mindre belastede forældre end de unge, der er anbragt uden for hjemmet. Blandt andet er forældrene i mindre omfang på overførselsindkomst (Bengtsson m.fl., 2008).

De hjemmeboendes unges primære vanskeligheder er ofte psykiske problemer og faglige skoleproblemer. De unges psykiske vanskeligheder er ikke diagnosticeret i samme omfang, som det gælder for de anbragte unge, ligesom de unge i langt mindre omfang er handicappede.

De unges faglige skoleproblemer handler om manglende interesse for og forberedelse til skolen samt om skolefravær. Fraværprocenten er således højere blandt de hjemmeboende unge end for de anbragte unge, og fraværet foregår relativt uantastet.

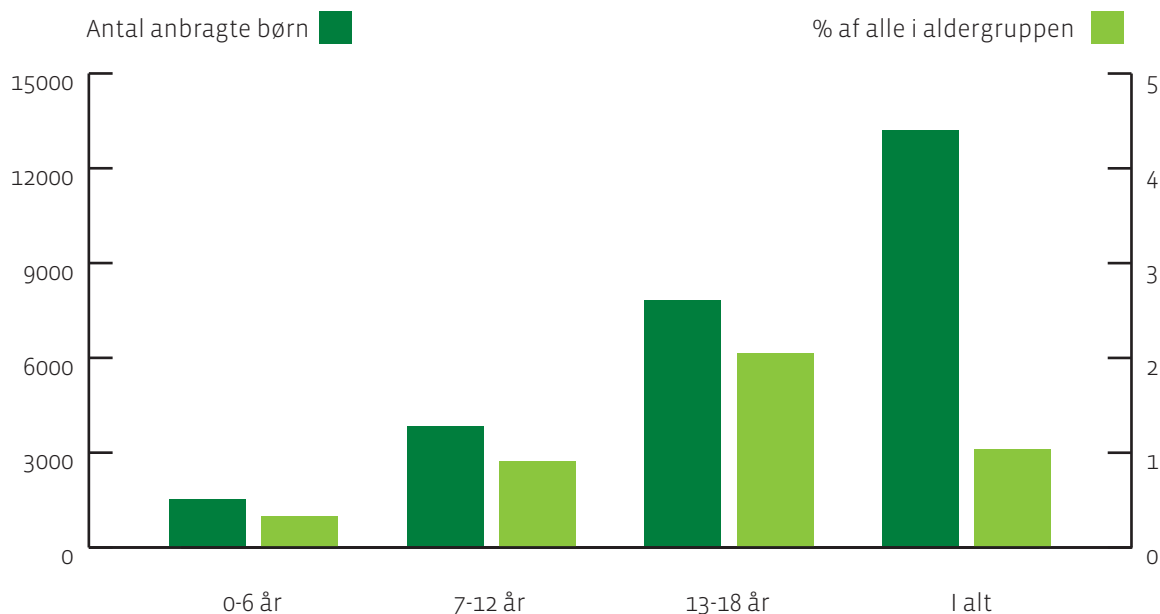
Undersøgelsen konstaterer, at de hjemmeboende unge, der modtager støtte, i højere grad end de anbragte unge har problemer uden for familien og i mindre grad problemer i familien. Både hjemmeboende og anbragte unge har meget få stabile venskaber (Egelund m.fl., 2008).

Fakta om børn og unge der er anbragt uden for hjemmet

En række undersøgelser fra de senere år har haft fokus på børn, som er anbragt, og som har modtaget mere intensive foranstaltninger (Egelund m.fl., 2004, 2008, 2009 samt 2010).

Selve begrebet 'anbragte børn og unge' dækker over en differentieret gruppe, hvorfor der ikke er udarbejdet sammenfattende vurderinger af alle anbringelser på én gang.

I det følgende gennemgås resultater fra forskningen, som differentierer gruppen af anbragte børn og unge.

Antal anbragte i 2005 fordelt på aldersgrupper (s. 48, Ejrnæs m.fl., 2010 a).

Antal anbragte børn og unge uden for hjemmet

12.747 børn og unge var i 2008 anbragt uden for eget hjem. Antallet har som nævnt været nogenlunde konstant i mange år, svarende til godt 1 % af børnebefolkningen (Danmarks Statistik, 2010).

Alder

Den første differentiering af gruppen af anbragte børn og unge kan ske ved at opdele på alder:

Tallene viser, at antallet af anbragte børn i 2005 udgjorde lidt over 1 % af alle børn, samt at der er meget få børn i 0 til 6 års alderen, der er anbragt.

Der er lidt under 1 % børn i alderen 7- 12 år, der anbringes, mens godt 2 % af unge i alderen 13 - 18 anbringes.

Opdelingen i forhold til alder viser, at det især er unge, der er eller bliver anbragt. Unge over 15 år anbringes ofte på grund af kriminalitet eller anden egen adfærd (Ankestyrelsen, 2010; Danmarks Statistik, 2010).

Køn

Der er lidt flere anbragte drenge end piger i alle aldersgrupper, men kun de to yngste grupper adskiller sig fra den almindelige fordeling i befolkningen (Ejrnæs m.fl., 2010 b).

Sundhed

Anbragte børn har generelt en dårligere sundhedstilstand end deres jævnaldrende. Der er klart flere, som ved fødslen har en lavere fødselsvægt sammenlignet med andre børn (Ejrnæs m.fl., 2010 b). Der er også flere, som har somatiske sygdomme (f.eks. øjen- og øresygdomme), og flere har psykiatriske diagnoser herunder psykisk udviklingshæmning (Egelund m.fl., 2008).

Skole

Anbragte børns skolegang er generelt mindre regelmæssig end andre børns (Egelund m.fl., 2008). De får et mindre fagligt udbytte af skolen sammenlignet med andre, og jo ældre de bliver jo mere bagud kommer de. International forskning viser, at anbragte børn generelt får et dårligere skoleresultat end andre børn (Egelund, 2009).

Årsager til anbringelse

Kategoriseringen i forhold til alder, køn, sundhed og skolegang bidrager ikke til at give svar på, om det er bestemte børn, der anbringes, og kategoriseringen bi-

drager heller ikke til svar på, hvorvidt bestemte børn profiterer af en anbringelse.

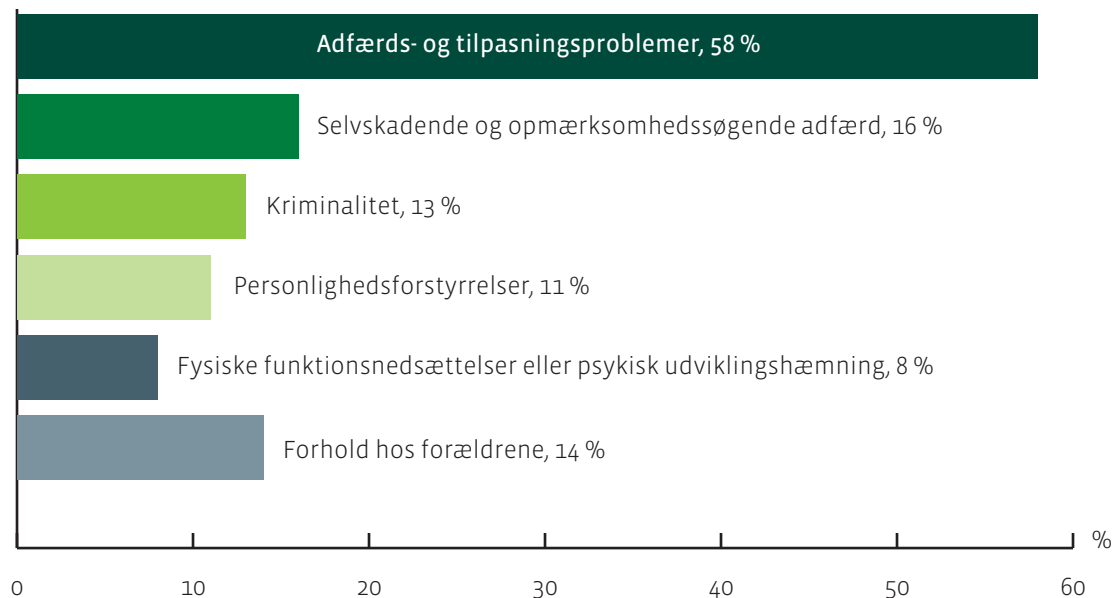
Der er et stigende fokus på årsagen til anbringelser af børn. Ud fra sagsbehandlernes angivelser i 2009 er det opgjort, at adfærds- og tilpasningsproblemer var en medvirkende årsag i 58 % af afgørelserne (Ankestyrelsen, 2010).

I 16 % af sagerne var selvskadende og opmærksomhedssøgende adfærd en af årsagerne. I 13 % var der tale om kriminalitet. For 11 % var personlighedsforstyrrelser af betydning, og 8 % var anbragt som følge af fysiske funktionsnedsættelser, eller fordi de var psykisk udviklingshæmmede.

Selvskadende, opmærksomhedssøgende adfærd er i højere grad medvirkende årsag til anbringelsen af piger. For drengenes vedkommende drejer det sig i betydelig højere grad om kriminel adfærd og udviklingsforstyrrelser (f.eks. ADHD) (Danmarks Statistik, 2010). Det er et billede, der bekræftes for alle udsatte børn og unge (Ottosen m.fl., 2010).

14 % af anbringelserne havde alene at gøre med forhold hos forældrene (Danmarks Statistik, 2010).

Disse første kortlægninger af årsager til anbringelser af børn anskueliggør, at børns vilkår er differentierede og skal anskues sådan. Fordelingen på årsagsforklaringer anskueliggør samtidig behovet for at følge op på disse undersøgelser med henblik på at få mere viden

Årsager til anbringelse

om årsagerne og deres tilknytning til nogle af ovennævnte kategoriseringer.

Forældre til anbragte børn og unge

Det er umiddelbart nærliggende at fokusere på den betydning, forældres sociale situation har for børns udvikling, og i den forbindelse på, hvilke faktorer der giver større risiko for, at barnet får behov for en social foranstaltning.

Forældre til børn, der anbringes uden for hjemmet som små eller relativt små, er uforholdsmæssigt dårligt stillet, når de sammenlignes med forældre til jævnaldrende i befolkningen som helhed.

Forældrenes sociale forhold adskiller sig markant fra andre børnefamilier. Forældrene er dårligt stillet, hvad angår skole- og erhvervsuddannelse. Halvdelen af forældrene har ikke skoleuddannelse ud over 9. klasse. Cirka hver femte forælder er gået ud af 7. eller 8. klasse,

og under en tredjedel af de anbragte børns forældre har en erhvervsuddannelse. Tre ud af fire forældre er marginaliserede på arbejdsmarkedet, og godt en fjerdedel er udstødt af arbejdsmarkedet som førtidspensionister eller som arbejdsløse igennem de seneste tre år. Og de har lave indkomster. Halvdelen af forældrene har en årlig husstandsindkomst på under 200.000 kr. brutto. Også når der korrigeres for eneforældreskab, har forældrene en langt ringere økonomi end andre forældre.

Relativt mange af forældrene til anbragte børn har selv været anbragt uden for hjemmet. 40 pct. af de anbragte børn har mindst én forælder, der har været anbragt som barn.

I forhold til børn og unge mellem 13 og 17 år viser en systematisk gennemgang, at de unge, der forsørges af en enlig mor, er i den største risiko for at blive anbragt. Alligevel er det kun 1,5 % fra denne gruppe, der bliver anbragt. For alle andre risikofaktorer er sammenhængen endnu mindre.

Hvis man sammenligner risikofaktorer mellem børn, som har været anbragt, med børn i samme alder, som ikke har været anbragt, er der større risici for, at de anbragte børn får de samme problemer som deres forældre.

Den højeste risiko forekommer, når et barn mellem nul og seks år har en mor, som er førtidspensionist. Her er der 14 gange så stor en sandsynlighed for, at barnet

bliver anbragt. Den høje risiko skal dog samtidig ses i forhold til, at langt de fleste børn med en mor, som er førtidspensionist, ikke bliver anbragt.

På samme måde gælder for alle andre sociale forhold, at der ikke er en klar sammenhæng mellem forældrenes sociale situation og barnets behov for en social foranstaltning.

Udviklingstendenser

SFI og Red Barnet dokumenterede i 2009, at antallet af børn, som bor i relativt fattige familier, er stigende (Deding, 2009). Det betyder, at stadig flere børn via deres familie har færre ressourcer til rådighed.

En anden tendens er, at en voksende andel af de udsatte børn har en anden etnisk herkomst end dansk (Ottosen m.fl., 2010).

En tredje tendens er en stærk stigning i antallet af børn, som får en psykiatrisk diagnose. Et eksempel er diagnosen ADHD, som aktuelt udbredes med stor hast. I 2005 fik 6.362 medicin mod ADHD, og i 2009 var tallet steget til 24.743 (Lægemiddelstyrelsen, 2010). Det er primært børn og unge og primært drenge, som medicineres, og medicineringen stiger især blandt unge. Der findes ingen forskningsdokumenteret forklaring på den eksplosive vækst, som også gør sig gældende i en række andre lande.

Et eksempel **XX**

Kvalitetsstrategi på basis af systematisk evaluering og vidensindsamling

Aalborg Kommune har i en årrække fokuseret på kvalitetssikring, kompetenceudvikling af medarbejderne og dokumentation af resultater inden for børn og unge-området.

– I de første år gennemførte vi undersøgelser på såvel forebyggelses- som anbringelsesområdet, forklarer konsulent Winnie Kjærdsdam. – Vi udarbejdede rapporter og gav anbefalinger. I de seneste år har vi i stedet arbejdet med systematiske sagsgennemgange på udvalgte områder, og vi laver analyser ud fra en aktionsforskningslignende metode.

– Vi fokuserer på fire felter: Resultater, fremgangsmåder, udbredelse og evaluering. Vi spørger os selv: Er målene nået? Er der en positiv tendens? Hvordan ligger resultaterne sammenlignet med andre? Er der tale om velbegrundede og veldefinerede metoder og processer, som har fokus på interessenternes behov, og som har baggrund i valide data? Er fremgangsmåden udbredt og systematisk implementeret? Og endelig gennemfører vi en systematisk evaluering, hvor vi måler, lærer og forbedrer.

Viden, der forandrer

– Det særlige ved metoden er, at vi ikke kun opbygger dokumenteret viden, men at vi også – på baggrund af denne viden – foretager ændringer inden for det undersøgte område på baggrund af den nye viden.

– Sideløbende formidler vi viden til organisationens forskellige niveauer på basis af vores undersøgelser, litteraturstudier og tværnational forskning. I det hele taget retter vi såvel resultaterne af kvalitetssikringen som dokumentation af indsatsen mod en bred målgruppe, lige fra det politiske niveau og ledelsen til sagsbehandlerne og borgerne.

– Det væsentligste resultat er, at vi opnår høj grad af kvalitet i behandlingen af sagerne og en systematisk dokumentation af indsatsen. Systematikken i indsamling af erfaring og viden gør, at vi bliver i stand til at justere indsatsen på et meget kvalificeret grundlag. Nye indsatser sættes i værk og andre ophører, hvis målet ikke kan nås gennem den form for indsats, der er praktiseret hidtil.

Nye værktøjer og ny viden

Om nogle af de konkrete resultater fortæller Winnie Kjærdsdam, at der er udviklet nye værktøjer til at gennemføre socialfaglige undersøgelser og handleplaner på forebyggelses- og anbringelsesområdet.

– Vi har i den forbindelse udarbejdet en særlig handleplan for anbragte over 17 år med indikatorer på samtlige fokusområder. Det er i høj grad med til at understøtte rådgivernes sagsprocesser.

Ved siden af de interne kvalitetsprocesser arbejder kommunen aktivt sammen med eksterne forskere om realisering af projekter, der kan bidrage til at kortlægge styrker og svagheder ved den indsats, der ydes.

– Gennem flere år har vi samarbejdet med forskere fra Aalborg Universitet, fortæller Winnie Kjærdsdam.
– Det seneste eksempel på et forskningssamarbejde er en undersøgelse af brugernes syn på forvaltningens praksis i forbindelse med den børnefaglige undersøgelse. Resultatet udkommer i bogform først i 2011.

Mere at vide +

På nettet

<http://vidensportal.servicestyrelsen.dk/>

Vidensportalen samler og formidler viden om udsatte børn og unge, så den bliver lettere at bruge i praksis. En af vidensportalens vigtigste opgaver er at bygge bro mellem forskning og praksis og gøre forskning brugbar for bl.a. chefer, udviklingskonsulenter og sagsbehandlere i kommunerne.

Litteratur

Andersen, S.H., F. Ebsen, M. Ejrnæs, P. Fallesen og S. Frederiksen (2010): *Når man anbringer et barn – Baggrund, stabilitet i anbringelse og det videre liv*, Rockwoolfondens Forskningsenhed, Syddansk Universitetsforlag.

Andershed, H. og A-K. Andershed (2005): *Normbrytende beteende i barndommen*, Gothia & IMS.

Ankestyrelsen (2010): *Børn og unge anbragt udenfor hjemmet – kommunale afgørelser, årsstatistik 2009*, Ankestyrelsen.

Bengtsson, T., L. Knudsen og V. Nielsen (2008): *Kortlægning af kommunernes foranstaltninger til udsatte unge – udviklingen efter anbringelsesreformen*, SFI 08:30.

Conrad, P. (2006): *Identifying hyperactive children – The medicalization of deviant behavior*, Ashgate classics in sociology, Aldershot.

Danmarks Statistik (2010): *Udsatte børn og unge 2007, Danmarks Statistik*, Danmarks Statistik (statistikbanken).

Deding, M. og F. Gerstoft (2009): *Børnefattigdom i Danmark*, Socialforskningsinstituttet 09:10, København.

Egelund, T., D. Andersen og A-D. Hestbæk (2004): *Små børn anbragt udenfor hjemmet – en forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995*, SFI 04:17.

Egelund, T., D. Andersen, A-D. Hestbæk, M. Lausten, L. Knudsen, R. Fuglsang og F. Gerstoft (2008): *Anbragte børns udvikling og vilkår, Resultater fra SFI's Forløbsundersøgelser af årgang 1995*, SFI 08:23.

Egelund, T., P. Christensen, T.B. Jakobsen, T. Jensen og R. Olsen (2009): *Anbragte børn og unge – En forskningsoversigt*, SFI 09:24.

Egelund, T., T.N. Jakobsen, I. Hammen, M. Olsson og A. Høst (2010): *Sammenbrud i anbringelser af unge – erfaringer, forklaringer og årsagerne bag*, SFI 10:06.

Ejrnæs, M., M. Ejrnæs og S. Frederiksen (2010 a): "Socialt udsatte børn og unge – Forebyggelse og anbringelse i kommunerne" i Andersen (red.): *Når man anbringer et barn – Baggrund, stabilitet i anbringelse og det videre liv*, Rockwoolfondens Forskningsenhed, Syddansk Universitetsforlag.

Ejrnæs, M., M. Ejrnæs og S. Frederiksen (2010 b): "Anbringelser udenfor hjemmet" i Andersen (red.): *Når man anbringer et barn – Baggrund, stabilitet i anbringelse og det videre liv*, Rockwoolfondens Forskningsenhed, Syddansk Universitetsforlag.

Jergeby, U. og K. Sundell (2008): "Evidensbaseret socialt arbejde" i U. Jergeby: *Evidensbaseret praktik i socialt arbejde*, Gothia Göteborg.

Jørgensen, P. S., B. Ertmann, N. Egelund og D. Herman (1993): *Risikobørn – hvem er de – hvad gør vi*, Udarbejdet for Det tværministerielle børneudvalg, Socialministeriet.

Lægemedelstyrelsen (2010): *Mere end tidobling i antallet af personer i behandling med medicin mod ADHD på ti år*, Lægemedelstyrelsen. (http://www.laegemiddelstyrelsen.dk/db/filarkiv/7849/ADHD_notat.pdf)

Mattsson, C., A-D. Hestbæk og A.R. Andersen (2008): *11-åriges hverdagsliv og trivsel, resultater fra SFI's forløbsundersøgelse af årgang 1995*, SFI, København.

Ottosen, M.H., D. Andersen, L.P. Nielsen, M. Lausten og S. Stage (2010): *Børn og unge i Danmark – Velfærd og trivsel 2010*, København, Bikuben og SFI.

Rutter, M. og M. Rutter (1997): *Den livslange udvikling – forandring og kontinuitet*, Hans Reitzel.

UDVIKLING I MYNDIGHEDSROLLEN

13

Når man som sagsbehandler træffer en afgørelse, som har betydning for og griber ind i en borgers liv, optræder man som myndighedsperson. Som myndighedsperson er man ansvarlig for den afgørelse, man har truffet, og for følgerne af denne afgørelse. Man har derved en forpligtelse til at sikre, at afgørelsen iværksættes efter hensigten. Dette forudsætter, at man som myndighedsperson er tydelig, konkret og begrundet i sin afgørelse, så den er forståelig for både borgeren og for leverandøren. Desuden har man en forpligtelse til løbende at sikre, at indsatsen opfylder sit formål.

I forbindelse med Anbringelsesreformen i 2006 blev der sat fokus på borgerens retssikkerhed og på kvaliteten i sagsbehandlingsprocessen fra undersøgelsen af problemet til sagsbehandlerens afgørelse. Myndighedsrollen, myndighedens sagsbehandlingskridt samt myndighedsafgørelsen blev sat i fokus. På samme vis blev myndighedens opfølgning på, om leverandørens indsats levede op til målene for afgørelsen, et væsentligt tema.

Med Kommunalreformen i 2007 fik kommunerne det fulde myndigheds-, finansierings- og leveringsansvar på det sociale område. Det satte yderligere skub i konkretiseringen af henholdsvis myndighedens og leverandørens ansvar, roller og opgaver. Dette har i mange kommuner medført en organisatorisk proces, hvor myndighedens og leverandørens opgaver er blevet tydeliggjort. Det har nogle steder ført til, at den kommunale myndighed og de kommunale leverandører

organisatorisk er blevet adskilt i forskellige afdelinger.

Barnets Reform fortsætter Anbringelsesreformens intentioner om at sikre borgerens retssikkerhed og styrke kvaliteten i det sociale arbejde med børn, unge og familier. Barnets Reform styrker opmærksomheden på, hvor stor betydning der ligger i samarbejdet og dialogen mellem myndighed og leverandør. Det er helt afgørende for kvaliteten i selve leverancen og for myndighedens løbende sikring af, at barnet og familien får den rette indsats.

I det følgende ses på sagsbehandleren som myndighedsudøver i forhold til borgeren og på BUM-modellen, som en model for organisering af forholdet mellem myndighed og leverandør. Der ses desuden på myndigheden som bestiller af sociale indsatser, herunder på sammenhængen mellem handleplanen, behandlingsplanen og leverandørkontrakt. Endeligt ses på det retlige grundlag for myndighedsudøvelsen.

Sagsbehandleren som myndighedsudøver i forhold til borgeren

Sagsbehandleren er myndighedsudøver, og dermed er sagsbehandleren den, der i praksis administrerer lovgivningen på det pågældende område. Når sagsbehandleren udøver sin myndighed, skal det ske indenfor

de politiske rammer, der er fastsat i den enkelte kommune, samt de forvaltningsretlige procedurekrav som høringsregler, notatpligt, begrundelsespligt mv.

Rollen som myndighedsperson skal sagsbehandleren kunne tage på sig på en måde, så både det ansvar og den afgørelseskompetence, som myndighedspersonen har, er tydelig.

Sagsbehandleren skal desuden mestre sin rolle, så hun eller han holder egne sympatier og antipatier tilbage, når en afgørelse skal træffes inden for de rammer, som samfundsmæssigt er afsat i lovgivningen og i de lokalpolitiske mål og rammer. Samtidig skal sagsbehandleren fastholde sin socialfaglige integritet.

Flere sagsbehandlere har fundet det problematisk at orientere borgere om deres rettigheder i begyndelsen af et forløb – altså i løbet af de første to til tre samtaler (*Undersøgelse af retssikkerhedslovens § 4, 2004*). Sagsbehandlerne oplever, at parternes forskellige positioner er et problem ved de første møder, og interviewene i forbindelse med undersøgelsen peger på, at sagsbehandlerne søger at afvikle magtrelationen.

De borgere, der blev interviewet i forbindelse med undersøgelsen, gav imidlertid udtryk for, at de var bevidste om, at relationen til sagsbehandleren også er en magtrelation. Langt størstedelen angav, at de foretrak åbenhed og fuld information om rettigheder og pligter og om sagsbehandlerens rolle som kommunal embedsmand (*Socialministeriet, 2004*).

Myndighed og leverandør – BUM-modellen

Med anbringelsesreformen og kommunalreformen kom der et øget fokus på adskillelsen af myndighed og leverandør. Blandt styringsmodeller og redskaber til håndtering af forholdet mellem myndighed og leverandør er BUM-modellen, som anvendes af flere og flere kommuner. Betegnelsen dækker: Bestiller, Udfører og Modtager. Modellen er både en økonomistyringsmodel og en visitationsmodel, der sætter fokus på visitation fra myndighed til leverandør, styring af ressourcer, kvalitetssikring og tilsyn (*Den modificerede BUM-model, KL, 2006*).

Modellens teoretiske afsæt er New Public Management, som siden begyndelsen af 1980'erne har sat fokus på markedsgørelsen af den offentlige sektor gennem bl.a. udlicitering eller ved på anden måde at indføre markedslignende forhold (Ebsen m.fl., 2009).

Hovedprincipperne i modellen er:

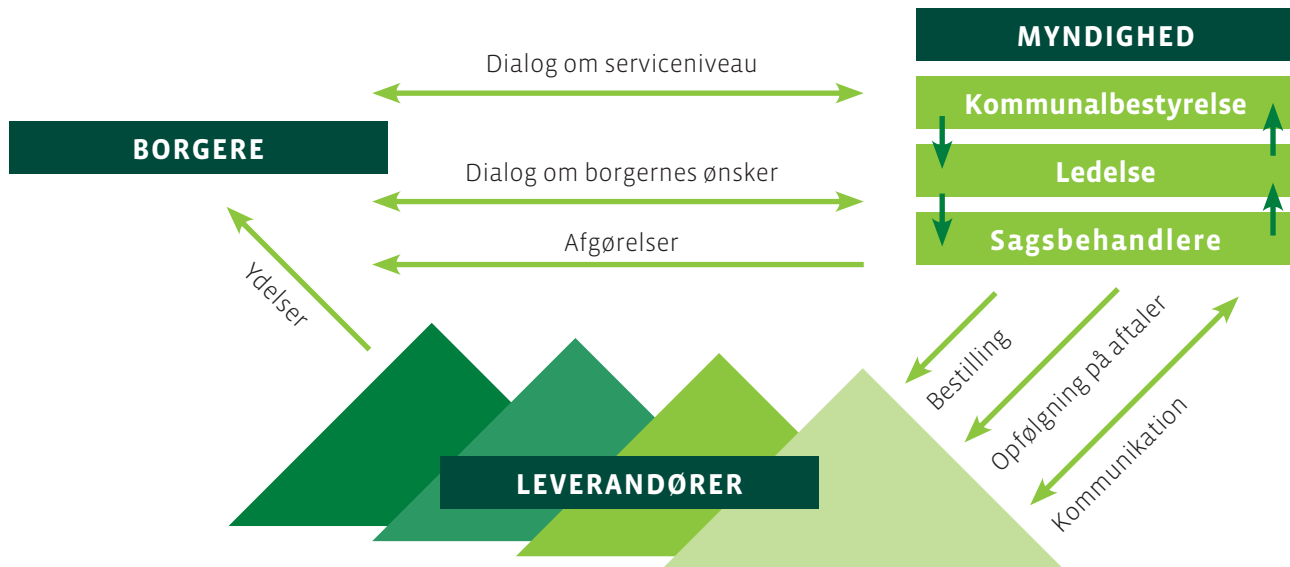
- En klar og tydelig adskillelse af bestiller- og udførerrollen.
- Omfang, indhold og kvalitet af indsatsen er tydelig.
- Bestilleren bestemmer omfang, indhold og kvalitet af indsatsen. Udføreren leverer indsatsen baseret på kontrakt. Forudsætningen er et system for prisætning af ydelser med tilpassede regnskabssystemer, hvor pengene følger borgeren (Ramsdal og Vold Hansen, 2005).

Den 'rene' BUM-models styrke er ifølge Kommunernes Landsforening (KL), at den fokuserer på visitation af ydelser. Det er samtidig modellens svaghed. Modellen har ikke i sig selv afhjulpet udfordringen ved at sætte fokus på sammenhængen i ydelser på tværs af forvaltningsområder og sektorer i kommunen (*Den modificerede BUM-model*, KL, 2006).

KL har siden lanceret den såkaldte 'modificerede BUM-model', der opererer med en højere grad af dialog mellem bestiller og udfører. Det er tanken, at leverandø-

rens specialviden kan inddrages i visitationen, mens afgørelsen stadig træffes af myndigheden. Der er dermed tale om en form for integreret visitation.

Især over for borgere med komplekse og specialiserede behov, det vil sige behov, der ændrer sig over tid, er det nødvendigt med en højere grad af fleksibilitet i ydelserne. BUM-modellen må således tilpasses borgeres behov for ydelser, der ikke på forhånd kan beskrives eller afgrænses i tid og handling (*Den modificerede BUM-model*, KL, 2006).

Relationerne mellem borgere, myndighed og leverandører.

Fra *Undersøgelse af retssikkerhedslovens § 4* (Socialministeriet, 2004) og *Om socialforvaltningen* (Socialministeriet, 2004).

Myndigheden bestiller

Typisk træffer sagsbehandleren en myndighedsafgørelse og bestiller derefter en opgave i kommunalt regi eller via Tilbudsportalen. Sagsbehandleren må i sin bestilling være sig sit ansvar og sin rolle bevidst i relation til sagens delopgaver. Samtidig skal der i de faglige drøftelser være fokus på, hvad der er myndighedsopgaver, og hvad der er leverandøropgaver, samt hvordan tilsyn og samarbejde mellem myndighed og leverandører skal tilrettelægges.

Se figur på side 61.

Der findes flere typer af leverandører:

- Private leverandører, f.eks. private opholdssteder.
- Kommunale leverandører, f.eks. familiehuse.
- Regionale leverandører, f.eks. specialbehandlingsinstitutioner.

Princippet er, at det skal være synligt for borgeren og leverandøren, hvem der er myndighedsperson og dermed har pligt til at træffe afgørelser og ansvar for, at borgeren får den rette støtte. Ansvar for afgørelsen bliver derved tydeliggjort, og det bliver således også tydeligt, hvornår der udøves myndighed, og hvem der har kompetence til det. Det bliver samtidigt tydeligt, hvem der leverer, og hvornår der leveres serviceydelser eller foranstaltninger, som følger af afgørelsen. Målet er både at tydeliggøre ansvaret og at opnå en sammenhængende indsats.

Sammenhængen mellem handleplan, leverandørkontrakt og behandlingsplan

Selv om handleplan, leverandørkontrakt og behandlingsplan i princippet er tre forskellige dokumenter, skal de i praksis hænge tæt sammen. Det er myndighedens opgave at skabe denne sammenhæng.

Sammenhængen mellem handleplan, leverandørkontrakt og behandlingsplan.

Handleplan

Formålet med handleplanen er med udgangspunkt i den børnefaglige undersøgelse at beskrive den konkrete støtte til barnet og familien. Handleplanen udarbejdes af myndigheden, og den beskriver målene med indsatsen. Dermed danner handleplanen også grundlag for den løbende opfølgning, evaluering og tilsyn med indsatsen.

Planen er et forvaltningsdokument mellem kommunen og forældre eller andre, der har myndighed over barnet. Handleplanen er omfattet af samme regler om tavshedspligt som andre forvaltningsdokumenter med personfølsomme oplysninger.

Anbringelsesstedet har derfor ikke krav på at se eller at få handleplanen udleveret. Muligheden foreligger dog, hvis forældrene samtykker, eller hvis kommunen skønner, at det er nødvendigt af hensyn til det videre arbejde og samarbejde omkring barnet, jf. persondatalovens § 8, stk. 3. Sagsbehandleren skal være opmærksom på, at kun de nødvendige oplysninger kommer behandlingsstedet til kendskab.

Mere om handleplanen i kapitel 6.

Behandlingsplan

Behandlingsplanen eller den pædagogiske plan er leverandørens arbejdsredskab. Formålet med behandlingsplanen er detaljeret at beskrive, hvordan målene i handleplanen kan omsættes og føres ud i livet, og hvilke midler der vil blive anvendt i praksis. Den er en slags køreplan med fokus på målet i forhold til barnet samt det faglige indhold i indsatsen overfor barnet. Der skal altid være overensstemmelse mellem handleplanens mål og de midler, der skitseres i behandlingsplanen. Behandlingsplanen kan indeholde mål og konkrete metoder og midler for

- at støtte skolegang og lektielæsning,
- at støtte etablering af netværk med familie og venner,
- at støtte deltagelse i fritidsinteresser.

Jo mere solid en børnefaglig undersøgelse handleplanen bygger på, og jo mere præcist handleplanen beskriver den indsats, der skal afhjælpe de behov, der er afdækket i undersøgelsen, desto mere præcist kan behandlingsplanen og dermed indsatsen tilrettelægges i forhold til barnet og familien. Derfor er sammenhængen vigtig.

Leverandørkontrakt

Den formelle del af samarbejdet sker via en kontrakt, der indgås mellem den kommunale myndighed og den enkelte leverandør. Formålet med leverandørkontrakten er at tydeliggøre rammerne og vilkårene for samarbejdet og den opgave, der overdrages til leverandøren. Det indbyrdes forhold mellem myndighed og leverandør reguleres af kontrakter og løbende dialog om de aftaler, der er indgået i forbindelse med kontrakten. Kontrakten kan bestå af to dele: En generel del, der beskriver de forhold og vilkår, som er en betingelse for at være leverandør, og en specifik del, der er en individuel kontrakt, som indgås for hvert barn, der visiteres til leverandøren.

Den generelle del af kontrakten tilpasses de forskellige typer af indsatser, f.eks. kontaktpersonordning, aflastning og døgnanbringelse, således at der er en standardkontrakt for hver indsatstype, som myndigheden benytter sig af. En standardkontrakt kan f.eks. indeholde:

- Kontraktens parter.
- Generelle forhold som samarbejdsforhold, betalingsbetingelser, tvister og misligholdelse, sanktionsmuligheder og opsigelse.

- Indsatsspecifikke forhold som kontraktens formål, samarbejdsbetingelser, forsikringsforhold, opfølgning, indsatsens pris, ikrafttrædelse og varighed.
- Underskrifter.

(Eksemplet er taget fra Servicestyrelsens pjece *Sammenhængende børnepolitik. Redskaber og organisering*, december 2007).

Den individuelle del udgøres af individuelle kontrakter, som indgås for hvert barn, der visiteres til leverandøren. Heraf fremgår aftalerne om de mål, der skal nås af leverandøren i forhold til det enkelte barn, f.eks.:

- Formelle oplysninger om barnet og forældrene, oplysninger om forældremyndighedsindehaver og eventuel værge.
- Kontaktpersoner i kommunen og hos leverandøren.
- Mål for indsatsen i forhold til den børnefaglige undersøgelses seks punkter.
- Omfang af indsats.
- Hyppighed i indsats.
- Start.
- Forventet varighed.
- Opfølgning.
- Særlige aftaler vedrørende økonomi.
- Underskrifter.

(Eksemplet er taget fra Servicestyrelsens pjece *Sammenhængende børnepolitik. Redskaber og organisering*, december 2007).

Samspelet mellem de professionelle

Der er typisk flere fagpersoner involveret omkring et barn og en familie. Det kan være pædagogen, skolelæreren, en psykolog eller andet. Det er en forudsætning for en vellykket indsats, at der er et tæt samarbejde mellem de forskellige fagpersoner, så det sikres, at alle har den nødvendige viden om barnet og familien for at kunne yde den rette indsats. Desuden skal det sikres, at indsatsen er koordineret, så de forskellige fagpersoner ikke modarbejder hinanden; der skal opnås helhed og sammenhæng i indsatsen.

Myndigheden, repræsenteret ved sagsbehandleren, er ansvarlig for koordinering af samspelet mellem indsatserne og de professionelle, der leverer indsatserne. Dette er tilfældet, fordi sagsbehandleren som den eneste har legal adgang til oplysninger om barnet og familien og dermed har nøglen til at skabe helhed og sammenhæng i indsatsen.

Det er ikke en enkel opgave at styre professionelle samspejlsprocesser. Et vellykket forløb forudsætter, at myndighedssagsbehandleren er sig sin rolle som ansvarlig koordinator bevidst og evner at kommunikere målene med indsatsen, sin faglighed, metode og dens grænser, uanset hvilke samarbejdspartnere der er tale om. Godt samarbejde bygger på afklaring af mål og roller i arbejdet, hvilket forudsætter både lydhørhed, dialog og klare mål fra myndighedens side.

Det betyder, at sagsbehandleren som myndighed skal:

- Påtage sig en aktiv og formidlende rolle i spillet både med de professionelle og med forældre og børn.
- Skabe overblik, fremdrift og styre samarbejdsprocessen.
- Sikre et overordnet fælles mål med samarbejdet.

Er en sag oprettet hos myndigheden, bør sagsbehandleren tydeliggøre, at det er myndigheden, der leder sagsforløbet. Det er vigtigt at fastholde og klargøre, så der ikke opstår tvivl om, hvem der har kompetencen.

Det retlige grundlag

Begrebet offentlig myndighedsudøvelse henviser til *den del af det offentliges virksomhed, som går ud på at træffe beslutninger om borgernes forhold, idet myndigheden fastslår, hvad der er eller skal være ret i et konkret tilfælde* (Heinrichsen, 1999).

Det retlige grundlag består af de danske love, hvori EU-retten og internationale konventioner er indarbejdet.

Myndigheden manøvrerer inden for forvaltningsloven, retssikkerhedsloven, offentlighedsloven og persondataloven. Disse love regulerer sagsbehandlingen og sikrer dermed borgernes retssikkerhed.

I forhold til børn og unge med særlige behov er det især servicelovens kapitel 11, der danner den lovgivningsmæssige ramme for de afgørelser om tilbud og indsatser,

myndigheden tager. Serviceloven udbygger desuden reglerne i de førnævnte administrative love. Det drejer sig bl.a. om inddragelse af børn, unge og forældre og om konkrete regler, herunder procesregler for, hvordan der træffes afgørelser. Det handler for eksempel om, hvordan den børnefaglige undersøgelse er udgangspunkt for handleplanens mål, som igen er udgangspunktet for myndighedens afgørelse om og valg af konkret indsats (eksempelvis tilbud om kontaktperson).

Ud over lovene – serviceloven, retssikkerhedsloven, forvaltningsloven og persondataloven – findes en række andre retskilder. Der er tale om betænkninger, lovforslag med bemærkninger, vejledninger og ankeafgørelser, der kan hjælpe, når sagsbehandleren skal fortolke lovgrundlag og regler.

Bemærkningerne til lovene fungerer samtidig som hensigtserklæringer, idet de afspejler, hvad der fra lovgivers side var tænkt i forhold til den enkelte lov. Lovgivningen og vejledningerne mv. beskriver således det lovgivningsmæssige råderum for myndighedens skøn.

Serviceloven indeholder desuden regler om kommunalbestyrelsens (herunder fagudvalgets) pligt til at udarbejde en sammenhængende børnepolitik (§ 19, stk. 2). Børnepolitikken skal udformes skriftligt og vedtages af kommunalbestyrelsen og offentliggøres. De politiske mål skal afspejle indsatsen i forhold til børnenes og familiernes trivsel. Der skal være en sammenhæng mellem målene for indsatsen og de midler, der er til rådighed.

Kommunen skal desuden udarbejde en kvalitetskontrakt, der indeholder kvantificerbare mål for, hvordan kvaliteten i opgaveløsningen kan udvikles på hvert serviceområde. De første kommunale kvalitetskontrakter blev offentliggjort første gang den 1. juli 2010 (*Vejledning til bekendtgørelsen om kommunal kvalitetskontrakt og opfølgingsredegørelse*, 2009).

Inden for socialretten kan myndighedens afgørelser sjældent udledes direkte af det retlige grundlag. Afgørelse sker da ud fra et skønsp princip, ved at sagsbehandleren fagligt vurderer, hvorvidt et barn har behov for særlig støtte.

Skønnet skal udøves inden for domstolens retsgrund-sætninger. Det betyder blandt andet, at mennesker skal behandles lige, og at forvaltninger ikke må tage 'usaglige hensyn'. Skønnet skal udøves under hensyn-tagen til den konkrete lovgivnings formål. F.eks. indeholder serviceloven en formålsparagraf om støtte til børn og unge med særligt behov (§ 46). Se herom i kapitel 1. Kommunen har således aldrig et frit skøn, men er altid bundet af de rammer, som er opregnet i loven og de grundlæggende retsprincipper.

Desuden skal den kommunale sammenhængende bør-nepolitik og kvalitetskontrakt afspejles i skønnet.

Den faglige vurdering bygger på en sagsbehandlings-proces, hvor myndigheden gennemfører en børnefag-lig undersøgelse, udfærdiger begrundet stillingtagen til eventuelle indsatser, udarbejder handleplaner, ind-

stiller til visitationsudvalget samt træffer afgørelse om foranstaltning og indgår aftale med leverandøren på baggrund af handleplanen. Efterfølgende følger myn-digheden op samt evaluerer og reviderer indsatsen lø-bende.

I denne sagsbehandlingsproces sørger myndigheds-sagsbehandleren for, at formelle sagsbehandlingsreg-ler overholdes, at børn, unge og forældre inddrages og høres, og at reglerne om tavshedspligt, notatpligt og aktindsigt overholdes.

Den kommunale myndighed skal altid vælge den foran-staltning, som passer bedst til det enkelte barn. Sam-tidig må foranstaltningen ikke være et større indgreb i familiens og barnets liv, end der sagligt set er behov for. Ligeledes skal den kommunale myndighed være opmærksom på at få mest mulig kvalitet for pengene. Myndigheden er således pålagt krav om at levere det bedste og billigste tilbud, der imødekommer behovet (*Almindelige bemærkninger til Anbringelsesreformen*, 2004).

En fyldestgørende begrundelse for alle afgørelser er et vigtigt element, da det skal være muligt at se, hvilke overvejelser der ligger til grund for afgørelsen. Derud-over skal myndigheden udøves på grundlag af almin-delig forvaltningsretlig praksis.

Sagsbehandlerens udøver sin faglighed gennem do-kumentation af de faglige overvejelser, der ligger til grund for sagsbehandlerens afgørelser. Derved er legi-

timeringen via dokumentationen en vigtig del af sagsbehandlerens faglighed, ligesom den bidrager til en styrkelse af borgerens retssikkerhed.

Reglernes omfang har gjort det nødvendigt at afbureaukratisere på forskellige måder. I oktober 2009 publicerede regeringen en omfattende plan for at mindske bureaukrati i kommuner og regioner. Med planen var det hensigten at give kommuner, regioner samt de offentlige ledere og ansatte, der er tættest på borgerne, større frihed til selv at beslutte, hvordan de vil løse opgaverne.

I relation til dette er reglerne om sagsbehandlingsstandarder faldet bort med Barnets Reform.

Et eksempel **XX**

Den rigtige ydelse til den rigtige pris

En ny stilling er resultatet af Gladsaxe Kommunes beslutning om at styrke indsatsen som bestiller og myndighedsudøver. Stillingsbetegnelsen er anbringelseskonsulent.

Camilla Siv Hansen begyndte som anbringelseskonsulent den 1. august 2010. I den stilling skal hun gøre sit til, at udsatte børn og unge får de tilbud, de har behov for, samtidig med at kommunen modtager de bestilte ydelser fra deres leverandører – og til den rigtige pris.

– Jeg er inde i alle sager, hvor man overvejer en anbringelse, fortæller Camilla Siv Hansen.

– En del af mit job er at have et indgående kendskab til både anbringelsessteder og alternativer. Målet er selvfølgelig, at det enkelte barn skal have præcis det tilbud, der kan hjælpe ham eller hende bedst muligt. Samtidig har kommunen en interesse i, at vi ikke betaler mere for tilbuddet end nødvendigt.

Styr på aftaler og kontrakter

– En del af min indsats ligger i at forhandle aftaler med leverandørerne og at sørge for, at kontrakterne er i orden – også det, der står med småt. For eksempel kræver vi, at en aftale kan opsiges med 30

dages varsel, hvor nogle anbringelsessteder tidligere opererede med tre måneders varsel.

– Under selve anbringelsen følger jeg op på forløbet og holder øje med, om vi får det, vi har bestilt. Fokus ligger selvfølgelig på, om barnet udvikler sig efter hensigten. Det handler jo ikke om opbevaring.

– En anden vigtig del handler om følgeomkostningerne, der nogle gange næsten kan være tungere end selve ydelsen for anbringelsen. Også her forhandler jeg med leverandørerne, og så vidt muligt arbejder jeg på at få fastlagt et niveau og nogle standarder. Skal plejefamilien for eksempel have dækket udgiften for at køre plejebarnet i skole, eller er det i forvejen dækket af plejeverderlaget. Skal de have barnepigen betalt, når de skal i biografen? Skal barnet på døgninstitutionen have sin egen pc? Kommunen skal og kan ikke udstede en blankocheck, der dækker alle følgeomkostninger.

Niveau skal lægges fast

– Nogle af følgeomkostningerne skal vi tage stilling til i hvert enkelt tilfælde, men i det omfang det er muligt at fastlægge niveauer og standarder, forenkler det sagsbehandlingens arbejde. De skal ikke hver gang tage stilling til, om leverandøren skal have dækket den ene eller den anden udgift.

– I forhold til den økonomiske styring af anbringelsesområdet er refusionssagerne mellem Gladsaxe Kom-

mune og andre kommuner også vigtige. Igen handler det i bund og grund om, at vi tager præcis stilling til, hvilke omkostninger vi vil dække og til hvilken pris.

I løbet af de første tre måneder i jobbet som anbringelseskonsulent tjente Camilla Siv Hansen sin årsløn hjem, og hun er overbevist om, at hun også fremover vil kunne spare sin arbejdsgiver for betydelige beløb.

– Nogle former for bevillinger, for eksempel til følgeomkostninger, kommer selvfølgelig i faste rammer, men der vil hele tiden være brug for, at der er en person med såvel faglig som økonomisk indsigt inde over hver enkelt sag, fastslår hun.

Mere at vide +

På nettet

www.boerneungediplom.dk

Litteratur

Almindelige bemærkninger til Anbringelsesreformen, Folketinget, 22. december 2004.

Analyse af takstudviklingen og incitamentsstrukturer på det specialiserede socialområde, Finansministeriet, juni 2010.

COWI/JCVU (2005): *Evaluering af KABU-delprojekter, hovedrapport*, Styrelsen for Social Service.

Den modificerede BUM-model. Nye udfordringer på social- og sundhedsområdet, Kommunernes Landsforening, 2006.

Ebsen, F. (2008): "Lovgivning og socialt arbejde med socialt udsatte børn" i K.A. Bo, J. Guldager og B. Zeeberg (red.): *Udsatte Børn. Et helhedsperspektiv*, Akademisk Forlag.

Ebsen, F., B. Zeeberg, H. Nørrelykke og B. Kristiansen (2009): *Myndighed og leverandør i socialforvaltningens arbejde med børn med særligt behov for støtte*, Den sociale Højskole.

Ejrnæs, M. (2004): *Faglighed og Tværfaglighed*, Akademisk Forlag.

Fra udfordring til udvikling – fokus på kvalitets- og metodeudvikling, KABU/UFC, 2005.

Frandsen, A.G. (2005): "Vidensudvikling i Danmark" i S. Ljunggren (red.): *Empiri, Evidens, Empati*, Norden. Helsearbeid Vol. 2. Nr. 2. 2005, Universitetsforlaget.

Henrichsen, C. (1999): *Forvaltningsret*, Forlaget Thomson.

Jørgensen, P.S. (2009): *Hvordan er det gået med Barnets tarv*, Pædagogisk Psykologisk Tidsskrift Nr. 3.

Mere tid til velfærd – Regeringens plan for mindre bureaukrati i kommuner og regioner, Regeringen, 2009.

Metodevejen – et læringshæfte, Socialministeriet, 2001.

Om socialforvaltningen, Socialministeriet, 2004.

Ramsdal, H. og G.V. Hansen (02/2005): *Om sirkelens kvadratur, Psykisk helsearbeid møter bestiller-utførerorganisasjonen*, Tidsskrift for psykisk helsearbeid.

Sammenhængende børnepolitik. Redskaber og organisering, Servicestyrelsen, 2007.

Undersøgelse af retssikkerhedslovens § 4, Socialministeriet, 2004.

Undersøgelse om økonomi og faglighed i børnesager 2010, Dansk Socialrådgiverforening, 2010.

Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier, Vejledning nr. 3 til serviceloven, Socialministeriet, 2011.

Vejledningen til bekendtgørelsen om kommunal kvalitetskontrakt og opfølgingsredegørelse, Indenrigs- og Socialministeriet, 2009.

I gennem de senere år har der været et stigende fokus på kvaliteten i det sociale arbejde og på borgerens retssikkerhed. Desuden har der været stigende efterspørgsel efter viden om effekten af det sociale arbejde. Derfor har kravet om og behovet for dokumentation været stigende.

Dokumentation betyder ifølge Nudansk Ordbog *et materiale som indsamles og fremvises som bevis*. I socialt arbejde skal der føres bevis for en lang række forhold og med forskellige formål. På det kommunale myndighedsniveau kan man tale om dokumentation af den generelle indsats blandt andet til brug for evaluering og udvikling samt dokumentation med det formål at sikre indsatsen i forhold til den enkelte borger og af hensyn til borgerens retssikkerhed.

Dette kapitel sætter fokus på myndighedens dokumentation i enkeltsager. Desuden beskrives eksempler på dokumentationssystemer og dokumentation som forudsætning for evaluering og forskning.

Retsgrundlaget for dokumentation i enkeltsager

I det følgende gøres rede for de generelle krav til dokumentation i enkeltsager. Derefter følger en redegørelse for sagsbehandlingen på børn og ungeområdet med fokus på dokumentation.

Ansvar for dokumentation i en social sag påhviler den offentlige myndighed. Det fremgår af retssikkerhedslovens § 10, også kaldet officialprincippet, der gælder i sager, hvori der skal træffes en afgørelse. *Myndigheden har ansvaret for, at sager, der behandles efter denne lov, er oplyst i tilstrækkeligt omfang til, at myndigheden kan træffe afgørelse* (retssikkerhedsloven § 10).

Det indebærer, at sagsbehandleren skal skønne, hvilke oplysninger der må anses for at være nødvendige for, at sagen kan betragtes som tilstrækkeligt oplyst.

I en børnesag skal en lang række forhold afdækkes og dokumenteres, før sagen kan betragtes som tilstrækkeligt oplyst. F.eks. skal der indhentes oplysninger indenfor de for sagen relevante temaer efter § 50 om barn og forældres inddragelse, barnets holdning m.m. (se kapitel 5: Børnefaglig undersøgelse).

Sagsbehandleren skal desuden vejlede borgeren om formålet med den børnefaglige undersøgelse og om betydningen af oplysningen jf. § 7 i forvaltningsloven. Sagsbehandleren skal så vidt muligt samarbejde med forældremyndighedsindehaverne om undersøgelsen.

Sagsoplysninger skal dokumenteres skriftligt. Det fremgår af lov om offentlighed i forvaltningen, § 6, at faktiske oplysninger, der er af betydning for en sags afgørelse, skal noteres, med mindre oplysningerne i øvrigt frem-

Nyt i Barnets Reform

I Barnets Reform er der foretaget en række ændringer i de juridiske krav til dokumentationen i det sociale arbejde. Nogle af disse skal ses i lyset af et generelt politisk ønske om at afbureaukratisere, andre som led i ønsket om at forbedre kvaliteten i indsatsen på området.

Konkret ændres dokumentationskravene som et resultat heraf inden for følgende områder:

- Den børnefaglige undersøgelse. Det pointeres, at den børnefaglige undersøgelses seks områder kun skal beskrives, hvor det er relevant (§ 50).
- Reglerne om forældrestøtte er samlet i én paragraf; § 54. Det er desuden nyt, at kommunen skal træffe afgørelse om støtte til forældrene ved en anbringelse.

- Handleplaner. Kravet om delmål bortfalder. I stedet foregår styringen af indsatsen ved hjælp af mål (§ 140).
- Standarder for sagsbehandling. Kravet om standarder fjernes, idet kommunerne nu skal udarbejde kvalitetskontrakter med mål for kommunens service (§ 138).

Med Barnets Reform er en række andre lovændringer indført, der ligeledes har betydning for dokumentationen. Disse lovændringer fremgår af de øvrige kapitler i håndbogen og gentages ikke alle her.

går af sagens dokumenter (i daglig tale notatpligten). I de tilfælde, hvor oplysningen vurderes relevant i forhold til afgørelsen, skal den således noteres. Dette medfører, at sagsbehandleren skal udarbejde referater fra møder samt notere relevante oplysninger fra samtaler med både borgeren og med interne og eksterne samarbejdspartner.

Sagsbehandleren skal altså løbende notere sagens faktiske oplysninger, og det skal fremgå, hvordan sagen forløber, efter afgørelsen er truffet. Det skal noteres, hvilke foranstaltninger der er iværksat, hvordan og hvornår der skal foretages opfølgning, hvad der er kommet ud af opfølgningen, og om dette giver anledning til at revidere handleplanen. Såfremt en revision har karakter af en ny afgørelse – f.eks. ændring af for-

anstaltning – følger det af såvel officialprincippet som af notatpligten, at dokumentationsgrundlaget for afgørelsen skal være i orden.

Notatpligten er også væsentlig i forbindelse med kontrol i klagesager, hvor sagens akter udgør dokumentation for afgørelsen. Her kan manglende dokumentation om eksempelvis sagsskridt føre til, at ankeinstansen sender sagen tilbage til fornyet afgørelse i kommunen.

Notatpligten har desuden betydning for borgerens aktindsigt jf. forvaltningslovens kapitel 4. Ifølge dette har en part i en sag ret til indsigt i sagens dokumenter, og borgeren skal kunne læse grundlaget for en afgørelse (vedr. servicelovens § 49a *udveksling af oplysninger i det tidlige eller forebyggende arbejde* henvises til kapitel 4: Tidlig indsats og tværfagligt arbejde).

Krav til dokumentation i sagsbehandlingen på børn og unge-området

Det følgende er et eksempel på, hvordan sagsskridt skal dokumenteres med baggrund i de regler, der findes i den relevante lovgivning på området. Eksemplet er ikke udtømmende, men kan give et billede.

Ifølge serviceloven er det et krav til kommunen, at barnets forhold skal undersøges, såfremt det må antages, at barnet har behov for særlig støtte. Der skal derfor være dokumentation i sagen for de forhold, der giver formodning om behovet.

Afgørelsen om at foretage en børnefaglig undersøgelse (§ 50) skal *så vidt muligt* gennemføres i samarbejde med forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 15 år. Det er vigtigt, at de pågældende myndigheder som udgangspunkt har forsøgt eller har overvejet muligheden for at indhente samtykke fra forældremyndighedsindehaver og den unge, der er fyldt 15 år, før der udveksles de fornødne oplysninger om et barns eller en ungs forhold. Myndighedssagsbehandleren skal således altid søge at opnå forældremyndighedsindehaverens accept af undersøgelsen og undersøgelsens formål, selvom der ikke er tale om et formelt samtykkekrav. Det er vigtigt, at forældrene så vidt muligt orienteres om undersøgelsens indhold og inddrages i arbejdet, uanset deres holdning til undersøgelsen i øvrigt. Det betyder, at der i sagen skal ligge dokumentation for, om der er (forsøgt) indhentet samtykke, samt at forældre og barn er vejledt, så de forstår konsekvenserne af samtykket eller af de muligheder, kommunen har, hvis de ikke giver samtykke.

Ifølge § 50 er der krav om, at undersøgelsen skal anlægge en helhedsbetragtning der, i den udstrækning det findes relevant, skal omfatte barnets

- udvikling og adfærd,
- familieforhold,
- skoleforhold,
- sundhedsforhold,
- fritidsforhold og venskaber,
- andre relevante forhold.

Kommunen skal afdække ressourcer og problemer hos barn, familie og netværk. I undersøgelsen inddrages fagfolk, der har kendskab til barnet. Hvis det er nødvendigt, skal kommunen lade barnet undersøge af en læge eller en psykolog. Det fremgår desuden, at undersøgelsen ikke må være mere omfattende, end problemet tilsiger, og den skal foretages så skånsomt som muligt.

Alle disse forhold skal dokumenteres. Det indebærer også, at sagsbehandlerens faglige overvejelser om relevansen af de forskellige beslutninger skal fremgå af sagen. Det gælder baggrunden for, at der iværksættes en lægelig undersøgelse osv. Det skal desuden fremgå, fra hvem der indhentes oplysninger, og hvornår oplysningerne er modtaget i forvaltningen.

Konklusionen på undersøgelsen er en begrundet stillingtagen til, om der skal iværksættes foranstaltninger og i givet fald, af hvilken art disse skal være. Den begrundede stillingtagen bygger på sagsbehandlerens samlede faglige vurdering, der bygger på sagsbehandlerens analyse af sagens faktiske oplysninger (de seks punkter), forskningsmæssig og teoretisk viden samt praksiserfaring. Analysen skal fremgå af den samlede undersøgelse. Analysen og vurderingen oplyser desuden om de forhold, der skønnes at kunne bidrage til løsningen af vanskelighederne.

I forbindelse med konklusionen skal det oplyses, hvordan barnet og indehaveren af forældremyndigheden stiller sig til foranstaltningen. Det skal herunder frem-

gå eksplicit, hvornår der er talt med forældremyndighedsindehaveren og med barnet og under hvilke omstændigheder. Er der ikke talt med barnet, skal dette være fagligt og konkret begrundet.

Såfremt undersøgelsen munder ud i, at et barn har behov for en foranstaltning, skal der udarbejdes en handleplan. Handleplanen (§ 140) indeholder formålet med foranstaltningen og sætter mål for de seks områder, som er undersøgt i den børnefaglige undersøgelse. Anses ikke alle seks områder for relevante i handleplanen, skal det dokumenteres i sagen i form af faglig argumentation (kapitel 6).

Drejer en sag sig om en ung på 16 år eller derover, skal det desuden fremgå, hvordan der skal arbejdes med at sikre den unge en god overgang til voksertilværelsen, med uddannelse og/eller arbejde. Der skal foreligge dokumentation for, at dette punkt har været drøftet og for faglige overvejelser i forhold til de tiltænkte foranstaltninger.

Handleplanen skal indeholde forventet varighed af foranstaltningen.

Undersøgelse og handleplan danner grundlag for afgørelse om foranstaltning. Er der tale om en anbringelse uden for hjemmet, skal forældrene tilbydes en støtteperson, og der udarbejdes en særskilt plan for støtten (§ 54).

Når der er truffet afgørelse om en foranstaltning (§ 52), skal det fremgå af sagen, hvornår foranstaltningen

sættes i værk. Handleplanen skal følges op første gang efter tre måneder, og derefter som minimum hvert halve år. Sagen skal indeholde dokumentation for, hvornår opfølgningen har fundet sted, hvordan den er foregået, og hvad den har givet anledning til af eventuelle ændringer samt en vurdering af, om formålet og målene nås, som beskrevet i handleplanen, og dermed om foranstaltningen er den rette, og om indsatsen virker i forhold til barnet.

Det skal i sagen noteres, hvis forældrene har bedt om aktindsigt. Afgørelsen herom skal ligeledes fremgå.

De sociale tilbuds dokumentation

Der stilles også krav til medarbejdere i de sociale tilbud om dokumentation. Blandt andet skal de dokumentere, at de arbejder med afsæt i kommunens handleplan. Dokumentationen vil som oftest bestå af behandlingsplaner, pædagogiske planer og rapporter. Materialet skal indgå i kommunens sag og medvirke til at danne grundlag for opfølgningen. Dokumenterne spiller en væsentlig rolle i forhold til opfølgningen på handleplanen og dermed på, om foranstaltningen er den rette, og om indsatsen virker.

I en række særlige situationer kan der, jf. serviceloven og bekendtgørelse om magtanvendelse, anvendes magt over for børn anbragt uden for hjemmet. Det er i loven angivet, under hvilke omstændigheder de for-

skellige indgreb kan anvendes, og institutionerne er pålagt at dokumentere, at indgrebet er foregået inden for lovens rammer. Det sker af hensyn til barnets retssikkerhed og til brug i klagesager. Institutionerne er desuden forpligtet til at indberette ikke lovlig magtanvendelse og dokumentere omstændighederne for den situation, hvori magtanvendelsen fandt sted.

Ankestyrelsens brug af dokumentation i enkeltsager

Ankestyrelsen er den øverste klageinstans på velfærdsområdet. Dokumentation i sociale sager er en væsentlig forudsætning for styrelsens arbejde. Dokumentationen har desuden betydning for de undersøgelser og statistikker om velfærdsydelse, som skal medvirke til, at der sker en positiv udvikling i kommunernes praksis.

Kommunerne har pligt til at indsende oplysninger til Ankestyrelsen til brug for praksisundersøgelser, spørgeskemaundersøgelser og statistikker. Hvilke oplysninger, der skal indberettes, ses af kapitel 11. Indberetningerne giver styrelsen mulighed for blandt andet at undersøge, hvordan nye lovændringer slår igennem.

Dokumentation som forudsætning for evaluering og forskning

Dokumentation gør det ligeledes muligt at evaluere de

sociale indsatser og dermed udvikle og forbedre det sociale arbejde.

Evaluering kan forstås som et systematisk tilbageblik på, hvordan en indsats fungerer. Når man evaluerer, får man mulighed for at udvikle og justere indsatsen, så den kan fungere bedre fremover. I praksis bør man, når en indsats sættes i værk, straks overveje, hvordan man sikrer tilstrækkelig dokumentation til brug for evalueringen (Bundesen og Falcher, 2008).

En evaluering kan anvendes både i forhold til mere generel viden om indsatsers anvendelighed og på det konkrete sagsniveau.

For de politiske og administrative ledere vil der være interesse i en mere generel evaluering, der dokumenterer overensstemmelsen mellem de lovbestemte mål og krav, kommunens politikker og strategier og den administrative udmøntning heraf. Evalueringen giver dem ligeledes et overordnet billede af de udsatte børn, unge og deres familier, af kommunen og kommunernes indsatser samt af effekten af kommunens indsats. Der ved kvalificeres de overordnede beslutninger og prioriteringen af ressourcerne i kommunen.

På sagsniveau vil evalueringen være et redskab for den enkelte sagsbehandler til løbende at dokumentere og evaluere de iværksatte indsatser i forhold til det enkelte barn og familie. Sagsbehandleren har gennem den børnefaglige undersøgelse erhvervet sig en vigtig viden om barnets og familiens forhold og har i forbindelse

med handleplanen gjort sig grundige overvejelser om, hvilken indsats der vil være den bedste i forhold til barnet og familien. Evalueringen vil her kunne give vigtig viden om, i hvilken udstrækning den valgte indsats rent faktisk er den rigtige for barnet og om den bidrager til, at barnet udvikler sig positivt indenfor de områder, som den børnefaglige undersøgelse og handleplanen har afdækket. Denne viden vil ikke alene være vigtig i forhold til den løbende justering af handleplanen og deraf følgende forbedring af indsatsen, den vil også kunne kvalificere fremtidige afgørelser og indsatser – både for den enkelte sagsbehandler og i afdelingen.

Den dokumentation, som den enkelte sagsbehandler foretager på sagsniveau, er helt central for at kunne generere viden. Ikke mindst i forbindelse med den børnefaglige undersøgelse, handleplanen og den løbende opfølgning på, om indsatsen har en effekt. Der er tale om viden, som kan anvendes til forskning og undersøgelse, der igen kan medvirke til at udvikle og forbedre processer, præstationer og effekter i socialt arbejde. Se mere om evaluering og forskning i kapitel 16.

Dokumentationssystemer

Hver kommune og hvert enkelt tilbud har dokumentationssystemer. Hos sagsbehandlerne er det journalen, den børnefaglige undersøgelse, handleplaner og eventuelle opfølgningssystemer. Hos de sociale tilbud er det behandlingsplaner, pædagogiske planer, aktivitetsplaner og magtanvendelsesjournaler.

Journalen

Sagsbehandlerens journal indeholder grundlaget for og alle afgørelser i en børn og ungesag.

En svensk undersøgelse viser, at sagsbehandlerens journaler afspejler den forvaltningsjuridiske og administrative verden, den behandlingsorienterede verden og klienternes verden (Svensson, 2009).

Ifølge Caspersen og Laustsen (2009) er journalen dokumentation af de faktiske omstændigheder og af det retslige grundlag. Journalen er altså:

- Et afgørelsesgrundlag.
- Et retssikkerhedsdokument.
- Et styrings- og kontrolorgan.
- Offentlig hukommelse.
- Et aktivt redskab i den løbende inddragelse af barn, ung og familie.
- Udviklings- og planlægningsmateriale.
- Forskningsmateriale.

DUBU (Digitalisering – Udsatte Børn og Unge)

I DUBU-projektet, som er et fællesoffentligt samarbejde mellem Socialministeriet, KL, KOMBIT og en række kommuner, har man igangsat udviklingen af et it-system til sagsbehandlere, der arbejder med udsatte børn og unge. Udbudsprocessen er blevet overdraget til KOMBIT, som i december 2010 indgik kontrakt med

IBM om levering af DUBU. KOMBIT fungerer som medlem mellem kommunerne og IBM, sådan at kommunerne indgår kontrakt med KOMBIT, som så varetager kontrakten med IBM. DUBU bliver et fagsystem, som guider sagsbehandleren gennem sagsbehandlingsprocessen, så processer og dokumentation understøtter det socialfaglige arbejde og giver rum for socialfaglige vurderinger.

I DUBU er den socialfaglige metode ICS (Integrated Children's System), som er udviklet i England på baggrund af forskningsbaseret viden om børn og unges udvikling. ICS er tilpasset danske forhold efter aftale med det engelske Department of Education. (Læs mere om ICS i kapitel 5).

For sagsbehandlerne betyder anvendelsen af ICS, at sagerne altid har den samme struktur, som bygger på et solidt fagligt grundlag. Det gør det nemmere at overtage sager fra kolleger eller andre kommuner med samme systematik, og det gør det nemmere for nyuddannede at komme i gang med sagsbehandlingen. Den faglige kvalitet betyder desuden, at barnets behov afdækkes mere præcist, hvilket gør det nemmere for kommunen at iværksætte den indsats, der matcher behovet, så revisitation undgås.

Når sagsbehandleren skal indstille til indsatser i DUBU, er prisen synlig, så økonomiovervejelser kan inddrages i sagsbehandlingen, f.eks. ved at lave alternative 'indstillingspakker'.

Værktøjskassen

Arbejdsgange, proceskrav og tidsfrister vil være understøttet i DUBU, sådan at sagsbehandleren dermed får bedre overblik over alle sine sager og kan se, hvad der haster mest. Samtidig giver det større sikkerhed for, at der ikke sker fejl i sagsbehandlingen, og at lovgivningens krav overholdes.

Når sagsbehandleren arbejder i DUBU, opsamles centrale informationer dér, hvor det falder naturligt i sagsbehandlingen. Det betyder, at sagsbehandleren ikke skal lave detektivarbejde i sine sager for at kunne afsende statistik til Ankestyrelsens Anbringelsesstatistik og Danmarks Statistik.

Det reducerer tidsforbruget i det administrative arbejde og giver desuden mere valide data til både kommunal og national ledelsesinformation.

Man kan læse mere om DUBU og ICS på www.dubu.dk.

Forandringskompasset skal dokumentere effekten

Københavns Kommunes Socialforvaltning bruger i et pilotprojekt, som afsluttes foråret 2011, et nyudviklet værktøj, der har fået navnet Forandringskompasset. Med det dokumenterer forvaltningen de forandringer, det sociale arbejde skaber hos borgere i alle aldersgrupper.

Hver borger sit kompas

Det er ambitionen, at enhver borger, der er i berøring med Socialforvaltningen, skal have sit eget kompas, som følger med hans eller hendes sagsmappe. Kompasset skal bruges til at få viden om effekten af de politiske og strategiske beslutninger i forvaltningens såvel som i den enkelte sagsbehandlers arbejde. Pointen er, at det er effekten, der måles og dokumenteres – ikke indsatsen.

Pilotprojektets Forandringskompas er udviklet i et samarbejde mellem centralforvaltningen og medarbejdere og ledere fra myndighedscentre, institutioner og bosteder.

Arbejdet med at udfylde kompasset integreres i de undersøgelser og opfølgninger, som sagsbehandlerne i dag laver på de sociale handleplaner. Det sker i tæt dialog med medarbejdere på institu-

tioner og bosteder. Sammen med den socialfaglige og kvalitative beskrivelse af borgerens situation opnås dermed et standardiseret afsæt og et fælles sprog at tale ud fra. Det gælder både i relation til det politiske niveau og på tværs af de forskellige niveauer i socialforvaltningen og mellem kolleger.

10 dimensioner

Forandringskompasset giver et overblik over borgerens udvikling målt på 10 dimensioner. På hver dimension skal borgeren indplaceres på en skala fra 1 til 10, hvor 1 svarer til en meget bekymrende situation og 10 til en ikke bekymrende situation.

De dimensioner, der måles på, afhænger af, hvilken målgruppe borgeren tilhører. På børneområdet handler en af dimensionerne f.eks. om at måle, om udsatte børn får en bedre skolegang. På børneområdet alene findes tre kompasser opdelt på aldersgrupper, som dog overlapper på en del af dimensionerne. Fælles for alle er, at fokus er rettet mod de overordnede og langsigtede forandringer.

For at være helt sikker på, at alle taler om det samme, når et barn f.eks. scorer 5 på skalaen på en bestemt dimension, er der udarbejdet vejledende eksempler, der kort og præcist beskriver, hvad hvert enkelt skalatrin dækker over. Til hvert vejledende eksempel hører en dybdegående beskrivelse af dimensionen og af hvilke

kendetegn, der afgør, hvor på skalaen vurderingen bør ligge.

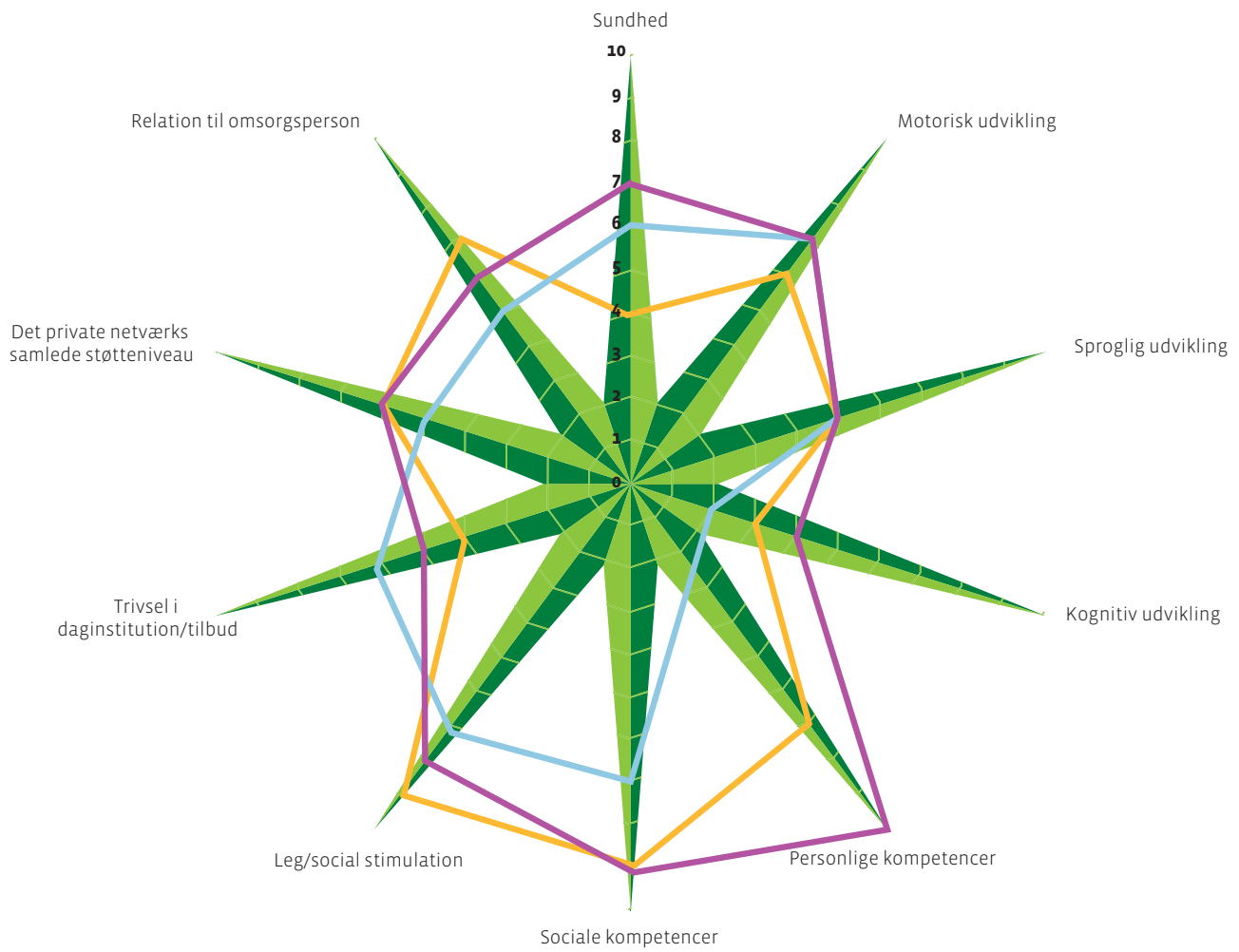
Måling over tid

Når dimensionerne måles gentagne gange over tid, og skalatrinnet hver gang indtegnes i kompasset, vil man kunne iagttage, hvorledes barnets situation på de pågældende områder udvikler sig.

Når barnet er vurderet på de 10 dimensioner, der er relevant for ham eller hende, bliver vurderingen automatisk omsat til en graf, der kan bruges til visuelt at tydeliggøre, om barnet har udviklet sig i den ønskede retning siden sidste vurdering. Det giver et afsæt for at reflektere over kvaliteten – og effekten – af indsatsen.

Et eksempel

På næste side ses et eksempel på et forandringskompasset, som er brugt i forbindelse med en børnefaglig undersøgelse. Under den del af skemaet, der handler om undersøgelsen af barnets udvikling og adfærd, har sagsbehandleren vurderet dimensionen 'sociale kompetencer', hvor den kognitive udvikling er et af 10 målepunkter.

Forandringskompas

Den lille kurve er den nyeste, og kompasset viser, at der er fremgang med hensyn til de personlige kompetencer, den kognitive udvikling og sundhed. Derimod er udviklingen utilfredsstillende med hensyn til relationer til omsorgspersonen, leg/social stimulering samt trivsel i daginstitution. Situationen er status quo på de øvrige målepunkter.

Socialforvaltningen forventer, at Forandringskompasset vil gøre det lettere for kolleger på samme arbejdsplads at tale om effekterne af deres arbejde, at de kan gøre det med langt større præcision end i dag, og at det vil styrke dialogen mellem bestiller og udfører. Forandringskompasset kan nemlig også være med til at sætte ord på de forventninger, der er til den enkeltes udvikling.

Der er indtil videre blevet udviklet Forandringskompasser for otte forskellige borgergrupper, herunder tre grupper som har at gøre med udsatte børn og unge:

- Udsatte børn 0-5-årige.
- Udsatte børn 6-12-årige.
- Udsatte unge 13 år og opefter.

For yderligere information:

Info-side på www.kl.dk – søg på Forandringskompasset.

Mere at vide +

På nettet

www.ast.dk

Ankestyrelsens hjemmeside.

Praksisundersøgelser, anbringelsesstatistikker mv. kan downloades herfra.

www.dubu.dk

Her findes uddybende information om ICS og aktuel status for udviklingen af it-løsningen DUBU.

Litteratur

Barnets velfærd i centrum – ICS Håndbog, Den sociale Højskole i Odense og Den sociale Højskole i København, 2008.

Bernler, G. og L. Johnsson (1993): *Den sociala journalen 1: En studie i akter – dereas struktur och funktion. Rapport 1993:7*. Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.

Bundesen, P. og A. Falcher (red.) (2008): *Dokumentation og evaluering i socialt arbejde*, Columbus.

Caspersen, M. og C. Laustsen (2009): *Systematisk sagsbehandling i børnesager*, UC Vest Press.

Få borgernes medvirken i sagsbehandlingen til at lykkes! Socialministeriet, 2006.
(<http://www.ladk.dk/meddelelser/undersogelse/publikation.pdf>)

Hagelund, B. (2010): *Sagsbehandling i øjenhøjde. Håndbog i offentlig ret*, Akademisk Forlag.

Henriksen, K. (2005): "Forskning i socialrådgiveruddannelsen" i A. Munch (red.): *Forskning og socialt arbejde med udsatte børn og unge – en antologi*, UFC Børn og Unge.

Munch, A. (2005): *Dokumentation – udvikling af metoder til dokumentation af kvalitet og virkning i anbringelsesarbejdet. KABU temahæfte*, UFC Børn og Unge.

Svensson, K., E. Johnsson og L. Laanemets (2009): *Handlingsmæssigt råderum i socialt arbejde*, Akademisk Forlag.

Thorsager, L., I. Christensen og V. Pihl (2006): *Det sociale arbejdes betingelser – om rammer for metodisk socialt arbejde i dag*, Socialforskningsinstituttet.
(http://www.sfi.dk/Files/Filer/SFI/Pdf/Arbejdspapirer/Arbejdspapirer/AP_12_2006.pdf)

Tidligere Anbragtes Bud på Kvalitet i Anbringelse (2003): *Opsummering af drøftelserne på TABUKA's konferencer for tidligere anbragte*. Notat til Socialministeriet, marts 2003.

Uggerhøj, L. (1995): *Hjælp eller afhængighed: En kvalitativ undersøgelse af samarbejde og kommunikation mellem truede familier og socialforvaltningen*, Aalborg Universitetsforlag.

Unge i sikrede institutioner, Teori- og metodecenteret, 2005.

Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier, Vejledning nr. 3 til Serviceloven, Socialministeriet, 2011.

LEDELSE OG STYRING

Lederne på børne- og familieområdet har ansvaret for den daglige drift. Samtidig er det lederens opgave at bidrage til kommunens mere strategiske og langsigtede udvikling ved at give kvalificeret sparring med direktionen. Det gælder også i forhold til de økonomiske rammer.

På det sociale område sidder lederne med opgaver, der vedrører såvel personaleledelse som daglig drift og myndighedsafgørelser af stor betydning for borgerne. Samtidig har en del ledere et overordnet ansvar for driften af en række institutioner og samarbejdet med institutionsledelser, bruger- og borgerråd.

Et gennemgående vilkår for disse opgaver er forandring og udvikling. Lederne spiller en vigtig rolle i forhold til at operationalisere nye forslag som love, regler, økonomi og i forhold til at formulere idéer, forfølge dem og sikre, at de bliver en del af afdelingens procedurer.

Ledernes chefer og politikerne angiver gennem deres forventninger en række vilkår for, hvordan ledelsen kan foregå, og i hvilken retning de ønsker, den pågældende afdeling skal bevæge sig. Forandringer i forvaltninger og afdelinger defineres ofte fra oven via ny lovgivning, besparelser, ny lokalpolitik mv. Lederne påvirker forandringerne gennem handlinger. Der er således en vekselvirkning mellem de opgaver, som skal løses, og den måde, som lederne vælger at løse dem på, som igen virker tilbage på de stillede opgaver (Socialministeriet, 2004 (1)).

Om at lede i en forandringskultur

Det er snarere hovedreglen end undtagelsen i den kommunale hverdag, at der sker uforudsete ting, som går på tværs af iværksatte planer og aktiviteter, og som sætter udviklingsprocesser i stå midlertidigt eller permanent. Det kan være nedskæringer i ressourcer, omstruktureringer af organisatoriske enheder, implementering af ny lovning mv.

Disse uforudsete tiltag – og ledelsens måde at håndtere dem på – er derfor et væsentligt omdrejningspunkt for udvikling og forandring i de sociale forvaltninger. Accepten af dette og andre vilkår er sammen med det ledelsesmæssige beredskab afgørende for, om udviklingsprocessen kan fastholdes.

Lederen skal ikke alene forstå og kommunikere forandringsprocessens vilkår. Lederen skal også have den nødvendige kompetence til at kunne agere, når der opstår problemer, eller hvis situationen ændrer sig. En del af dette beredskab ligger dels i ledelseskulturen, dels i de personlige og ledelsesmæssige kompetencer og den enkeltes ledelsesstil.

Medarbejderinddragelse

Lederen skal inddrage sine medarbejdere i forandrings- og udviklingsprocessen og understøtte en åben diskus-

sionskultur. En del ændringer kommer fra den øverste ledelse enten initieret af centrale ledelsesprocesser eller som led i lovændringer.

Jo tydeligere lederen er i sine udmeldinger om den fremtidige udvikling, jo større er sandsynligheden for, at medarbejderne påtager sig et medansvar i forhold til planlægning og implementering af processen. Medarbejderne er medspillere og har til opgave at bidrage aktivt og konstruktivt til at nå de mål, der sættes.

For lederen er det nødvendigt at

- skabe forståelse for rammer og vilkår,
- synliggøre, hvilke områder medarbejderen har indflydelse på,
- have dialog om idéer, fordele og ulemper til brug for den videre planlægning,
- have dialog om konsekvenser,
- deltage i delprocesser, hvor det er muligt,
- planlægge og gennemføre nødvendig kompetenceudvikling.

Dialog om de forskellige veje til målet og selve tilrettelægnings af processerne er de vigtigste redskaber, når det handler om medarbejdernes engagement og medejerskab. Muligheden for at udvikle og forandre afhænger af, at alle forstår, hvad der skal forandres. Forståelsen fremmes af dialog og løbende samspil mellem leder og medarbejdere. I enhver forandringsproces er det afgørende, at ændringerne opleves som nyttige i forhold til de daglige arbejdsopgaver, og at de er relevante for det faglige og administrative arbejde i forhold til borgerne.

Ledelse i den sociale sektor

For medarbejderne er det ofte det at kunne levere resultater, der betyder noget. Ønsket om at skabe positiv forandring for andre ligger dybt forankret hos medarbejdere i det sociale felt, og det er i sig selv en afgørende motivationsfaktor i arbejdslivet. Lederen skal medvirke til at vedligeholde medarbejdernes arbejdsglæde og lyst til at yde en indsats af høj kvalitet og med faglig stolthed og accept.

De særlige udfordringer, der er forbundet med at lede medarbejdere, hvis profession er rodfæstet i det sociale arbejde, har været genstand for diskussion i forskellige sammenhænge. Nedenstående uddrag er fra Rambøll Managements undersøgelse af kommunernes implementering af retssikkerhedslovens § 4 fra 2004. Undersøgelsen *Mellemlideren som kulturskaber via dialog – og viljen til at ville lede* (Socialministeriet, 2004 (2)) beskriver de særlige udfordringer, der kan være forbundet med ledelse på netop dette område.

Undersøgelsen peger på, at organisationskulturen blandt sagsbehandlere i kommunale socialforvaltninger i overvejende grad er en fagkultur, der er stærkt præget af professionsforestillinger. Denne kultur lader sig ikke så nemt regulere af ledelse, medmindre ledelsen udøves gennem dialog og inddragelse. Mellemlideren – eller lederen – skal således have vilje til at sætte målsætninger for forandring og gennemføre disse i dialog med medarbejderne og med et klart mål for øje. Netop en involverende forandringsledelse er en

vigtig tilgang i en organisationsform, hvor forandring er afhængig af opbakning fra medarbejderne, hvor forandringer er komplekse og multi-facetterede, og hvor behovet for udvikling og forandring ikke er evidenter for alle.

Redskabet er faglige udviklingsforløb for medarbejderne. Forløb, der baserer sig på faglige og tværfaglige refleksioner over egen praksis. Udviklingsforløb kan også tilrettelægges som opfølgning på praksis, hvor eksempelvis det sociale nævn kan undervise, eller der kan holdes dialogmøder med afsæt i kapitler i denne håndbog, i konkrete praksisundersøgelser og eksempler fra sagsbehandling af sager på et specifikt fagområde.

Topledelsens ansvar

Inddragelse, motivation og sammenhæng mellem udvikling og drift indgår som væsentlige elementer i en ledelsesstrategi for forandring. Men ledelse afhænger ikke alene af enkeltpersoner – her mellemlederen – men i lige så høj grad af kulturen i forvaltningen.

Der er ofte en snæver sammenhæng mellem den måde, de øverste ledelseslag leder på, og mellemlederens ledelsesstil. I kommuner, hvor stilen overvejende er kendetegnet ved dialogledelse frem for direktivledelse, findes der samtidig en åben diskussionskultur og en tendens til at se projekterne i større sammenhæng med fokus på udveksling af idéer og informationer på tværs (Socialministeriet, 2004 (1)).

I kommuner, hvor der ledelsesmæssigt er tradition for at arbejde dialogorienteret, har udvikling og fornyelse de bedste vilkår. Skal udvikling og fornyelse have den plads på den kommunale dagsorden, som er nødvendig i forhold til de fremtidige udfordringer, er det nødvendigt, at topledelsen sætter fokus på ledelseskultur – ikke mindst for at sikre kommunens forandringsparathed.

Samspelet mellem topleder, mellemleder og medarbejder om idéudvikling og -implementering er centralt. Det er topledelsens ansvar at skabe en kultur, hvor udvikling har høj prioritet, og hvor vilkårene for at arbejde udviklingsorienteret rent faktisk er til stede på alle niveauer i kommunen.

Fælles praksis – et fælles ansvar

Kvalitet i arbejdet understøttes af en fælles implementerings- og udviklingsorienteret kultur i en afdeling, der er baseret på en fælles praksis og metodebevidsthed.

Den fælles praksis udvikles ved dialog, åbne døre og videndeling samt faglig supervision, sparring og støtte. Udviklingen af den fælles praksis baserer sig på et fælles ansvar for kvaliteten i arbejdet, hvorfor der i dialogen også vil indgå en grad af gensidig faglig tilpasning og kontrol. En fælles praksis skal med andre ord afspejle en fælles kvalitetsforståelse udtrykt i forhold til opgaveløsningen.

Den fælles praksis forudsætter også, at der afsættes

den fornødne tid til dialog, samt at der skabes rum til eftertanke. Gruppe- eller teammøder kan være en central ramme for etableringen af en fælles praksis. De gode gruppe- og teammøder giver plads til både at være proces-, resultat- og læringsorienteret. Det lykkes, når der er en tydelig struktur for møderne med en fælles dagsorden, mødeledelse og prioritering (Styrelsen for Social Service, 2004). Gruppe- og teammøder samt øvrige rammer for udviklingen af den fælles praksis vil der løbende skulle arbejdes med at kvalificere.

Udviklingen af den fælles praksis knytter sig overordnet til den politiske og forvaltningsmæssige definition af, hvad god kvalitet er inden for de givne områder. Herunder defineres og besluttes også, hvilke rammer der gives til at udvikle den fælles praksis indenfor rammerne af gældende lovgivning.

Dokumentation og evaluering som styringsredskab

I kommunerne skal der oparbejdes erfaring i at opstille mål for indsætterne og i at evaluere. Derfor skal der arbejdes systematisk med at opbygge og dele viden om brugernes sociale problemer. Metoder og indsatser skal dokumenteres og evalueres. Århus Kommune har i projektet *Vi skal vide, om vores indsats bidrager til, at brugerne får det bedre!* designet et systematisk grundlag for opsamling af viden om effekten af kommunens iværksatte indsatser. Sammenhæng mellem effektmåling og styring formuleres bl.a. således:

// Fra måling til styring

Socialforvaltningen har særligt fokus på, at måling resulterer i styring. I praksis vil det sige, at der på baggrund af den kvartalsvise målopfølgning (og det årlige målregnskab), skal tages ledelsesmæssige initiativer, der kan føre til en højere grad af målopfølgning. I Socialforvaltningen arbejder man konkret med et koncept kaldet "forklædet", som udgør forvaltningens dialogredskab for mål og målopfølgning. Forklædet opsamler de mest bemærkelsesværdige resultater, som fordrer ledelsesmæssig bevågenhed, drøftelse og handling. Det drejer sig typisk om mål, hvor delmålet ikke er opfyldt, eller hvor der er andre væsentlige problematikker relateret til målet, eller hvor der er grundlag for videndeling og læring fra de bedste.

Den tætte sammenknytning af overordnede strategier og målsætninger i virksomhedsplanen og den effektstyringsmæssige dokumentation i form af systematisk målopfølgning er med til at cementere fokus på strategisk vigtige områder og indsatser. Derudover understøttes samtidig mulighederne for faglig refleksion over resultaterne og decentralt medejerskab til målene (www.godsocialpraksis.dk).

Effektmål, økonomiske overvejelser og budgettal kan naturligt kobles sammen, så indhold og opgørelser kvalificerer og supplerer hinanden.

Grænserne for autonomi og frihed i det sociale arbejde

Medarbejdere på børn og unge-området har tidligere udtrykt bekymring for, at den fælles praksis kunne koste friheden til at anvende de indsatser og metoder, som det faglige skøn tilsiger i en konkret situation. For at mindske risikoen for vilkårlighed har man fra lovgivers side gennem de sidste år i stigende grad fastlagt metoder i selve loven, f.eks. krav til den børnefaglige undersøgelse, til handleplanen og til opfølgning. Hertil kommer, at fremsynede kommuner allerede for år tilbage også ledelsesmæssigt diskuterede grænserne for autonomi og fællesskab for derigennem at opnå en større grad af fælles praksis og fælles ansvarlighed for det faglige niveau.

Det er ledelsens ansvar at skabe rammer og rum, der understøtter fælles praksis. Det indebærer samtidig, at medarbejderne skaber et afbalanceret forhold mellem deres faglige indsigt, autonomien og udviklingen af en fælles praksis til gavn for borgerne.

Ansvar på politisk niveau

Ansaret på det politiske niveau i forbindelse med at udmønte det konkrete arbejde i kommunerne er jævnlige på dagsordenen. Det samme gælder diskussion i de fleste kommunalbestyrelser om det lokale serviceniveau. Fra lovgivers side er der gjort bestræbelser på at forpligte det kommunalpolitiske niveau i forhold til de

forskellige indsatser over for udsatte børn og unge. Hensigten har været at synliggøre politikernes forventninger til, hvordan det konkrete arbejde skal udfolde sig, samt at få politikerne sporet ind på de nødvendige debatter om prioritering.

Kravet til kommunerne om at udarbejde en sammenhængende børnepolitik (§ 19, stk. 2) kom med Anbringelsesreformen. Med Barnets Reform er der indført en ændring, der præciserer, at kommunen som en del af den sammenhængende børnepolitik skal udarbejde en plan for en sammenhængende indsats over for ungdomskriminalitet (§ 19, stk. 3).

Ligeledes blev der i forbindelse med Anbringelsesreformen indsat en hjemmel i loven, som bemyndiger ministeren til at udfærdige en bekendtgørelse, som forpligter landets kommuner til at træffe beslutninger om indhold og udførelse af støtten til børn og unge. En hjemmel til at udarbejde kvalitetsstandarder for sagsbehandlingen. Reelt har disse kvalitetsstandarder dog haft en meget lille betydning i det daglige arbejde i kommunerne. Det har også resulteret i, at hjemmelbestemmelsen blev taget ud af loven pr. 1.1.2011 som et resultat af regeringens afbureaukratiseringsplan.

Som inspiration til, hvordan processen i forbindelse med udformning af en sammenhængende børnepolitik kan tilrettelægges, henvises til Esbjerg kommunes projekt *Mod en sammenhængende børnepolitik i Esbjerg*, som detaljeret beskriver processen fra formulering af de politiske mål til, hvordan de tænkes udmøntet på de forskellige aktørniveauer (se www.godsocialpraksis.dk).

Økonomi som en grundlæggende og kvalificerende faktor for ledelse og sagsbehandlere

For både ledelse og sagsbehandlere er der med Barnets Reform sat fokus på viden om og ansvarlighed i forhold til kommunens budgetter som en integreret del af sagsbehandlerens arbejde.

Det kræver tilvænning hos den rutinerede sagsbehandler at skulle forholde sig til dette vilkår og samtidig at se økonomisk ansvarlighed som en kvalificerende medspiller og ikke som modspiller.

Anderledes er det for nyuddannede rådgivere, der er 'vokset op' med en bevidsthed om, at de økonomiske forhold ikke er i modstrid med muligheden for at træffe kvalificerede valg i forhold til det enkelte barn.

God økonomistyring handler i forlængelse af Barnets Reform om kvalitet i sagsbehandlingen, forstået som gode børnefaglige undersøgelser, gode handleplaner med klare mål, præcise bestillinger af ydelser hos leverandøren af indsatser samt løbende og målrettet opfølgning.

Det er således ikke bare ved valg af indsats, at økonomien kan ses som en kvalificerende faktor. I forbindelse med opfølgning på de enkelte indsatser er det også hensigtsmæssigt at have økonomien for øje. Også det medvirker til at sikre, at barnet løbende får den bedste, mest hensigtsmæssige og tilstrækkelige hjælp. Når

sagsbehandleren opstiller mål for indsatsen i handleplanen, kan formuleringen ses som en slags bestilling til det udførende led på det konkrete stykke arbejde i forhold til barnet. Altså danner formuleringerne udgangspunkt for den behandlingsplan, der udarbejdes i de udførende led – og med udgangspunkt i handleplanen.

Det bedste resultat er naturligvis, når det lykkes at iværksætte præcis den indsats, som hjælper barnet bedst. Dette sker, når fagligheden er i centrum. Derved er god faglighed set ud fra en samlet betragtning også det mest økonomiske. Faglighed og økonomi er altså tæt forbundne.

Muligheder frem for begrænsninger

Arbejdet i kommunerne i forhold til udsatte børn udfolder sig som oftest i dag inden for relativt stramme styringsmæssige rammer. Men det giver samtidig muligheder for personlig og faglig udvikling. Det inkluderer også mulighederne for at medvirke ved den fortsatte organisering og tilrettelæggelse af indsatser i tråd med intentionerne i Barnets Reform.

Det handler grundlæggende om at være kreativ i sit arbejde og at se det som en spændende udfordring at udføre et solidt socialt arbejde inden for de givne rammer – at se muligheder frem for begrænsninger og tage ansvar på alle niveauer.

Mere at vide +

På nettet

www.godsocialpraksis.dk

God Social Praksis er en database, der samler kommunernes bedste eksempler på god praksis. Konkret viden – systematisk og nøgternt beskrevet.

Supplerende litteratur

Greve, C. (red.) (2001): *Offentlig ledelse og styring i bevægelse*, Jurist- og økonomforbundet.

Hansen, S.J. (red.) (2010): *Professionelle i velfærdsstaten*, Hans Reitzel.

Kegan, R. og L.L. Lahey (2010): *Forandring – ja tak! Sådan overvinder du forandringsimmunitet i dig selv og din organisation*, Gyldendal Business.

Klaudi Klausen, K. (2006): *Institutionsledelse – ledere, mellemledere og sjakbajser i det offentlige*, Børsen.

Kousholt, B. (2009): *Forandringsledelse og forandringskommunikation*, Samfundslitteratur.

Kristensen, C.J. og S. Vøxted (2009): *Innovation – medarbejder og bruger*, Hans Reitzel.

Thuesen, F. (2010): *Ledelse og motivation i den offentlige sektor*, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Litteratur

Socialministeriet (2004 (1)): *Dialog til forandring – Sammenfatning af resultater fra projekt Den Gode Dialog – fra ord til handling*.

Socialministeriet (2004 (2)): *Undersøgelse af Retssikkerhedslovens § 4*.

Styrelsen for Social Service, Socialministeriet (2004): *Om Socialforvaltningen – Organisation, læring, forandring – Erfaringer fra projekt socialforvaltning*, Socialministeriet.

Hvordan kan man styrke kvaliteten i socialt arbejde? Det er et emne, der livligt debatteres.

Socialarbejdere skal basere deres arbejde på et solidt vidensgrundlag, så børnene og deres familier får den bedst mulige støtte, og så ressourcerne anvendes bedst muligt. Forholdet mellem forskning og praktisk socialt arbejde er derfor et tema, der optager såvel professionelle socialarbejdere som forskere, politikere og professionsundervisere.

Ønsket om at skabe sammenhæng mellem forskning og praksis afspejles også i Barnets Reform. Reformen er et eksempel på, at lovgivningen tager afsæt i såvel den nyeste forskning som i erfaringerne fra praksis. Forud for fremlæggelsen af lovforslaget udarbejdede SFI en opdateret forskningsoversigt om anbragte børn og unge med henblik på at sikre, at reformen bygger på den nyeste viden (Egelund m.fl., 2009). I forbindelse med udarbejdelsen af lovforslaget har der desuden været dialog med kommuner, organisationer og fagfolk for at inddrage viden og erfaringer fra praksis forud for lovforslaget.

Debatten om udvikling af kvaliteten i praktisk socialt arbejde rejser en række spørgsmål; blandt andet spørgsmålene om, hvordan de socialfaglige medarbejderes praksis og praksiserfaringer kan indgå i forskning, og hvordan forskning kan omsættes til socialfaglig praksis.

I det følgende ses på, hvordan forskningen har indflydelse på lovgivningen, samt hvordan forskning og praksis bedst muligt kan integreres. Kapitlet afsluttes med et eksempel på et samarbejde mellem en kommune og en forskningsinstitution.

Vidensformer og evidens i socialt arbejde

Der er mange definitioner af begrebet viden. En tidlig definition står den græske filosof Aristoteles for. Han talte på den ene side om viden, som er baseret på videnskab, teori og filosofi. På den anden side om viden, som har at gøre med, hvordan mennesker handler i praksis, eller hvad de frembringer.

Der er altså tale om to modsætninger: Noget som er alment eller universelt, og noget som er specifikt og konkret. Noget er teori, noget er praksis. Man bliver ikke nødvendigvis mere handlekraftig af at kende til teori. Men teoretiske refleksioner over og spørgsmål til praksis vil kunne bidrage til at udvikle og underbygge ens professionalitet (Pedersen, 2006).

De sidste ti år har danske forskere, politikere og socialarbejdere diskuteret mulighederne af at basere det sociale arbejde på evidens for at sikre, at de sociale indsatser virker.

Begrebet evidens betyder klarhed. Når man baserer det sociale arbejde på evidens, betyder det kort sagt, at man bruger den aktuelt bedste viden som grundlag for at træffe afgørelser og sætte indsatser i gang.

SFI Campbell (tidligere Nordisk Campbell Center) arbejder med evidens og effektmåling af sociale indsatser. SFI Campbell definerer en evidensbaseret praksis som *en omhyggelig, udtrykkelig og kritisk brug af den aktuelt bedste viden, når der træffes beslutninger om andre menneskers velfærd* (Konnerup, 2005).

Tavs og eksplicit viden

Begreberne tavs viden og eksplicit viden er kendte i det sociale arbejde. Tavs viden betyder viden, som det er vanskeligt at sætte ord på, eller som blot endnu ikke er italesat.

Ikujiro Nonaka og Hirotaka Takeuchi (1995) bruger begreberne eksplicit og tavs viden, når de skal beskrive, hvordan man håndterer viden, og hvordan man kan overføre og udvikle viden.

Tavs viden er vanskelig at håndtere. Den overføres ikke gennem dokumenter og elektroniske systemer. Tavs viden er alt det, man tager for givet, samt alle de ting, man ubevidst gør og tænker. Tavs viden ligger i holdninger, værdier, dagligdagen, rutiner, møder og samtaler. Den form for viden findes kun i hovedet og hænderne

på en person eller en gruppe, og den kan kun erkendes igennem personens eller gruppens adfærd.

Ikke desto mindre spiller tavs viden en stor rolle, når det kommer til udførelsen af en konkret faglig praksis. Tavs viden kan ifølge Nonaka og Takeuchi overføres mellem mennesker gennem socialisering. Her forstået som en proces, hvor personer i en organisation observerer hinandens praksis, bliver en del af samme kontekst og får fælles erfaringer.

EksPLICIT viden er synlig. Den kan eksistere som tekst eller manualer, og den kan gemmes, styres og overføres mellem individer og mellem individ og organisation.

Det sociale arbejdes praksis bygger på både på tavs viden, som er vanskelig tilgængelig for forskningen, og eksplicit viden, som er erhvervet gennem blandt andet uddannelse og ved at inddrage publicerede forskningsresultater.

Når man ønsker at anvende den aktuelt bedste viden, idet man træffer beslutninger om indsatser i det sociale arbejde, er det nødvendigt, at denne viden er eksplicit og let tilgængelig for det praktiske sociale arbejde.

Forfølger man *principperne* bag evidensstanken, bliver det praktiske sociale arbejde i højere grad eksplicit, hvorved det kan formidles, gentages og udvikles både af den enkelte socialarbejder, af kollegerne, organisationen og andre organisationer.

Principperne bag evidensstanken er:

- At være *omhyggelig* i valg af metode og ikke forfalde til rutinetænkning eller ensidige økonomiske argumenter.
- At gøre *udtrykkeligt* rede for mål og indsats i præcise og konkrete beskrivelser.
- At være *kritisk* – det vil sige reflekteret og bevidst i sine valg.
- At være opsøgende og opmærksom på, hvad der er den *aktuelle bedste viden* – både i form af aktuelle forsknings- og evalueringsredskaber, men også på baggrund af gode og dårlige erfaringer, der er rapporteret i udviklingsprojekter i egen eller andre organisationer.

(www.sfi.dk).

Ifølge den svenske Socialstyrelse (www.socialstyrelsen.se) indebærer evidensbaseret socialt arbejde, at tre typer af vidensgrundlag integreres i beslutningsprocesser i det praktiske arbejde:

- Borgernes erfaringer, vurderinger, behov og ønsker.
- De professionelles erfaringer, viden og netværk samt lovgrundlag, lokale retningslinier og etiske principper.
- Forskningens forskellige typer af konklusioner i forhold til, hvordan sociale indsatser virker.

I det sociale arbejde med udsatte børn er den børnefaglige undersøgelse og opfølgningen på handlepla-

nen begge redskaber, der understøtter en eksplicit fremstilling af viden om barnets og familiens behov og om indsatsens resultater i forhold til indsatsens mål.

I det følgende ses på forskellige måder, hvorpå man kan overføre viden mellem forskning og praksis.

Vekselvirkning mellem teori og praksis

Anvendelse af forskning i praksis – tre eksempler på tilgange

Forskning kan bruges både direkte og indirekte i socialt arbejde og kan være relevant på forskellige niveauer.

Forskning kan styrke grundlaget for at træffe afgørelser om indsatser og valg af metoder i indsatsen og derved styrke tilliden til, at der er kvalitet i det sociale arbejde. Forskning kan desuden give betydningsfuld viden, når man skal foretage en politisk beslutning, planlægge administrativt eller udvikle praksis. I forhold til det praksisnære kan forskningen hjælpe til at forstå specifikke problemstillinger hos børn og forældre og dermed bistå i arbejdet med at analysere, vurdere og foretage afgørelser om indsatser.

For at kunne øge brugen af forskning i praksis er det en forudsætning, at der produceres og videreudvikles forskningsbaseret viden på det sociale område. Dernæst skal denne viden gøres forståelig og tilgængelig

for praksis. At have mange forskellige tilgange til viden er af stor betydning, hvis man vil fremme produktionen, videreudviklingen og anvendelsen af forskning i praksis (Nutley m.fl., 2007).

I det følgende præsenteres tre tilgange til implementering af forskning i praksis:

- **Den forskningsanvendende praktikertilgang**

Den enkelte professionelle socialarbejder har selv ansvaret for at holde sig informeret om og omsætte forskningsresultater i praksis. Omsætningen er en lineær proces, som foregår i et samspil mellem forskningsresultater og den enkeltes faglighed, viden og erfaring. Forskningen er det, der giver input til den, som udøver praksis, planlægger efteruddannelse mv. Modellen forudsætter en høj grad af selvjustits i forhold til at holde sig opdateret.

- **Den forankrede forskningstilgang**

I denne tilgang er der fokus på det politiske og administrative niveau frem for på den enkelte professionelle socialarbejder. Forskningsresultater forankres i systemer, processer og standarder og i konkrete arbejdsmetoder. Her er det politikere og ledere, der har ansvaret for at anvende forskningen, som dog fortsat ses som en lineær og instrumentel proces. En række kommuner anvender denne model således, at den faglige konsulent holder sig opdateret og formidler til de professionelle socialarbejdere.

- **Den organisatoriske excellencetilgang**

Denne tilgang har fokus på samarbejde. Ledere, mellemledere og professionelle socialarbejdere samarbejder med forskere fra universiteter eller andre uddannelses- eller forskningsinstitutioner. For alle parter betyder det læring. Og når de involverede fra praksis ikke blot er reduceret til modtagere, men netop er involverede, så bliver forskningsresultaterne for dem mere og andet end blot synlige udtryk for forskning: De bliver en del af praksis.

Transfer – bidrag til implementering af forskning via efter- og videreuddannelse

Spørgsmålet om, hvordan forskning omsættes til praksis, drøftes også inden for undervisningssektoren. Professor Bjarne Wahlgren er en af dem, der har arbejdet med at besvare dette spørgsmål (Wahlgren, 2009). Han bruger begrebet transfer til at illustrere, hvordan professionelle socialarbejdere kan udføre deres arbejde, så der sker en vekselvirkning mellem det, som er baseret på teori, og det, som er baseret på erfaring.

Begrebet transfer henviser til den proces, hvor viden overføres fra en situation til en anden. F.eks. hvordan viden fra et efteruddannelseskursus overføres til praksis. Wahlgren opstiller tre faktorer, som kan fremme transfer. Faktorerne er:

- Personlig motivation.
- Undervisning, der har fokus på anvendelsen af nye metoder og anvendelseskonteksten.

- Arbejdspladsens interesse for tilrettelæggelse af arbejdet, så det bliver muligt at inddrage det lærte i den socialfaglige praksis.

Forudsætninger på arbejdspladsen for transfer er blandt andet, at ny viden kan anvendes direkte i forlængelse af læringsituationen. Der må ikke gå for langt tid, før de nyindlærte metoder omsættes i praksis. Arbejdet må samtidig gerne være tilrettelagt, så det er nødvendigt, at man bruger det, man lige har lært. Andre væsentlige forudsætninger er et understøttende arbejdsmiljø, det kan være i form af opmuntring og feedback fra kollegaer samt en ledelse, som kender til og anerkender nytten af de nye metoder.

Forskellige samspilsformer mellem forskning og praksis

Når der foretages undersøgelser af socialt arbejde, er det ofte forskere udefra, der indsamler og bearbejder data i form af observationer, interviews, spørgeskemaer, statistiske opgørelser osv. Ud over deres faglige kompetencer har eksterne forskere den fordel, at de ikke er involverede i det, der skal undersøges. Som udenforstående har de mulighed for at forholde sig neutralt.

Men som de forskellige tilgange, der er nævnt i det foregående afsnit, viser, kan det være relevant at interessere sig for, hvordan teori og praksis kan spille sammen på forskellige måder. Et tættere samarbejde mellem

forskere og praktikere kunne være et bud på, hvordan viden kan integreres. Som nævnt under de transferfremmende faktorer handler det for eksempel om at sikre et tæt samspil mellem læringsmiljø og anvendelseskontekst. Det handler også om at involvere praksis i selve produktionen af viden, fordi det kan være med til at forankre forskningsresultater i en organisation og dermed fremme en kultur, som efterspørger viden og er indstillet på faglig udvikling.

Der kan altså være fordele ved, at de professionelle socialarbejdere inddrages i forskning. Vel at mærke ikke kun som dem, der individuelt leverer oplysninger og information i form af journaler eller interviews. Men også som aktive deltagere i bearbejdningen og analysen af de indsamlede data.

En undersøgelse kan tilrettelægges som et internt udviklingsarbejde, hvor medarbejderne i *fællesskab* gør egen praksis til genstand for nærmere undersøgelse. Det giver et større *ejerskab* til resultaterne, og det åbner for, at der finder en fælles *faglig læring* sted blandt de involverede medarbejdere gennem undersøgelsesarbejdet.

Begge dele vil understøtte, at de initiativer, som undersøgelsen kunne give anledning til, forankres i organisationen.

Man kan forestille sig forskellige former for udviklingsarbejde:

Mindre lokale evalueringer af indsatser

Mindre projekter, der sættes i værk internt i en organisation, og som fortrinsvis gennemføres af de professionelle socialarbejdere selv, kan give vigtig viden til det daglige socialfaglige arbejde.

Det kan f.eks. være en undersøgelse af virkningerne af en foranstaltning og af, hvilke resultater foranstaltningen giver over en periode. Resultaterne kan findes i sagerne eller ved at interviewe børnene og deres forældre, medarbejdere i de sociale tilbud og samarbejdspartnere, der har kontakt med børnene og forældrene. Man kan også vælge at se på, hvilke målgrupper der har gavn af en given foranstaltning. Et kendskab hertil vil give bedre visitation til og dermed effekt af foranstaltningen. Eller man kan sammenligne resultater fra to ofte anvendte foranstaltninger. Det vil synliggøre, hvornår og til hvad den enkelte foranstaltning egner sig bedst.

Større lokale udviklings- og forskningsprojekter

Man kan også forestille sig større projekter, der kræver en egentlig projektorganisering af opgaven og en erfaren projektleder til at styre processen. I de tilfælde vil det være relevant at supplere med analysemedarbejdere, der hentes i eller uden for organisationen af hensyn til den daglige drift.

Samarbejdsprojekter mellem det praktiske sociale arbejde og forskningsinstitutioner

Gennem årene er der udviklet særlige forskningsmetodiske tilgange, som har fokus på samarbejdet mel-

lem forskning og praksis. I samarbejdet er det vigtigt, at begge parter fungerer selvstændigt, og at der er en balance mellem nærhed og distance. Hvis forskning og praksis bliver for tæt knyttet, kan det hindre, at ny viden opstår. Det er udfordringen at skabe et fælles rum, hvor der er plads til udveksling, udforskning, refleksion og gensidig kritik.

Her følger en kort beskrivelse af tre sådanne tilgange:

- **Praksisforskning**

Praksisforskning er en forskningstilgang, der er baseret på anvendelse af forskningsinspirerede principper, designs og dataindsamlingsmetoder til undersøgelse af praksis med henblik på at kunne svare på spørgsmål, som kan informere praksis (Epstein, 2001). Forskningen sker i tæt samarbejde mellem forsker og praksis og ledes af en forsker.

- **Praktikerforskning**

Praktikerforskning er en metode, hvor praktikerer selv påtager sig forskerrollen og forsker i egen eller andres praksis under vejledning eller ledelse af en uddannet forsker.

- **Aktionsforskning**

Aktionsforskning er en metode, som har et forandringsigte for praksis, og hvor forsker og praksis forpligter sig mod fælles mål (www.aktionsforskning.dk).

Samarbejde mellem uddannelsesinstitutioner og praksis

Endnu en mulighed for støtte til undersøgelser af den lokale praksis er muligheden for at henvende sig til uddannelsesinstitutioner. Her kan kommuner, institutioner med flere, som ønsker at få undersøgt dele af deres praksis, få undersøgt, om der på uddannelsesinstitutionerne er studerende, som ønsker at deltage i et undersøgelsesarbejde som en del af deres opgaver og projekter.

Evidensbaserede programmer i Danmark

Evidensbaserede programmer er endnu en tilgang til vidensbaseret praksis. I Danmark er der i flere kommuner implementeret evidensbaserede programmer, som er sociale indsatser bygget op om konkrete metoder, som forskningen har vist er effektive overfor en bestemt målgruppe, og struktureret på en sådan måde, at man kontinuerligt kan måle, i hvor høj grad den sociale indsats har en effekt.

Et evidensbaseret program er velbeskrevet, så man finder detaljerede retningslinjer for, hvordan socialarbejderen skal agere i forskellige situationer. Der er fokus på, at programmet implementeres grundigt via for det første uddannelse og optræning af socialarbejderen og for det andet ved, at der kontinuerligt sker en opfølgning på, at socialarbejderen anvender metoden som foreskrevet. Denne opfølgning fungerer også som

sparring for socialarbejderen, som dermed løbende kan drøfte den konkrete indsats med en faglig konsulent.

De evidensbaserede programmer er ofte udviklet i USA, og der findes en bred vifte af programmer med anvendelse overfor forskellige målgrupper. Nogle af disse programmer er blevet implementeret i Danmark, heriblandt Parent Management Training (Oregon) (PMTO), Multisystemisk Terapi (MST), De Utrolige År og Multidimensional Treatment Foster Care (MTFC). Programmerne dækker forskellige aldersgrupper og forskellige sværhedsgrader af børn og unges adfærdsvanskeligheder. Programmerne kaldes forældreprogrammer, da de ofte tager udgangspunkt i at styrke forældrenes og netværkets kompetencer til at mestre barnets vanskeligheder.

Servicestyrelsen står for implementeringen og kvalitetssikringen af nogle af disse programmer. For flere programmeters vedkommende foregår der et tæt samarbejde imellem Servicestyrelsen, forskere og de kommunale organisationer, der udfører den sociale indsats. Dette samarbejde kan have til formål at måle, i hvor høj grad programmet er implementeret, og efterfølgende hvad effekten af programmet er.

(www.servicestyrelsen.dk)

Vidensportalen om udsatte børn og unge

For at øge anvendelsen af forskningsbaseret viden i praksis er det en forudsætning, at der produceres og videreudvikles viden på det sociale område. Dernæst skal denne viden gøres forståelig og tilgængelig for praksis. Vidensportalen om udsatte børn og unge, der er en del af Barnets Reform, har det sigte at øge anvendelsen af forskningsbaseret viden i praksis.

Vidensportalen skal bygge bro mellem forskning og praksis ved at gøre det muligt for praktikere på en hurtig og lettilgængelig måde at tilegne sig relevant forskningsbaseret viden. Tillige ved at samle de bedste kommunale eksempler på god praksis og gøre dem tilgængelige, så praktikere kan lære af hinanden. Via eksemplerne kan praktikere hente kvalificeret inspiration og nytænkning, når de skal i gang med en kommunal opgave.

Kyndige fagfolk vurderer efter præmissen om 'aktuelt bedste viden', hvad der indenfor et tema er relevant forsknings- og praksisbaseret viden for praktikere. Vidensportalen giver på den måde et overblik over forskning og praksis på området. Herudover bliver viden og resultater fra forskningsrapporter præsenteret og formidlet på en lettilgængelig måde, så praktikere i en travl hverdag hurtigt kan få indsigt i og tilegne sig relevant forskningsbaseret viden på området.

På Vidensportalen kan man som fagperson finde forsknings- og praksisbaseret viden indenfor relevante

temaer som seksuelle overgreb, slægtsplejefamilier, kriminalitet, familieprogrammer, vold mod børn i hjemmet, efterværn og tidlig indsats. Her er både viden om, hvorvidt en bestemt indsats eller metode virker, men også viden om et problems omfang og karakter, om målgrupper, om tegn og signaler, om sagsbehandlingsprocesser m.m.

Vidensportalen henvender sig til professionelle, der træffer afgørelser om og tilrettelægger indsatser overfor udsatte børn og unge. Det kan være kommunale sagsbehandlere, udviklingskonsulenter og ledere, medarbejdere samt ledere i dag- og døgntilbud og øvrige fagfolk på børn og unge-området. En anden vigtig målgruppe for portalen er medarbejdere på uddannelsesinstitutioner, der arbejder på børne og unge-området.

Portalen opdateres løbende, ligesom der løbende kommer nye temaer og artikler på portalen.

Vidensportalen om udsatte børn og unge: vidensportal.servicestyrelsen.dk

Værktøjskassen

Værktøjskassen præsenterer to eksempler på kvalificering af det sociale arbejde. Det første eksempel beskriver en refleksionsmodel, der bærer navnet Social analyse og handling. Det andet eksempel er en beskrivelse af en model for forskning i egen praksis i samarbejde med en forskningsinstitution. Modellen beskriver kort baggrund, formål, et eksempel på et af projektets tiltag samt resultaterne.

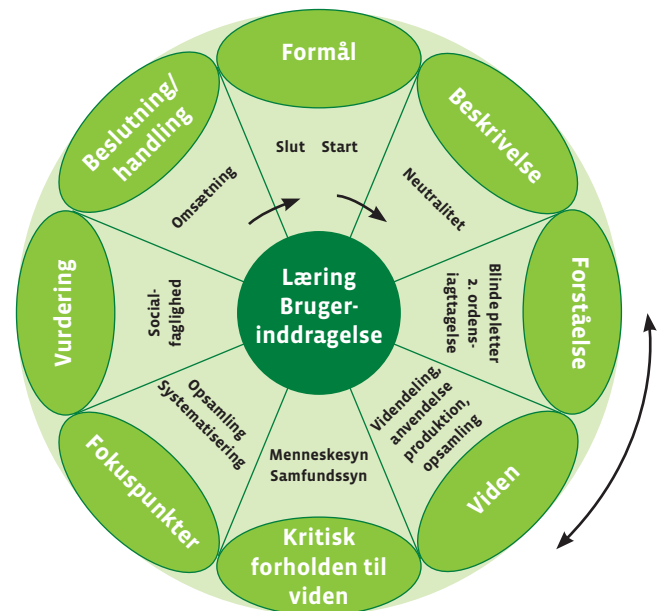
Social analyse og handling

Ofte er der fokus på resultaterne af det sociale arbejde, når indsatsen skal dokumenteres, evalueres og kvalificeres. Det kan dog være en forenklet tilgang. De processer, der fører frem til resultaterne, styres blandt andet af de professionelle socialarbejders faglige vurderinger. På den baggrund kan der, blandt andet gennem aktivt arbejde med socialarbejderens faglige vurdering ved hjælp af faglig refleksion, ske en kvalificering af arbejdet.

Faglig refleksion kan understøttes på forskellig vis, og her præsenteres kort et redskab til faglig refleksion: Social analyse og handling. Redskabet er uddybende behandlet i bogen *Social analyse og handling* (Almindre m.fl., 2008).

Social analyse og handling har til formål at understøt-

te socialarbejderen i at træffe beslutning om en faglig kvalificeret indsats. Redskabet dikterer ikke anvendelse af bestemte teorier eller metoder, men forudsætter eksplicit brug af teori og forskning sammen med formulerede faglige erfaringer. Hensigten er at understøtte en refleksiv faglighed rettet mod den unikke situation og dermed en unik opgaveløsning.

Forudsætningen er refleksion over og analyse af hver eneste problemstilling og handling. Refleksionsredskabet kan samtidig fungere som et kommunikationsredskab mellem kolleger og samarbejdspartnere og bidrage til at fremme en refleksionskultur.

Redskabet er udviklet til fælles faglig refleksion i et kollegialt forum. Når denne form for refleksion er indarbejdet, kan den også anvendes af den enkelte socialarbejder. Dog mangler den pågældende i den situation de input fra kollegerne, der kan sætte spørgsmålstejn ved antagelser og forforståelser.

Kort gennemgang af redskabet

Formål

Socialarbejderen, som har problemstillingen, lægger frem, hvad formålet er med drøftelsen. Formålet skal erfaringsmæssigt gerne rettes mod forståelse frem for handling, for eksempel: "Hvordan kan jeg forstå en mors afvisning af samarbejde med forvaltningen?"

Beskrivelse

Socialarbejderen beskriver væsentlige faktorer i forhold til problemstillingen. Det er en fordel, hvis hun på forhånd har udarbejdet en faktaseddel, som kollegerne kan have foran sig. En faktaseddel kan downloades på Hans Reitzels Forlags hjemmeside under bogen *Social analyse og handling*.

Forforståelse

Socialarbejderen fremlægger først sin umiddelbare forforståelse, for eksempel: "Jeg tænker, at hun er en løvemor, der vil forsvare sit barn." Kollegerne byder herefter ind med deres forforståelse, eksempelvis: "Vi ser hende som en mor, der er bange for at få sit barn fjernet". Samtidig er det vigtigt at forholde sig til organisationens forforståelse, eksempelvis: "Vi forsøger alt andet end anbringelse."

Viden

Her arbejder kollegerne i fællesskab på at kvalificere deres forståelse af problemstillingen og forforståelserne ved at koble viden på i form af såvel teoretisk som forsknings- og erfaringsbaseret viden. Hvad betyder den viden for problemstillingen?

Kritisk forholde sig til viden

Hvilke samfunds- og menneskesyn rummer den anvendte viden? Hvilke typer af viden har vi anvendt? Er der vidensområder, vi har udeladt, eller som vi primært har trukket på?

Fokuspunkter

På baggrund af gennemgangen i Forforståelse, Viden og Kritisk forholde sig til viden, udvælges analysens fokuspunkter. Hvad står tilbage som relevante og underbyggede forståelseselementer i forhold til problemstillingen?

Vurdering

Med afsæt i fokuspunkterne anvendes disse som ‘skelet’ i en faglig vurdering, hvor den anvendte viden kvalificerer forståelsen af problemstillingen.

Beslutning og handling

Den faglige vurdering omsættes til handling. I første omgang kan handlingen udmærket bestå i at indhente mere viden med henblik på en fornyet faglig refleksion.

Forskning i egen praksis

To socialrådgivere fra Socialcenter Syd i Århus Kommune startede i 2008 efter aftale med ledelsen et praksisforskningsprojekt. Undervejs i projektet trådte en psykolog og en pædagog ind i projektgruppen. Praksisforskningsprojektet blev gennemført i et samarbejde med socialrådgiveruddannelsen i Århus, VIA University College, og dets Praksisforskningsnetværk.

I det følgende beskrives praksisforskningsprojektet, som udføres som et aktionsforskningsprojekt (se ovenfor), meget kort. Der ses på baggrund, det overordnede mål og metoden. Metoden indebærer bl.a., at der sættes udviklingsmål, besluttet handlinger eller aktioner, som kan føre til målet, og at der ses på, om aktionsmålet nås.

Baggrund – væk fra plejer

Udgangspunktet for projektet var en oplevelse af, at indsatsen i forhold til socialt belastede familier kunne forbedres. Indsatserne blev i for høj grad udformet ‘som vi plejer’.

Mål

Målet var, at indsatserne skulle drives af faglige indsigter om de sociale problemer i de enkelte familier.

Metode

Projektet blev gennemført som et aktionsforskningsprojekt, hvor de professionelle socialfaglige medarbejdere og en medarbejder fra forskningsinstitutionen arbejdede mod det fælles mål.

En række medarbejdere fra praksis blev interviewet. Dernæst blev der gennemført et idéværksted med alle medarbejdere, som gav input til udviklingsmål samt til, hvad socialarbejderne kunne gøre for at løse problemet (hvilket også kan kaldes aktioner).

Praksisforskningsprojektets udviklingsmål

Udvikling af samarbejdet mellem Socialcenter Syds myndighedsområde og foranstaltningsområde med henblik på at øge den fælles faglige kreativitet og herigennem optimere anvendelsen af de eksisterende ressourcer.

Eksempel på aktion, som skal føre til at udviklingsmålet nås:

Fokus på samarbejde

En af projektets aktioner bestod i, at foranstaltningsmedarbejderne i en forsøgsperiode blev inviteret til at deltage i myndighedsrådgivernes faglige refleksionsmøder med Social analyse og handling (se Værktøjskassen i dette kapitel).

Formål med aktion

Formålet var at udvikle en fælles problemforståelse og at øge vidensdelingen blandt de professionelle med henblik på at styrke den faglige kreativitet og udvikle indsatser, der kunne modsvare den enkelte families behov.

Evaluerings af aktion

Evalueringen viste, at myndighedsrådgiverne vurderede, at arbejdet med faglig refleksion var udbytterigt. Det bidrog til, at problemforståelsen blev udfoldet, det øgede vidensgrundlaget og skabte et bedre grundlag for at beslutte indsatser, der modsvarer familiens behov. Samtidig styrkedes den faglige argumentation og dokumentation i sagen, og grundlaget for en mere kvalificeret journalføring blev forbedret.

Det, at foranstaltningsmedarbejderne deltog, så ud til at fremme det tværfaglige samarbejde. Den faglige fælles refleksion støttede udviklingen af en fælles og mere udfoldet problemforståelse og skabte et grundlag for

beslutninger om indsats og metoder, der bedre kan harmonere med den enkelte families behov.

Samtidig tydeliggjorde foranstaltningsmedarbejdernes deltagelse, at der var behov for at udvide den faglige refleksion ved at inddrage teori og forskning samt generaliserede faglige erfaringer. Det var ikke tilstrækkeligt at reflektere på baggrund af konkrete informationer om og erfaringer med den enkelte familie.

Mere at vide +

På nettet

www.aktionsforskning.dk

Dansk Aktionsforsknings Netværks hjemmeside

www.akf.dk

Hjemmeside for Anvendt kommunal forskning, hvorfra der kan downloades forskningsrapporter. AKF har en forskningsenhed, som beskæftiger sig med børn og unge.

www.campbellcollaboration.org

Det internationale Campbell samarbejde. Siden er på engelsk. Indeholder bibliotek med to store emneopdelte databaser. I den ene er der samlet ca. 12.000 lodtrækningsforsøg eller lodtrækningslignende forsøg om blandt andet velfærdsområdet. Derudover er der links til videnskabelige netværk mv.

www.sfi.dk

Social Forsknings Institutttet – Det Nationale Forskningscenter for Velfærds hjemmeside.

Centret har til formål at styrke integrationen af forskning, politik og praksis på det sociale område.

Her findes SFI Campbells egen systematiske forskningsoversigter, databasen SORO (Systematic Reviews from Other relevant Organisations), artikler om evidensbaseret socialt arbejde mv.

Desuden kan SFI's egne forskningsrapporter downloades.

www.vidensportalen.servicestyrelsen.dk

Vidensportalen lanceres af Servicestyrelsen og indeholder viden om udsatte børn og unge. Portalen er i færd med at blive opbygget.

Litteratur

Alminde, R., K. Henriksen, L.C. Nørmark og M. Stevnsgaard Andersen (2008): *Social analyse og handling – et refleksionsredskab i socialt arbejde*, Hans Reitzels Forlag.

Appel, M. (2010): *Nye horisonter i socialt arbejde. En refleksionsteori*, Akademisk Forlag.

Bryderup, I.M. (red.) (2008): *Evidence Based and knowledge Based Social Work*, Danish School of Education, Aarhus University Press.

Christensen, E. og T. Egelund (2002:10): *Børnesager. Evaluering af den forebyggende indsats*, Socialforskningsinstituttet.

Dahler-Larsen, P. og H.K. Krogstrup (2003): *Nye veje i evaluering*, Systime Academic.

Egelund, T., P. Christensen, T.B. Jakobsen, T. Jensen og R. Olsen (2009): *Anbragte børn og unge – En forskningsoversigt*, SFI 09:24.

Egelund, T. (1997): *Beskyttelse af barndommen. Socialforvaltningernes risikovurderinger og indgreb*, Hans Reitzels Forlag.

Egelund, T. (2002): "Magtudøvelse i børneforsorgen" i M. Järvinen, J.E. Larsen og N. Mortensen (red.) (2002): *Det magtfulde møde mellem system og klient*, Århus Universitetsforlag.

Epsen, F., B.R. Hansen og D. Justesen (2004): *Dialog til forandring*, Center for Forskning i Socialt Arbejde.

Ertmann, B. m.fl. (2005): *En Børneforvaltning og dens brugere*, Teori- og metodecentret.

Højlund, P. og S. Juul (2005): *Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde*, Hans Reitzel.

Keiser, L. og M.A. Lund (1996): *Supervision og konsultation*, Socialpædagogisk Bibliotek.

Krogsstrup, H.K. og S. Kristiansen (2003): *Deltagende observation*, Hans Reitzels Forlag.

Larsen, P.D. (2008): *Kvalitetens beskaffenhed*, Syddansk Universitetsforlag.

Nonaka, I. og H. Takeuchi (1995): *The Knowledge Creating Company: How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation*, Oxford Univ Press.

Nutley, S.M., I. Walter og H.T.O. Davies (2007): *Using Evidence: How research can inform public services*, Policy Press.

Pedersen, C. (2006): "Vidensformer" i B. Hørdam og C. Pedersen (red.) (2006): *Vidensformer – Pædagogik – Sundhed*, Gads Forlag.

Sørensen, T. (2001): *Forståelse og praksis i børnesager, Projekt Socialforvaltning*, Socialministeriet.

Rieper, O. og H.F. Hansen (2007): *Metodedebatten om evidens*, AKF Forlaget.

Wahlgren, B. (2009): *Transfer mellem uddannelse og arbejde*, Nationalt Center for Kompetenceudvikling. (http://www.dpu.dk/everest/Publications/Subsites/NCfK/Resultater/20090831113850/CurrentVersion/NCfK_Transfer_final.pdf)

Wahlgren, B. (2010): *Voksnes lærerprocesser*, Akademisk Forlag.

Bilag 1

Lov om ændring af lov om social service, lov om retssikkerhed og administration på det sociale område og forældreansvarsloven

(Barnets Reform)

VI MARGRETHE DEN ANDEN, af Guds Nåde Danmarks Dronning, gør vitterligt:
Folketinget har vedtaget og Vi ved Vort samtykke stadfæstet følgende lov:

§ 1

I lov om social service, jf. lovbekendtgørelse nr. 941 af 1. oktober 2009, som ændret bl.a. ved § 2 i lov nr. 316 af 28. april 2009 og § 1 i lov nr. 551 af 26. maj 2010 og senest ved lov nr. 552 af 26. maj 2010, og som ændres ved § 1 i det af Folketinget den 4. juni 2010 vedtagne forslag til lov om ændring af lov om social service. (Skærpelse af reaktionsmuligheder over for kriminalitetstruede børn og unge), foretages følgende ændringer:

1. I § 11 indsættes efter stk. 2 som nyt stykke:
»Stk. 3. Kommunalbestyrelsen skal, når det anses for at være af væsentlig betydning for et barns eller en ungs særlige behov for støtte, tilbyde

1) konsulentbistand til børn, unge og familier med hensyn til børn eller unges forhold og
2) rådgivning om familieplanlægning.«
Stk. 3-5 bliver herefter stk. 4-6.

2. I § 14, stk. 1, ændres »§ 67, stk. 1-3« til: »§ 66, nr. 1 og 2, jf. § 142, stk. 1, nr. 1, § 66, nr. 5 og 6«, og »og § 142, stk. 1, 4 og 5,« udgår.

3. I § 44 indsættes efter »§ 83«: », § 84, stk. 1,«.

4. I § 45, stk. 1, ændres »og 8« til: »og 7«.

5. § 46 affattes således:

»§ 46. Formålet med at yde støtte til børn og unge, der har et særligt behov herfor, er at sikre, at disse børn og unge kan opnå de samme muligheder for personlig udvikling, sundhed og et selvstændigt voksenliv som deres jævnaldrende. Støtten skal ydes med henblik på at sikre barnets eller den unges bedste og skal have til formål at

- 1) sikre kontinuitet i opvæksten og et trygt omsorgsmiljø, der tilbyder nære og stabile relationer til voksne, bl.a. ved at understøtte barnets eller den unges familiemæssige relationer og øvrige netværk,
- 2) sikre barnets eller den unges muligheder for personlig udvikling og opbygning af kompetencer til at indgå i sociale relationer og netværk,

- 3) understøtte barnets eller den unges skolegang og mulighed for at gennemføre en uddannelse,
- 4) fremme barnets eller den unges sundhed og trivsel og
- 5) forberede barnet eller den unge til et selvstændigt voksenliv.

Stk. 2. Støtten skal være tidlig og helhedsorienteret, så problemer så vidt muligt kan forebygges og afhjælpes i hjemmet eller i det nære miljø. Støtten skal i hvert enkelt tilfælde tilrettelægges på baggrund af en konkret vurdering af det enkelte barns eller den enkelte unges og familiens forhold.

Stk. 3. Støtten skal bygge på barnets eller den unges egne ressourcer, og barnets eller den unges synspunkter skal altid inddrages med passende vægt i overensstemmelse med alder og modenhed. Barnets eller den unges vanskeligheder skal så vidt muligt løses i samarbejde med familien og med dennes medvirken. Hvis dette ikke er muligt, skal foranstaltningens baggrund, formål og indhold tydeliggøres for forældremyndighedsindehaveren og for barnet eller den unge.«

6. I § 48, stk. 1, indsættes efter »52,«: »52 a,«.

7. I § 48, stk. 1, ændres »§ 65, stk. 2 og 4« til: »§ 65, stk. 2 og 3«.

8. Overskriften før § 49 og § 49 ophæves.

9. Efter § 49 indsættes:

»Udveksling af oplysninger i det tidlige eller forebyggende arbejde

§ 49 a. Skole, skolefritidsordning, det kommunale sundhedsvæsen, dagtilbud, fritidshjem og myndigheder, der løser opgaver inden for området for udsatte børn og unge, kan indbyrdes udveksle oplysninger om rent private forhold vedrørende et barns eller en ungs personlige og familiemæssige omstændigheder, hvis udvekslingen må anses for nødvendig som led i det tidlige eller forebyggende samarbejde om udsatte børn og unge.

Stk. 2. Udveksling af oplysninger efter stk. 1 til brug for en eventuel sag, jf. kapitel 11 og 12, om et konkret barn eller en ung kan ske én gang ved et møde. I særlige tilfælde kan der ske en udveksling af oplysninger mellem de myndigheder og institutioner, der er nævnt i stk. 1, ved et opfølgende møde.

Stk. 3. Selvejende eller private institutioner eller friskoler, som løser opgaver for de myndigheder, der er nævnt i stk. 1, kan indbyrdes og med de myndigheder og institutioner, der er nævnt i stk. 1, udveksle oplysninger i samme omfang som nævnt i stk. 1.

Stk. 4. De myndigheder og institutioner, der efter stk. 1-3 kan videregive oplysninger, er ikke forpligtede her til.«

10. Før § 50 indsættes som overskrift:

»Børnefaglig undersøgelse«

11. § 50, stk. 1, 2. pkt., ophæves, og i stedet indsættes: »Undersøgelsen, der betegnes som en børnefaglig undersøgelse, gennemføres så vidt muligt i samarbejde med forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 15 år. Undersøgelsen skal gennemføres så

skånsomt, som forholdene tillader, og må ikke være mere omfattende, end formålet tilsiger.«

12. I § 50, stk. 2, indsættes efter »der«: », medmindre konkrete forhold betyder, at et eller flere af nedenstående numre ikke er relevante i forhold til det pågældende barn eller den unge.«

13. I § 50, stk. 4, 2. pkt., udgår », jf. § 49«.

14. § 50, stk. 5, ophæves.
Stk. 6-8 bliver herefter stk. 5-7.

15. I § 50, stk. 6, der bliver stk. 5, indsættes efter 1. pkt.: »Hvis der er iværksat foranstaltninger sideløbende med, at undersøgelsen gennemføres, jf. § 52, stk. 2, skal der desuden tages stilling til, om disse foranstaltninger skal videreføres.«

16. I § 50, stk. 8, der bliver stk. 7, indsættes som 2. pkt.: »En undersøgelse kan gennemføres som én samlet undersøgelse for flere børn i familien, dog således at der tages højde for børnenes individuelle forhold.«

17. § 50, stk. 9, ophæves.
Stk. 10 bliver herefter stk. 8.

18. I § 52, stk. 1, indsættes efter 1. pkt.: »Kommunalbestyrelsen skal vælge den eller de foranstaltninger, som bedst kan løse de problemer og behov, der er afdækket gennem den børnefaglige undersøgelse efter § 50.«

19. I § 52, stk. 1, ændres »nr. 8« til: »nr. 7«.

20. § 52, stk. 2, affattes således:
»Stk. 2. Støtte efter stk. 3 kan kun iværksættes efter gennemførelse af en børnefaglig undersøgelse, jf. § 50. Hvis særlige forhold taler herfor, kan der dog iværksættes foreløbig eller akut støtte efter stk. 3 sideløbende med undersøgelsen.«

21. § 52, stk. 3, nr. 1, affattes således:
»1) Ophold i dagtilbud, fritidshjem, ungdomsklub, uddannelsessted el.lign.«

22. I § 52, stk. 3, nr. 4, ændres »4 og 5« til: »5 og 6«.

23. § 52, stk. 3, nr. 5, affattes således:
»5) Aflastningsordning, jf. § 55, i en plejefamilie, kommunal plejefamilie eller netværksplejefamilie eller på et opholdssted eller en døgninstitution, jf. § 66, nr. 1-3, 5 og 6.«

24. § 52, stk. 3, nr. 6, ophæves.
Nr. 7-10 bliver herefter nr. 6-9.

25. I § 52, stk. 3, nr. 7, der bliver nr. 6, ændres »og« til: »eller«.

26. § 52, stk. 4 og 5, ophæves.
Stk. 6 bliver herefter stk. 4.

27. I § 52, stk. 6, der bliver stk. 4, ændres »7 eller 10, og stk. 4 og 5« til: »6 eller 9, og § 52 a«.

28. Efter § 52 indsættes:

»§ 52 a. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om at yde økonomisk støtte til forældremyndighedsindehaveren, når det må anses for at være af væsentlig betydning af hensyn til et barns eller en ungs særlige behov for støtte, jf. dog stk. 2. Der kan ydes økonomisk støtte til:

- 1) Udgifter i forbindelse med konsulentbistand efter § 11, stk. 3.
- 2) Udgifter i forbindelse med foranstaltninger efter § 52, stk. 3, hvis støtten erstatter en ellers mere indgribende og omfattende foranstaltning efter § 52, stk. 3.
- 3) Udgifter, der bevirker, at en anbringelse uden for hjemmet kan undgås, eller at en hjemgivelse kan fremskyndes.
- 4) Udgifter, der kan bidrage til en stabil kontakt mellem forældre og barn under barnets anbringelse uden for hjemmet.
- 5) Udgifter i forbindelse med prævention.

Stk. 2. Støtte efter stk. 1, nr. 1 og 2, kan kun ydes, når forældremyndighedsindehaveren ikke selv har tilstrækkelige midler til det.«

29. I § 53 og § 54, stk. 1, § 58, stk. 1, nr. 4, stk. 2 og 3, § 68, stk. 4, nr. 3, og stk. 5, § 68 a, stk. 1, § 69, stk. 4, der bliver stk. 3, § 140, stk. 6, og § 159, 1. og 2. pkt., ændres »§ 52, stk. 3, nr. 8« til: »§ 52, stk. 3, nr. 7«.

30. I § 54 indsættes efter stk. 1 som nyt stykke:
»Stk. 2. Under barnets eller den unges anbringelse uden for hjemmet efter § 52, stk. 3, nr. 7, skal kommunalbestyrelsen træffe afgørelse om støtte til forældrene ef-

ter stk. 1, efter § 52, stk. 3, eller efter anden lovgivning. Støtten skal så vidt muligt medvirke til at løse de problemer, som har været årsag til anbringelsen med henblik på at støtte forældrene i at varetage omsorgen for barnet eller den unge ved en eventuel hjemgivelse eller i samvær med barnet eller den unge under anbringelsen. Kommunalbestyrelsen skal fastsætte en særskilt plan for støtten til forældrene.«

31. I § 55, stk. 1, ændres »8, og efter § 76, stk. 3, nr. 1 og 4« til: »7, og efter § 76, stk. 3, nr. 1 og 3«.

32. I § 56, 1. pkt., ændres »§ 52, stk. 3, nr. 1, 6 og 7« til: »§ 52, stk. 3, nr. 1 og 3, for så vidt angår behandling af barnets eller den unges problemer, og nr. 6«.

33. I § 57 a, stk. 4, ændres »7 og 10« til: »6 og 9«.

34. I § 57 b, stk. 3, nr. 1, og stk. 7, ændres »7, 9 eller 10« til: »8 eller 9«.

35. I § 59 ændres »indeholde en redegørelse for« til: »omfatte«.

36. I § 59 ophæves nr. 1-3, og i stedet indsættes:
»1) den børnefaglige undersøgelse, jf. § 50, herunder beskrivelsen af, at betingelserne i § 58 anses for opfyldt, og af de ressourcer hos barnet, familien og netværket, som kan bidrage til at klare vanskelighederne under anbringelsen, jf. § 50, stk. 6,«

Nr. 4 og 5 bliver herefter nr. 2 og 3.

37. I § 62, stk. 6, ændres »§ 65, stk. 4« til: »§ 65, stk. 3«.

38. I § 64, stk. 1, ændres »§ 68, stk. 3« til: »§ 68, stk. 2«.

39. § 65 med tilhørende overskrift affattes således:
»Ankestyrelsens beføjelser uden klage

§ 65. Ankestyrelsen kan af egen drift tage sager om særlig støtte til børn og unge op, når det må antages, at en kommunalbestyrelse i en konkret sag ikke har foretaget de fornødne sagsbehandlingsskridt eller ikke har truffet de fornødne afgørelser i overensstemmelse med barnets eller den unges bedste. Ankestyrelsen kan da pålægge kommunalbestyrelsen at foretage de fornødne sagsbehandlingsskridt eller at træffe de fornødne afgørelser.

Stk. 2. Hvis der er behov for foranstaltninger efter §§ 52 eller 52 a og kommunalbestyrelsen undlader at iværksætte disse i fornødent omfang, kan Ankestyrelsen selv træffe en foreløbig afgørelse om foranstaltninger.

Stk. 3. Ankestyrelsen kan endvidere selv træffe afgørelse efter §§ 51, 58, 63 og 68 a.

Stk. 4. Ankestyrelsen kan pålægge kommunalbestyrelsen at gennemføre afgørelser efter stk. 1-3 og kan desuden bestemme, at afgørelserne skal gennemføres inden for en nærmere angivet tidsfrist, når det må anses for nødvendigt af hensyn til barnets eller den unges bedste.

Stk. 5. Hvis borgere, fagpersoner eller andre har grund til at antage, at kommunalbestyrelsen ikke har foretaget eller truffet de i loven foreskrevne fornødne sagsbehandlingsskridt eller afgørelser i overensstemmelse

med barnets eller den unges bedste, kan disse underrette Ankestyrelsen. Ankestyrelsen vurderer herefter, om der er grundlag for at tage sagen op efter stk. 1.«

40. I § 66 indsættes efter nr. 1 som nyt nummer:
»2) Kommunale plejefamilier, jf. § 142, stk. 1,«
Nr. 2-5 bliver herefter nr. 3-6.

41. I § 66, nr. 3, der bliver nr. 4, ændres »stk. 4« til: »stk. 6«.

42. I § 66, nr. 4, der bliver nr. 5, ændres »stk. 5« til: »stk. 7«.

43. I § 68, stk. 4, nr. 2, ændres »5, 6 eller 7« til: »5 eller 6«.

44. I § 68 indsættes efter stk. 12 som nye stykker:
»*Stk. 13.* Hvis en ung i alderen 18 til 22 år, der har været anbragt indtil sit fyldte 18. år, eller som har haft en fast kontaktperson indtil sit fyldte 18. år, skifter opholdskommune, skal den hidtidige opholdskommune forud for skiftet oversende den unges reviderede handleplan, jf. stk. 12, til den nye opholdskommune. Oversendelse af handleplanen skal ske med samtykke fra den unge og forældremyndighedsindehaveren.

Stk. 14. Den nye opholdskommune skal inden 30 dage fra modtagelsen træffe afgørelse om, hvorvidt den unge har behov for støtte efter § 76, og i givet fald træffe afgørelse om, hvilke foranstaltninger der skal iværksættes. Hvis der iværksættes støtte efter § 76, skal der udarbejdes en ny handleplan, jf. § 140.«

45. Efter § 68 a indsættes:
»Kommunens opgaver i forbindelse med anbringelsen

§ 68 b. Kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse om valg af konkret anbringelsessted i overensstemmelse med handleplanen, jf. § 140. Samtidig med valg af anbringelsessted skal der tages stilling til barnets eller den unges skolegang. Er anbringelsesstedet beliggende i en anden kommune end barnets eller den unges opholdskommune, har opholdskommunen pligt til at underrette den stedlige kommune forud for anbringelsen.

Stk. 2. Ved valg af anbringelsessted skal kommunen vælge det anbringelsessted, som bedst kan imødekomme barnets eller den unges behov. Kommunen skal lægge vægt på anbringelsesstedets mulighed for at tilbyde nære og stabile voksenrelationer og herunder vurdere, om en anbringelse i en plejefamilie, jf. § 66, nr. 1-3, er mest hensigtsmæssig.

Stk. 3. Hvis barnet eller den unge har søskende, der er anbragt uden for hjemmet, skal kommunalbestyrelsen vælge samme anbringelsessted, medmindre de øvrige søskendes eller barnets eller den unges behov eller andre væsentlige forhold taler imod dette.

Stk. 4. Forud for anbringelsen skal kommunalbestyrelsen hjælpe barnet eller den unge med at finde en person i barnets eller den unges familie eller netværk, som kan udpeges til at være dennes støtteperson under anbringelsen. Kommunen kan efter behov dække støttepersonens udgifter til telefon, transport og lign.«

46. § 69, stk. 1, ophæves.

Stk. 2-5 bliver herefter stk. 1-4.

47. I § 69, stk. 2, der bliver stk. 1, indsættes efter »jf.« »§ 70, stk. 2, og«.

48. I § 69 indsættes som stk. 5:

»*Stk. 5.* Kommunalbestyrelsen skal, inden der træffes afgørelse om ændret samvær samt afgørelse om hjemgivelse eller ændret anbringelsessted, indhente udtalelse fra det aktuelle anbringelsessted til belysning af sagen.«

49. I § 70, stk. 1, 2. pkt., ændres »12 måneders« til: »6 måneders«.

50. § 70, stk. 1, 3. og 4. pkt., ophæves.

51. I § 70 indsættes efter stk. 1 som nyt stykke:

»*Stk. 2.* Ved anbringelse uden for hjemmet skal vurderingen af indsatsen efter stk. 1 og af behovet for revision af handleplanen ske på baggrund af det løbende tilsyn med barnet eller den unge, jf. § 148, stk. 1, og efter kontakt med forældremyndighedsindehaveren. Tilsynet efter § 148, stk. 1, skal omfatte mindst to årlige tilsynsbesøg på anbringelsesstedet, hvor kommunen taler med barnet eller den unge. Samtalen skal så vidt muligt finde sted uden tilstedeværelse af ansatte fra anbringelsesstedet. Vurderingen skal omfatte en stillingtagen til, hvorvidt andre forhold end de hidtil beskrevne, jf. § 140, er relevante, og i så fald skal disse indgå i en revideret handleplan.«

Stk. 2 og 3 bliver herefter stk. 3 og 4.

52. I § 70, stk. 3, der bliver stk. 4, ændres »§ 140, stk. 8« til: »§ 54, stk. 1«.

53. § 71, stk. 1, 1. og 2. pkt., ophæves, og i stedet indsættes:

»Barnet eller den unge har ret til samvær og kontakt med forældre og netværk, herunder søskende, bedsteforældre, øvrige familiemedlemmer, venner m.v. under anbringelsen uden for hjemmet. Kommunalbestyrelsen skal under hensyntagen til barnets eller den unges bedste sørge for, at forbindelsen mellem barnet eller den unge og forældrene og netværket holdes ved lige. Ved tilrettelæggelse af samværet, skal der lægges vægt på, at barnet eller den unge også på længere sigt har mulighed for at skabe og bevare nære relationer til forældre og netværket.«

54. I § 71 indsættes efter stk. 3 som nyt stykke:

»Stk. 4. Stk. 3 finder tilsvarende anvendelse under gennemførelsen af en børnefaglig undersøgelse efter § 50 under ophold på en institution eller indlæggelse på sygehus efter § 51.«

Stk. 4-6 bliver herefter stk. 5-7.

55. I § 72, stk. 1 og 2, og § 73, stk. 1, ændres »15 år« til: »12 år«.

56. I § 72, stk. 1, nr. 7, og § 74, stk. 1, nr. 7, og stk. 4, ændres »§ 69, stk. 4 eller 5« til: »§ 69, stk. 3 eller 4«.

57. I § 72, stk. 1, nr. 8, og stk. 3, § 74, stk. 1, nr. 8, og stk. 3

og 4, § 75, stk. 1, og § 168, stk. 2, indsættes efter »§ 71, stk. 3«: »og 4«.

58. I § 75, stk. 5, 1. og 3. pkt., ændres »Direktøren« til: »Styrelseschefen«, i stk. 6, 1. pkt., ændres »direktøren« til: »styrelseschefens«, og i stk. 6, 2. og 3. pkt., ændres »direktøren« til: »styrelseschefen«.

59. I § 75, stk. 6, § 168, stk. 4, og § 169, stk. 1, ændres »§ 65, stk. 4« til: »§ 65, stk. 3«.

60. I § 76, stk. 1, 1. pkt., ændres »2 og 3« til: »2-5«.

61. I § 76, stk. 1, indsættes som 2. pkt.:

»Hjælpen skal bidrage til en god overgang til en selvstændig tilværelse og herunder have fokus på at understøtte den unges uddannelse og beskæftigelse samt øvrige relevante forhold, f.eks. anskaffelse af selvstændig bolig.«

62. § 76, stk. 2 og 3, ophæves, og i stedet indsættes:

»Stk. 2. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om, at en udpeget fast kontaktperson, jf. § 52, stk. 3, nr. 6, kan opretholdes efter det fyldte 18. år.

Stk. 3. For unge, der er eller var anbragt uden for hjemmet i et anbringelsessted efter reglerne i kapitel 11 umiddelbart inden det fyldte 18. år, kan kommunalbestyrelsen træffe afgørelse om,

1) at døgnophold, jf. § 55, på et anbringelsessted, jf. § 66, opretholdes,

2) at udpege en fast kontaktperson for den unge, jf. § 52, stk. 3, nr. 6,

- 3) at etablere en udslusningsordning, jf. § 55, i det hidtidige anbringelsessted og
- 4) at tildele andre former for støtte, der har til formål at bidrage til en god overgang til en selvstændig tilværelse for den unge.

Stk. 4. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om, at støtte efter stk. 2 og 3 kan tildeles eller genetableres indtil det fyldte 23. år, hvis

- 1) den unge fortryder tidligere at have afvist støtte og behovet fortsat er til stede,
- 2) den unges situation ændrer sig, så der senere opstår et behov for støtte, eller
- 3) støtte er ophørt, jf. stk. 6, og behovet herfor opstår igen.

Stk. 5. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde unge, der umiddelbart inden det fyldte 18. år er eller var anbragt uden samtykke fra forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 15 år, jf. § 58, støtte i form af en kontaktperson frem til det fyldte 23. år. Støtten tilbydes unge, der ikke tilbydes støtte i form af opretholdelse af døgnophold efter stk. 3, nr. 1.«

Stk. 4 og 5 bliver herefter stk. 6 og 7.

63. I § 76, stk. 4, der bliver stk. 6, ændres »2 og 3« til: »2-5«.

64. § 138 ophæves.

65. § 140, stk. 3, 2. pkt., ophæves, og i stedet indsættes:
»Handleplanen skal tage udgangspunkt i resultaterne af den børnefaglige undersøgelse af barnets eller den unges forhold, jf. § 50. Handleplanen skal i forhold til de problemer, der er afdækket i undersøgelsen, indeholde

konkrete mål i forhold til barnets eller den unges trivsel og udvikling i overensstemmelse med det overordnede formål med støtten, jf. § 46. Herudover skal handleplanen for unge, der er fyldt 16 år, opstille konkrete mål for den unges overgang til voksenlivet.«

66. § 140, stk. 6, affattes således:

»Stk. 6. Der kan udarbejdes én samlet handleplan for flere børn i familien. Handleplanen skal i så fald tage højde for børnenes individuelle forhold.«

67. § 142, stk. 1, affattes således:

»Plejefamilier og kommunale plejefamilier for børn og unge, jf. § 66, nr. 1 og 2, skal være godkendt enten

- 1) af kommunalbestyrelsen i den stedlige kommune som generelt egnede eller
- 2) af kommunalbestyrelsen i den anbringende kommune som konkret egnede i forhold til et eller flere nærmere angivne børn eller unge. En sådan godkendelse udelukker som udgangspunkt, at kommunalbestyrelser i andre kommuner kan benytte familien som plejefamilie.«

68. § 142, stk. 3, ophæves, og i stedet indsættes:

»Stk. 3. Den kommunalbestyrelse, der godkender plejefamilien, jf. stk. 1 og 2, skal i forbindelse med godkendelsen sikre, at plejefamilien gennemfører et kursus i at være plejefamilie. Medmindre særlige forhold gør sig gældende, skal kurset være gennemført, inden plejefamilien modtager et barn eller en ung i pleje, og kurset skal som minimum have en varighed svarende til 4 hele kursusdage.

Stk. 4. Den kommunalbestyrelse, der godkender plejefamilien, den kommunale plejefamilie eller netværksplejefamilien, jf. stk. 1 og 2, skal sikre, at plejefamilierne efter anbringelsen løbende gennemfører den fornødne efteruddannelse, herunder kurser, der som minimum svarer til 2 hele kursusdage årligt. Kommunalbestyrelsen skal endvidere sikre den fornødne supervision.

Stk. 5. Den kommunalbestyrelse, der godkender en kommunal plejefamilie, jf. stk. 1, skal sikre, at den kommunale plejefamilie løbende modtager yderligere efteruddannelse og supervision i overensstemmelse med plejeopgavens omfang. Den kommunalbestyrelse, der indgår aftale med en kommunal plejefamilie om en konkret anbringelse, skal i forbindelse med aftalens indgåelse sikre sig, at der er taget stilling til spørgsmål om arbejdsvilkår i overensstemmelse med plejeopgavens omfang.«

Stk. 4-8 bliver herefter stk. 6-10.

69. § 142, stk. 4, der bliver stk. 6, affattes således:

»Stk. 6. Egne værelser, kollegier og kollegielignende opholdssteder, hvor den unge selv råder over sin egen bolig, jf. § 66, nr. 4, skal være godkendt som konkrete egnede i forhold til den pågældende unge af kommunalbestyrelsen i den anbringende kommune.«

70. § 142, stk. 5, der bliver stk. 7, affattes således:

»Stk. 7. Ved afgørelser om optagelse af opholdssteder for børn og unge, jf. § 66, nr. 5, på Tilbudsportalen efter § 14, stk. 2, skal kommunalbestyrelsen eller regionsrådet foretage en vurdering af, om opholdsstedets pædago-

giske målsætning og metoder gør opholdsstedet generelt egnet til at opfylde målgruppens behov, herunder behov for nære, stabile relationer til voksne, opbygning af sociale relationer og netværk, skolegang, sundhed, trivsel og forberedelse til et selvstændigt voksenliv.«

71. § 142, stk. 6, der bliver stk. 8, affattes således:

»Stk. 8. Kommunalbestyrelsens afgørelser efter stk. 1 kan indbringes for det sociale nævn, jf. § 166, stk. 1. Dog omfatter klageadgangen efter stk. 1 ikke kommunalbestyrelsens beslutning om, hvorvidt godkendelsen kan ske som plejefamilie, jf. § 66, nr. 1, eller som kommunal plejefamilie, jf. § 66, nr. 2, eller om, hvorvidt godkendelsen skal være konkret eller generel, jf. stk. 1, nr. 1 og 2. Afgørelser efter § 142, stk. 2-6, kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed.«

72. I § 142, stk. 8, der bliver stk. 10, ændres »stk. 7« til: »stk. 9.«

73. § 143 affattes således:

»§ 143. Socialministeren kan fastsætte nærmere regler om godkendelse af og tilsyn med plejefamilier, kommunale plejefamilier og netværksplejefamilier efter § 66, nr. 1-3.«

74. § 148, stk. 3, ophæves.

75. I § 148 a indsættes efter stk. 1 som nyt stykke:

»Stk. 2. Det generelle driftsorienterede tilsyn med anbringelsessteder for børn og unge, der er omfattet af § 66, nr. 1, 2, 5 og 6, skal endvidere påse, at det enkelte

anbringelsessteds pædagogiske målsætning og metoder fortsat gør anbringelsesstedet generelt egnet til at opfylde målgruppens behov, herunder behov for nære, stabile relationer til voksne, opbygning af sociale relationer og netværk, skolegang, sundhed, trivsel og forberedelse til et selvstændigt voksenliv. Det driftsorienterede tilsyn med anbringelsessteder, der er omfattet af § 66, nr. 5 og 6, skal omfatte mindst et uanmeldt tilsynsbesøg om året.«

Stk. 2 bliver herefter stk. 3.

76. I § 148 a indsættes som stk. 4:

»Stk. 4. Det generelle driftsorienterede tilsyn, jf. stk. 1 og 2, omfatter ikke plejefamilier, der er godkendt som konkret egnede efter § 66, nr. 1, og § 142, stk. 1, nr. 2, konkret godkendte kommunale plejefamilier efter § 66, nr. 2, og § 142, stk. 1, nr. 2, netværksplejefamilier efter § 66, nr. 3, og egne værelser m.v. efter § 66, nr. 4.«

77. I § 151, stk. 1, ændres »§§ 138 og 139« til: »§ 139«.

78. § 153 affattes således:

»§ 153. Personer, der udøver offentlig tjeneste eller offentligt hverv, skal underrette kommunen, hvis de under udøvelsen af tjenesten eller hvervet får kendskab til eller grund til at antage,

- 1) at et barn eller en ung under 18 år kan have behov for særlig støtte efter kapitel 11,
- 2) at et barn umiddelbart efter fødslen kan få behov for særlig støtte efter kapitel 11 på grund af de vordende forældres forhold, eller

3) at et barn eller en ung under 18 år har været udsat for vold eller andre overgreb.

Stk. 2. Socialministeren kan fastsætte regler om underretningspligt for andre grupper af personer, der under udøvelsen af deres erhverv får kendskab til forhold eller grund til at antage, at der foreligger forhold, som bevirker, at der kan være anledning til foranstaltninger efter denne lov. Socialministeren kan endvidere fastsætte regler om, at andre grupper af personer har underretningspligt efter stk. 1, nr. 2, i forbindelse med aktiviteter uafhængigt af deres erhverv.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen skal, medmindre særlige forhold gør sig gældende, efter anmodning videregive oplysninger til den person, der har foretaget underretningen efter stk. 1 eller efter regler udstedt i medfør af stk. 2, 1. pkt., om, hvorvidt underretningen har givet kommunen anledning til undersøgelser eller foranstaltninger efter denne lov vedrørende det barn eller den unge under 18 år, underretningen vedrører.«

79. Efter § 153 indsættes:

»§ 153 a. Praktiserende læger, speciallæger og andre, der virker inden for social- og sundhedsvæsenet, kan med samtykke fra forældremyndighedens indehaver videregive oplysninger om børn og unge under 18 år med nedsat synsfunktion til Kennedy Centret. Kennedy Centret kan med samtykke fra forældremyndighedens indehaver videregive disse oplysninger til social-, sundheds- og undervisningsmyndighederne.

Stk. 2. Indenrigs- og sundhedsministeren kan fastsætte nærmere regler om videregivelse af oplysninger til og fra Kennedy Centret efter stk 1.«

80. I § 160 ændres »§ 76, stk. 3, nr. 4« til: »§ 76, stk. 3, nr. 3«.

81. § 166 a ophæves.

82. § 167, stk. 1, affattes således:

»Følgende afgørelser kan af barnet eller den unge, der er fyldt 12 år, indbringes for det sociale nævn efter reglerne i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område:

- 1) Forebyggende foranstaltninger samt anbringelse uden for hjemmet efter § 52, stk. 3,
- 2) ungepålæg efter § 57 b,
- 3) hjemgivelse og hjemgivelsesperiode efter § 68, stk. 2,
- 4) valg af anbringelsessted efter § 68 b, stk. 1,
- 5) ændret anbringelsessted, behandling, uddannelse, samvær med personer fra netværket m.v. efter § 69, stk. 1, og
- 6) samvær og kontakt efter § 71, stk. 2.

I det omfang afgørelsen angår den af forældrene, der ikke har del i forældremyndigheden, kan afgørelsen af denne på samme måde indbringes for det sociale nævn.«

83. § 167, stk. 2, ophæves.

Stk. 3 bliver herefter stk. 2.

84. I § 167, stk. 3, der bliver stk. 2, udgår »og af forældremyndighedsindehaveren«.

85. I § 168, stk. 2, ændres »15 år« til: »12 år«.

86. I § 181, stk. 2, ændres »§ 52, stk. 3, nr. 1-7, 9 og 10« til:

»§ 52, stk. 3, nr. 1-6, 8 og 9«, og »§ 76, stk. 2 og stk. 3, nr. 2 og 3« ændres til: »§ 76, stk. 2 og stk. 3, nr. 2«.

§ 2

I lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, jf. lovbekendtgørelse nr. 1203 af 10. december 2009, som ændret ved § 11 i lov nr. 434 af 8. maj 2006, § 1 i lov nr. 316 af 28. april 2009 og § 1 i lov nr. 429 af 28. april 2010, foretages følgende ændringer:

1. I § 9 c, stk. 2, nr. 6, og stk. 5, 2. pkt., ændres »§§ 67 og 142« til: »§ 66«.

2. I § 19, stk. 1, nr. 1, ændres »3 medlemmer« til: »2 medlemmer«.

3. I § 19, stk. 1, nr. 3, ændres »en pædagogisk-psykologisk sagkyndig« til: »2 pædagogisk-psykologisk sagkyndige«.

4. I § 19, stk. 3, ændres »Den pædagogisk-psykologisk sagkyndige« til: »De pædagogisk-psykologisk sagkyndige«.

5. § 44, stk. 4, ophæves.

6. § 72, stk. 2, 1. pkt., affattes således:

»Klage efter §§ 166 eller 167 i lov om social service over afgørelser om hjemgivelse og hjemgivelsesperiode efter § 68, stk. 2, i lov om social service, afgørelser om valg

af anbringelsessted efter § 68 b, stk. 1, i lov om social service samt afgørelser om ændret anbringelsessted efter § 69 i lov om social service har opsættende virkning.«

§ 3

I forældreansvarsloven, lov nr. 499 af 6. juni 2007, som ændret ved § 4 i lov nr. 349 af 6. maj 2009 og § 3 i lov nr. 494 af 12. juni 2009, foretages følgende ændring:

1. I § 24 indsættes som 2. pkt.:

»Tilsvarende gælder, hvis barnet eller den unge opholder sig på en institution eller er indlagt på sygehus under gennemførelse af en børnefaglig undersøgelse efter kapitel 11 i lov om social service.«

§ 4

Stk. 1. Loven træder i kraft den 1. januar 2011.

Stk. 2. Alle sager efter § 65 i lov om social service, der verserer ved de sociale nævn, og hvori der ikke er truffet afgørelse ved lovens ikrafttræden, færdigbehandles af Ankestyrelsen.

Stk. 3. Med virkning fra den 1. januar 2011 skal kommunalbestyrelsen blandt sine medlemmer udpege 2 medlemmer af børn og unge-udvalget, jf. § 19, stk. 1, nr. 1, i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område som affattet ved denne lovs § 2, nr. 2. Med virkning fra den 1. januar 2011 skal statsforvaltningen ud-

pege 1 pædagogisk-psykologisk sagkyndig til børn og unge-udvalget, jf. § 19, stk. 1, nr. 3, i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område som affattet ved denne lovs § 2, nr. 3.

Givet på Amalienborg, den 11. juni 2010

MARGRETHE R.
/ Benedikte Kiær

Bilag 2

Bemærkninger til lovforslaget

Almindelige bemærkninger

1. Indledning

I forbindelse med satspuljeaftalen for 2010 blev der indgået politisk aftale om Barnets Reform. Med satspuljeaftalen for 2009 tog satspuljepartierne første skridt i Barnets Reform ved at aftale ændringer i lov om social service, der skulle styrke kontinuiteten i anbragte børns opvækst. Aftalen blev udmøntet med lovforslag nr. 114 (folketingssamlingen 2008-09), der blev vedtaget som lov nr. 318 af 28. april 2009, som trådte i kraft den 1. juli 2009. Ændringerne har til formål at skabe bedre kontinuitet for anbragte børn og unge ved at understøtte, at anbragte børn og unge kommer til at opleve færre genanbringelser, skift, flytninger og brud i deres tilværelse. Loven består af fire hovedelementer: Anbringelse i tre år af børn under et år uden genbehandling af sagen, afgørelse om hjemgivelse og fastsættelse af hjemgivelsesperiode på op til seks måneder, videreførelse af en anbringelse på grund af barnets eller den unges tilknytning til anbringelsesstedet og udvidelse af pligten til at tilbyde psykologbehandling til børn, som følger med deres mor på krisecenter.

Barnets Reform ligger desuden i forlængelse af anbringelsesreformen, fremsat som lovforslag nr. L 8 (folketingssamlingen 2004-05), der blev vedtaget som lov nr. 1442 af 22. december 2004, som trådte i kraft den 1.

januar 2006. Anbringelsesreformen satte bl.a. fokus på vigtigheden af en grundig udredning af barnets problemer og af, at der er en handleplan for indsatsen. Formålet med reformen var, at anbragte børn og unge skal have samme muligheder som andre børn og unge for uddannelse, arbejde og familieliv. Det afgørende pejlemærke for reformen var, at indsatsen skal ske til gavn for barnets bedste, og det blev understreget som et centralt princip, at indsatsen altid skal tilpasses det enkelte barn og den enkelte families behov.

Aftalen udmøntes med dette lovforslag, som indeholder en række delforslag inden for følgende hovedpunkter:

- Tryghed i opvæksten, jf. nedenfor afsnit 3.1
- Børn og unges klagerettigheder, jf. nedenfor afsnit 3.2
- Tidlig indsats, jf. nedenfor afsnit 3.3
- Kvalitet i indsatsen, jf. nedenfor afsnit 3.4

En række af forslagene vedrørende regelforenklning i Barnets Reform indgår desuden i "Mere tid til velfærd. Regeringens plan for mindre bureaukrati på det kommunale og regionale område" - Regeringens udspil til en forenklingsplan. Forslagene indgår samtidig som et element i regeringens opfyldelse af fleråsaftalen fra 2008 med KL om frigørelse af ressourcer til borgernær service i kommunerne i 2009-2013.

2. Formål og principper

Forud for Barnets Reform har der været gennemført et større udredningsarbejde for at identificere, hvilke konkrete problemstillinger det er nødvendigt at sætte ind over for. I forbindelse med udredningsarbejdet har der været afholdt en række inspirationsmøder med kommuner, organisationer, fagfolk og eksperter på området om centrale temaer som særlige risikogrupper, plejefamilieområdet, tidlig indsats, vidensbaseret arbejde, tilsyn og økonomi på anbringelsesområdet. Herudover har der været igangsat en række undersøgelser, bl.a. om de andre nordiske landes erfaringer, og der er udarbejdet en opdateret forskningsoversigt vedr. anbragte børn og unge med henblik på at sikre, at reformen bygger på den nyeste viden på området.

Undersøgelser fra det nationale forskningscenter for velfærd (SFI) viser, at 43 pct. af de unge, der anbringes, efter 4 år har oplevet et eller flere sammenbrud af deres anbringelse. Endvidere har børnene, fra de blev beskrevet som 7-årige og til de blev beskrevet som 11-årige, ikke fået det nævneværdigt bedre ("Børneforløbsundersøgelse af anbragte børn", SFI, 2009). Endelig er der mindre end 25 pct. af samtlige børn, der har modtaget en foranstaltning i løbet af deres barndom, der har gennemført en ungdomsuddannelse som 22-årige. Dette skal sammenholdes med, at ca. 80 pct. af alle unge generelt set får en ungdomsuddannelse i dag.

Forskningen viser, at socialt udsatte børn, herunder særligt de børn der anbringes uden for hjemmet, ofte

er ensomme og vokser op uden stabil voksenkontakt. Dette kan resultere i alvorlige trivselsproblemer (Anbragte børn og unge, en forskningsoversigt, SFI, 2009).

Herudover har udredningen peget på, at mange børn først får omfattende støtte, herunder i form af anbringelse ude for hjemmet, når de er teenagere, selv om kommunerne i nogle tilfælde længe har været bekendt med, at de har haft alvorlige problemer, herunder at de har haft en opvækst i udsatte familier med deraf følgende risiko for selv at komme i en udsat situation.

Der er i flere års praksisundersøgelser fra Ankestyrelsen blevet påvist en relativt høj andel af fejl i den kommunale sagsbehandling på området. Hvis den efterfølgende indsats skal hjælpe udsatte børn og unge på en tilfredsstillende måde, er det afgørende, at indsatsen er korrekt, at den er målrettet den konkrete situation og at den bygger på den viden, der er på området.

Det er målsætningen med reformen at understøtte udsatte børn og unges muligheder for at trives og få et godt liv, herunder at udvikle og opretholde deres personlige og faglige kompetencer samt deres sundhed og forberedelse til et godt selvstændigt voksenliv. Det er målet, at flere udsatte børn og unge gennemfører en ungdomsuddannelse, at flere oplever stabilitet i indsatsen og i deres kontakt med voksne, og at de dermed rustes til at opbygge sociale relationer, deltage i fritids- og kulturliv m.v. Det er også et mål, at udsatte børn og unges helbred og sundhed forbedres, og at de i mindre udstrækning får problemer med misbrug, fejlernæring

eller lign. Endelig har reformen et mål om, at udsatte børn og unges problemer opfanges tidligt, så alvoren af deres problemer mindskes ved, at man sætter ind tidligere i forløbet.

For at nå målene sættes der ind på en række områder. Mulighederne for tidlig indsats forbedres, børn og unges rettigheder styrkes og det præciseres, at indsatsen altid skal tilrettelægges ud fra en vurdering af barnets eller den unges behov. Der er flere initiativer, som skal understøtte udsatte børn og unges sociale relationer og kvaliteten af indsatsen både i forvaltningen og i behandlingstilbuddene. Endvidere understreges det med reformen, at indsatsen over for den enkelte altid skal tilrettelægges med et klart formål, der tager afsæt i barnets eller den unges behov. Kontinuitet i indsatsen understøttes endvidere af et forslag om bedre samarbejds muligheder mellem myndigheder og nye tiltag om støtte til de 18-22 årige i form af efterværn.

Det er et centralt princip i reformen, at alle børn skal have mulighed for nære og omsorgsfulde relationer. I de tilfælde, hvor forældrene ikke kan tilbyde dette, må der gives barnet en støtte, som sikrer, at barnet på anden vis vokser op i et trygt omsorgsmiljø. Der skal altid tages højde for, at barnet eller den unge samtidig får den specialiserede behandling, der er behov for.

Et andet centralt princip er, at barnets bedste altid skal være i centrum for indsatsen, og at indsatsen altid skal målrettes barnets udvikling og trivsel. I de tilfælde, hvor der er en modsætning mellem f.eks. barnets og

forældrenes interesser, skal det sikres, at det er barnets behov, der er i centrum. I langt de fleste tilfælde vil det dog være til barnets bedste, at støtten gives med udgangspunkt i et tæt samarbejde med forældrene, herunder at forældrene får hjælp til at bakke op om barnets opvækst.

Endeligt har det været afgørende at rette fokus på kvaliteten i den indsats, der gives. Det er ikke tilstrækkeligt, at der træffes de rette afgørelser om børnene. Det er helt afgørende, at den støtte, der iværksættes, er af en sådan kvalitet, at barnet eller den unge udvikler sig og får opfyldt sine behov for nære, stabile relationer til voksne, opbygning af sociale relationer og netværk, skolegang, sundhed, trivsel og forberedelse til et selvstændigt voksenliv.

Implementering

Reformen udgøres samlet set både af dette forslag og af en række initiativer, der skal understøtte, at loven bliver gennemført efter hensigten. Initiativerne handler bl.a. om efteruddannelse af sagsbehandlere, mere forskning i området udsatte børn og unge samt formidling af forskning og praksisrelateret viden via oprettelse af en ny vidensportal.

For at sikre reformens implementering er der afsat midler til at formidle reformens indhold og formål i alle eksisterende uddannelsesaktiviteter vedr. udsatte børn og unge området på Socialministeriets område, herunder kurser, diplomuddannelse og masteruddannelse samt vidensportalen. Implementeringsaktivite-

terne retter sig mod det lokale politiske niveau samt ledelse og medarbejdere.

Afbureaukratisering

Satspuljepartierne har med aftalen lagt vægt på, at reformen ikke medfører yderligere bureaukrati i kommunerne. Det har således været afgørende, at der ikke indføres unødvendige procesregulerende regler, som kan medføre et u hensigtsmæssigt tidsforbrug i den kommunale administration. I forlængelse heraf indeholder forslaget om Barnets Reform en række afbureaukratiserende tiltag, med henblik på at skabe bedre mulighed for at de kommunale medarbejdere kan undgå at bruge tid på unødvendig administration. Satspuljepartierne er enige om, at effekterne på den kommunale administration af Barnets Reform skal evalueres efter to år.

Reformen indeholder konkrete afbureaukratiseringsforslag i forbindelse med ændringsforslagene til den børnefaglige undersøgelse, handleplaner, godkendelse og tilsyn, foranstaltninger, standarder for sagsbehandling, underretning og tværfagligt samarbejde.

3. Lovforslagets indhold

3.1. Tryghed i opvæksten

3.1.1. Formål med indsatsen

3.1.1.1. Gældende ret

Serviceovens § 46 beskriver formålet med tilrettelæggelsen af indsatsen for de børn og unge, som har et

særligt behov for støtte. Støtten skal skabe de bedst mulige opvækstvilkår for udsatte børn og unge, så de kan opnå de samme muligheder for personlig udfoldelse som deres jævnaldrende. Endvidere anviser bestemmelsen en række forhold, der skal tages højde for, når støtten tildeles. Det angives, at støtten må ydes tidligt og sammenhængende, og at den skal udformes på baggrund af en konkret vurdering af det enkelte barns eller den unges og familiens forhold. Barnets synspunkter skal altid inddrages, og barnet eller den unges vanskeligheder skal så vidt muligt løses i samarbejde med familien. Støtten skal ydes ud fra barnets bedste, og der skal lægges vægt på en god, stabil voksenkontakt og kontinuitet i opvæksten.

3.1.1.2. Overvejelser bag forslaget

Hidtidige undersøgelser af området har vist, at en stor del af udsatte børn og unge har alvorlige vanskeligheder på en række områder, herunder generel trivsel, sociale, familiemæssige relationer og øvrige netværk, skolegang, sundhed og overgang til voksenlivet (11-årige børns hverdagsliv og trivsel, resultater fra SFI's forløbsundersøgelser af årgang 1995, SFI, 2008). Som led i reformens fokus på kvalitet i indsatsen skal det derfor præciseres, at der skal være et klart formål med indsatsen. Der er endvidere brug for at konkretisere, hvilke målsætninger, der skal være i fokus på kort og lang sigt. De enkelte målsætninger skal fungere som pejlemærker, når kommunerne tilrettelægger konkrete tiltag over for et konkret barn eller en ung. Det kan f.eks. gøre sig gældende, når kommunerne godkender og fører tilsyn med et anbringelsessted, når der udar-

bejdes handleplaner og når ankesystemet behandler konkrete sager.

Af den nuværende formålsbestemmelse fremgår, at udsatte børn og unge så vidt muligt skal have mulighed for at opnå personlig udfoldelse, udvikling og sundhed. Undersøgelser peger på, at dette fortsat er en udfordring. F.eks. synes betydningen af en stabil og udbytterig skolegang ofte overset i indsatsen over for udsatte børn og unge, hvilket kan have alvorlige konsekvenser for børnenes og de unges trivsel og udvikling og for muligheden for at klare sig godt senere hen. Endvidere viser undersøgelser, at børn fra hjem med få ressourcer oftere er syge og har større forekomst af langvarige lidelser og sygdomme. Forskningen viser, at disse børns sundhedsadfærd ofte er mere risikobetonet, hvilket bl.a. viser sig gennem et større pilleforbrug samt et forbrug af alkohol og rygning i en langt tidligere alder end andre børn og unge. Forskningen viser, at sådanne forskelle oftest bliver større, jo ældre børnene er (Anbragte børn og unge, en forskningsoversigt, SFI, 2009). Overgangen fra barne- til voksenlivet er ofte vanskelig at håndtere, særligt for de børn og unge, som i større eller mindre udstrækning har modtaget hjælp og støtte fra det offentlige gennem deres opvækst, og som typisk ikke har forældre, som kan støtte dem i denne overgang. Disse unge er ofte sårbare og har mere brug for støtte end andre unge.

3.1.1.3. Den foreslåede ordning

Det foreslås at præcisere den gældende formålsbestemmelse for indsatsen over for børn og unge med

særlig støtte. Forslaget viderefører delvist indholdet i den gældende § 46, dog fremhæves en række opmærksomhedspunkter, som er centrale forhold i barnets udvikling og som derfor bør være i fokus for indsatsen. Opmærksomhedspunkterne retter fokus på følgende forhold som opvækstvilkår og nære, kontinuerlige omsorgsrelationer, personlig udfoldelse, skolegang, sundhed og forberedelse til voksenlivet.

Formålsbestemmelsen lægger en overordnet ramme for lovens øvrige bestemmelser vedrørende særlig støtte til børn og unge, som skal fortolkes i lyset af lovens formål. Endvidere vil børn, unge og familier kunne henvise til bestemmelsen, når de modtager hjælp efter servicelovens bestemmelser om særlig støtte til børn og unge, eller hvis de klager over kommunernes afgørelser herefter. Bestemmelsens enkelte formål er ligestillede, og skal tilsammen danne en fælles ramme for indsatsen og være fokuspunkter for kommunernes tilrettelæggelse af indsatsen. De fem punkter afspejler de forhold, som efter serviceloven skal indgå, når der iværksættes en undersøgelse af barnets forhold efter den børnefaglige undersøgelse efter § 50. Disse forhold skal også indgå i handleplanerne, samt i godkendelse af og tilsyn med døgntilbud og opholdssteder. Med bestemmelsen understreges det dermed, at der skal være sammenhæng i indsatsen over for det enkelte barn eller den unge og dennes familie, og at den kommunale myndighed i hver enkelt del af indsatsen nøje skal holde sig for øje, om de forskellige dele hænger sammen, og om de tilsammen sigter mod at opfylde det ønskede formål.

Formålet med ændringen er at signalere vigtigheden af, at indsatsen over for udsatte børn og unge iværksættes med et klart formål for øje, og at kommunen særligt skal fokusere på centrale forhold som opvækstvilkår og nære, kontinuerlige omsorgsrelationer, personlig udfoldelse, skolegang, sundhed og forberedelse til voksenlivet, således at barnet eller den unge kan udvikle sig inden for hvert af disse centrale områder.

3.1.2. Plejefamilier

3.1.2.1. Gældende ret

Plejefamilier er blandt de anbringelsessteder, som børn og unge kan anbringes på, jf. servicelovens § 66. Efter § 69 skal kommunalbestyrelsen træffe afgørelse om konkret anbringelsessted i overensstemmelse med den handleplan, der er udarbejdet for barnet eller den unge i forbindelse med den forudgående børnefaglige undersøgelse efter § 50 og de deraf afledte foranstaltninger. Endvidere følger det af servicelovens § 148, at kommunalbestyrelsen skal føre et personrettet tilsyn med barnet eller den unges trivsel på de tilbud, som kommunalbestyrelsen har truffet afgørelse om. Kommunalbestyrelsen skal desuden føre et generelt driftsorienteret tilsyn med personale, bygninger og økonomi, jf. § 148 a.

Plejefamilier skal være godkendt som generelt egnede i kommunalbestyrelsen i den stedlige kommune, jf. § 142, stk. 1. Netværksplejefamilier skal være godkendt som konkret egnede i forhold til et bestemt barn eller en bestemt ung af kommunalbestyrelsen i den anbringende kommune, jf. § 142, stk. 2. Der er desuden krav

om, at kommunalbestyrelsen i den godkendende kommune sikrer, at plejefamilien deltager i et kursus i at være plejefamilie, jf. § 142, stk. 3. Kurset skal som minimum have en varighed svarende til 4 hele kursusdage.

3.1.2.2. Overvejelser bag forslaget

Der har med reformen været et ønske om at understrege vigtigheden af, at børn og unge, der anbringes, får mulighed for at indgå i nære omsorgsmiljøer med stabile voksenrelationer. Det er aftaleparternes opfattelse, at plejefamilier i mange tilfælde bedst kan tilbyde dette, fordi de netop er karakteriseret ved at være et nært og familielignende miljø.

Mange plejefamilier udfører i dag et stort stykke arbejde med at skabe trygge og stabile rammer for de mere end 5.700 børn og unge, der i dag er anbragt i en plejefamilie. Der er imidlertid stor forskel på behovene hos børn, der placeres i plejefamilier, og dermed også på den opgave, som den enkelte plejefamilie varetager. Derfor bør omfanget af supervision og efteruddannelse af plejefamilierne samt deres arbejdsvilkår i højere grad tilpasses de forskellige opgavetyper, således at plejefamilierne i højere grad kan imødekomme de forskellige behov for støtte, som børn og unge, der anbringes, kan have.

3.1.2.3. Den foreslåede ordning

Anbringelsessteder skal imødekomme barnets eller den unges behov

Formålet med forslaget er at understrege, at kommunalbestyrelsen ved valg af konkret anbringelsessted

altid skal vælge det anbringelsessted, som bedst kan imødekomme barnets eller den unges behov. Dette indebærer, at nære omsorgsmiljøer og stabil voksenkontakt under en anbringelse skal fremmes.

Det foreslås at præcisere, at kommunen skal vælge et anbringelsessted, der så vidt muligt kan give barnet eller den unge et nært omsorgsmiljø og en stabil voksenkontakt. Forud for en anbringelse skal det vurderes, om en anbringelse i en plejefamilie, er mest hensigtsmæssigt under hensyntagen til barnets eller den unges behov. Det er vigtigt, at barnet sideløbende med en eventuel anbringelse i en plejefamilie modtager en eventuel fornøden behandlingsindsats og støtte.

Ret og pligt til efteruddannelse og supervision

Det foreslås at give plejefamilier ret og pligt til efteruddannelse og løbende supervision. Plejefamilier skal have ret til hvad der svarer til minimum 2 årlige dages efteruddannelse ud over det lovpligtige kursus i at være plejefamilie. Der stilles desuden krav om, at det lovpligtige kursus for plejefamilier så vidt muligt skal være gennemført inden anbringelsen af barnet eller den unge i plejefamilien.

Formålet er at sikre, at plejefamilier har de bedst mulige rammer og forudsætninger for arbejdet.

Indførelse af en ny type af plejefamilier: Kommunale plejefamilier

Det foreslås at indføre en ny type plejefamilier: "Kommunale plejefamilier". De kommunale plejefamilier

skal kunne anvendes i anbringelser af børn og unge, som kræver flere ressourcer og kompetencer af plejefamilien, end hvad der almindeligvis kræves, og derfor får de mere supervision og efteruddannelse end de øvrige plejefamilier.

Mange af de familier, der vil kunne godkendes som kommunale plejefamilier, vil typisk være kendetegnet ved som led i godkendelsen at have en aftale om hel eller betydelig erhvervsbegrænsning. Det foreslås derfor at give disse plejefamilier bedre muligheder for at få betryggende arbejdsvilkår m.v. i overensstemmelse med plejeopgavens omfang. De kommunale plejefamilier vil blive omfattet af de samme regler for godkendelse og tilsyn som andre plejefamilier. Plejefamilien kan enten ansættes af kommunen eller indgå aftale med kommunen. Det er den kommune, der indgår plejeaftale med plejefamilien, der er forpligtet til at sikre sig, at plejefamilien har ordentlige arbejdsvilkår.

Formålet med forslaget er at sikre, at de kommunale plejefamilier får de fornødne faglige kompetencer og ordentlige arbejdsvilkår, så opgaven med at hjælpe de særligt ressourcekrævende børn og unge kan løses optimalt. Endvidere skal arbejdsvilkår og tilbud om uddannelse og supervision sikre bedre rekruttering af plejefamilier til de mest omsorgskrævende børn. Konkret godkendelse af plejefamilier

Det foreslås at give mulighed for, at plejefamilier og kommunale plejefamilier kan godkendes som konkret egnede til et barn eller en ung af den anbringende kom-

mune som alternativ til de allerede gældende regler om godkendelse som generelt egnede. Det betyder, at det kun er den anbringende kommune, der skal godkende og føre tilsyn med plejefamilien og barnet, selv om plejefamilien geografisk hører hjemme i en anden kommune. Hvis en plejefamilie er konkret godkendt af en anbringende kommune, kan andre kommuner som udgangspunkt ikke anbringe børn i den familie. Det skyldes, at plejefamiliens godkendelse hviler på dens særlige egnethed i forhold til de konkrete børn eller unge, der er anbragt. Konkret godkendte plejefamilier og kommunale plejefamilier adskiller sig fra netværksplejefamilier ved at løbende at kunne optage flere børn eller unge i pleje, hvis den anbringende kommune godkender dette. Netværksplejefamilier vil som oftest kun tage børn i pleje, som de er i familie med.

Formålet med forslaget er at give kommunerne øget fleksibilitet i forhold til at tilrettelægge og målrette indsatsen, bl.a. fordi den konkret godkendte plejefamilie eller kommunale plejefamilie ikke behøver at afvente en generel godkendelse fra den stedlige kommune. Dermed kan plejefamilien hurtigere godkendes, således at familien hurtigere end ellers kan tage barnet eller den unge i pleje. Samtidig må det forventes, at den konkrete godkendelse i forhold til barnets behov vil kvalificere indsatsen over for barnet eller den unge.

3.1.3. Samvær og netværk

3.1.3.1. Gældende ret

I dag er forældrene og barnet eller den unge sidestillet i forhold til ret til samvær og kontakt under en anbringelse uden for hjemmet. Retten til samvær omfatter både en ret for forældrene til at besøge barnet eller den unge og en ret til, at barnet eller den unge kan besøge forældrene. Retten til samvær omfatter ikke søskende eller bedsteforældre.

Kommunen skal sørge for, at forbindelsen mellem forældrene og barnet eller den unge holdes ved lige. I nogle tilfælde kan det være nødvendigt at regulere samværet, og kommunen kan derfor træffe afgørelse om karakteren af samværet med forældrene og barnet eller den unge, herunder om samværet skal være overvåget.

3.1.3.2. Overvejelser bag forslaget

Mange anbragte børn og unge oplever et betydeligt tab af søskende- og slægtskontakt, når de bliver anbragt. Desuden viser forskningen, at en stabil og nær voksenkontakt og kontakt til eksisterende netværk er en vigtig forudsætning for, at barnet eller den unge kan få gavn af indsatsen. ("Anbragte børn og unge", SFI, 2009). Samvær er for en stor del af de anbragte børn vigtigt, da det danner grundlag for, at den biologiske familie også senere i livet udgør et betydningsfuldt netværk ("Børneforløbsundersøgelsen", SFI, 2009). Derfor er det vigtigt at understøtte, at anbragte børn og unge så vidt muligt bevarer kontakten til familie og netværk, selv om barnet eller den unge anbringes uden for hjemmet.

3.1.3.3. Den foreslåede ordning

Barnet gives ret til samvær med både forældrene og det bredere netværk

Det foreslås, at det alene er barnet eller den unge, der skal have ret til samvær med forældre, søskende, bedsteforældre og øvrige familie og netværk. Det betyder, at barnet eller den unge skal høres og inddrages i beslutningen, og afgørelser om samvær skal træffes ud fra, hvad der er til barnets bedste. Barnets bedste kan netop indebære kontakt til den biologiske familie, også i tilfælde hvor forældrene er psykisk syge, misbrugere osv.

Det præciseres således, at samvær med familie, venner og andre i netværket er en del af den samlede indsats over for barnet. Der skal lægges vægt på, at barnet eller den unge også på længere sigt har familie og netværk at støtte sig til, så barnet eller den unge kan bevare forholdet til f.eks. de bedsteforældre og søskende, der også i tiden inden anbringelsen har spillet en stor rolle i barnets liv. På samme måde skal samværet ses som led i, at barnet eller den unge kan bevare eller skabe nære relationer, som i sig selv kan være med til at støtte barnet eller den unge, også efter en anbringelse er ophørt.

Afgørelsen om kontaktens omfang m.v. vil med det nye forslag alene skulle tage udgangspunkt i det enkelte barns eller den unges konkrete situation og behov. Udgangspunktet for forvaltningens afgørelse om samvær skal være, at barnet eller den unge har behov for at beholde en god kontakt til forældrene.

Anbragte børn og unges kontakt til det øvrige netværk skal styrkes

Det foreslås, at kommunalbestyrelsen så vidt muligt skal anbringe barnet eller den unge på samme anbringelsessted som evt. andre søskende, der er anbragt uden for hjemmet, med mindre barnets eller den unges behov eller andre væsentlige forhold taler imod dette. Støtteperson til anbragte børn og unge

Kommunalbestyrelsen forpligtes til at hjælpe barnet eller den unge med at finde en person i familien eller netværket, der kan støtte barnet eller den unge under anbringelsen. Forslaget skal ses i sammenhæng med forslaget om at fremme børns muligheder for at få stabil voksenkontakt og omsorgsmiljøer ved anbringelse i plejefamilier, jf. afsnit 3.1.2.3.

Formålet med forslaget er at give anbragte børn bedre muligheder for at opretholde et forhold til deres nære familie og øvrige netværk, bl.a. for at forebygge ensomhed og for at understøtte deres mulighed for at have et bedre netværk under såvel som efter anbringelsen. Tydelige kriterier for samvær, primært for kommunens afgørelse

Et af formålene med at præcisere de kriterier og hensyn, der skal lægges til grund ved afgørelser om samvær, er, at det dermed bliver lettere for Ankestyrelsen i forbindelse med klagesager eller når sager tages op af egen drift efter § 65 at vurdere, hvorvidt afgørelsen om samvær er til barnets bedste.

3.1.4. Støtte til forældrene

3.1.4.1. Gældende ret

Der er i serviceloven flere muligheder for at yde støtte til forældrene under et barns eller den unges anbringelse uden for hjemmet. I forbindelse med at kommunalbestyrelsen iværksætter en foranstaltning over for et barn eller en ung, f.eks. en anbringelse uden for hjemmet, kan der ydes økonomisk støtte bl.a. til udgifter, der bevirker, at en hjemgivelse kan fremskyndes, eller at støtten i væsentlig grad kan bidrage til en stabil kontakt mellem forældre og børn og under et eller flere børns anbringelse uden for hjemmet. Efter § 54 skal kommunalbestyrelsen tilbyde forældremyndighedens indehaver en støtteperson i forbindelse med barnets eller den unges anbringelse uden for hjemmet. Efter § 140, stk. 6 skal handleplanen for barnet eller den unge i forbindelse med en anbringelse uden for hjemmet angive, hvilke former for støtte der selvstændigt skal iværksættes over for familien, i forbindelse med at barnet eller den unge opholder sig uden for hjemmet og i tiden efter barnets eller den unges hjemgivelse. Endelig skal kommunalbestyrelsen efter § 140, stk. 8 tilbyde forældrene at udarbejde en særskilt handleplan for støtten til forældrene i forbindelse med en anbringelse uden for hjemmet.

3.1.4.2. Overvejelser bag forslaget

I praksis er det kun en mindre del af forældrene, der får en støtteperson. I dag har ca. 1200 forældre en støtteperson efter § 54 svarende til ca. 10 pct. af forældrene til de anbragte. Endvidere viser Ankestyrelsens praksisundersøgelse for 2009, at handleplanen i 36 pct. af sa-

gerne ikke angav, hvilke former for støtte der selvstændigt skal iværksættes over for familien. Det er også kun i 34 pct. af sagerne (7 pct. af mødrene og 3 pct. af fædrene), at det er fremgået af sagen, at forældrene har fået tilbudt en særskilt handleplan. Samtidig viser statistikken, at problemer i familien er en af de mest udslagsgivende årsager til en anbringelse. Endelig viser forskningen, at forældrene også under anbringelsen spiller en stor rolle for børnenes udvikling og velfærd. Det vurderes, at det kan være nødvendigt at samle de forskellige støttemuligheder i en samlet bestemmelse med henblik på at signalere vigtigheden af, at der gives støtte til forældrene og med henblik på at skabe et overblik over, hvilke støttemuligheder der eksisterer i dag i den gældende lovgivning.

3.1.4.3. Den foreslåede ordning

Støtte til forældre med børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet. Det foreslås, at reglerne om støtte til forældre i forbindelse med en anbringelse samles i én bestemmelse. Formålet med støtten til forældrene indskrives i selve bestemmelsen. Der er ikke tale om en ændring af retstilstanden, men alene en præcisering af at støtten så vidt muligt skal medvirke til at løse de problemer, som har været årsag til anbringelsen.

Endvidere præciseres kommunens eksisterende forpligtigelse til at tilbyde en støtteperson og til at tilbyde en særskilt handleplan for støtten til forældrene, herunder pligt til at skabe sammenhæng mellem den hjælp som tilbydes efter serviceloven og eventuelt anden lovgivning. Endelig foreslås en præcisering af kom-

munens mulighed for at tilbyde støtte til forældrene under anbringelsen efter § 52, stk. 3, dvs. støtte som familiebehandling og forældrekurser m.v.

Som noget nyt foreslås, at der skal træffes en afgørelse om støtten til forældrene, Hvis der træffes afgørelse om støtte, skal der udarbejdes en plan for støtten. Afgørelsen kan påklages til de sociale nævn.

Formålet med forslaget er sikre, at flere forældre får hjælp til at klare de problemer, der var årsagen til anbringelsen, så de kan spille en positiv rolle i forbindelse med barnets anbringelse. Dermed fremmes mulighederne for bedre anbringelser samt evt. hurtigere hjemgivelse til forældrene.

3.2. Børn og unges retssikkerhed

3.2.1. Børns klagerettigheder

3.2.1.1. Gældende ret

Det er som udgangspunkt alene forældremyndighedsindehaverne og den unge på 15 år og derover, der skal give samtykke til foranstaltninger og som har klageret. Børn på 12 år og derover kan klage over valg af anbringelsessted og afgørelse om ungepålæg og foranstaltninger efter § 52, jf. § 57b og § 167, stk. 1.

Af lov om retssikkerhed og administration på det sociale område § 72 fremgår det, at det i forhold til reglerne om særlig støtte til børn og unge alene er klage over valg af anbringelsessted, klage over ændret anbringel-

sessted og klage over afslag på efterværn i form af opretholdelse af en anbringelse, der har opsættende virkning. Et barn eller en ung skal hjemgives umiddelbart, når der er truffet afgørelse herom.

3.2.1.2. Overvejelser bag forslaget

I sager om særlig støtte til børn og unge er det ofte tilfældet, at forældrene enten ikke er i stand til at varetage barnets tarv, eller at forældrene og barnet har modsatrettede interesser i forhold til hvilke støtteforanstaltninger, der bedst kan gavne barnet. Det kan f.eks. være i tilfælde, hvor forældrene ønsker barnet hjemme, til trods for at det er bedst for barnet at blive anbragt. Det kan påvirke den endelige afgørelse om foranstaltning på en måde, der ikke altid er til gavn for barnet. Samtidig viser Ankestyrelsens praksisundersøgelser, at myndighederne begår fejl i behandlingen af en stor andel af sagerne. Der er derfor bl.a. behov for at give børn og unge en bedre mulighed for at klage over deres sag. Det kan ske ved at sænke aldersgrænserne for ret til klage, og ved på nogle punkter at udvide børns ret til indflydelse på deres egen sag. Desuden kan det ske ved at sikre, at der er personer, som kan hjælpe barnet under sagens behandling. Der henvises til afsnit 3.2.3 om Ankestyrelsens egedriftskompetence, samt til børns mulighed for at få en bisidderordning, herunder det projekt i Barnets Reform der omhandler evaluering og udbredelse af Børns Vilkår's bisidderordning.

3.2.1.3. Den foreslåede ordning

Aldersgrænsen for klage nedsættes

Det foreslås at børn og unge fra og med 12 år, skal have

adgang til at klage over afgørelser om

- foranstaltninger efter § 52, stk. 3, herunder anbringelse uden for hjemmet
- valg af anbringelsessted, ændret anbringelsessted, behandling, uddannelse, samvær med personer fra netværket m.v.
- hjemgivelse og hjemgivelsesperiode

Forslaget betyder dels, at de 12 til 14-årige nu får adgang til at klage over visse afgørelser, som det efter gældende regler kun er de over 15-årige, der har adgang til at klage over. Dels at både de 12 til 14-årige og de over 15-årige som noget nyt får adgang til at klage over foranstaltninger efter § 52, stk. 3 og over afgørelser om hjemgivelse.

Endvidere tillægges barnet, den unges eller forældrenes klage over afgørelser om hjemgivelse opsættende virkning. Det betyder, at barnet eller den unge ikke kan hjemgives fra det nuværende anbringelsessted, før klagesagen har været behandlet ved de sociale nævn. Alene hvis der foreligger særlige forhold vedr. barnets situation, kan det besluttes, at afgørelsen skal effektueres straks. Det kan eksempelvis være, hvis det åbenlyst er skadeligt for barnet eller den unge at forblive på anbringelsesstedet.

Formålet med lovforslaget er at styrke børn og unges retssikkerhed ved at give dem bedre mulighed for at klage over afgørelser om særlig støtte.

3.2.2. Pligt til at høre anbringelsessteder

3.2.2.1. Gældende ret

Efter gældende ret kan kommunen i dag indhente en udtalelse eller afholde et møde med anbringelsesstedet, før end der træffes afgørelse om at ændre en foranstaltning for et anbragt barn eller en ung. Det kan f.eks. være i tilfælde af afgørelser om samvær, hjemgivelse eller ændring af barnets eller den unges anbringelsessted. Kommunens mulighed for at inddrage anbringelsesstedet til brug for sagens oplysning følger af den almindelige forvaltningsretlige oplysningspligt. Der er imidlertid ikke fastsat krav i lovgivningen om, at kommunen skal inddrage anbringelsesstedet i afgørelsen.

3.2.2.2. Overvejelser bag forslaget

Det er afgørende, at de sociale myndigheder træffer deres afgørelser på et oplyst grundlag. Det gælder også under en anbringelse, hvor kommunen allerede i dag har pligt til blandt andet løbende at vurdere, om handleanen for anbringelsen skal revideres.

Under en anbringelse af et barn eller en ung er selve anbringelsesstedet det sted, der til dagligt får indtryk og viden om barnet og dets situation og behov. I forbindelse med afgørelser vedrørende anbragte børn er der imidlertid i dag ikke sikkerhed for, at anbringelsesstedernes viden inddrages på trods af, at de har den daglige kontakt til barnet og dermed afgørende viden om barnets forhold. Forslaget medfører ikke partsstatus til anbringelsesstederne.

3.2.2.3. Den foreslåede ordning

Pligt til høring af anbringelsessteder

Det foreslås, at kommunerne forpligtes til at høre anbringelsesstederne i 3 indgribende typer af afgørelser vedr. børn, der er anbragt:

- Afgørelser om samvær
- Afgørelser om hjemgivelse
- Afgørelser om skift af anbringelsessted

Høringspligten indebærer, at kommunen forud for disse afgørelser skal høre anbringelsesstedet, og at deres udtalelse skal tillægges passende vægt i sagsgrundlaget. Udtalelsen indgår derved også som materiale i eventuelle klagesager. Der skal dog være mulighed for, at kommunen i særlige tilfælde som f.eks. akutte sager, kan undlade at høre anbringelsesstedet, inden afgørelsen træffes.

Forslaget har til formål at give kommunen et mere oplyst grundlag at træffe afgørelserne på, så barnets behov bedre kan tilgodeses. Det forventes at medføre en bedre indsats over for barnet, idet et anbringelsessted gennem et primært kendskab til barnet forventes at kunne bidrage væsentligt til vurderingen af barnets behov og trivsel.

3.2.3. Ankestyrelsens egendriftskompetence

3.2.3.1. Gældende ret

Ankestyrelsen er klageinstans i sager om særlig støtte til børn og unge og deres forældre. Ankestyrelsen kan i denne forbindelse behandle klager over afgørelser

truffet af børn og unge-udvalget. Det følger af servicelovens § 168, jf. § 74. Blandt de afgørelser, som Ankestyrelsen kan efterprøve, er blandt andet afgørelser om gennemførelse af en undersøgelse uden for hjemmet, jf. lovens § 51, om anbringelse uden for hjemmet uden samtykke, jf. § 58, og om opretholdelse af en anbringelse, jf. § 62.

Afgørelser truffet af kommunalbestyrelsen kan påklages til de sociale nævn, jf. servicelovens §§ 166 og 167. Klager over afgørelser truffet af de sociale nævn kan Ankestyrelsen alene optage til behandling, når Ankestyrelsen skønner, at sagen har principiel eller generel betydning. Det følger af retssikkerhedslovens § 63. For så vidt angår Ankestyrelsens afgørelser i sager om særlig støtte til børn og unge reguleres de nærmere omstændigheder af servicelovens § 169 og retssikkerhedslovens § 73.

De klageberettigede er som udgangspunkt forældremyndighedsindehaverne og den unge over henholdsvis 12 og 15 år. For så vidt angår afgørelser om overvåget samvær og indgreb i meddelelshemmeligheden m.v., er desuden den af forældrene, som ikke har del i forældremyndigheden, klageberettiget. Endelig kan plejeforældrene i private plejefamilier klage over afgørelser om, at flytning eller hjemtagelse af barnet. Ud over de områder, hvor de sociale nævn og Ankestyrelsen kan gå ind i sagen som administrativ rekursinstans (dvs. hvor de personer, som afgørelsen vedrører, kan klage over en afgørelse), har de sociale nævn og Ankestyrelsen mulighed for at gå ind i visse sager af egen

drift. Nævnene og Ankestyrelsen kan f.eks. blive gjort opmærksom på en sag på baggrund af henvendelser fra borgere og medier m.v.

Det fremgår af § 65, stk. 1, at de sociale nævn og Ankestyrelsen kan gå ind i sager, hvor kommunalbestyrelsen: 1) ikke foretager de fornødne sagsbehandlings-skridt, 2) ikke foretager de fornødne samtaler med barnet eller den unge, 3) ikke udarbejder de fornødne handleplaner eller ikke foretager den fornødne revision af handleplaner, 4) ikke har hjemgivet barnet eller den unge med den fornødne hjemgivelsesperiode, 5) ikke i fornødent omfang tager hensyn til barnets bedste i afgørelser om valg af anbringelsessted m.v. eller 6) ikke mindst en gang om året taler med barnet eller den unge under besøg på anbringelsesstedet.

Ankestyrelsen kan da pålægge kommunen at træffe og gennemføre afgørelser, som er i overensstemmelse med loven, jf. § 65, stk. 1, litra a-g. Ankestyrelsen kan dog ikke pålægge kommunen at gennemføre afgørelser vedr. anbringelsessted og samvær med netværket. Ankestyrelsen kan tillige træffe afgørelse efter § 51, 58, 63, og § 68 a.

Desuden kan de sociale nævn og Ankestyrelsen efter § 65, stk. 2 pålægge kommunalbestyrelsen at træffe afgørelse eller selv træffe en foreløbig afgørelse om foranstaltninger efter § 52, hvis der er behov for foranstaltninger, og hvis kommunalbestyrelsen undlader at iværksætte disse i fornødent omfang. Det bemærkes, at tydeliggørelsen af sondringen mellem afgørelser, hvor

nævnene og Ankestyrelsen kan pålægge kommunalbestyrelsen at træffe afgørelser, og foreløbige afgørelser, hvor nævnene og Ankestyrelsen selv kan træffe afgørelser ved en teknisk fejl er udgået af bestemmelsen fra lovbekendtgørelse nr. 929 af 05/09/2006 og frem.

Formuleringen “i fornødent omfang” blev indført med anbringelsesreformen (lovforslag nr. L 8), der blev vedtaget som lov nr. 1442 af 22. december 2004, som trådte i kraft den 1. januar 2006. Af bemærkningerne til forslaget § 1, nr. 12, om § 47, stk. 2, fremgår, at “forslaget har til formål at præcisere, at kompetencen til at tage sager op af egen drift ikke alene gælder, når kommunen reelt undlader at handle, men også hvor kommunen vælger en foranstaltning, der ikke i fornødent omfang imødekommer barnet eller den unges behov”. Det fremgår endvidere, at “det er hensigten, at nævnene på den måde vil kunne reagere i sager, hvor kommunen faktisk har truffet afgørelse om en foranstaltning efter § 40, men hvor denne ikke er dækkende i forhold til at imødekomme de behov, der er afdækket i en undersøgelse efter § 38”. Endelig fremgår det af bemærkningerne, at “de sociale nævn vil dog ikke kunne tage stilling til det konkrete metodevalg og det konkrete anbringelsessted, forudsat det modsvarer barnets eller den unges behov”.

Ankestyrelsen og de sociale nævn kan efter § 65, stk. 3, pålægge kommunalbestyrelsen, at en afgørelse efter stk. 1 litra a og b, skal gennemføres inden for en nærmere angivet tidsfrist, når det er nødvendigt af hensyn til barnets eller den unges bedste.

Ankestyrelsen kan desuden selv træffe afgørelse efter §§ 51, 58, 63 og 68 a og pålægge kommunen at gennemføre afgørelsen.

3.2.3.2. Overvejelser bag forslaget

Der er i dag enkelte områder, hvor Ankestyrelsen ikke kan tage sager op af egen drift, og desuden er der væsentlige kompetenceoverlap mellem de sociale nævns og Ankestyrelsens beføjelser i adgangen til at tage sager op af egen drift.

Der er i dag klar pligt til at underrette kommunen om udsatte børn og unge efter servicelovens §§ 153 og 154. Ankestyrelsen oplever dog, at borgere og fagfolk er i tvivl om, hvem de kan rette henvendelse til, hvis de har grund til at antage, at kommunen ikke foretager sig det fornødne i en sag om særlig støtte til børn og unge. Desuden opleves det, at fagfolk er i tvivl om, hvorvidt de efter tavshedspligtsreglerne må underrette Ankestyrelsen om sådanne sager.

3.2.3.3. Den foreslåede ordning

Kompetence til at gå ind i alle typer af sager

Det foreslås at udvide Ankestyrelsens kompetence, således at Ankestyrelsen vil kunne gå ind i alle sager. I dag kan Ankestyrelsen f.eks. ikke gå ind i sager om samvær og kontakt med forældrene, forældre- og ungepålæg, efterværn, afgørelser om forhold under anbringelsen, og sager, hvor der ikke er truffet afgørelse om hjemgivelse og valg af anbringelsessted. Det foreslås således, at Ankestyrelsen fremover kan gå ind i alle sager, hvor der ikke er foretaget eller truffet de i loven foreskrevne

fornødne sagsbehandlingskridt eller afgørelser under hensyntagen til barnets bedste.

Underretning til Ankestyrelsen efter § 153 og 154

Det foreslås at tydeliggøre muligheden for at borgere og fagfolk kan underrette Ankestyrelsen, hvis de efter at have underrettet en kommune efter servicelovens § 153 eller § 154, fortsat er bekymret for, at kommunen ikke foretager sig det fornødne i forhold til barnet eller den unge.

Formålet er at sikre, at fagfolk og borgere ikke afstår fra at underrette Ankestyrelsen om et barn eller en ung med behov for særlig støtte, fordi de ikke kender til muligheden herfor.

Alene Ankestyrelsen kan tage sager op af egen drift

For at undgå kompetenceoverlap mellem de sociale nævn og Ankestyrelsen foreslås det endelig, at det fremover kun er Ankestyrelsen, som skal have kompetence til at tage sager op af egen drift efter denne bestemmelse.

Forslagets formål er at sikre, at en sag ikke behandles samtidig af begge instanser. Der bør ikke være tvivl om, hvilken instans der har handleforpligtelsen og kompetencen i en konkret sag. Forslaget sikrer samtidig, at Ankestyrelsen og nævnene ikke længere skal bruge tid på at undersøge, om den anden instans behandler sagen samtidig.

Ovennævnte forslag skal ses i sammenhæng med, at

bekendtgørelsen for forretningsordenen for Ankestyrelsen vil blive ændret, så Ankestyrelsen fremover inden 8 uger efter at have modtaget en underretning skal have besluttet, om sagen skal tages op til behandling. Endvidere skal Ankestyrelsen inddrage børnesagkyndige i vurderingen af, om en sag skal optages til behandling. Dette vil blive reguleret i Bekendtgørelse om forretningsordenen for Ankestyrelsen.

3.3. Tidlig indsats

3.3.1. Udveksling af oplysninger om rent private forhold i det forebyggende eller tidlige tværfaglige samarbejde (Skole-, Sundhedspleje og Dagtilbuds-samarbejdet - SSD-samarbejdet).

3.3.1.1. Gældende ret

Forvaltningsloven

Reglerne om offentligt ansatte personers tavshedspligt findes i forvaltningslovens § 27. Det fremgår heraf, at den, der virker inden for den offentlige forvaltning, har tavshedspligt, når en oplysning ved lov er betegnet som fortrolig, eller når det i øvrigt er nødvendigt at hemmeligholde den for at varetage væsentlige hensyn til offentlige eller private. Hvis en offentlig ansat bryder sin tavshedspligt, kan vedkommende straffes efter straffeloven, jf. § 152 og §§ 152 c-152 f.

Med lov nr. 503 af 12. juni 2009 blev forvaltningsloven ændret. Bestemmelsen i forvaltningslovens § 28 blev hermed ændret, således at bestemmelsen ikke længere indeholder en regulering af adgangen til at videregive

oplysninger om enkeltpersoner (personoplysninger). I § 28, stk. 1, angives det, at adgangen til at videregive oplysninger om enkeltpersoner (personoplysninger) til en anden forvaltningsmyndighed er reguleret i persondatalovens § 5, stk. 1-3, §§ 6-8, § 10, § 11, stk. 1, § 38 og § 40, jf. persondatalovens § 1, stk. 3, hvoraf det (også) fremgår, at Datatilsynet i overensstemmelse med lovens kapitel 16 fører tilsyn med manuel videregivelse af personoplysninger til en anden forvaltningsmyndighed. Forvaltningslovens § 28 indeholder således efter den foreslåede bestemmelse ikke længere en regulering af adgangen til at videregive personoplysninger. På baggrund heraf regulerer persondataloven fra 1. juli 2009 dermed også manuel videregivelse af personoplysninger mellem forvaltningsmyndigheder.

Persondataloven

Persondataloven regulerer behandling af personoplysninger, som helt eller delvist foretages ved hjælp af elektronisk databehandling, og ikke-elektronisk behandling af personoplysninger, der er eller vil blive indeholdt i et register, jf. persondatalovens § 1, stk. 1. En række af lovens bestemmelser, herunder lovens § 5, stk. 1-3, §§ 6-8, gælder også for manuel videregivelse af personoplysninger til en anden forvaltningsmyndighed. Det følger af persondatalovens § 2, stk. 1, at regler om behandling af personoplysninger i anden lovgivning, som giver den registrerede en bedre retsstilling, går forud for reglerne i persondataloven.

Bestemmelsen indebærer, at persondataloven finder anvendelse, hvis regler om behandling af personop-

lysninger i anden lovgivning giver den registrerede en dårligere retsstilling. Det fremgår imidlertid af forarbejderne til persondataloven (jf. Folketingstidende 1999-2000, Tillæg A, side 4057 (forslag nr. L 147)), at det ikke gælder, hvis den dårligere retsstilling har været tilsigtet og i øvrigt ikke strider mod databeskyttelsesdirektivet (Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 95/46/EF af 24. oktober 1995 om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger). Der er adgang til at fravige persondatalovens regulering ved lov. Det forudsætter dog som nævnt, at reguleringen ikke strider mod databeskyttelsesdirektivet. Om forholdet til databeskyttelsesdirektivet henvises til afsnit 8 nedenfor.

Persondatalovens behandlingsregler

Der er i persondatalovens § 5 fastsat en række grundlæggende principper for behandling af personoplysninger, herunder at behandling af personoplysninger skal ske i overensstemmelse med god databehandlingspraksis, jf. § 5, stk. 1. Lovens § 5, stk. 2, fastsætter bl.a., at indsamling af oplysninger skal ske til udtrykkeligt angivne og saglige formål, at senere behandling ikke må være uforenelig med disse formål, og at oplysninger, som behandles, skal være relevante og tilstrækkelige og ikke omfatte mere, end hvad der kræves til opfyldelse af de formål, hvortil oplysningerne indsamles, og de formål, hvortil oplysningerne senere behandles. Det følger endvidere af bestemmelsen, at oplysninger skal ajourføres, og at indsamlede oplysninger ikke må opbevares på en måde, der giver mulighed for at iden-

tificere den registrerede i et længere tidsrum end det, der er nødvendigt af hensyn til de formål, hvortil oplysningerne behandles.

Persondatalovens § 6, stk. 1, indeholder de generelle betingelser for, hvornår behandling, herunder videregivelse, af ikke-fortrolige og almindelige fortrolige personoplysninger må finde sted. Af bestemmelsen følger, at behandling af personoplysninger kun må finde sted, hvis en af de i nr. 1-7 angivne betingelser er opfyldt, herunder at den registrerede har givet sit samtykke, at behandlingen er nødvendig af hensyn til udførelsen af en opgave i samfundets interesse, eller at behandlingen er nødvendig af hensyn til udførelsen af en opgave, der henhører under offentlig myndighedsudøvelse, som den dataansvarlige eller en tredjemand, til hvem oplysningerne videregives, har fået pålagt.

Videregivelse og anden behandling af personoplysninger om rent private forhold er reguleret i persondatalovens §§ 7 og 8. Bestemmelsen i § 7 omfatter oplysninger om racemæssig eller etnisk baggrund, politisk, religiøs eller filosofisk overbevisning, fagforeningsmæssige tilhørsforhold samt helbredsoplysninger (herunder oplysninger om en fysisk persons tidligere, nuværende eller fremtidige fysiske eller psykiske tilstand samt oplysninger om medicinforbrug eller misbrug af narkotika, alkohol eller lignende nydelsesmidler m.v.) og seksuelle forhold.

Efter persondatalovens § 7, stk. 1, må der ikke behandles oplysninger om rent private forhold, der er opregnet

i bestemmelsen. Efter § 7, stk. 2, finder bestemmelsen i stk. 1 dog ikke anvendelse, hvis den registrerede har givet sit udtrykkelige samtykke til en sådan behandling, jf. § 7, stk. 2, nr. 1. Bestemmelsen i § 7, stk. 1, finder endvidere ikke anvendelse, hvis behandlingen er nødvendig for, at et retskrav kan fastlægges, gøres gældende eller forsvares, jf. § 7, stk. 2, nr. 4. Det kan bl.a. være tilfældet med hensyn til offentlige myndigheders behandling af oplysninger som led i myndighedsudøvelse.

For så vidt angår oplysninger om strafbare forhold, væsentlige sociale problemer og andre rent private forhold end dem, der er nævnt i persondatalovens § 7, fremgår det af lovens § 8, stk. 2, at sådanne oplysninger ikke må videregives. Videregivelse kan dog bl.a. finde sted, hvis den registrerede har givet sit udtrykkelige samtykke til videregivelsen (nr. 1), hvis videregivelsen sker til varetagelse af private eller offentlige interesser, der klart overstiger hensynet til de interesser, der begrundes hemmeligholdelse, herunder hensynet til den oplysningen angår (nr. 2, værdispringsreglen), eller hvis videregivelsen er nødvendig for udførelsen af en myndigheds virksomhed eller påkrævet for en afgørelse, som myndigheden skal træffe (nr. 3).

Efter persondatalovens § 8, stk. 3, må forvaltningsmyndigheder, der udfører opgaver inden for det sociale område, kun videregive oplysninger omfattet af § 8, stk. 1, og § 7, stk. 1, hvis betingelserne i § 8, stk. 2, nr. 1 eller 2 er opfyldt, eller hvis videregivelsen er et nødvendigt led i sagens behandling eller nødvendig for, at en myndighed kan gennemføre tilsyns- eller kontrolopgaver.

Sundhedsloven

Sundhedsloven indeholder nærmere regler om tavshedspligt og om videregivelse og indhentning af helbredsoplysninger m.v. inden for og fra sundhedsvæsenet. Reglerne har karakter af en specialregulering i forhold til persondatalovens almindelige videregivelsesregler, jf. herom ovenfor i afsnittet om persondataloven.

Efter sundhedslovens § 43, stk. 1 kan sundhedspersoner som udgangspunkt kun videregive oplysninger om en patients helbredsforhold, øvrige rent private forhold og andre fortrolige oplysninger til myndigheder, organisationer, private personer m.fl. til andre formål end behandling, hvis patienten samtykker heri.

Det følger imidlertid af sundhedslovens § 43, stk. 2, nr. 2, at en sundhedsperson uden patientens samtykke kan videregive helbredsoplysninger m.v., når videregivelsen er nødvendig for berettiget varetagelse af en åbenbar almen interesse eller af væsentlige hensyn til patienten, sundhedspersonen eller andre (værdispringsregel). Bestemmelsen forudsætter, at sundhedspersonen i det enkelte tilfælde foretager en konkret vurdering af, om videregivelsen er nødvendig og berettiget. Bestemmelsen medfører ikke en pligt til at videregive oplysninger. Når en sundhedsperson videregiver oplysninger efter sundhedslovens § 43, stk. 2, nr. 2, skal den, oplysningen angår, snarest muligt herefter orienteres om videregivelsen og formålet hermed. medmindre orientering kan udelades efter anden lovgivning eller af hensyn til offentlige eller private interesser

svarende til dem, der beskyttes i denne lovgivning.

3.3.1.2. Overvejelser bag forslaget

Den forebyggende tværfaglige indsats

En grundlæggende præmis for at kvalificere kommunalbestyrelsens tidlige eller forebyggende indsats er, at det tværfaglige samarbejde mellem de relevante faggrupper fungerer optimalt. Af Socialministeriets udredning i forbindelse med Barnets Reform fremgik det imidlertid, at fagpersoner i flere tilfælde vælger at afstå fra at samarbejde, fordi de ikke tør indgå i konkrete faglige diskussioner om et barn eller en ung af frygt for, at de bryder den eksisterende lovgivning på området. Følgerne heraf kan være, at der ikke sættes ind i tide, så problemerne forværres.

Problemstillingen er særlig aktuell i samarbejdet mellem socialforvaltning, skole, sundhedspleje og dagtilbud. Det skyldes, at de involverede myndigheder er omfattet af forskellige regler om videregivelse af oplysninger om rent private forhold. Efter gældende ret vil dagtilbud som udgangspunkt være omfattet af de almindelige regler om videregivelse i persondataloven. Det samme gælder f.eks. skolelærere og pædagoger på folkeskole og i skolefritidsordning. Dertil kommer, at en vurdering af, om der kan ske en videregivelse af oplysninger om rent private forhold fra socialforvaltningen, er reguleret af de særlige regler for forvaltningsmyndigheder, der udfører opgaver inden for det sociale område, i persondatalovens § 8, stk. 3. Ligeledes vil spørgsmålet om videregivelse for ansatte i den kommunale sundhedstjeneste være reguleret af de særlige

regler i sundhedslovens § 43. Betingelserne for videregivelse i den gældende lovgivning er ikke sammenfaldende og endvidere restriktive. Dette betyder for det første, at de involverede myndigheder i dag følger forskellige regler om afvejning af hensynet til den enkelte over for hensynet til almene interesser. Det bevirker bl.a., at en konkret afvejning på baggrund af de enkelte regelsæt vil udelukke en eller flere af de involverede myndigheder fra at videregive oplysninger, medmindre der indhentes samtykke fra den person, som oplysninger angår. Det kan medføre en u hensigtsmæssig forsinkelse af en samlet indsats over for børn og unge med behov for særlig støtte. For det andet indebærer de nuværende regler om udveksling af oplysninger, at det ofte er vanskeligt at udveksle oplysninger om børn og unge på trods af, at dette kan være nødvendigt. Det fører til, at det tværfaglige samarbejde om konkrete børn og unge ofte først påbegyndes, når familiens problemer er blevet så store, at de er blevet en sag i det sociale system.

Udveksling af oplysninger og forholdet til anden lovgivning

Det vurderes, at det er nødvendigt at understøtte et systemiseret myndighedssamarbejde, hvor der kan ske en udveksling af oplysninger om rent private forhold om konkrete børn og unge mellem de involverede fagpersoner. Et samarbejde af den foreslåede karakter nødvendiggør, at vurderingen af, om videregivelse af oplysninger er nødvendigt for samarbejdet, sker efter et fælles - ensartet - regelsæt. Det skal ses i lyset af, at "værdispringsreglerne" i den gældende lovgivning ikke

er sammenfaldende, hvorfor de involverede myndigheder i dag som led i det tværfaglige samarbejdet følger forskellige regler om afvejning af hensynet til den enkelte over for hensynet til almene interesser. Denne forskel i regelgrundlaget bevirker bl.a., at der i regi af det tværfaglige samarbejde vil være tilfælde, hvor en konkret afvejning på baggrund af de enkelte regelsæt vil udelukke en eller flere af de involverede myndigheder fra at videregive oplysninger, som er nødvendige for SSD-samarbejdet (medmindre der indhentes samtykke fra den person, som oplysninger angår).

På den baggrund vurderes, at der inden for det snævert afgrænsede område bør indføres en særlig bestemmelse, som giver adgang til udveksling af oplysninger om rent private forhold mellem de pågældende myndigheder som led i det tidlige eller forebyggende tværfaglige samarbejde uden samtykke fra forældre eller den unge over 15 år. Bestemmelsen bør alene indebære en adgang til at videregive personoplysninger i det omfang, det sker af hensyn til den væsentlige samfundsopgave, som udgør formålet med det forebyggende tværfaglige samarbejde overfor børn og unge.

Hvis en behandling af personoplysninger er reguleret af den foreslåede bestemmelse i servicelovens § 49a, indebærer det, at bl.a. persondatalovens regler (navnlig §§ 6-8) ikke finder anvendelse. Persondatalovens øvrige regler vil derimod - i det omfang det er relevant - finde anvendelse på forhold, der ikke er reguleret af den foreslåede § 49a. Det indebærer bl.a., at persondatalovens regler om den registreredes rettigheder, den

dataansvarliges anmeldelsespligt og behandlingsikkerhed finder anvendelse i det omfang, det er relevant, også for behandlinger af personoplysninger som led i det forebyggende tværfaglige samarbejde.

Det er et hovedformål med lovgivning om persondatabeskyttelse at sikre den enkelte borgers privatliv mod unødigt krænkelse. Videregivelse af oplysninger om blandt andet privatpersoners helbred og personlige identitet er et indgreb i de pågældende personers ret til respekt for privatliv efter Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 8, stk. 1. Offentlige myndigheder kan imidlertid gøre indgreb i denne ret, hvis det sker i overensstemmelse med loven og er nødvendigt i et demokratisk samfund, herunder for at forebygge uro eller forbrydelse, jf. artikel 8, stk. 2.

Som det fremgår, vil myndigheder, der løser opgaver inden for området for udsatte børn og unge, samt dagtilbud, fritidshjem, skole, skolefritidsordning og sundhedsplejen efter forslaget kunne udveksle oplysninger om bl.a. enkeltpersoners sociale eller helbredsmæssige forhold med henblik på at sikre, at indsatsen over for disse personer koordineres, så de får den rette hjælp og ikke risikerer at komme i en udsat position. Det vurderes derfor, at indgrebet vil have klar hjemmel i den foreslåede bestemmelse og vil forfølge et legitimt formål omfattet af konventionens artikel 8, stk. 2.

Der er som anført tale om udveksling af oplysninger mellem myndigheder som led i indsatsen over for socialt udsatte børn og unge, og udvekslingen kan alene

ske, hvis den må anses for nødvendig af hensyn til det tidlige eller forebyggende samarbejde mellem de pågældende myndigheder som led i denne indsats. Det vurderes derfor, at den foreslåede regel er proportional med det forfulgte formål.

Om forholdet til databeskyttelsesdirektivet henvises til afsnit 8 om forholdet til EU-retten nedenfor.

Retssikkerhedsmæssige aspekter

Som det fremgår af ovenstående gælder forskellige regler for videregivelse af oplysninger om et barns eller den unges rent private forhold. Dette kan indebære at myndighederne ikke indgår i en dialog om et barn, som er i risiko for at komme i en udsat position. Den manglende dialog mellem myndighederne kan føre til en uhensigtsmæssig forsinkelse af indsatsen over for det pågældende barn.

Der er derfor behov for mere ensartede regler for udvekslingen af oplysninger om et barns eller den unges rent private forhold, således at der derved sikres en hurtig, tidlig og helhedsorienteret forebyggende indsats over for det enkelte barn eller den unge, som er i risiko for at blive udsat. Herved sikres det, at eventuelle problemer ikke vokser sig så store og vanskelige, at f.eks. anbringelse uden for hjemmet kan blive nødvendig.

Formålet med forslaget er at give en fælles hjemmel til at udveksle oplysninger om rent private forhold oplysninger om udsatte børn og unge. Dermed skabes

ensartede regler for udveksling af oplysninger mellem de myndigheder, der indgår i det forebyggende samarbejde efter § 49a, så de berørte myndigheder og fagpersoner ikke afstår fra at samarbejde på grund af usikkerhed om reglerne. Samtidig sikrer forslaget, at den tidlige eller forebyggende indsats ikke afhænger af, om det er muligt at indhente samtykke i den indledende afklarende fase. Dermed kan der af hensyn til barnet eller den unge hurtigere foretages en fælles tværfaglig afklaring af problemets omfang.

Det skal bemærkes, at der med forslaget samtidig tages hensyn til barnets eller den unges og dennes families ret til at beskytte oplysninger om rent private forhold vedrørende barnet eller den unge. Dette hensyn iagttages ved, at udveksling alene kan ske, hvis det er nødvendigt af hensyn til den tidlige eller forebyggende indsats over for barnet/den unge.

I kravet om nødvendighed ligger bl.a., at bestemmelsen alene kan anvendes, hvor myndigheden på baggrund af en konkret bekymring for et barn eller den unges trivsel, udvikling eller sundhed vurderer det er nødvendigt. Herudover indebærer bestemmelsen, at det ikke vil være enhver oplysning om barnet eller den unge, der vil kunne udveksles, men alene de oplysninger, der er nødvendige for, at de involverede myndigheder kan tage stilling til, om der er behov for at iværksætte en tidlig indsats over for barnet eller den unge (dvs. om det pågældende barn eller den unge kan have brug for støtte).

Hertil kommer, at udvekslingen forudsætter, at den pågældende myndighed først har forsøgt selv at vurdere "problemstillingens" karakter. Det forudsættes også, at den pågældende myndighed som udgangspunkt har forsøgt eller overvejet muligheden for at indhente samtykke fra forældremyndighedens indehaver og den unge, der er fyldt 15 år, før der foretages den nævnte udveksling af oplysninger.

3.3.1.3. Den foreslåede ordning

Udveksling af oplysninger i det forebyggende tværfaglige samarbejde (SSD-samarbejdet)

Det foreslås at skabe hjemmel til, at de myndigheder, der løser opgaver inden for området for udsatte børn og unge (som oftest socialforvaltning eller familieforvaltning), samt skole, skolefritidsordning, sundhedsplejen, dagtilbud og fritidshjem, ved en afklarende samtale eller ved et afklarende møde kan udveksle oplysninger om rent private forhold om det enkelte barn og den unge (SSD-samarbejdet). Det kan gøres, hvis udvekslingen af oplysninger i det tværfaglige samarbejde er nødvendig af hensyn til den tidlige eller forebyggende indsats. Det vurderes, at der bør kunne udveksles erfaringer imellem de relevante myndigheder, herunder videregivelse af oplysninger om rent private forhold om et barn eller ung, som f.eks. oplysninger om væsentlige sociale problemer samt helbredsoplysninger. Af hensyn til formålet kan dette være nødvendigt i den indledende, afklarende fase, uden at der bør indhentes samtykke fra de personer, som oplysningerne angår.

Kriterier for udvekslingen af oplysninger om rent private forhold

Forslaget indebærer, at det vil være en betingelse for udveksling af oplysninger om rent private forhold om enkeltpersoner, at det er nødvendigt som led i det tidlige og forebyggende samarbejde. Heri ligger, at der med ordningen ikke skabes adgang til, at f.eks. de involverede fagpersoner frit kan videregive enhver følsom oplysning om et konkret barn eller en ung, men alene de oplysninger, som er nødvendige for, at de involverede myndigheder kan tilrettelægge en koordineret tidlig og helhedsorienteret indsats over for barnet eller den unge.

Endvidere er det med forslaget præciseret, at det kun er en begrænset kreds af myndigheder, der kan udveksle oplysninger. Det er alene myndigheder, der løser opgaver inden for området for udsatte børn og unge, samt skole, skolefritidsordning, sundhedspleje, dagtilbud, fritidshjem, som med hjemmel i § 49a kan udveksle oplysninger. Det bemærkes i øvrigt, at udvekslingen af oplysninger sker i en kreds af myndighedspersoner, der er uddannet til at håndtere fortrolige oplysninger og er underlagt en strafbelagt tavshedspligt.

Der vil efter forslaget også kunne ske udveksling af oplysninger mellem myndighederne og de private og selvejende institutioner, der løser opgaver for området for udsatte børn og unge, hvis de nævnte institutioner inddrages i de i § 49a stk. 1 nævnte myndigheders forebyggende tværfaglige samarbejde om udsatte børn og unge.

Med forslaget vil det endvidere blive fastsat, at udveksling af oplysninger om et konkret barn eller en ung

efter stk. 1 kan ske én gang. I særlige tilfælde kan udvekslingen af oplysninger om et konkret barn eller en ung efter stk. 1 dog ske ved et opfølgende møde. Hvis udvekslingen af oplysninger fører til et konkret sagskridt, træder de gældende regler om behandling og videregivelse af oplysninger om rent private forhold i kraft, herunder krav om samtykke fra forældremyndigheden.

Det er vigtigt, at myndighederne skal kunne bevare et tillidsforhold til de pågældende børn, unge og familier, og derfor foreslås, at de pågældende myndigheder alene gives mulighed for at udveksle oplysninger. Forslaget indfører derimod ingen pligt for myndighederne til at udveksle oplysninger.

Forslaget har ikke til formål at begrænse den enkelte myndigheds adgang til på ethvert tidspunkt at iværksætte hjælpeforanstaltninger efter anden lovgivning og herefter benytte sig af adgangen til at iværksætte særlige sociale eller sundhedsmæssige støtteforanstaltninger m.v. uden for regi af det tværfaglige samarbejde. Forslaget begrænser heller ikke den udvidede underretningspligt efter servicelovens § 153, jf. nærmere herom i de specielle bemærkninger til forslaget. SSP- og PSP-samarbejdet

Den foreslåede model er inspireret af de gældende regler i retsplejelovens § 115 om det kriminalitetsforebyggende samarbejde mellem politi og de sociale myndigheder og social- og behandlingspsykiatrien (det såkaldte SSP-, og PSP -samarbejde), hvorefter politiet kan

videregive oplysninger om enkeltpersoners rent private forhold til andre myndigheder, hvis videregivelsen må anses for nødvendig af hensyn til det kriminalitetsforebyggende samarbejde eller af hensyn til politiets samarbejde med de sociale myndigheder og social- og behandlingspsykiatrien som led i indsatsen over for socialt udsatte personer.

Formålet med forslaget er at give en fælles hjemmel til at udveksle oplysninger om rent private forhold om udsatte børn og unge. Dermed skabes ensartede regler for udveksling af oplysninger mellem de myndigheder, der indgår i det forebyggende samarbejde efter § 49a, så de berørte myndigheder og fagpersoner ikke afstår fra at samarbejde på grund af usikkerhed om reglerne. Samtidig sikrer forslaget, at den tidlige eller forebyggende indsats ikke afhænger af, om det er muligt at indhente samtykke i den indledende afklarende fase. Dermed kan der af hensyn til barnet eller den unge hurtigere foretages en fælles tværfaglig afklaring af problemets omfang. Dermed kan udvekslingen af oplysninger om rent private forhold kvalificere den tidlige og forebyggende indsats, og dermed afhjælpe børn og unges problemer inden de bliver alvorlige.

For en nærmere beskrivelse af karakteren af oplysninger om rent private forhold henvises til forslagets specielle bemærkninger.

Den foreslåede ordning vil blive evalueret i 2012 (1 år efter ikrafttrædelsesdato) med henblik på at vurdere, hvordan ordningen fungerer i kommunerne, herunder

hvilke erfaringer, de involverede parter har haft med brugen af ordningen, og om der kan være behov for en eventuel revidering. Endvidere vil ordningen blive evalueret i 2014 (3 år efter ikrafttrædelsesdato) med henblik på at vurdere, hvorvidt ordningen overhovedet skal videreføres.

3.3.2. Underretningspligten

3.3.2.1. Gældende ret

ServiceLOVEN

Reglerne om den udvidede underretningspligt efter § 153 er fastsat i bekendtgørelse om underretningspligt over for kommunen efter lov om social service (bekendtgørelse nr. 1336 af 30. november 2007). Efter bekendtgørelsen har følgende personer pligt til at underrette kommunen, når de i deres virke bliver bekendt med forhold for et barn eller en ung under 18 år, der må give formodning om, at barnet eller den unge har behov for særlig støtte:

- 1) Offentligt ansatte og andre med offentlige hverv,
- 2) Læger, der ikke er omfattet af nr. 1,
- 3) Ansatte ved frie grundskoler og frie kostskoler,
- 4) Personer, der er beskæftiget ved daginstitutioner og klubber, der er drevet som selvejende institutioner efter aftale med kommunalbestyrelsen.
- 5) Personer, der er beskæftiget ved opholdssteder, familiepleje, krisecentre, behandlingstilbud eller andre private tilbud, der for det offentlige udfører opgaver rettet mod personer med sociale eller andre særlige problemer.

Underretningspligten foreligger, når

- 1) barnet eller den unge har vanskeligheder i forhold til de daglige omgivelser, skolen eller samfundet eller i øvrigt lever under utilfredsstillende forhold, eller
- 2) der er behov for støtte på grund af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne.

Underretningspligten indtræder, når der ikke er rimelig mulighed for gennem egen virksomhed i tide at afhjælpe vanskelighederne, herunder gennem rådgivning og vejledning.

Reglerne om underretningspligt efter serviceLOVEN vedrørende gravide med alvorlige misbrugsproblemer er også fastsat i bekendtgørelse nr. 1336 af 30. november 2007. Efter bekendtgørelsens § 3 indtræder underretningspligten, når offentligt ansatte og andre med offentligt erhverv får kendskab til en gravid med alvorlige misbrugsproblemer, der må give formodning om, at der er behov for støtte på grund af (sundheds)risiko for det kommende barn.

Når de fagpersoner, der er omfattet af underretningspligten, har foretaget en underretning, skal kommunalbestyrelsen senest 6 dage efter modtagelsen af en underretning sende en bekræftelse af modtagelsen, jf. serviceLOVENS § 155. Den, der foretager underretningen, er dog ikke part i sagen og har ikke krav på at blive gjort bekendt med de skridt, som kommunen vælger at foretage eller vælger ikke at foretage.

Persondataloven

Videregivelse og anden behandling af oplysninger om rent private forhold er reguleret i persondatalovens §§ 7 og 8. For en generel gennemgang af disse regler henvises til lovforslagets almindelige bemærkninger til § 49a om udveksling af oplysninger om rent private forhold i det tidlige forebyggende tværfaglige samarbejde (SSD-samarbejdet) punkt 3.3.1.

I relation til underretningspligten efter servicelovens § 153, er det særligt bestemmelsen af, hvad der er oplysninger om rent private forhold samt hvilke særlige regler for videregivelse, der gælder for den kommunale forvaltning, herunder hvilke oplysninger om et konkret barn eller en ung, som den kommunale forvaltning må videregive til den, der foretager en underretning efter § 153 i serviceloven, der er relevant.

Forvaltningsloven

Der henvises til de almindelige bemærkninger punkt 3.3.1 under forslag til § 49a om udveksling af oplysninger om rent private forhold i det tidlige eller forebyggende tværfaglige samarbejde (SSD-modellen).

3.3.2.2. Overvejelser bag forslaget

Den tidlige forebyggende indsats er afgørende, hvis der skal gribes ind, før udsatte børns og unges problemer vokser sig store og vanskelige at håndtere. Det er derfor vigtigt, at fagpersoner, som gennem deres arbejde får kendskab til eller formodning om, at et barn eller en ung under 18 år har brug for særlig støtte efter serviceloven, underretter kommunen herom.

Undersøgelser peger på, at der ikke altid foretages underretninger om børn og unge, som kan have særlig behov for støtte. En undersøgelse fra Ankestyrelsen fra 2009 viser, at der er stor forskel på antallet af henvendelser og underretninger til kommunen. Der er endvidere en betydelig spredning mellem kommunerne med hensyn til, hvordan underretninger fordeler sig på børns alderstrin. Disse forskelle kan ikke umiddelbart forklares af forskelle i forhold til de problemer, som opleves blandt udsatte børn, unge og familier i kommunerne. Endelig ses det af anbringelsesstatistikken, at børn og unge ofte anbringes i teenageårene, også selvom anbringelsens årsag ofte hænger sammen med problemer hos forældrene, som kan have eksisteret i længere tid.

Ovenstående kan skyldes en række forskellige forhold. Der kan eksistere en uklarhed om reglerne i forhold til, hvad der er kriteriet for, hvornår underretningspligten sætter ind. Opfattelsen kan være, at normalsystemet selv bør forsøge at løse det pågældende problem før der underrettes, uanset at problemet evt. ligger uden for det pågældende myndigheds almindelige område. Endvidere kan de gældende regler opfattes som om, der først kan foretages en underretning, når der foreligger helt klart og veldokumenteret tegn på, at det pågældende barn eller den unge har problemer.

Endelig kan der eksistere en opfattelse af, at kommunalbestyrelsen ikke altid reagerer i tilstrækkeligt omfang på en underretning om et barn eller en ung. Dels oplever fagpersonerne ikke altid, at der sker en æn-

dring i det pågældende barn eller den unges forhold, dels har fagpersoner ikke mulighed for at få at vide, om der er igangsat en indsats. Det skyldes, at der i dag ikke altid er mulighed for, at den, der har foretaget en underretning, kan få oplysninger om, hvad underretningen har ført til. Den kommunale forvaltning er underlagt de gældende regler i persondatalovens § 8 stk. 3 om videregivelse af følsomme oplysninger, hvilket betyder, at forvaltningen ikke uden videre kan videregive følsomme oplysninger om et konkret barn eller ung til den, der har foretaget en underretning. Hvis oplysningerne vedrører iværksættelse af en undersøgelse efter servicelovens § 50, ellers hvis der er iværksat en foranstaltning efter f.eks. § 52, skal der som udgangspunkt indhentes samtykke fra forældrene eller den unge, der er fyldt 15 år, jf. nærmere herom afsnittet om gældende ret i de almindelige bemærkninger.

Manglende underretninger kan dog have alvorlige konsekvenser for børn og unge, som reelt har behov for at der gribes ind og tilbydes særlig støtte. Det gælder ikke mindst i de situationer, hvor der er tegn på vold eller andre overgreb mod børn eller unge under 18 år, hvilket kan have alvorlige konsekvenser for barnet eller den unges trivsel og udvikling.

3.3.2.3. Den foreslåede ordning

§ 153 ændres, så underretningspligten og kriteriet for, hvornår pligten indtræder, beskrives tydeligt i selve lovteksten i stedet for i en bekendtgørelse. Efter forslaget indtræder underretningspligten, når der er kendskab til eller grund til at antage, at et barn eller en ung

under 18 år kan have behov for særlig støtte, at et barn umiddelbart efter fødslen kan få behov for særlig støtte på grund af de vordende forældres forhold eller at et barn eller en ung under 18 år er udsat for vold eller andre overgreb.

Dette indebærer en sproglig præcisering af reglerne om underretningspligt, idet der endvidere som noget nyt sker en særlig regulering af pligten til at underrette i de tilfælde, hvor der er kendskab til eller grund til at antage, at et barn eller en ung under 18 år er udsat for vold eller andre overgreb. Det sker for at understrege vigtigheden af, at kommunen så hurtigt som muligt kan gribe ind i de tilfælde, hvor der kan være tale om overgreb mod et barn eller en ung.

Bekendtgørelsens bestemmelse om, at underretningspligten indtræder, «når der ikke er rimelig mulighed for gennem egen virksomhed i tide at afhjælpe vanskelighederne» udgår. Hermed bliver retstilstanden således, at der er pligt til at foretage underretning i de i bestemmelsen nævnte tilfælde, men at den der underretter (f.eks. skolelæreren) fortsat skal benytte de hjælpemuligheder, som findes i dette regi, uanset om der er foretaget en underretning.

Endvidere foreslås, at kommunalbestyrelsen, med mindre særlige forhold gør sig gældende, efter anmodning, skal videregive oplysninger til den person, der har foretaget underretningen efter stk. 1-2, 1.pkt., om, hvorvidt underretningen har givet kommunen anledning til undersøgelser eller foranstaltninger efter denne lov,

vedrørende det barn eller den unge under 18 år, underretningen vedrører.

Endelig gives socialministeren bemyndigelse til at fastsætte regler om underretningspligt for andre grupper af personer, der under udøvelsen af deres erhverv får kendskab til forhold, som bevirker, at der kan være anledning til foranstaltninger efter denne lov. Socialministeren kan endvidere fastsætte regler om, at andre grupper af personer har underretningspligt.

Ministeren for sundhed og forebyggelse gives bemyndigelse til at fastsætte nærmere regler om videregivelse af oplysninger til og fra Kennedy Centret. Dette er en konsekvensændring af, at Kennedy Centret er overflyttet til Ministeriet for Sundhed og Forebyggelses ressort.

Forslaget har til formål at sikre, at fagpersoner foretager de nødvendige underretninger om børn og unge under 18 år, der kan have behov for særlig støtte, herunder at der altid sker en underretning vedr. børn og unge, som er udsat for vold og andre overgreb.

Retssikkerhedsmæssige aspekter af forslaget

Lovforslagets § 153, stk. 3, om videregivelse af oplysninger om rent private forhold i forbindelse med en underretning giver efter Socialministeriets opfattelse ikke anledning til retssikkerhedsmæssige betænkeligheder, idet der med lovforslaget alene skal ske udveksling af oplysninger om rent private forhold om et konkret barn eller ung i forbindelse med tilbagemelding til den,

der efter § 153 har foretaget en underretning om det pågældende barn eller den unge.

Underretningspligten indebærer en indsamling af personoplysninger hos kommunen. Formålet hermed er, at kommunalbestyrelsen kan vurdere, hvorvidt det må antages, at et barn eller en ung trænger til særlig støtte, således at der skal igangsættes en børnefaglig undersøgelse jf. § 50. Det vurderes derfor, at indsamlingen af oplysninger sker til et sagligt formål. Tilbagemeldingen til den person, som efter den foreslåede bestemmelse, foretog underretningen, har blandt andet til hensigt at give den person, der har foretaget underretningen, mulighed for i tilrettelæggelse af det videre arbejde med den unge at tage højde for, at barnet eller den unge under 18 år modtager særlig støtte efter serviceloven. Det vurderes derfor, at tilbagemeldingen er forenelig med formålet med indsamlingen hos kommunen, jf. persondatalovens § 5, stk. 2.

Endvidere er karakteren af den oplysning, der kan gives, begrænset. Der skal kun oplyses, om der er iværksat en foranstaltning eller en undersøgelse efter serviceloven, men der kan ikke gives oplysninger om indholdet i eller omfanget af disse foranstaltninger. Det vurderes på den baggrund, at oplysningerne som videregives er relevante og tilstrækkelige og ikke omfatter mere, end hvad der kræves til opfyldelse af formålet, jf. persondatalovens § 5, stk. 3.

Udvekslingen af oplysninger kan endvidere kun ske med henblik på en tilbagemelding i forbindelse med en konkret underretning.

Den foreslåede bestemmelse i servicelovens § 153 indebærer en fravigelse fra persondatalovens § 8, stk. 3. Persondatalovens øvrige regler vil derimod - i det omfang det er relevant - finde anvendelse også for oplysninger, der videregives efter den foreslåede § 153. Det indebærer bl.a., at persondatalovens regler om den registreredes rettigheder, den dataansvarliges anmeldelsespligt og behandlingssikkerhed finder anvendelse i det omfang, det er relevant, også for behandlinger af personoplysninger der videregives som led i det forebyggende tværfaglige samarbejde.

Om forholdet til databeskyttelsesdirektivet henvises til punkt 8 i de almindelige bemærkninger.

3.4. Kvalitet i indsatsen

3.4.1. Støtteforanstaltninger

3.4.1.1. Gældende ret

Kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse om foranstaltninger efter § 52, når det må anses for at være af væsentlig betydning af hensyn til et barns eller den unges særlige behov for støtte. Med mindre særlige forhold gør sig gældende, kan støtte kun iværksættes efter gennemførelse af en børnefaglig undersøgelse efter servicelovens § 50. Der kan dog iværksættes akutte foranstaltninger sideløbende med undersøgelsen. Foranstaltningerne skal i så fald tilpasses undersøgelsens konklusioner og anbefalinger, når den er afsluttet. Kommunalbestyrelsen skal altid vælge den eller de mindst indgribende foranstaltninger, som kan løse de

problemer, der er afdækket gennem undersøgelsen.

De enkelte typer af foranstaltninger omfatter en række forskellige former for tilbud om hjælp, jf. § 52, stk. 3. Kommunalbestyrelsen kan efter § 52, stk. 4-5, træffe afgørelse om støtte til udsatte børn og unge i form af økonomisk støtte, hvis der er konstateret et behov herfor i en forudgående børnefaglig undersøgelse efter § 50. Støtten efter stk. 4 er trangsbestemt og kan ydes til forældremyndigheden i en række forskellige situationer. Støtten kan dække udgifter, der er en del af en foranstaltning såvel som en indirekte følge af en foranstaltning. Støtten efter stk. 5 er ikke trangsbestemt og kan gives som en formålsbestemt foranstaltning for at undgå barnets eller den unges anbringelse. Den kan også gives for at fremme en hjemgivelse eller støtte en stabil kontakt mellem forældre og børn under anbringelse uden for hjemmet.

Kommunalbestyrelsen kan endvidere efter § 52 tilbyde konsulentbistand til familier, når det må antages, at der over et vist forløb kan være behov for støtte til barnet eller den unge eller familien. Tilbuddet har karakter af en egentlig foranstaltning, som er iværksat på baggrund af en truffet afgørelse, som strækker sig over et afgrænset tidsmæssigt forløb. Konsulentbistand omfatter en række forskellige områder, herunder bl.a. familiebehandling (i form af forældreprogrammer), familieplanlægning (f.eks. i form af rådgivning om prævention) og aftale om, at barnet eller den unge skal søge dagtilbud eller ungdomsklub m.v.

3.4.1.2. Overvejelser bag forslaget

I forbindelse med Ankestyrelsens vurdering af klagesager ses ofte, at der i sagsbehandlingen i de enkelte sager først har været igangsat mindre indgribende foranstaltninger, som ikke har været effektive nok i forhold til at løse barnet eller den unges problemer.

Den nuværende formulering i serviceloven om, at kommunen altid skal vælge den mindst indgribende foranstaltning kan være en af årsagerne til, at nogle kommuner næsten altid først iværksætter mindre indgribende foranstaltninger, før de anvender mere indgribende støtte som f.eks. familiebehandling eller anbringelse uden for hjemmet. Det er imidlertid vigtigt, at der altid vælges den foranstaltning, som vurderes bedst at kunne løse barnet eller den unges behov, og som så vidt muligt kan forebygge, at problemerne udvikler sig yderligere.

De nuværende regler om foranstaltninger over for udsatte børn og unge har endvidere skabt uklarhed om reglerne om, at der kan iværksættes forebyggende og akutte foranstaltninger inden en børnefaglig undersøgelse efter § 50 er gennemført. Det bør derfor præciseres i loven, at kommunerne ikke behøver at afstå fra at iværksætte nødvendige akutte foranstaltninger over for et barn eller en unge med behov herfor.

Regeringens kortlægning af tidsforbruget i den offentlige sektor har vist, at kommunerne ønsker større fleksibilitet i forhold til at give de rette tilbud om støtte. Konkret har der været udtrykt ønske om at få mulighed for at tildele konsulentbistand samt økonomisk støtte

uden først at skulle foretage en børnefaglig undersøgelse efter § 50. Endvidere har der været et ønske om enklere regler for foranstaltningerne kontaktperson og personlig rådgiver. Jf. nærmere herom i afsnit 2.

I forbindelse med konsulentbistand er det i dag muligt at give rådgivning om familieplanlægning, herunder om brug af prævention. Det er i den forbindelse vigtigt at understrege, at det er muligt at give rådgivning om og økonomisk støtte til familieplanlægning efter serviceloven, og at det er vigtigt, at denne mulighed anvendes.

3.4.1.3. Den foreslåede ordning

Kommunen skal vælge den mest formålstjenlige foranstaltning

Det foreslås at præcisere, at kommunalbestyrelsen skal vælge en foranstaltning, som må forventes at kunne imødekomme barnets behov på tilstrækkelig vis og som må anses som værende mest formålstjenlig for barnets eller den unges tarv. Den nye bestemmelse understreger, at kommunen altid skal vælge den foranstaltning, der er nødvendig og tilstrækkelig for at sikre, at barnet eller den unge får den hjælp, der reelt er behov for. Kommunen skal således ikke etablere den mindst indgribende foranstaltning, hvis barnet har behov for et mere omfattende tiltag, da det ikke er hensigtsmæssigt at etablere en foranstaltning, som på lang sigt ikke afhjælper barnet eller den unges problem. Det betyder, at der f.eks. kan iværksættes en anbringelse, hvis dette vurderes bedst at kunne løse barnets problem. Det forvaltningsretlige princip, om at

foranstaltningen skal være proportionel med formålet, vil stadig være gældende.

Formålet med lovforslaget er at sikre, at der vælges den rette foranstaltning til at løse barnets eller den unges problemer, og at der tages nøje hensyn til, om den valgte foranstaltning vil medføre den virkning, der er planlagt.

Foreløbige og akutte foranstaltninger kan foretages sideløbende med en børnefaglig undersøgelse

Med lovforslaget præciseres, at det er muligt at iværksætte en foreløbig eller akut foranstaltning sideløbende med, at en børnefaglig undersøgelse efter § 50 gennemføres. Formålet med forslaget er at præcisere, at det er muligt at iværksætte en foreløbig akutindsats, såfremt der er behov herfor. Den foreløbige indsats skal tilpasses den børnefaglige undersøgelses konklusioner, når undersøgelsen er afsluttet.

Enklere regler for kontaktpersoner og personlig rådgiver
Der er i de gældende regler et stort overlap mellem indsatsformerne “kontaktperson” og “personlig rådgiver” som kan give anledning til tvivl om, hvilken form for foranstaltning der skal anvendes. Derfor foreslås det at sammenskrive disse to indsatsformer. Desuden udledes en ny funktion til begrebet “kontaktperson” i form af det, som i andre sammenhænge kaldes for en “personlig mentor”. En kontaktperson som udfylder en mentorfunktion vil f.eks. kunne anvendes i forbindelse med støtte til børn eller unge, der har været involveret

i kriminalitet. Ifølge lovforslaget kan en kontaktperson dække over en række forskellige funktioner, hvis konkretisering defineres individuelt i forhold til barnet eller den unge eller familiens behov. En “kontaktperson” kan både dække over de funktioner, der tidligere har været varetaget af en personlig rådgiver såvel som over de funktioner, der har været varetaget af en kontaktperson. Denne del af forslaget er en del af regeringens afbureaukratiseringsplan, jf. herom i afsnit 2.

Økonomisk støtte uden krav om forudgående børnefaglig undersøgelse

Det foreslås, at kommunalbestyrelsen får mulighed for at tildele økonomisk støtte uden en forudgående børnefaglig undersøgelse efter § 50. Disse indsatser er ikke indgribende over for hverken barn eller den unge eller familien. Forslaget skal endvidere ses i sammenhæng med det forhold, at den økonomiske støtte efter § 52, stk. 4 og 5, typisk gives til familier, som i forvejen får støtte efter § 52, stk. 3, og kommunen har derfor ofte gennemført en børnefaglig undersøgelse efter § 50. Forslaget vil gøre det lettere at hjælpe familier med mindre støttebehov og frigøre ressourcer, som kan bruges på andre opgaver i forbindelse med arbejdet med udsatte børn.

Forslaget er en del af regeringens afbureaukratiseringsplan, jf. nærmere om dette i afsnit 2.

Konsulentbistand og familieplanlægning uden en forudgående børnefaglig undersøgelse

Det foreslås, at kommunalbestyrelsen kan tilbyde kon-

sulentbistand med hensyn til børn eller unges forhold samt familieplanlægning uden en forudgående børnefaglig undersøgelse efter § 50. Formålet med forslaget er at gøre det lettere at hjælpe familier med mindre støttebehov, uden først at skulle iværksætte en undersøgelse efter § 50. Forslaget er et led i regeringens afbureaukratiseringsplan, jf. herom i de almindelige bemærkninger i afsnit 2. Bestemmelsen om, at kommunalbestyrelsen kan aftale med familien, at barnet eller den unge skal søge dagtilbud eller skole m.v. vurderes dog at forudsætte en børnefaglig undersøgelse efter § 50, hvorfor den adskilles fra bestemmelsen og forbliver i § 52, stk. 3, som hidtil. Dette betyder ingen egentlig ændring i den gældende retstilstand.

Med forslaget præciseres endvidere, at der efter bestemmelsen er mulighed for at give rådgivning om familieplanlægning. Den del af forslaget skal ses i sammenhæng med lovforslagets § 52a, hvorefter kommunalbestyrelsen kan iværksætte tilbud om økonomisk støtte, når det må anses for at være af væsentlig betydning af hensyn til et barns eller den unges særlige behov for støtte, herunder også økonomisk støtte til prævention.

Formålet med forslaget er at gøre det lettere at hjælpe familier med mindre støttebehov uden først at skulle iværksætte en undersøgelse efter § 50. Forslaget er en del af regeringens afbureaukratiseringsplan, jf. nærmere om dette i afsnit 2.

3.4.2. Efterværn

Forslaget omhandler en styrkelse af efterværn til unge mellem 18 og 22 år, der har været anbragt uden for hjemmet.

3.4.2.1. Gældende ret

Efter § 76 kan visse foranstaltninger for børn og unge opretholdes eller genetableres, indtil den unge fylder 23 år, hvis den unge opfylder betingelserne herfor. For unge, der har været anbragt uden for hjemmet umiddelbart inden det fyldte 18. år, kan visse nye tilbud uden iværksættes. Hjælpen til unge fra 18 - 22 år kaldes "efterværn" og har til formål at hjælpe de unge til en bedre overgang til voksenlivet.

Reglerne om efterværn findes i §§ 68 og 76. Heraf fremgår, at kommunalbestyrelsen i den unges opholdskommune senest 6 måneder forud for ophør af en anbringelse ved det 18. år skal træffe afgørelse om, hvorvidt den unge har behov for foranstaltninger efter § 76 og i givet fald træffe afgørelse om, hvilke foranstaltninger der skal iværksættes. Forud for afgørelsen skal de kommunale myndigheder i samarbejde med den unge revidere handleplanen. Det er et krav, at handleplanen er revideret umiddelbart inden, der træffes afgørelse om efterværn og dermed senest 1/2 år før den unge fylder 18 år.

Når den unge fylder 18 år, vil den unge få selvstændig opholdskommune i den kommune, hvor den unge opholder sig. Dvs. at det er den kommune, hvor anbringelsesstedet ligger, der bliver handlekommune, hvis

den unge bliver boende i denne kommune. Da den hidtidige kommune ikke kan forpligte den kommende opholdskommune økonomisk, vil handleplanen i disse situationer som udgangspunkt alene kunne indeholde anbefalinger til, hvad der skal ske. Hvis den unge skifter opholdskommune ved det 18. år, vil det derfor være den nye opholdskommune, der skal træffe afgørelse om efterværn.

For unge, som er eller har været anbragt umiddelbart inden det fyldte 18. år, kan kommunalbestyrelsen træffe afgørelse om:

- 1) at døgnophold kan opretholdes eller genetableres,
- 2) at udpege en personlig rådgiver for den unge,
- 3) at udpege en fast kontaktperson for den unge og
- 4) at etablere en udslusningsordning i det hidtidige anbringelsessted.

Derudover skal kommunen sikre at unge, som har været anbragt, så vidt muligt har mulighed for at komme tilbage på besøg på anbringelsesstedet, f.eks. i forbindelse med ferier og højtider. Muligheden skal være baseret på en aftale mellem anbringelsesstedet og de kommunale myndigheder, for at det praktisk kan gennemføres.

For unge, som tidligere har modtaget hjælp efter § 52 i form af enten kontaktperson eller personlig rådgiver, kan kommunalbestyrelsen træffe afgørelse om, at denne foranstaltning kan opretholdes eller tildeles igen efter det fyldte 18. år.

Efterværnet skal ophøre, når det ikke længere opfylder sit formål under hensyn til den unges behov for støtte, eller når den unges fylder 23 år.

3.4.2.2. Overvejelser bag forslaget

For udsatte unge og i særlig grad unge, der har været anbragt uden for hjemmet, kan overgangen til voksenlivet være svær. Unge, som har modtaget sociale foranstaltninger, har endvidere øget risiko for social eksklusion sammenlignet med deres jævnaldrende i forbindelse med overgangen til voksenlivet. Disse unge får sjældnere en uddannelse, har svagere tilknytning til arbejdsmarkedet, er oftere på overførselsindkomst og bliver oftere hjemløse, ligesom de har dårligere psykisk og fysisk helbred og oftere kommer i kontakt med retssystemet end deres jævnaldrende.

På den baggrund kan kommunalbestyrelsen tilbyde tidligere anbragte unge efterværn frem til det fyldte 23. år. De gældende regler begrænser dog den vifte af tilbud, kommunen kan tilbyde den unge. Da nogle unge kan have behov for andre typer støtte end de eksisterende muligheder, er der dermed risiko for, at de unge ikke får en støtte som i tilstrækkeligt omfang tager hensyn til deres individuelle behov. Eksempelvis har nogle kommuner givet udtryk for, at de fandt det nyttigt at tilbyde tidligere anbragte gruppeforløb eller samtalegrupper, og at det var u hensigtsmæssigt, at dette ikke var en mulighed i forhold til efterværnsreglerne.

Der vurderes at være behov for at præcisere, at støtten kan genetableres eller tildeles efter det fyldte 18. år.

Det skyldes, at der kan være tilfælde, hvor unge, der i første omgang takker nej til støtte, senere kan ændre holdning, eller der for nogle unge senere kan opstå et behov for støtte, selvom de umiddelbart ved det fyldte 18. år ikke vurderes at have behov herfor.

I sager hvor den unge skifter opholdskommune ved det fyldte 18. år, er det vigtigt, at de to kommuner indleder et samarbejde i forbindelse med revisionen af handleplanen. Som reglerne er i dag, er der dog ikke fastsat nærmere regler om, hvordan de to kommuner organiserer samarbejdet, ligesom der ikke stilles nærmere krav til samarbejdet.

I praksis har det vist sig, at der i forbindelse med den unges skift i opholdskommune ofte ikke er kontakt mellem den hidtidige og den nye opholdskommune i forbindelse med revision af handleplanen (Ophør af anbringelser ved det fyldte 18. år, Ankestyrelsens praksisundersøgelse 2009). Det betyder blandt andet, at den nye opholdskommune ikke udnytter den viden om den unge, som er forankret i den hidtidige opholdskommune. Det vurderes at være problematisk, da en koordinerende indsats mellem de to kommuner og en hurtig sagsbehandling hos den nye kommune er væsentlig for at sikre stabilitet og kontinuitet og medvirkende til at forhindre brud i støtten til den unge.

Unge, der har været anbragt uden for hjemmet uden samtykke fra forældrene og den unge, der er fyldt 15 år, kan i endnu højere grad end andre anbragte unge karakteriseres som udsatte i forhold til overgangen til

voksenlivet. Her er kravene for, hvornår der kan iværksættes en tvangsanbringelse, skærpet sammenlignet med kravene i forbindelse med en anbringelse med forældrenes samtykke. Desuden er der i forbindelse med tvangsanbringelser oftere uenighed mellem forældrene eller den unge, de kommunale myndigheder og anbringelsesstedet. Forskningen viser, at dette har en dårlig indflydelse på barnet eller den unges udbytte af støtten (Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet, SFI, 2003). Der vurderes derfor at være et behov om særligt at styrke efterværnsindsatsen over for denne gruppe unge.

3.4.2.3. Den foreslåede ordning

Fokus i indsatsen

Det foreslås at præcisere og indskrive formålet med efterværnet i selve lovteksten i § 76 for at sikre at formålet er tilstrækkeligt i fokus, når indsatsen tilrettelægges, da uddannelse, beskæftigelse og boligsituation er afgørende for et selvstændigt voksenliv.

Desuden foreslås at styrke alle udsatte unges overgang til voksenlivet ved, at der stilles krav om, at handleplanen for unge på 16 år eller derover skal opstille konkrete mål i forhold til den unges overgang til voksenlivet (§ 140). Formålet er at sikre en mere sammenhængende og langsigtet indsats i forhold til den unges overgang til voksenlivet. Ændringen understreger således, at indsatsen i disse år skal have et indhold, der giver den unge en god forberedelse til et selvstændigt voksenliv. Desuden vil kommunen tidligere i forløbet skulle overveje, hvilken støtte den unge kan og bør have før

og efter sin 18 års fødselsdag og eventuelt kunne sætte konkrete initiativer i værk for at støtte den unges overgang til voksenlivet.

Flere støttemuligheder

Det foreslås at give kommunerne mulighed for at iværksætte andre former for støtte, som har til formål at bidrage til en bedre overgang til en selvstændig livsførelse for den unge. Det betyder, at kommunerne i højere grad end hidtil får mulighed for at tilpasse støtten efter den enkelte unges individuelle behov.

Genetablering af støtte

Det foreslås at præcisere, at døgnophold, en kontaktperson eller andre former for støtte som led i efterværn kan tildeles eller genetaberes efter det fyldte 18. år. Det vil ske ved at lave et selvstændigt stykke herom i § 76.

Skift i handlekommune

ved det fyldte 18. år. Det foreslås, at den hidtidige opholdskommune ved skift i opholdskommune, skal oversende den unges reviderede handleplan jf. § 68, stk. 12, til den nye opholdskommune forud for skiftet, dvs. forud for den unges 18. års fødselsdag.

Endvidere foreslås det, at der stilles krav om, at den nye opholdskommune inden 30 dage efter modtagelsen af handleplanen træffer afgørelse om, hvorvidt den unge har behov for efterværn, og i givet fald hvilke foranstaltninger, der skal iværksættes, og udarbejder en ny handleplan.

Forslagene har til formål at sikre, at tilflytningskommunen får de nødvendige oplysninger fra fraflytningskommunen, så grundlaget for en kontinuerlig indsats uden unødvendige brud er lagt.

Forslagene ændrer ikke ved, at det er væsentligt, at de to kommuner indleder et samarbejde i forbindelse med revisionen af handleplanen. Det sikrer, at den unge relativt tidligt ved, om der vil blive tilbudt støtte efter det fyldte 18. år. Samtidig er et tæt samarbejde mellem kommunerne med til at sikre udveksling af relevant viden om den unge og dennes forløb.

Ret til kontaktperson for unge, der har været anbragt uden samtykke

Med det formål at styrke indsatsen over for unge, der er eller har været anbragt uden samtykke umiddelbart inden det fyldte 18. år, foreslås det at give denne gruppe unge ret til efterværnsstøtte i form af en kontaktperson. Retten gives frem til det fyldte 23. år. I de perioder, hvor den unge i øvrigt tilbydes opretholdelse af døgnophold som led i efterværnet, bortfalder retten til en kontaktperson.

Det bemærkes, at de forsøg med ret til efterværn, som har været igangsat under projekt "Lige Muligheder" vil blive midtvejsevalueret med henblik på at vurdere de foreløbige erfaringer med ordningerne.

3.4.3. Handleplaner

3.4.3.1. Gældende ret

Efter gældende ret skal de kommunale myndigheder

udarbejde en handleplan, inden der træffes afgørelse om foranstaltninger. Handleplanen skal bygge på de undersøgelser, der er gennemført, jf. § 50. Der skal i handleplanen opstilles mål og delmål i forhold til de seks faste punkter, som også den børnefaglige undersøgelse efter § 50 skal omfatte.

Med udgangspunkt i de nuværende regler skal de kommunale myndigheder udarbejde en handleplan for hvert barn eller ung, der har brug for en foranstaltning. Det gælder også selvom, der er tale om flere børn i samme familie.

3.4.3.2. Overvejelser bag forslaget

I forbindelse med arbejdet med at identificere forslag til regelforenkligning på området har repræsentanter for kommunale medarbejdere blandt andet påpeget, at kravene til indholdet af handleplanerne er for ufleksible og uhensigtsmæssige og at medarbejderne fandt det svært at skelne mellem mål og delmål, jf. afsnit 2.

3.4.3.3. Den foreslåede ordning

Større fleksibilitet i reglerne

For at give kommunerne større frihed til selv at fastsætte retningslinjer for udarbejdelsen af mål i handleplanen foreslås det, at kravet om, at handleplanen både skal indeholde mål og delmål fjernes.

Samtidig foreslås det at ændre kravet til handleplanen, så der alene skal tages udgangspunkt i resultaterne af den børnefaglige undersøgelse af barnets eller den unges forhold. Det vil frigive ressourcer i kommunerne

og give dem større frihed til at tilrettelægge handleplanen, så den tilpasses det enkelte barns behov

Konkrete mål for unge over 16 år.

Det foreslås endvidere, at handleplanen for unge, der er fyldt 16 år, skal indeholde konkrete mål i forhold til den unges overgang til voksenlivet. Formålet er at sikre en mere sammenhængende og langsigtet indsats i forhold til den unges overgang til voksenlivet. Se i øvrigt bemærkningerne herom i afsnit 3.4.2. om efterværn.

Undersøgelse af flere børn i samme familie.

I forlængelse af ændringerne af reglerne til den børnefaglige undersøgelse, jf. herom i afsnit 3.4.6., herunder ønsket om at give kommunerne større frihed, stilles forslag om, at kommunen skal have mulighed for at lave én fælles handleplan for børn i samme familie. Handleplanen skal tage højde for individuelle forskelle hos børnene, således at handleplanerne stadig kan indeholde individuelle mål for det enkelte barn eller den unge.

3.4.4. Godkendelse

3.4.4.1. Gældende ret

Serviceovens § 142 fastslår reglerne for godkendelse af anbringelsessteder for børn og unge, herunder om anbringelsesstederne skal være konkret eller generelt godkendte, og om der er klageadgang.

Den stedlige kommune skal godkende egne værelser m.v. som generelt egnede. Det sker, før en ung anbringes på værelset m.v. og uafhængigt af den enkelte, konkrete unge.

Endvidere skal den stedlige kommune godkende opholdssteder for børn og unge som generelt egnede. Der er ikke klageadgang for afgørelser om administrativ godkendelse af anbringelsessteder.

3.4.4.2. Overvejelser bag forslaget

I dag skal opholdskommunen for et anbringelsessted, der er oprettet som eget værelse, godkende værelset som generelt egnede anbringelsessted. Kommunen skal også føre driftstilsyn med værelset. Det sker uafhængigt af anbringelsen af en konkret ung på værelset. Ofte er det den stedlige kommune og den anbringende kommune imidlertid ikke den samme; den unge anbringes altså på et værelse i en anden kommune. I de tilfælde skal der ikke alene føres to forskellige tilsyn på det samme værelse med den samme unge, det skal også føres af to forskellige kommuner.

Efter de nuværende regler skal den kommune, hvor et anbringelsessted er beliggende (den stedlige kommune), godkende private tilbud. Samtidig skal samme kommune indhente og godkende oplysninger i forbindelse med registreringen af private tilbud på Tilbudsportalen. Både godkendelse og registrering på Tilbudsportalen er betingelser for, at den enkelte kommune kan anvende anbringelsesstedet. Af Tilbudsportalen fremgår eksempelvis oplysninger om organisatoriske forhold, ydelser, behandlingsmetoder, takster, personaleforhold og fysiske forhold. De samme elementer indgår i den stedlige kommunes godkendelse. Det betyder, at kommunerne reelt skal behandle de samme forhold

vedrørende de private tilbud to gange i to procedurer, som tjener det samme formål.

Plejefamilier og private opholdssteder har ikke mulighed for at klage over kommunernes afslag på godkendelse eller afgørelser om at trække en godkendelse tilbage. Det har været problematiseret med henvisning til, at der er store forskelle mellem de respektive kommuners praksis på området, hvilket skaber ulige vilkår for plejefamilierne og de private tilbud.

3.4.4.3. Den foreslåede ordning

Fjernelse af den generelle godkendelse og driftstilsynet med værelser

Som et led i regeringens afbureaukratiseringsplan foreslås at afskaffe den stedlige kommunes pligt til at foretage en generel godkendelse af og føre driftsorienteret tilsyn med egne værelser i kommunen. Værelserne skal i stedet godkendes konkret af den anbringende kommune i forbindelse med den konkrete anbringelse.

Forslaget skal bidrage til en tydeligere og mere enkel ansvarsfordeling mellem kommunerne.

Forenkling af krav til godkendelse af private tilbud

Det foreslås at forenkle de nuværende godkendelsesprocedurer for private tilbud, så godkendelsen af de private anbringelsessteder og indberetningen af oplysninger til Tilbudsportalen samles i én arbejdsgang. Forslaget vil forenkle kravene til kommunerne og mindske sagsbehandlingen. Den godkendende kommune vil

fortsat skulle forholde sig til tilbuddets personale, pædagogik m.v.

Forslaget er en del af regeringens afbureaukratiseringsplan og skal bidrage til mere enkle processer i kommunerne og ensartethed på tværs af relaterede lovområder, jf. afsnit 2. Forslaget skal ses i sammenhæng med de ændringer af lovens § 14 om optagelse af private tilbud på Tilbudsportalen som fremgår af regeringens fremsatte lovforslag om afbureaukratisering på dele af det sociale område

Klageret for plejefamilier og opholdssteder

Det foreslås, at den begrænsning i klageadgangen, som hidtil har været gældende for klager over afslag på godkendelse, fjernes. Dermed får plejefamilier og opholdssteder, som ønsker at påklage kommunernes afgørelser om godkendelse, mulighed for at klage til de sociale nævn. Det vil bidrage til udviklingen af en fælles praksis, styrke plejefamilier og opholdssteders rettigheder og bidrage til at sikre en bred vifte af tilbud. Forslagets formål er bl.a. at bidrage til en mere ensartet godkendelsespraksis i kommunerne. Der henvises i øvrigt til afsnit 3.1.2 om godkendelse af plejefamilier.

3.4.5. Kommunernes tilsyn med anbringelsessteder

3.4.5.1. Gældende ret

Driftsorienteret tilsyn.

Serviceovens § 148 a indeholder reglerne for det generelle driftsorienterede tilsyn med kommunens tilbud. Efter de gældende regler skal den stedlige kommune

føre driftsorienteret tilsyn med tilbuddet. I lovteksten nævnes personale, bygninger og økonomi som elementer i tilsynet.

Det er ikke reguleret, hvordan og hvor ofte kommunen skal føre driftsorienteret tilsyn med anbringelsessteder. Det nævnes heller ikke i lovteksten, at overvejelser om anbringelsesstedets pædagogik skal indgå i tilsynet.

Det personrettede tilsyn, børnesamtaler og handleplaner

Af serviceovens § 148 fremgår reglerne for det individuelle personrettede tilsyn, mens reglerne for revision af anbragte børn og unges handleplaner findes i lovens § 70.

Efter § 148 skal den anbringende kommune tale med et anbragt barn/ung under det personrettede tilsyn mindst en gang årligt.

Efter de gældende regler i § 70 skal den anbringende kommune minimum hver 12. måned endvidere vurdere, om der er behov for en ændret indsats og ændret handleplan for det anbragte barn/ung. Kommunens vurdering af, om handleplanen for et anbragt barn eller en ung og dennes familie skal revideres, skal ske på baggrund af det personrettede tilsyn med barnet eller den unge og kontakt med forældremyndighedsindehaveren. Det fremgår ligeledes, at vurderingen skal vedrøre både den del af handleplanen, der drejer sig om barnet eller den unge såvel som den del, der drejer sig om forældremyndighedsindehaveren.

3.4.5.2. Overvejelser bag forslaget

For anbragte børn og unge er det af afgørende betydning, at den hjælp og støtte, de modtager under anbringelsen, er kvalificeret og tilgodeser børnenes behov. Som nævnt har anbragte børn og unge ofte betydelige problemer, bl.a. i forhold til uddannelse, sundhed og socialt netværk. Dette peger på, at der kan være behov for at styrke indsatsen under anbringelsen.

Aftaleparterne er enige om, at et velfungerende tilsyn er et vigtigt redskab til at sikre en bedre kvalitet i indsatsen over for det enkelte barn. Det driftsorienterede tilsyn med anbringelsesstederne skal sikre, at anbringelsesstederne lever op til grundlaget for den godkendelse/aftale, der er indgået med kommunen, herunder vedrørende forhold som personale, bygninger og økonomi. Det personrelaterede tilsyn med de anbragte børn er grundlaget for at følge det enkelte barns udvikling og løbende tilpasse indsatsen til barnets aktuelle situation.

Kommunerne skal løbende følge de enkelte sager for at sikre sig, at hjælpen fortsat opfylder sit formål, herunder mindst én gang årligt tale med barnet eller den unge under tilsynsbesøg på anbringelsesstedet. Mange anbringelsessteder oplever imidlertid, at kommunerne ikke i tilstrækkeligt omfang følger op på de anbragte børns udvikling, og at opfølgningen ikke sker på et systematisk grundlag. Det er problematisk, da opfølgningen er en forudsætning for at sikre en løbende tilpasning af indsatsen til barnets aktuelle behov.

Den nuværende lovgivning stiller kun få krav til indholdet af kommunernes driftstilsyn. Der er ikke et lovfæstet krav om, at kommunerne skal forholde sig direkte til stedernes pædagogiske indhold, på trods af, at det er centralt for børnenes velbefindende og udvikling. Der stilles i dag heller ikke krav til antallet af tilsynsbesøg eller karakteren heraf. Der er derfor behov for at sikre, at kommunernes driftsorienterede tilsyn også har tilstrækkeligt fokus på anbringelsesstedets tilgang til pædagogik, skolegang, sundhed m.v. Tilsvarende er der behov for at sikre, at der med en vis hyppighed aflægges tilsynsbesøg på anbringelsessteder for børn og unge, og at besøgene giver et reelt indtryk af forholdene på stedet.

3.4.5.3. Den foreslåede ordning

Øget fokus på det personrettede tilsyn

Bestemmelsen vedrørende det personrettede tilsyn skrives sammen med bestemmelsen om revision af handleplaner for at understrege sammenhængen mellem disse. Det foreslås at stille krav om, at kommunerne skal følge op på barnets handleplan mindst to gange om året. Ved revision af handleplanen skal det overvejes, om andre punkter kan være relevante, herunder f.eks. nye fokuspunkter om f.eks. skole, hvis barnet er kommet i skolepligtig alder.

Som led i denne opfølgning skal der for anbragte børns vedkommende gennemføres en samtale med barnet på anbringelsesstedet i forbindelse med tilsynsbesøg. Det medfører, at der med forslaget fremover skal foretages mindst to årlige personrettede tilsynsbesøg.

Forslaget har til formål at præcisere, at handleplanen er et centralt styringsredskab for indsatsen, og at tilsynet skal tage udgangspunkt i opfølgning på de mål, der fremgår af handleplanen. Det understreges, at samtalen med barnet eller den unge i forbindelse med personrettede tilsynsbesøg som klar hovedregel skal gennemføres uden tilstedeværelse af ansatte på anbringelsesstedet. Det vil give barnet eller den unge bedre mulighed for at tale frit om, hvordan han eller hun har det, og om der er behov for at drøfte eventuelle problemer m.v. Barnet eller den unge kan dog efter eget valg medbringe en bisidder eller en anden person til samtalen, hvis barnet eller den unge ønsker dette.

Forslaget skal styrke indsatsen over for anbragte børn og unge og opfølgningen herpå ved at øge fokus på sammenhængen mellem tilsyn og opfølgningen på handleplanen. Forslaget vil ligeledes medføre øget fokus på resultaterne af indsatsen til fordel for børnenes udvikling.

Øget kvalitet i det driftsorienterede tilsyn. Det forslås, at der stilles mere detaljerede krav til tilsynets indhold. De indholdsmæssige krav til tilsynet skal tage udgangspunkt i viden om, hvad der er vigtigt for et godt børneliv, herunder skolegang, sundhed, fritidsinteresser m.v. Tilsynet skal fokusere på, om det konkrete anbringelsessted i tilstrækkeligt omfang har den pædagogik og de nødvendige kompetencer, der skal til for at støtte og udvikle den målgruppe, som stedet er godkendt til at modtage.

Samtidig stilles der krav til antallet af tilsynsbesøg og

karakteren heraf med henblik på at sikre, at der aflægges tilsynsbesøg med en vis regelmæssighed, og at besøgene giver et reelt indtryk af forholdene på stedet. I forbindelse med det løbende tilsyn med anbringelsesstederne skal der aflægges mindst ét årligt uanmeldt tilsynsbesøg på anbringelsessteder efter § 66, nr. 5 og 6. Forslaget har til formål at sikre en øget kvalitet i anbringelsesstedernes tilbud ved at stille større krav til tilsynets indhold samt antallet af tilsynsbesøg og karakteren heraf. Dette skal medføre, at de anbragte børn i mindre grad oplever markante problemer i forhold til ensomhed, manglende uddannelse, sundhedsproblemer m.v. både under og efter anbringelsen.

3.4.6. Børnefaglig undersøgelse efter § 50

3.4.6.1. Gældende ret

Efter gældende ret skal kommunalbestyrelsen undersøge barnets eller den unges forhold, hvis det må antages, at et barn eller en ung trænger til særlig støtte. Afgørelsen herom træffes med samtykke fra forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 15 år, jf. dog § 50, stk. 9 og § 51.

Undersøgelsen efter § 50 skal anlægge en helhedsbetragtning, der skal omfatte barnets eller den unges 1) udvikling og adfærd, 2) familieforhold, 3) skoleforhold, 4) sundhedsforhold, 5) fritidsforhold og venskaber og 6) andre relevante forhold. Undersøgelsen må ikke være mere omfattende end formålet tilsiger, og skal gennemføres så skånsomt, som forholdene tillader.

Undersøgelsen skal resultere i en begrundet stilling-

tagen til, om der er grundlag for at iværksætte foranstaltninger, og i bekræftende fald af hvilken art disse bør være. Der skal i den forbindelse være oplysninger om, hvordan forældrene og den unge stiller sig til foranstaltningerne.

Hvis forældremyndighedsindehaveren eller den unge, der er fyldt 15 år, ikke giver samtykke til undersøgelsen, findes der to muligheder for at belyse sagen. For det første kan sagen belyses ved, at de eksisterende oplysninger indhentes. For det andet kan børn og unge-udvalget i særlige tilfælde, jf. § 51, beslutte at gennemføre en undersøgelse under ophold på en institution eller indlæggelse på sygehus, herunder psykiatrisk afdeling. Det er muligt i de tilfælde, hvor det må anses for nødvendigt for at afgøre, om der er åbenbar risiko for alvorlig skade på et barns eller den unges sundhed eller udvikling. Undersøgelsen skal være afsluttet inden 2 måneder efter børn og unge-udvalgets afgørelse. Der er ikke adgang til at regulere samværet med forældrene under en sådan undersøgelse.

Foranstaltninger efter § 52 kan kun iværksættes efter gennemførelse af en børnefaglig undersøgelse, medmindre særlige forhold gør sig gældende. Foranstaltninger efter § 52 kan kun iværksættes med samtykke fra forældremyndighedsindehaveren eller den unge, der er fyldt 15 år.

Efter gældende ret skal kommunalbestyrelsen i forbindelse med en undersøgelse vurdere, om der skal foretages en undersøgelse af eventuelle andre børn i familien.

Der er med de nuværende regler altid tale om en eventuel selvstændig undersøgelse for hvert barn eller ung.

Efter forældreansvarslovens § 21, stk. 1, kan der ved uenighed om omfanget og udøvelsen af samvær efter anmodning træffes afgørelse herom og fastsættes de nødvendige bestemmelser i forbindelse hermed. Efter lovens § 22, stk. 1, kan der i særlige tilfælde træffes bestemmelse om anden kontakt med barnet i form af telefonsamtaler, brevveksling, elektronisk post, fotografier el.lign. Afgørelse herom træffes af statsforvaltningen, jf. lovens § 38, stk. 1. I visse situationer træffes afgørelsen dog af retten, jf. lovens § 38, stk. 2.

Efter lovens § 24 finder disse bestemmelser om samvær og anden kontakt dog ikke anvendelse, hvis barnet er anbragt uden for hjemmet efter kapitel 11 i lov om social service

3.4.6.2. Overvejelser bag forslaget

Kommunale medarbejdere har i forbindelse med arbejdet med at identificere forslag til regelforenkling på området påpeget, at kravet om samtykke i visse sager udgør en barriere for en hurtig indsats, idet medarbejderne i visse sager skal bruge uforholdsmæssig lang tid på at indhente samtykke, jf. afsnit 2. Der kan f.eks. være tale om sager, hvor den ene forældremyndighedsindehaver ikke er i kontakt med barnet eller den unge og ikke reagerer på kommunens henvendelser. Det hindrer igangsættelsen af en undersøgelse på trods af, at den anden forældremyndighedsindehaver har givet sit samtykke til undersøgelsen.

Et godt samarbejde med forældrene fremmer udbyttet af undersøgelsen og skaber det rette fundament for eventuelle foranstaltninger senere i forløbet. Det er i den forbindelse også ønskværdigt, at forældrene så vidt muligt tager ansvar for deres børn og herunder også indgår i et samarbejde med kommunen om undersøgelsen. Omvendt er det ikke hensigten, at et krav om samtykke skal forhindre, at den børnefaglige undersøgelse kan igangsættes. Endvidere kan det være problematisk, hvis forældrene modsætter sig f.eks. psykolog behandling af et barn eller en unge, der har brug herfor.

Kravet om, at undersøgelsen ikke må være mere omfattende end formålet tilsiger, har vist sig at være svært at definere i praksis. Repræsentanter for kommunale medarbejdere har blandt andet påpeget, at kravene til indholdet af den børnefaglige undersøgelse er for ufleksible og uhensigtsmæssige. Disse udmeldinger kan skyldes uklarheder omkring lovens krav til omfang og indhold. Der vurderes på den baggrund at være et behov for at præcisere kravene til undersøgelsens indhold og omfang.

Repræsentanter for kommunale medarbejdere på området har endvidere fremsat et ønske om, at der gives mulighed for at lave én samlet undersøgelse for børn i samme familie. Baggrunden for ønsket har været, at flere af de ting, der skal beskrives i undersøgelsen, i større eller mindre omfang er gældende for alle eller flere børn i samme familie. Det drejer sig eksempelvis om beskrivelserne af familieforholdene.

I forbindelse med en tvangsmæssig undersøgelse, hvor barnet eller den unge opholder sig på en institution, er indlagt på et sygehus eller lignende, har det vist sig, at der kan være situationer, hvor det vil være hensigtsmæssigt, at samværet mellem forældre og barn kan reguleres og evt. begrænses på samme måde som under en anbringelse. Formålet med at gennemføre undersøgelsen uden for hjemmet efter § 51 er således, at det kan ske i rolige og professionelle omgivelser, hvilket kan være vanskeligt, hvis forældrene gerne vil se barnet. Hvis forældrene f.eks. er urolige eller bekymrede for resultatet af undersøgelsen, kan dette påvirke barnet eller den unge på uhensigtsmæssig vis.

Det er i dag statsforvaltningen - og i visse tilfælde retten - der efter anmodning træffer afgørelse om omfang og udøvelsen af samvær samt om anden kontakt i alle sager om børn og unge, der ikke er anbragt uden for hjemmet efter reglerne herom i servicelovens kapitel 11. I forslagets § 1, nr. 18, og § 3, nr. 1, foreslås det, at det under en børnefaglig undersøgelse under barnets eller den unges ophold på institution eller indlæggelse på sygehus efter servicelovens § 51 i stedet skal være kommunalbestyrelsen, der træffer afgørelse om samvær og anden kontakt. Baggrunden herfor er, at kommunen i forbindelse med den konkrete sagsbehandling vurderes at have tilvejebragt det bedste grundlag for en vurdering af, hvordan samværet bør være af hensyn til formålet med undersøgelsen af barnet eller den unge.

Persondataloven.

Indhentelse og anden behandling af oplysninger om

rent private forhold er reguleret i persondatalovens §§ 7 og 8. For en generel gennemgang af disse regler henvises til lovforslagets almindelige bemærkninger til § 49a om udveksling af oplysninger om rent private forhold i det tidlige forebyggende tværfaglige samarbejde (SSD-samarbejdet) punkt 3.3.1.

Retssikkerhedsloven.

Retssikkerhedsloven indeholder efter lovens § 2, stk. 1, regler for, hvordan kommunen (kommunalbestyrelsen) og statslige myndigheder på det sociale område (de sociale nævn, beskæftigelsesankenævnene, Sikringsstyrelsen og Ankestyrelsen) skal behandle sager efter lovgivningen.

Efter lovens § 10 har myndigheden ansvaret for, at sager, der behandles efter denne lov, er oplyst i tilstrækkeligt omfang til, at myndigheden kan træffe afgørelse.

Myndigheden kan i medfør af retssikkerhedslovens § 11 anmode personer, der søger om eller får hjælp, om at medvirke til at få de oplysninger frem, som er nødvendige for at afgøre, hvilken hjælp de er berettiget til, og at lade sig undersøge hos en læge eller blive indlagt til observation og behandling som led i sagsbehandlingen. Ligeledes har personer, der får hjælp, pligt til at oplyse om ændringer, der kan have betydning for hjælpen.

Det følger af retssikkerhedslovens § 11 a, at myndigheden efter forudgående samtykke fra den, der søger om eller får hjælp, kan forlange, at andre offentlige myn-

digheder, uddannelsesinstitutioner, sygehuse, læger, psykologer, autoriserede sundhedspersoner i øvrigt og personer, der handler på disses ansvar, arbejdsløsheds-kasser, pengeinstitutter, arbejdsgivere og private, der udfører opgaver for det offentlige, giver oplysninger om den pågældende, der er nødvendige for at behandle sagen. Dette gælder også oplysninger om en persons rent private forhold og andre fortrolige oplysninger, ligesom myndigheden kan indhente lægejournaler, sygehusjournaler eller udskrifter heraf. Myndigheden kan forlange, at der optages retsligt forhør i overensstemmelse med retsplejelovens § 1018, hvis oplysningerne ikke videregives.

Efter samme bestemmelses stk. 2, kan myndigheden uden samtykke til brug for behandlingen af en enkelt sag eller til brug for generel kontrol kræve oplysninger om økonomiske forhold om den, der ansøger om eller får hjælp, og dennes ægtefælle eller samlever, fra andre offentlige myndigheder samt fra arbejdsløsheds-kasser. Tilsvarende oplysninger kan indhentes om andre husstandsmedlemmer. Oplysninger kan samkøres og sammenstilles med data fra myndighedens egne, andre myndigheders og arbejdsløsheds-kassers it-systemer, når dette er nødvendigt for at kontrollere, om betingelserne for at yde hjælp er opfyldt, herunder med henblik på efterfølgende kontrol af, om der er sket fejl eller misbrug i forbindelse med ydelse af hjælp. Oplysningerne kan indhentes, selv om den person, som oplysningerne vedrører, ikke bor i den kommune, som indhenter oplysningerne.

Hvis borgeren ikke medvirker, eller ikke giver samtykke til, at myndigheden kan indhente oplysninger, skal myndigheden efter retssikkerhedslovens § 11 b behandle sagen om hjælp på det foreliggende grundlag, medmindre oplysninger kan indhentes uden samtykke.

Det følger af retssikkerhedslovens § 11 c, at hvis det er nødvendigt for sagens behandling, kan kravet om samtykke efter § 11 a viges i sager om blandt andet særlig støtte til børn og unge efter kapitel 11 i lov om social service, hvor myndighederne kan påbegynde en sag eller træffe afgørelse uden forældrenes samtykke, samt i forbindelse med undersøgelser efter § 50 i lov om social service. Myndigheden skal dog uanset adgangen til at indhente oplysninger uden samtykke forsøge at få samtykke til at indhente oplysningerne.

Forholdet mellem persondataloven og retssikkerhedsloven.

Det følger af persondatalovens § 2, stk. 1, at regler om behandling af personoplysninger i anden lovgivning, som giver den registrerede en bedre retsstilling, går forud for reglerne i persondataloven.

Bestemmelsen indebærer, at persondataloven finder anvendelse, hvis regler om behandling af personoplysninger i anden lovgivning giver den registrerede en dårligere retsstilling. Det fremgår imidlertid af forarbejderne til persondataloven (jf. Folketingstidende 1999-2000, Tillæg A, side 4057 (forslag nr. L 147)), at det ikke gælder, hvis den dårligere retsstilling har været tilsigtet og i øvrigt ikke strider mod databeskyttelses-

direktivet (Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 95/46/EF af 24. oktober 1995 om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger).

Ved lov nr. 398 af 28. maj 2003 blev kapitel 3 a (§§ 10-14) om oplysningspligt indsat i retssikkerhedsloven. Det overordnede formål med lovændringen var at skabe klarhed over myndighedernes beføjelser til oplysning af sociale sager.

Ved lovforslaget blev indført et krav om borgerens samtykke som betingelse for, at en myndighed kan indhente oplysninger på det sociale område. Samtidig blev indført en række konkrete undtagelser fra dette krav. Af lovforslagets almindelige bemærkninger fremgår, at det forudsættes, at persondatalovens regler om behandling af oplysninger m.v. finder anvendelse, i det omfang forslaget ikke udgør særregulering heraf. Det fremgår endvidere af bemærkningerne til § 11 a, stk. 1, at bestemmelsen i det omfang den anvendes til at forlange oplysninger fra andre sociale myndigheder, fraviger reglerne i persondatalovens § 8, stk. 3.

I det omfang retssikkerhedsloven giver en bedre retsstilling ved at stille krav om samtykke eller giver en tilsigtet dårligere retsstilling, er det således disse regler, der finder anvendelse ved indhentelse af personoplysninger.

Ved øvrig behandling af personoplysninger samt ved indhentelse af oplysninger, der ikke er omfattet af

ovenstående regler i retssikkerhedsloven, finder persondatalovens behandlingsregler anvendelse.

3.4.6.3. Den foreslåede ordning

Hurtig igangsættelse

Det foreslås at gøre det muligt at gennemføre den børnefaglige undersøgelse uden samtykke fra forældrene. Det foreslås, at den børnefaglige undersøgelse i stedet for "så vidt muligt skal gennemføres i samarbejde med forældrene og den unge, der er fyldt 15 år". Inddragelse af og samarbejde med forældrene er, jf. de særlige bemærkninger til forslaget, fortsat udgangspunktet for kommunens udarbejdelse af undersøgelsen. Forslaget er en del af regeringens afbureaukratiseringsplan, jf. herom i afsnit 2.

Det forudsættes, at kommunen iagttager retssikkerhedslovens kapitel 3 a, når der indhentes oplysninger til brug for undersøgelsen efter § 50. Det forudsættes ligeledes, at persondataloven iagttages i det omfang, der i øvrigt sker behandling af personoplysninger, og i omfang indhentelsen af oplysninger ikke er omfattet af de nævnte regler i retssikkerhedslovens kapitel 3 a.

Det bemærkes, at persondatalovens øvrige regler om blandt andet den registreredes rettigheder, den dataansvarliges anmeldelsespligt og behandlingssikkerhed vil finde anvendelse i forhold til behandlingen af personoplysninger, herunder indhentelse af oplysninger i medfør af retssikkerhedsloven, i det omfang, det er relevant.

Omfang og indhold

Det foreslås at præcisere, at undersøgelsen skal gennemføres så skånsomt som muligt og ikke skal være mere omfattende, end formålet tilsiger. Det vil primært ske ved at flytte teksten herom fra stk. 5 til stk. 1 i § 50. I forlængelse heraf foreslås det, at der indsættes en ny bestemmelse, der præciserer, at de seks forhold, som undersøgelsen skal indeholde, kun skal undersøges nærmere i det omfang, det vurderes relevant for det enkelte barn. Punkterne indgår i undersøgelsen med mindre konkrete forhold betyder, at disse ikke er relevante. Forslaget er delvist en del af regeringens afbureaukratiseringsplan, jf. herom i afsnit 2.

Undersøgelse af flere børn i samme familie

Det foreslås, at kommunerne gives mulighed for at udarbejde én samlet undersøgelse for børn i samme familie, hvis kommunalbestyrelsen vurderer, at det er hensigtsmæssigt. Undersøgelsen skal tage højde for individuelle forskelle mellem børnene. Muligheden for at lave en selvstændig undersøgelse for hvert barn bevares, og kommunerne gives med lovforslaget frihed til selv at vælge fremgangsmåde i de konkrete sager. Forslaget er en del af regeringens afbureaukratiseringsplan, jf. herom i afsnit 2.

Regulering af samvær

Det foreslås at give kommunerne mulighed for at regulere samværet under en børnefaglig undersøgelse efter § 50 af et barn eller en ung uden for hjemmet, jf. § 51, efter principperne i § 71, hvorefter samværet under en anbringelse kan reguleres. Formålet er at sikre, at un-

dersøgelsen kan foregå under rolige og stabile rammer, så den kan gavne barnet eller den unge bedst muligt.

Samtidig foreslås en ændring af forældreansvarslovens § 24, således at statsforvaltningen og retten ikke længere har kompetence til at regulere samvær og anden kontakt under børnefaglige undersøgelser af børn og unge efter servicelovens § 51. Formålet med dette forslag er at undgå, at der i disse situationer etableres en parallelkompetence til at træffe afgørelse om samvær og anden kontakt.

Behandling af et barn eller en unge uden samtykke
Det indføres hjemmel til, at kommunen kan iværksætte behandling af barnets eller den unges problemer efter § 52, stk. 3, nr.3, uden forældrenes samtykke, hvis der er behov herfor.

3.4.7. Indstilling til børn og unge-udvalget

Forslaget omhandler børne- og unge udvalgets indstilling om anbringelse uden for hjemmet.

3.4.7.1. Gældende ret

En indstilling til børn og unge-udvalget om en anbringelse uden for hjemmet uden samtykke (jf. § 58) skal efter § 59 i serviceloven indeholde en redegørelse for

- 1) grundlaget for at betingelserne i § 58 anses for opfyldt,
- 2) de foranstaltninger efter § 52 stk. 3, der har været iværksat eller har været tilbudt familien, og grundene til at foranstaltninger af denne karakter nu må

- anses for at være utilstrækkelige eller uanvendelige,
- 3) de forhold i familien og hos barnet eller den unge eller i dennes omgivelser, som under barnets eller den unges anbringelse uden for hjemmet kan bidrage til at klare vanskelighederne,
- 4) den handleplan for anbringelsen, jf. § 140, herunder den støtte og de initiativer, som er påtænkt for barnet eller den unge og dennes familie under anbringelsen i hjemmet og i tiden derefter, og
- 5) barnets eller den unges holdning til den påtænkte foranstaltning

3.4.7.2 Overvejelser bag forslaget

Den hidtidige formulering af § 59, stk. 1, nr. 2, kan give anledning til tvivl om, hvorvidt der er krav om, at der skal have været iværksat andre og mindre indgribende former for foranstaltninger forud for indstillingen om en anbringelse uden samtykke. Hvis der i en sag er grundlag for en tvangsanbringelse, skal denne iværksættes, selvom der ikke tidligere har været iværksat foranstaltninger over for barnet eller familien. På denne måde beskyttes barnet bedst muligt.

3.4.7.3. Den foreslåede ordning

Det foreslås at forenkle kravene til indstillingen til børn og unge-udvalget, så kravet, om at indstillingen skal indeholde en redegørelse for de foranstaltninger, der hidtil har været iværksat, og som nu anses for at være utilstrækkelige eller uanvendelige (jf. den nuværende § 59, nr. 2), udgår. Desuden foreslås det, at den socialfaglige undersøgelse skal vedlægges indstillingen, ligesom det foreslås, at der i højere grad i lovtæksten

henvises til kravene til den børnefaglige undersøgelse, hvor mange af de nødvendige oplysninger i forvejen vil være tilvejebragt. Forslaget er en del af regeringens afbureaukratiseringsplan, og har til formål at skabe større fleksibilitet i kommunernes opgaveløsning, jf. afsnit 2.

3.4.8. Standarder for sagsbehandlingen

3.4.8.1. Gældende ret

Kommunerne skal efter § 138 udarbejde standarder for sagsbehandling på området, f.eks. for sagsbehandlingstider. Fra 2010 skal den enkelte kommune også udarbejde kvalitetskontrakter med mål for kommunens service.

3.4.8.2. Overvejelser bag forslaget

De forskellige krav om udarbejdelse af sammenhængende børnepolitikker, sagsbehandlingsstandarder og kvalitetskontrakter kan føre til dobbeltarbejde og tage tid fra arbejdet med borgerne.

3.4.8.3. Den foreslåede ordning

Det foreslås at fjerne kravet om, at kommunerne skal udarbejde sagsbehandlingsstandarder på området for udsatte børn og unge, hvilket skal ses i lyset af det kommende krav om, at den enkelte kommune også skal udarbejde kvalitetskontrakter med mål for kommunens service. Formålet er at give kommunerne større fleksibilitet i tilrettelæggelse af indsatsen.

3.4.9. Ophæve krav om en tværfaglig gruppe

3.4.9.1. Gældende ret

I dag er kommunerne efter § 49 forpligtigede til at oprette en tværfaglig gruppe på børne- og ungeområdet.

3.4.9.2. Overvejelser bag forslaget

Det er vigtigt, at indsatsen over for børn og unge er baseret på tværfaglighed, hvor pædagoger, lærere, læger og andre faggrupper inddrages. Dette understreges også i lovgivningen. Kommunerne har pligt til at samarbejde tværfagligt, men det skal være op til kommunerne selv at afgøre, hvordan det tværfaglige samarbejde tilrettelægges. Samarbejdet kan tilrettelægges på mange forskellige måder, herunder f.eks. via faste mødestrukturer, placering af socialrådgivere på skolerne osv., og det bør derfor ikke reguleres centralt.

3.4.9.3. Den foreslåede ordning

Kravet om, at kommunerne skal nedsætte en tværfaglig gruppe på børneområdet fjernes. Formålet er at give kommunerne større fleksibilitet i tilrettelæggelse af indsatsen. Forslaget er en del af regeringens afbureaukratiseringsplan, jf. herom i afsnit 2.

3.4.10. Måltrettet brug af børnefaglige undersøgelser ved børn med handicap

3.4.10.1. Gældende ret

Efter gældende ret kan der gives aflastning til børn og unge med særligt behov for støtte efter § 52, stk. 3, nr. 5, herunder til børn og unge med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. Aflastning efter denne bestemmelse forudsætter, at der er gennemført en børnefaglig

undersøgelse efter § 50, lige som der skal udarbejdes en handleplan for barnet eller den unge efter § 140.

Aflastning kan derudover ydes til voksne efter § 84, stk. 1.

3.4.10.2. Overvejelser bag forslaget

Regeringens kortlægning af tidsforbruget i den offentlige sektor har vist, at kommunerne ønsker større fleksibilitet i forhold til at give de rette tilbud om støtte. Børn og unge med handicap, der bevilges aflastningsophold, har meget forskellige forudsætninger og behov. Derfor skal sagsbehandlere have mulighed for at tilpasse sagsbehandlingen til det enkelte barn, og ikke være bundet af centrale krav til sagsbehandlingen.

3.4.10.3. Den foreslåede ordning

Det foreslås, at aflastning til familier med børn og unge med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, også kan ydes efter § 84, stk. 1. Aflastningen forudsætter ikke en børnefaglig undersøgelse og udarbejdelse af handleplan. Da § 84, stk. 1, ikke er en del af reglerne om støtte til børn og unge med særligt behov for støtte, forudsætter aflastning til børn og unge efter denne bestemmelse dog, at det er familien, der har behov for aflastning.

3.4.11. Børn og unge-udvalgets sammensætning

3.4.11.1. Gældende ret

Efter retssikkerhedslovens § 18, skal kommunalbestyrelsen nedsætte et børn og unge-udvalg, der træffer visse afgørelser i sager vedrørende børn og unge, jf. § 74 i lov om social service. Børn og unge-udvalget

træffer blandt andet afgørelse om gennemførelse af en tvangsmæssig undersøgelse af barnet eller den unge uden for hjemmet, jf. § 51, tvangsmæssig anbringelse uden for hjemmet, jf. § 58, og opretholdelse af en anbringelse, jf. § 62.

Efter retssikkerhedslovens § 19, stk. 1 skal de kommunale børn og unge-udvalg bestå af 3 medlemmer, der vælges af kommunalbestyrelsen blandt dens medlemmer, byretsdommeren i retskredsen og en pædagogisk psykologisk sagkyndig, der udpeges af statsforvaltningen.

3.4.11.2. Overvejelser bag forslaget

Et af de overordnede formål med reformen er at sikre en større børnesagkyndig ekspertise i sager om særlig støtte til børn og unge. Børn og unge-udvalget består i dag af 3 lægmænd (kommunalbestyrelsesmedlemmer), en juridisk sagkyndig (en byretsdommer) og 1 børnesagkyndig (den pædagogisk-psykologisk sagkyndige). Børn og unge-udvalgene træffer nogle af de mest indgribende afgørelser over for børn, unge og deres familier, og der er derfor behov for at sikre, at den fornødne ekspertise er til stede i udvalget, så at det sikres, at de afgørelser, som udvalget træffer, i fornødent omfang tager hensyn til barnets bedste i overensstemmelse med formålet med at yde særlig støtte til børn og unge.

3.4.11.3. Den foreslåede ordning

Det foreslås at øge antallet af børnesagkyndige i udvalget, fra 1 til 2 medlemmer. Det vurderes dog ikke hensigtsmæssigt at udvalget udvides til 6 medlemmer, un-

der hensyntagen til mulighederne for at planlægge og afholde møder i udvalget, med det beslutningsdygtige antal medlemmer til stede.

Det vurderes stadig hensigtsmæssigt, at der er lægmænd i udvalget. Det foreslås derfor, at der fremover skal være 2 kommunalbestyrelsesmedlemmer i udvalget.'

4. Økonomiske og administrative konsekvenser for stat, kommuner og regioner

De samlede offentlige udgifter til forslaget forventes at blive 173,7 mio. kr. i 2010, 225,9 mio. kr. i 2011, 212,1 mio. k. i 2012 og 206,1 mio. kr. i 2013. Heraf udgør udgifterne til staten 173,7 mio. kr. i 2010, 70,1 mio. kr. i 2011, 44,4 mio. kr. 2012 og 32,6 mio. kr. i 2013. Af det samlede beløb udgør merudgifterne for kommunerne 155,8 mio. kr. i 2011, 167,7 mio. kr. i 2012 og 173,5 mio. kr. i 2013.

Merudgiften er til compensation for kommunernes udgifter i forbindelse med lovforslagets hovedpunkter: Nærhed og omsorg, børn og unges klagerettigheder samt tidlig indsats og kvalitet i indsatsen. Merudgiften er desuden til de sociale nævn, Ankestyrelsen samt øvrige statslige initiativer.

	2010	2011	2012	2013
Staten i alt	173,7	70,1	44,4	32,6
Heraf AST		7,8	7,8	7,8
Heraf de sociale nævn		5,6	5,6	5,6
Øvrige statslige initiativer	173,7	56,7	31,0	19,2
Kommuner	0	155,8	167,7	173,5
Lovforslaget i alt	173,7	225,9	212,1	206,1

Ved satspuljeaftalen for 2010 er der afsat en ramme på i alt 240,1 mio. kr. i 2010, 257,5 mio. kr. i 2011, 218,0 mio. kr. i 2012 og 212,0 mio. kr. i 2013 til gennemførelse af alle dele af Barnets Reform. En del af midlerne anvendes til centrale initiativer, som ikke relaterer sig til lovforslaget. Lovforslagets økonomiske konsekvenser skal forhandles med kommunerne. Eventuelt uforbrugte midler forudsættes tilbageført til satspuljen.

De dele af lovforslaget, som omfatter afbureaukratiseringsforslag, skønnes at frigøre 41,4 mio. kr. årligt fra og med 2011 i kommunerne ved at give mulighed for at lette administrative opgaver for kommunen. Forslagene til afbureaukratisering indgår som et element i regeringens opfyldelse af flerårsaftalen fra 2008 med KL om frigørelse af ressourcer til borgernær service i kommunerne i 2009-2013. Drøftelserne med KL om udmøntning af fleråsaftalen vil ske i forbindelse med de årlige drøftelser om kommunernes økonomi.

Finansministeren vil i forlængelse af de årlige drøftelser med KL om kommunernes økonomi fremlægge et bloktilskudsaktstykke, hvori der søges om bemyndigelse til at kunne fravige § 14, stk. 2, i lov nr. 499 af 7. juni 2006 om kommunal udligning og generelle tilskud til kommuner med senere ændringer, så kommunernes statstilskud ikke nedsættes med de kommunale mindredgifter, som følger af lovforslaget. Dette skal ses i sammenhæng med formålet med de dele af lovforslaget, som omfatter afbureaukratiseringsforslag, nemlig at give kommunerne større frihed og frigøre ressourcer til borgernær service.

Det omfatter også, at frigjorte midler, der er finansieret af satspuljen, og som frigøres ved lovforslaget, samtidig ikke tilbageføres til satspuljen.

Ovenstående skal ses i sammenhæng med formålet med lovforslagets forslag til afbureaukratisering, nemlig at give kommunerne større frihed og frigøre ressourcer til borgernær service.

Der er udarbejdet en VAKKS-undersøgelse af lovforslagets administrative og selvstyremæssige konsekvenser for kommunerne.

5. Økonomiske og administrative konsekvenser for erhvervslivet

Forslaget har ikke administrative konsekvenser for erhvervslivet.

6. Administrative konsekvenser for borgerne

Forslaget har ikke administrative konsekvenser for borgerne.

7. Miljømæssige konsekvenser

Forslaget har ikke miljømæssige konsekvenser.

8. Forholdet til EU-retten

I forhold til lovforslagets §§ 49a og 153, hvori der undtages fra de gældende regler om behandling af oplysninger om rent private forhold (jf. herom i afsnit 3.3), skal påpeges, at det af databeskyttelsesdirektivets (direktiv 95/46/EF af 24. oktober 1995) artikel 8, stk. 1, følger, at behandling af oplysninger om bl.a. helbredsforhold som udgangspunkt skal forbydes af medlemsstaterne. Artikel 8, stk. 2, opregner en række undtagelser hertil, herunder hvis den pågældende udtrykkeligt har givet sit samtykke, eller hvis behandlingen er nødvendig for at beskytte den pågældendes eller andres vitale interesser.

Efter artikel 8, stk. 4, kan medlemsstaterne - med forbehold for, at der gives tilstrækkelige garantier - af grunde, der vedrører hensynet til vigtige samfundsmæssige interesser, fastsætte andre undtagelser end dem, der er nævnt i stk. 2, enten ved national lovgivning eller ved en afgørelse truffet af tilsynsmyndigheden. Sådanne undtagelser skal meddeles til Kommissionen, jf. artikel 8, stk. 6.

Der er ikke i artikel 8 fastsat materielle behandlingskriterier om væsentlige sociale problemer. Det spørgsmål

må derfor antages at skulle vurderes ud fra direktivets artikel 7. Artikel 7 fastsætter, at behandling af personoplysninger kan finde sted, hvis behandlingen er nødvendig af hensyn til udførelsen af en opgave i samfundets interesse eller henhørende under offentlig myndighedsudøvelse, som den registeransvarlige eller en tredjemand, til hvem oplysningerne videregives, har fået pålagt. Endvidere kan behandling af personoplysninger finde sted, hvis behandlingen er nødvendig for, at den registeransvarlige eller den tredjemand eller de tredjemænd, til hvem oplysningerne videregives, kan forfølge en legitim interesse. Det gælder medmindre den registreredes interesser eller de grundlæggende rettigheder og frihedsrettigheder, der skal beskyttes i henhold til direktivet, går forud herfor.

Medlemsstaterne har uafhængigt af de generelle regler i direktivet mulighed for at fastsætte særlige betingelser for databehandling på specifikke områder, jf. direktivets artikel 5 og præambelbetragtning 22.

Det er Socialministeriets opfattelse, at lovforslagets §§ 49a og 153 ligger inden for rammerne af databeskyttelsesdirektivet. Det vurderes i den forbindelse, at det snævre formål med udveksling af oplysninger om rent private forhold i forbindelse med det tidlige og forebyggende tværfaglige samarbejde og underretningspligten samt den strafbelagte tavshedspligt for de myndigheder, der er omfattet af forslaget, jf. straffelovens § 152, må antages at udgøre tilstrækkelige specifikke garantier i databeskyttelsesdirektivets forstand. Socialministeriet vil i givet fald i overensstemmelse

med direktivets artikel 8, stk. 6, underrette Kommissionen om den gennemførte regulering på området.

Lovforslaget indeholder ikke i øvrigt EU-retlige aspekter.

9. Høring

Lovforslaget har været sendt i høring hos:

3F - Fagligt Fælles Forbund, Advokatrådet, Ankestyrelsen, Børn og Familier, Børne og kulturchefforeningen, Børns Vilkår, Børnerådet, Det centrale handicapråd, Center for ligebehandling af handicappede, Børnesagens Fællesråd, Dansk Erhverv, Danske handicaporganisationer, Dansk Arbejdsgiverforening, Dansk Børne- og Ungdomspsykiatrisk Selskab (v/ formand Hanne Børner), Dansk Industri, Dansk Psykiatrisk Selskab, Dansk Socialrådgiverforening, Dansk Psykologforening, Danske Regioner, Dansk Sygeplejeråd, Den Danske Dommerforening, Børn og Familier, Familiestyrelsen, FOA - Fag og Arbejde, BUPL - Forbundet af Pædagoger og Klubfolk, Fabu, Forening for ledere af sundhedsordninger for børn og unge, Fagligt selskab for sundhedsplejersker, Foreningen af Danske Døgninstitutioner, Foreningen af Socialchefer i Danmark, Foreningen af statsforvaltningsjurister, ForældreLANDSforeningen (FBU), HK/kommunal, Institut for Menneskerettigheder, Kommunernes Landsforening, Kristelig Fagbevægelse, Kristelig Forening til Bistand for Børn og Unge, Landsforeningen Bopam, Landsforeningen af Aktive Bedsteforældre, Landsforeningen af Kvindekrisecentre, Landsforeningen af Opholdssteder, og Skole- og Behandlingstilbud, Landsforeningen af

Socialpædagoger, Landsforeningen af ungdomsskoleledere, Lægeforeningen, Danmarks Lærerforening, Lærernes Centralorganisation, Plejefamiliernes Landsforening, Red Barnet, Rigsadvokaten, Rådet for Socialt

Udsatte, Socialpædagogernes Landsforbund, Statsforvaltningerne, Sundhedsstyrelsen, TABUKA, Ungdommens Vel, Ungdomsringen, Kriminalforsorgen.

10. Sammenfattende skema

	Positive konsekvenser / mindreudgifter	Negative konsekvenser / merudgifter
Økonomiske konsekvenser for stat, regioner og kommuner	Lovforslaget frigør 41,4 mio. kr. i 2011 og frem.	173,7 mio. kr. i 2010, 225,9 mio. kr. i 2011, 212,1 mio. k. i 2012 og 206,1 mio. kr. i 2013.
Administrative konsekvenser for stat, regioner og kommuner	Jævnfør ovenstående vil lovforslaget medføre administrative lettelser for kommunerne.	55,2 mio. kr. i 2011, 55,3 mio. kr. i 2012 og 55,4 mio. kr. i 2013.
Økonomiske konsekvenser for erhvervslivet	Ingen	Ingen
Administrative konsekvenser for erhvervslivet	Ingen	Ingen
Miljømæssige konsekvenser	Ingen	Ingen
Administrative konsekvenser for borgerne	Ingen	Ingen
Forholdet til EU-retten	I forhold til lovforslagets §§ 49a og 153, hvori der undtages fra de gældende regler om behandling af oplysninger om rent private forhold, skal det påpeges, at forhold vedrørende behandling af oplysninger om bl.a. helbredsforhold er reguleret af databeskyttelsesdirektivets (direktiv 95/46/EF af 24. oktober 1995) artikel 8, stk. 1. Det er Socialministeriets opfattelse, at lovforslagets §§ 49a og 153 ligger inden for rammerne af databeskyttelsesdirektivet. Lovforslaget indeholder ikke øvrige EU-retlige aspekter.	

STIKORDSREGISTER

A

Adfærd 54, 55, 69, 82, 86, 105, 108, 122, 125, 171, 172, 203, 204, 255, 256, 257, 277, 283, 298, 363

Adfærdsproblem 55

Adoption 40, 65, 195, 196, 200

Adoptionsloven

§ 9 182, 196, 197, 198, 200

Aflastningsfamilie 161, 165, 172, 240, 245

Afslag 44, 154, 157, 163, 186, 190, 200, 216, 335, 360, 361

Aktindsigt 23, 270, 277, 279

Analyse 124, 273

Anbringelsesforløb 11, 14, 141, 173, 203, 204

Anbringelsesreformen 4, 7, 11, 121, 122, 142, 144, 165, 168, 205, 263, 270, 273, 293, 325

B

Barnets bedste 13, 14, 20, 26, 27, 43, 63, 77, 134, 181, 188, 198, 240, 325, 327, 328, 333, 338, 339, 371

Bedsteforældre 26, 35, 51, 87, 109, 189, 201, 319, 332, 333

Begrundelse 20, 22, 35, 108, 109, 111, 134, 270

Begrundelsespligt 264

Behandlingsplan 15, 133, 145, 222, 266, 294

Bekendtgørelse 196, 279, 293, 348, 350

Beskyttelsesfaktor 169

Beslutning 30, 31, 123, 163, 200, 271, 299, 305, 321

Bevilling 195

Bisidder 19, 21, 22, 24, 25, 28, 29, 30, 35, 36, 57, 233, 247, 363

D

Dagbehandlingstilbud 128, 175

Daginstitution 54, 109, 189, 253, 285

Dagsorden 173, 291, 292, 293

Data 26, 116, 117, 142, 203, 226, 251, 259, 282, 301, 366

Delprojekt 32, 144, 149, 150, 273

Deltagelse 32, 33, 142, 166, 219, 223, 238, 247, 249, 267, 308

De Utrolige År 45, 54, 303

Dokumentation 9, 118, 120, 137, 259, 270, 275, 277, 278, 279, 280, 281, 286, 292, 308

Driftsorienterede tilsyn 229, 230, 231, 233, 234, 235, 236, 237, 239, 321, 322, 361, 362, 363

DUBU 120, 121, 127, 128, 281, 282, 285

Døgninstitution 57, 61, 65, 75, 148, 164, 166, 177, 215, 218, 232, 240, 241, 315

E

Efter- og videreuddannelse 300

Efterskole 148, 224

Efteruddannelse 89, 154, 156, 158, 160, 161, 162, 174, 175, 300, 321, 327, 330, 331

Efterværn 8, 15, 140, 141, 175, 182, 194, 206, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 224, 226, 227, 304, 327, 335, 339, 355, 356, 358, 359

Efterværnsforløb 223

Efterværnsindsats 217, 219, 221

Egen drift 20, 32, 70, 76, 77, 244, 317, 333, 337, 338, 339

Erklæring 124, 197

Etnicitet 110

Etniske minoritetsbørn 150, 164, 168, 169, 173, 178

Evaluerings 3, 9, 32, 35, 39, 51, 72, 84, 85, 99, 116, 117, 118, 128, 146, 149, 218, 227, 229, 240, 259, 266, 273, 275, 279, 280, 285, 292, 308, 309, 335

Evidens 297, 298, 310

Evidensbaseret 54, 55, 56, 61, 84, 85, 171, 226, 298, 299, 303, 309

F

Faglige standarder 143

Faglig udvikling 9, 175, 294, 297, 301

Familiekontrakter 48

Familieplanlægning 45, 104, 313, 352, 353, 354, 355

Familiepleje 40, 51, 63, 64, 74, 164, 165, 166, 167, 168, 170, 175, 177, 178, 179, 233, 348

Familierådslagning 48, 52, 53, 59, 60, 61, 64, 172

Fleksibelt efterværn 216

Folkeskole 98, 343

Forberedelse til voksenlivet 12, 329, 330

Forebyggende foranstaltninger 21, 29, 89, 99, 100, 114, 129, 135, 253, 254, 323

Forebyggende indsats 26, 39, 72, 78, 79, 83, 86, 93, 99, 116, 128, 309, 343, 345, 346, 347, 349

Forforståelse 119, 306

Forløbsundersøgelse 16, 50, 100, 116, 128, 150, 167, 202, 205, 236, 261

Formålsbestemmelse 8, 11, 12, 13, 16, 72, 134, 136, 138, 181, 183, 209, 329

Forvaltningsloven 23, 73, 269, 275, 277, 340

Forvaltningsretlig 73, 264, 270, 336, 353

Forældreansvarsloven 3, 20, 104, 201, 313, 324
§ 20 a 182

Forældrevne 65, 143, 196, 197, 198, 199, 200

Forældresamarbejde 47, 48, 57, 61

Fritidsaktiviteter 4, 14, 88, 140, 166, 193

Fritidstilbud 106, 192

Fælles handleplan 134, 138, 359

Fælles praksis 291, 292, 293, 361

G

Genbehandlingsfrist 182, 185, 186, 187

Generelle tilsyn 15, 229, 230, 231

Godkendelse 154, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 163, 172, 234, 239, 241, 320, 321, 328, 329, 331, 332, 359, 360, 361, 362

H

Handlekommune 81, 141, 182, 211, 212, 231, 355, 358

Helhedsbetragtning 105, 277, 363

Helhedsorienteret 12, 43, 52, 69, 71, 96, 111, 183, 314, 345, 346

Hjemgivelse 16, 20, 21, 24, 29, 30, 43, 44, 45, 46, 47, 51, 135, 137, 140, 154, 163, 184, 185, 186, 187, 188, 190, 191, 192, 193, 227, 316, 318, 323, 325, 334, 335, 336, 337, 339, 352

Høring 20, 24, 337, 374

I

ICS 120, 121, 122, 123, 125, 126, 127, 128, 281, 282, 285

Inddragelse 32, 33, 34, 35, 36, 43, 44, 47, 48, 65, 81, 109, 111, 112, 116, 138, 172, 174, 184, 200, 226, 237, 238, 240, 244, 269, 275, 281, 290, 291, 368

Indlæring 14, 144

Inspirationsmateriale 8, 61, 98, 169, 172, 175

It-løsning 120

J

Journal 48, 118, 120, 280, 281, 285, 301

K

KABU 32, 63, 129, 130, 144, 149, 150, 151, 179, 219, 220, 240, 273, 286

KABU-delprojekt 144, 149, 150, 273

KL 95, 120, 165, 176, 177, 264, 265, 281, 325, 372, 373

Klage 19, 20, 21, 29, 30, 31, 32, 44, 47, 154, 157, 163, 217, 244, 245, 247, 317, 323, 329, 335, 336, 337, 360, 361

Klageadgang 20, 29, 163, 164, 186, 192, 217, 359, 360

Klagevejledning 29, 106, 113, 201, 211

Kommunale plejefamilier 153, 154, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 174, 175, 230, 233, 234, 315, 317, 320, 321, 322, 331, 332

Kommunalreformen 83, 263

Kompetenceudvikling 259, 290, 310

Konsulentbistand 45, 104, 313, 316, 352, 353, 354

Kontaktperson 28, 61, 81, 121, 140, 148, 184, 194, 195, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 220, 224, 245, 268, 269, 317, 319, 320, 353, 354, 356, 358

Kontaktpersonordning 219, 267

Kontinuitet 3, 11, 12, 13, 14, 30, 43, 50, 52, 116, 126, 146, 148, 167, 181, 182, 183, 185, 193, 196, 223, 261, 313, 325, 327, 328, 357

Kontrakt 53, 264, 267, 281

Kontrol 277, 291, 366

Kriminalitet 4, 55, 56, 83, 88, 137, 167, 172, 221, 255, 256, 257, 304, 354

Kriminalitetstruet 134, 137, 313

Kundskabsbaseret viden 119

L

Ledelse 3, 32, 239, 259, 265, 289, 290, 291, 294, 295, 301, 302, 307, 328

Lektiehjælp 14

Leverandør 124, 133, 145, 146, 147, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 270, 271, 272, 273, 294

Leverandørkontrakt 263, 266, 267

Levevilkår 71

M

Magtrelation 264

Manual 8, 298

Minoritetsbaggrund 166, 173

Misbrug 35, 55, 56, 84, 85, 87, 88, 109, 113, 137, 166, 186, 196, 198, 199, 202, 203, 204, 209, 219, 221, 326, 341, 366

Mobning 166, 204

Model 8, 55, 92, 93, 96, 118, 123, 176, 177, 263, 264, 265, 273, 300, 305, 347

Modenhed 12, 19, 20, 21, 22, 26, 35, 37, 109, 112, 120, 195, 200, 314

MST 56, 303

MTFC 171, 172, 303

Myndighed 12, 22, 28, 30, 31, 74, 79, 133, 147, 148, 163, 192, 200, 243, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 273, 275, 321, 329, 342, 346, 366, 367

Myndighedsafgørelse 263, 266

Myndighedsperson 263, 264, 266

Myndighedsrolle 3, 9, 32, 263

Myndighedsudøvelse 263, 269, 341, 342, 374

Mødestruktur 370

Mål med indsatsen 134

Målsætning 7, 70, 86, 233, 321, 322, 326

N

Netværksanbringelse 160, 169, 172
Netværkskort 172
Netværksmøde 48, 52, 53, 61, 123, 124, 172
Netværksplejefamilie 153, 156, 157, 160, 161, 162, 165,
166, 172, 230, 233, 234, 315, 321, 322, 330, 332
Normalsystem 349
Notatpligt 23, 25, 45, 48, 163, 264, 270, 276, 277
Nærmiljø 13, 82, 110

O

Observation 176, 238, 301, 310, 366
Offentlighedsloven 23, 269
Omsorgsmiljø 11, 13, 146, 153, 154, 155, 161, 167, 181,
183, 202, 232, 313, 327, 330, 331, 333
Omsorgssvigt 31, 35, 82, 86, 100, 168
Opfølgning 3, 55, 72, 114, 121, 124, 138, 144, 145, 146, 148,
229, 230, 232, 234, 235, 250, 263, 265, 266, 268, 276,
280, 291, 293, 294, 303, 362, 363
Opfølgningsmøde 60, 124
Opholdskommune 46, 47, 81, 140, 141, 155, 184, 185, 194,
210, 211, 212, 317, 318, 355, 356, 357, 358
Opsporing 69, 82, 84, 89, 93
Opvækst 7, 8, 11, 13, 15, 40, 43, 63, 99, 143, 153, 155, 156,
167, 181, 183, 193, 202, 313, 325, 326, 327, 328, 329
Overgang til voksentilværelse 81, 134, 185, 195, 210,
211, 232, 278

P

Personlig rådgiver 353, 354, 356
Personlig udfoldelse 11, 12, 14, 96, 182, 328, 329, 330
Personrettede tilsyn 229, 230, 232, 234, 235, 236, 330,

361, 362

Pilotundersøgelse 179, 206, 220, 226
Plejeforældre 49, 50, 64, 66, 153, 160, 162, 164, 166, 167,
168, 169, 171, 176, 179, 191, 198, 201, 236, 337
PMTO 55, 303
PPR 89, 94
Praksiserfaring 90, 119, 278, 297
Problemer, psykiske 84, 101, 168, 254
Problemer, sociale 52, 79, 83, 118, 137, 227, 292, 307, 342,
346, 373
Problemforståelse 119, 308
Problemstilling 9, 79, 80, 83, 84, 98, 108, 113, 175, 299,
306, 307, 326, 343, 346
Psykiske problemer 84, 101, 168, 254
Psykisk lidelse 88, 113, 167, 199, 209
Psykolog 37, 90, 105, 109, 112, 119, 196, 198, 246, 268, 278,
307, 365

R

Redskaber 84, 93, 120, 127, 162, 264, 268, 273, 290, 299
Religion 110, 173
Retningslinier 299
Retssikkerhed 3, 19, 29, 30, 32, 36, 48, 80, 231, 243, 246,
263, 269, 271, 275, 279, 313, 323, 324, 335, 336, 345,
351
Retssikkerhedsdokument 281
Retssikkerhedsloven 20, 30, 31, 32, 33, 39, 40, 141, 186,
212, 217, 243, 244, 248, 250, 264, 265, 269, 273, 275,
290, 337, 366, 367, 368, 371
Rettigheder 3, 7, 8, 11, 13, 16, 19, 20, 32, 36, 38, 52, 56, 61,
184, 193, 220, 233, 244, 264, 327, 344, 352, 361, 368,
374

Risikofaktor 16, 83, 85, 150, 205, 226, 258
Rådgiver 116, 123, 173, 260, 353, 354, 356
Rådgivning 21, 26, 28, 43, 44, 45, 104, 173, 209, 226, 313, 348, 352, 353, 355

S

Sagsakter 33

Samarbejde 2, 3, 9, 12, 27, 32, 34, 43, 44, 47, 48, 51, 52, 56, 57, 58, 60, 61, 65, 69, 70, 71, 72, 73, 76, 78, 80, 82, 84, 89, 93, 94, 95, 96, 97, 100, 101, 104, 105, 107, 111, 112, 115, 120, 121, 123, 126, 129, 133, 135, 137, 138, 140, 141, 145, 149, 156, 162, 164, 167, 168, 169, 170, 172, 173, 175, 176, 181, 182, 183, 184, 185, 192, 194, 199, 209, 211, 212, 220, 222, 223, 230, 232, 240, 249, 250, 266, 267, 268, 275, 277, 281, 282, 286, 297, 300, 301, 302, 303, 305, 306, 307, 308, 309, 314, 327, 328, 340, 343, 344, 345, 346, 347, 349, 352, 355, 357, 358, 365, 366, 368, 370, 374

Sammenbrudsfrekvens 142, 203, 204

Sammenhængende børnepolitik 71, 99, 100, 181, 183, 230, 268, 269, 270, 273, 293

Serviceoven

§ 4 324

§ 19 71, 183

§ 40 338

§ 44 313, 323

§ 45 313

§ 46 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 44, 47, 48, 71, 112, 134, 135, 136, 138, 148, 182, 183, 184, 270, 313, 320, 328, 329

§ 47 44, 47, 184, 338

§ 48 314

§ 49 a 70, 78, 80, 81, 95, 96, 314

§ 50 24, 35, 44, 70, 73, 79, 81, 104, 105, 106, 107, 108, 111, 112, 113, 114, 116, 124, 135, 145, 189, 198, 200, 243, 275, 276, 277, 314, 315, 316, 319, 320, 329, 330, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 359, 363, 367, 368, 371

§ 51 21, 31, 104, 114, 115, 245, 317, 319, 337, 338, 339, 363, 364, 365, 368, 369, 371

§ 52 16, 21, 25, 29, 44, 45, 46, 47, 104, 105, 106, 108, 110, 111, 135, 140, 248, 253, 278, 315, 316, 323, 335, 336, 338, 350, 352, 354, 355, 356, 364, 369, 370

§ 54 44, 46, 137, 139, 276, 278, 316, 319, 334

§ 55 248, 315, 316

§ 56 21, 316

§ 57 21, 29, 134, 316, 323, 335

§ 57 a 21, 316

§ 57 b 21, 29, 316, 323

§ 57 c 134

§ 58 21, 25, 26, 31, 135, 189, 190, 197, 198, 245, 316, 317, 320, 337, 338, 339, 369, 371

§ 59 24, 316

§ 62 21, 31, 182, 185, 186, 187, 317, 337, 371

§ 63 245, 317, 338, 339

§ 65 20, 21, 31, 32, 70, 76, 243, 314, 317, 319, 324, 333, 338

§ 66 154, 155, 156, 157, 163, 233, 234, 313, 315, 317, 318, 320, 321, 322, 323, 330, 363

§ 68 16, 21, 29, 30, 31, 81, 140, 141, 154, 155, 182, 184, 185, 187, 188, 189, 190, 192, 193, 194, 210, 211, 212, 216, 243, 245, 316, 317, 318, 323, 324, 338, 355, 358

§ 68 a 21, 31, 182, 187, 189, 190, 316, 317, 338, 339

§ 68 b 21, 27, 29, 30, 154, 155, 182, 192, 193, 318, 323, 324

- § 69 20, 21, 24, 25, 30, 31, 154, 163, 316, 318, 319, 324, 330
- § 70 20, 21, 23, 25, 134, 138, 139, 140, 148, 229, 230, 232, 318, 319, 361
- § 71 16, 20, 21, 25, 26, 27, 30, 31, 104, 319, 368
- § 72 20, 31, 32, 217, 319, 323, 335
- § 73 31, 32, 319
- § 74 25, 31, 32, 200, 319, 337, 371
- § 75 21, 31, 114, 319
- § 76 105, 110, 135, 140, 141, 194, 210, 211, 212, 216, 217, 222, 316, 317, 319, 320, 323, 355, 357, 358
- § 84 371
- § 101 234
- § 107 234
- § 123 77
- § 138 276
- § 140 35, 46, 47, 77, 134, 135, 137, 138, 139, 140, 141, 145, 155, 189, 193, 194, 210, 212, 232, 276, 278, 316, 317, 318, 319, 320, 334, 357, 369, 371
- § 142 154, 156, 157, 161, 162, 163, 233, 313, 317, 320, 321, 322, 330, 359
- § 146 229, 231
- § 148 23, 139, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 318, 321, 322, 330, 361
- § 148 a 229, 230, 231, 233, 234, 321, 322, 330, 361
- § 152 77, 184
- § 153 70, 73, 74, 76, 95, 96, 322, 339, 347, 348, 349, 350, 351, 352
- § 154 72, 73, 339
- § 155 73
- § 159 190
- § 166 30
- § 167 20, 29, 30, 217, 323, 335
- § 168 20, 25, 29, 31, 32, 186, 243, 245, 319, 323, 337
- Servicestyrelsen 2, 7, 9, 23, 36, 38, 49, 54, 56, 64, 75, 93, 95, 96, 98, 99, 100, 149, 159, 165, 168, 172, 173, 174, 175, 215, 218, 235, 237, 239, 268, 273, 303, 309
- § 169 243, 337
- Skønsprincip 270
- Slægtsanbringelse 63, 166, 167, 179
- Slægtsplejefamilie 304
- Sociale problemer 52, 79, 83, 118, 137, 227, 292, 307, 342, 346, 373
- Socialfaglig 118, 119, 120, 121, 138, 259, 264, 281, 283, 297, 301, 302, 307, 369
- Socialministeren 74, 234, 321, 322, 351
- Socialministeriet 32, 39, 40, 61, 64, 99, 100, 120, 121, 130, 151, 174, 218, 219, 227, 237, 240, 241, 249, 251, 261, 264, 265, 273, 281, 286, 289, 290, 291, 295, 310, 327, 343, 351, 374, 375
- Sparring 289, 291, 303
- SSD 69, 70, 71, 78, 80, 95, 96, 100, 340, 344, 346, 349, 366
- SSP 71, 347
- Stabilitet 122, 141, 142, 179, 182, 183, 185, 189, 193, 196, 199, 202, 204, 212, 239, 260, 261, 326, 357
- Standard 99, 143, 272, 276, 300, 328, 370
- Støtteperson 20, 21, 27, 28, 46, 47, 51, 52, 63, 182, 187, 193, 245, 278, 318, 333, 334
- Supervision 34, 154, 156, 158, 160, 161, 162, 165, 166, 167, 169, 170, 172, 175, 291, 310, 321, 330, 331
- Systematisk inddragelse 47, 184

T

Tavshedspligt 28, 70, 74, 76, 80, 95, 267, 270, 340, 342, 346, 374

Tidlig indsats 3, 7, 8, 11, 69, 71, 79, 80, 81, 82, 84, 88, 90, 91, 95, 96, 97, 100, 129, 229, 231, 277, 304, 325, 326, 327, 340, 345, 372

Tilbudsportalen 149, 233, 234, 266, 321, 360, 361

Tilsynsbesøg 23, 134, 139, 167, 230, 232, 233, 235, 236, 238, 318, 322, 362, 363

Tryghed 7, 8, 11, 22, 28, 188, 192, 193, 202, 211, 214, 219, 223, 238, 325, 328

Tværfaglig 3, 69, 70, 71, 72, 76, 82, 89, 90, 91, 93, 94, 95, 96, 97, 99, 100, 101, 121, 181, 183, 231, 277, 291, 308, 328, 340, 343, 344, 345, 346, 347, 349, 352, 366, 370, 374

U

Uddannelse 12, 14, 21, 38, 55, 83, 84, 87, 135, 136, 137, 139, 140, 144, 146, 160, 165, 166, 175, 193, 194, 209, 211, 212, 213, 220, 221, 222, 278, 298, 303, 310, 314, 319, 323, 325, 331, 336, 356, 357, 362, 363

Udslusning 55, 192, 220

Udslusningsordning 214

Udveksling af oplysninger 70, 76, 78, 80, 81, 96, 100, 277, 314, 340, 343, 344, 345, 346, 347, 349, 351, 366, 374

Udviklingsprojekt 61, 96, 129, 174, 175

Underretning 69, 70, 73, 74, 76, 77, 84, 92, 96, 113, 121, 244, 245, 322, 328, 339, 340, 348, 349, 350, 351

Underretningspligt 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 95, 96, 100, 231, 322, 347, 348, 349, 350, 351, 374

V

Venskab 14, 105, 110, 117, 122, 204, 254, 277, 363

Vidensgrundlag 181, 253, 297, 299

Videregivelse 76, 80, 95, 322, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 349, 350, 351

Vidtgående foranstaltninger 52

Y

Ydelse 16, 86, 166, 234, 264, 265, 271, 294, 360, 366

Æ

Ændring 3, 23, 25, 31, 35, 70, 134, 142, 154, 193, 217, 276, 293, 313, 324, 334, 336, 349, 355, 369

Ø

Økonomi 4, 84, 122, 125, 137, 166, 219, 221, 224, 233, 234, 258, 268, 273, 289, 294, 326, 330, 361, 362, 372, 373

Servicestyrelsen
Edisonsvej 18. 1.
5000 Odense C
Tlf. 72 42 37 00
info@servicestyrelsen.dk
www.servicestyrelsen.dk

ISBN: 978-87-92743-24-4